

plurimis gravatum ramis, neque multum virentem.

Ennius eam navem quâ Iason cum Græciæ Heroibus in Colchidem vectus est, ex Abiete structam fuisse memorat.

Abiegna trabs.

*Vtinam ne in nemore Pelio senioribus
Cæsa cecidisset abiegna ad terram trabs:
Næve inde navis inchoanda exordium
Cepisset, qua nunc nominatur nomine
Argo.*

Virg. Georg. 2.

---Et casus Abies visura marinos.

Claud.

*Apta fretis Abies, bellis accommoda Cornus.
Sed & hastas ad præliandum ex Abiete fabricatas esse, notat Virg.*

-----cuius apertum

Adversi longa transverberat Abiete pectus.

*Elate.
Sapinus
Avetum
Mas & femina.
Ignem facile concepit.
Pars inferior Sapi-
nea dicitur.
Superior
Fusterna.*

Abietem materiam vulgo notam dicit Hermol. ac ideo eius historiam omisit.

Quæ Græcis ἐλάτη arbore est, ait Ruell. Gallis & Sapinus & Avetum dicitur, Latinis Abies. Hæc Pino non dissimilis. Eius alia mas est, alia femina. Procreat & alit termitem, ab eoque vitatur. Ignem facile concepit, vehementemque flammam ei aculat, quod raritati aëris, qui ei insidet, refertur acceptum. Pars arboris inferior enodis, eiecto torulo ad intestina opera comparatur: & Sapinea, si Vitruvius credimus, vocatur.

Plin. notatur.

Superior nodosa duriorque Fusterna dicitur. Plinius videtur Abietem cum Palma confudisse, quæ Medicinæ confert germina, folia & corticem. Nec Diosc. nec Galen. usquam in arborum censu Abietis meminerunt. Quam Græci vocant Elaten, non est quam Plinius asserit Abietem. Sed idem potius est Elate, quod Spathe. Abies resinam fundit celebratam, quam Gallicum vulgus

*Elate, quæ
Spathe.
Resina.
Aveta Gal-
lorum.
Abies Latinorum.*

Avetam vocat. Et hæc de Ruellii opinione, qui nec Abietem Latinorum [ἐλάτην ἀνελειαν] Theophrasti, nec eorundem Piceam [ἐλάτην ἀρ-
ρην] ritè describit. Præterea non distinguit nisi quatenus in genere quædam ex veteribus, & potissimum ex Plinio (quem tamen non nominat)

Picea Latinorum.

recenset: cur ad hoc caput non refert Piceam Latinorum, quæ Elate mas Theophrasti. Cum Pino

Ruell. taxatur.

etiam non video tantam similitudinem, ut Pino non dissimilis sit: unde si Piceæ Latinorum non dissimilem dixisset, melius authoritati suæ consulisset: nulla enim arbor ei similior, habet tamen manifesta discrimina. Præterea nimis generaliter scribit, quam Græci Elaten vocant, non est quam Plinius asserit Abietem: hoc enim falsum, quia quamvis aliis quidem quibusdam Græcis Elate non sit Abies, sed Palmæ pars, ut Diosc. Galeno, Paulo & Hesychio, quos citat Ruellius:

*Plin. Sindi-
catur.*

Attamen Elate Theophrasti est Abies & Picea Plinio: Et Dioscorides ipse πηλύν resinam, ἐλάτην Abietinam nuncupavit.

*Sapinus.
Avetum.*

Car. Steph. Græcis Elate dicta, Gall. *Sapinus* & *Avetum*, ea est arbor, quâ in Galliâ Lugdunensi & superiori Germaniâ, non solum in ædificiis, sed etiam in domestica suppellectile lignea utuntur. Abietis truncus ad radicem, vel interdum altius, ubi arbor & lignum carie tentatur, fungus, vel adnatum, simile fungo grandiori, nascitur, cui nomen de l'Agaric. Id autem in Delphinatu frequenter reperitur.

*Fungus.
Agaricus.
Carol. Stephan. lappus
Fungus Abietis non est Agaricus.*

At Car. Steph. imitatus Ruellium, non novit discrimen inter Abietem & Piceam Latinorum: Agaricus in Delphinatu non est fungus Abietis, sed Laricis longè diversa arboris: & Fungus in Abiete non potest, nec debet sumi pro Agarico. Porta in vill. capite

Porta ignota.

de Abiete, Piceâ, & Sapino, satis demonstrat, se non nosse discrimen inter Abietem & Piceam Latinorum. Tradit autem inibi ἐλάτην dictam ab ἐλάω i. e. impello & prolongo: quod in præcellam proceritatem assurgat: atque etiam hac ratione Abietem dictam esse quod in cælum abeat. Quod autem idem ait Macrobius Abietem inter felices arbores annumerare, nondum in eo invenimus.

Elate nota dicta.

Abies nota

Felix arbor

Petr. Berch. quoque non videtur distinguere Abietem, (cui folia tribuit acuta, parva sicut Pini) à Picea, cui folia acuta.

Petr. Berch. notatur.

Nec etiam quæ & qualis sit Abies satis declarat Cord. in Diosc. Abies, inquit, quæ Græcis ἐλάτη, ea est sine dubio, quæ à Germ. *Ein Tanne*, appellatur, similes Piceæ silvestri conos ferens, sed torosiores. *Weiß Thannen*, ut tradit Io. Stumpf. lignum asperius, durius & durabilius est, minusque resinæ fert, quàm *Rott Thannen*, sed pulchriorem & ad usum medicum meliorem, quibusdam dicitur *Traubäch*, ab aliis *Bühläch*. Ego autem tale lignum non Abietis esse dixerim, sed potius Piceæ tribuerim: Considerent diligentiores.

Cord. mittitur.

Conus Piceæ sylv.

Duo Abietis genera, nigrum seu rubrum, & candidum *Tragus* agnoscit, ac utriusque folia latiora, sed breviora, pineis foliis esse dicit, Rosmarini penè similia: atq; ramulis crucis formam obtinere: Vtrumque, etiam Resinam puram ac odoratissimam, *Thuris* ferè instar, quod ad odorem & formam attinet, sudare: Candidam insuper Abietem, rubræ per omnia similem existere, nisi quod folia habeat ex una parte cineræci prorsus coloris, & corticem candidiorem & teneriorem: Hoc Abietis genus in *Valesia* Helvetiorum montibus gigni: Hancque Abietem simpliciter nuncupari, & Germ. *Weiß Thannen* dici. Sed *Tragus* resinam abiegnam & piceam non distinguit, quod minus convenit. Quod autem ad me attinet, resinam Abietis observavi liquidam. Eius verò icon non in omnibus placet.

Abietis duo genera.

Rosmarini folio.

Ramuli.

Resina ad re-Thuris.

Abies candida.

Locus.

Abies simpliciter.

Tragus notatur.

Placet Bellonio, Abietem Gallorum *Sapinum*, Græcorum ἐλάτην, Marem vocare. Ac demiratur ille Plinium decorticatam Abietem *Sapinum* vocare: Nec non duriusculum ipsi videtur, quod Plinius Abieti folia pungentia esse dicit: ut pote, quod in Abiete nunquam deprehenderit: Ac etiam quod Theophrastus multis in locis croceum ei colorem tribuit: tradens se in Abieti nullum unquam florem vidisse: Ego autem Bellonium non demitor solum, sed turpis ignorantia eum arguo, utique qui non observavit, Plinium ex Theophrasto. Abieti mari tribuere folia pungentia, licet ipsemet verba Theophrasti recitarit. Si quis etiam ingeniosè consideret, quæ Theophrasti scribit, nostram vulgarem Abietem potius feminam dicet, quàm marem, quàm visaliter censeat Bellon. cuius figura, uti & Matthioli parum commendanda videtur.

Sapinus.

Plinius taxatur.

Theophrastus.

Rectè Solerius affirmat *Sapinum* partem Abietis, ab Abiete non distinctam arborem.

Rectè etiam Du Choul. in descr. montis Pilati, Abietum, quas *Sapinos* vocant, folia pungentia dici non posse, sed apice modicè incisa, dicit. Rob. Constant. in Lex. *Abies*, Abietem aut Piceam reddit. Idem & *Abies*, ut apud Latinos inveniri auctor est. Quâ verò autoritate, nobis nondum constat. Et licet Abietem Theophrasto cultu deteriore reddi scribat, sicut & Pinaltrum, attamen plantatas crescere Gesn. obicit. Quæ obiectione sententiam Theophrasti evertere velle nobis

Abies.

Abies.

Rob. Constant. notatur.

Ceser. ta- nobis videtur. Sed velle videtur. Aliud siqui-
natur. dem est crescere & aliud à naturali statu defle-
tere, aut in deterius vergi. Cultu enim nun-
quam deterior redderetur, si plantata non cre-
sceret.

Abies in- Inter se similes arbores esse, placet Matthio-
fructifera. lo, Picea & Abietem, ita ut sapè etiam lignarios
Plin. sugil- fabros fallant: Picea folia esse coloris Abiegnis
latur. longè nigriore, quin & paululum latiora, mol-
Sapinus. liora, laeviora, minusque pungentia: In Triden-
Abies in la- tinis montibus Abietem omnem infructiferam
pidem con- esse, etsi Plinius Abietem fructiferam fecerit: Sa-
versa. pinum, teste Plinio, sicut etiam Vitruvio, par-
Matth. ta- tem tantum esse in Abiete. Annotatque idem
natur. Abietem in centro faxei montis in lapidem esse
Plus. excu- conversam. Sed quis non miretur Matthiolum,
satur. tribuere Picea foliis, quæ Abietis sunt, quasi neu-
tram norit. Immerito etiam videtur Plinium no-
tare. Fructifera enim sanè Abies est, uti sapius
observavimus.

Lacuna Lacuna Abietis picturam ex Bellonio habet,
natur. dicens: tantam similitudinem esse cum Picea, ut
quidam decipiantur, unam pro altera assumentes.
At Lacuna ipsemet deceptus est, qui non novit
plantas dictas Piceas: siquidem has non distinxit,
vulgari Abieti tribuens, quæ sunt Piceæ. Mihi
etiam apud illum contrarietas videtur, cum uno
loco dicit: *como antequam de Galeno se usurpava la*
Resina del Abeto: & altero loco, cum de resina Picea
locutus est, ait: *El abeto produce aquel excellen-*
te liquor incognito a los antiguos.

Elate, Pal- Bened. Curt. de hort. ait Plinium cuiusdam ar-
ma. boris meminisse, quæ Elate, aliis Palma dicatur,
Plin. nota- ubi Abietem, vel Maranthà teste, cum Palma
tur. confudisse videtur. Plures unam & eandem
arbores Sapinum & Abietem existimaver. Plin-
Sapinus. ius verò aliter, qui Sapinum nihil aliud esse,
Abies. quam Piceam, feritate paulum mitigatam, cuius
imas partes tedas vocat. Servius autem Honora-
tus Sapinum Abietis speciem dicit. Vitruvius Sa-
pinum ab Abiete seiunxit. Alii inferiorem Ab-
ietis enodem partem Sapineam vocavere.

Sapinus Abies & Picea arbor, multum inter se simi-
differ ab les, adeo ut nisi quis multum in eis exercitus fue-
Abies & rit, Amato subscribente, discrimen ponere ne-
Picea ar- sciat. Vtraque enim longitudine, crassitie, figura
bor similes. & frondibus, idem habent, nam rami tanquã
brachia à duobus lateribus in trunco oriuntur, ut
in cruce nasci merito quis dixerit: ita quoque &
folia in ramusculis ad illum modum enascuntur
oblonga & dura. Sed in hoc inter se differunt,
quod folia Picea obscuriora multo sunt, quam
Abietis: item cortex Picea ad nigredinem quoque
vergit, qui tanquam corrigia facile complicatur,
ac illico diffrumpitur: iis addamus, quod ra-
mi Picea terram versus curvantur, id quod Ab-
ietis ramis non accidit, imò & quod lignum Picea
pulchrius est, & utilius, venas directiores habens,
& nodos pauciores. Sola præterea femina Pi-
cea fructum parit: verum utriusque sexus Ab-
ietem fructum producere tradit Plinius. Et è
contrà, in multis regionibus sterilem utramque
amatus conspexit.

Cast. Dur. Castor Durant. figuram habet, quæ non placet.
Apollinis Apollon verò ex duabus plantis tres facit, nec no-
varius er- vit discrimen inter Piceam, quæ Elate mas: &
vir. Abietem, quæ Elate femina: Matthiolumque
imitatus tribuit Picea, quæ sunt Abietis. Picea,
inquit, frondibus est abiegnis multo atrioribus,
ut quæ latiusculæ, molliores, laeviores, atque
minus pungunt.

Petr. Cre- Cedrum pro Abiete pingit Petr. Cresc. aut
scitur. no-
tatur.

certè Cedrum melius exprimentem.

Frustra Dodonæus Abietem distinguit à Sapi-
no, cum una & eadem sit arbor, quam melius
meo iudicio describit in Hist. gall. quàm latina,
non tamen probanda figura, quam posuit Hi-
stor. gallic. ex Bellonio, nomine Abietis
& in lat. Abietis alterius. Casalp. Abietem
nostram hanc tradit, cuius descriptio arridet,
quamvis nec ipse, nec authores Hist. Lugdu-
nensis demonstrent, Abietem feminam esse,
multoque minus doceant marem esse Piceam,
de quâ paulò post, & quam nullo modo æstima-
rim à Theoph. dictam *πύκη*, aut *πικύ*, qualem fa-
cit eam Casalpinus.

Lussi nominis vestigia etiam hodie supersunt.
Nam Iuræ montis lignatores Abietum, Picearum-
que candidissimos truncos, non nodis interce-
ptos, sed recto venarum procursum fluviatos, & ad
opera intestina faciles, nunc *Ouchon* ut in Hist.
Lugd. perhibetur, nunc *Louchon* vocant. Quid
autem Lussum sit, constat antè ex Theophras-
to.

Taberna. non ritè cernit Abietem feminam
à mare, *Picea Latinorum*: præterea figura eius fal-
sa.

Clus. Abies Plinii, *Ελάτη θάλασσα*, Abies fe-
mina Theophrasti. Lob. & Penæ Adv. Abies,
Sapin Gallorum, Phthoropios Theophrasti,
multum tedas dans.

Abies, quam plerique vocant, arbor Prophe-
tis sapius in concionibus ad populum erudien-
tibus adhibebatur. Ezech. 27. Abiegnis & Senie ædi-
ficabatur tibi omnia tabulata, Cedrum accipiebant ad
parandum alvum navis in te. Osee 14. Diriga eum ut
Abietem virentem. Zachar. 4. Eula Abies, quia cecidit
Cedrus. Samuel 2. c. 6. David. 2. & omnis Israël,
ludebant coram DOMINO in omnibus lignis
fabrefactis. Abiegnis & Citharis, & Liris, & tym-
panis, & sistris, & cymbalis.

Nunc nomina prosequamur. Abies, græcè
Ελάτη, Hebraicè ut apud Trag. in margine scri-
ptum legitur *Berosch* dicitur, secundum alios *Ae-*
res. Germ. *Thannen* / *Thannenbaum*. Belg. *Dan-*
nendoom, Gall. *Aver*. Ital. *Abiet*, *Abette* & *Abeto*,
Anezso, *Avedia*, *Crovat* Hisp. *Abeto*. Scorsim au-
tem hæc nostra Abies, *Abies femina*, *Ελάτη θάλασσα*,
Germ. *Weisse Thannen*, quasi candidam dice-
res, Belg. *Witte Dannen*, Gall. *Sapin*, *Sap*. Ital.
Abete. Hisp. *Abero*, Angl. *Maestro* & *Deole*. Hung.
Luch fenyo fa / *Melynek a leveley egy felel all*.
Boh. *Gedle*.

Epitheta hæc Abieti conveniunt. *Longa*, *recta*,
enodus, *audax*, *apra fretis*, *redolens*, *umbrosa*, *crispa*,
procera, *crinita*, *excelsa*: electa ut in sacris habe-
tur. Adhæc *perpetuo virens*, *resinosa*, *annosa*. Con-
siderandum autem an *mucilaginosa* sit dicenda, ut
vult Querc. def. herm. dicens. Abietes resinosa,
sunt & mucilaginosa, ac idcirco fixioris & con-
stantioris vite arbores, adversus temporum in-
iuriam munitæ.

Abietis, nomine alia etiam denominantur
plantæ, ut potissimum arbor vulgò dicta *Picea*,
quæ Elate sive Abies mas Theophrasti, de quâ
mox. Suspicamur Petrum de Cresc. Abietis & Pi-
cea nomine intelligere Pinum sylvestrem. Tragus
quoque quandam *Tállau*, sive *tedam* Abietis
quartum genus facit, de quo paulò post. Abietem
dici de *Cedro* videre est ex D. Hieron. cap. de Ce-
dro. Trago *Larix* est Abies tertia. Abietem usur-
pari pro *Iunipero*, & vice versâ, licebit ex D. hier.
cap. de Iunipero videre. Guilandinus scribit A-
bietes in Arabia thure manare, & Cardanus *thu-*

Lussum.

Taber. re-
preh.Abies fe-
mina.Phthoro-
pios.Abies in
sacris.Synonyma
linguarum.

Epitheta.

Querc. no-
tatur.Æquivocæ
Picea.Pinus syl-
vestris.

Thurifera arbor. *riseram arborem*, Abietem pusillam vocat: ut dicitur cap. de Thure, quæ opinio non placet Scalligero. Non placet etiam Abietem unam unguentariam dici hermolao. Immerito quoque scripsit Ruellius, Plinium videri Abietem cum Palma confudisse, ut demonstratum. Inter marinas plantas sunt etiam Abietes dictæ marinae, de quibus agetur lib. 39. Libro tandem 8. cap. de Populo alba demonstratum est, eam à quibusdam ignatis dici Abietem. Non omittendum hic velle quosdam Sapinam nihil aliud esse, quam caudicis Abiegni partem inferiorem ac enodam, & non ut aliqui falso opinantur, arborem peculiarem, & ab aliis specie divisam. Non igitur est, ut Porta in villa docet, Piceæ species, aut Picea domestica. Quid enim est quæso Picea domestica? Piceam Latiorum siue Abietem marem esse credimus.

Locus. In Valesia frequentes Abietes esse perhibet Simlerus, Sabaudia fert proceras Abietes & Piceas, navali materia aptas: In nostris Alpibus Abietes nonnunquam inveniuntur 130. pedum longitudine. Firmitate materiae præstant Abietibus Harcinia sylvæ, nec alioqui proceræ. Rheticas & Helveticas in mare Adriaticum deportare curant. Miror Tragum Abietem non observasse in Germania, ut in Harcinia sylvæ, & passim proveniente. Scitent passim plerique omnes Helveticorum montes & sylvæ Abiete. Abundat in insula Fermentaria. In monte Ida provenit. Anglia, autore Iulio Cæsare, præter Fagum & Abietem profert cuiuscunque generis materiam. Altissimas, ait Thom. Hariot insula Virginea alit. In Viennensi saltu, ut & in vicinis aliis aliquot montibus, Abietis esse maximum copiam testatur Clusius. In montibus Burgundiæ prope Meche antiquum castellum dirutum luxuriant Abietes ubi colligunt eius resinam, quam vocant *du Benchill. n.* Inibi etiam mense Iunio sub Abiete fungi proveniunt, pineis nucibus, vel favis similes, nigri, quos Maronles vocant. Genevæ Allobrogum habent Abietem in proximis montibus: ut & Basileæ, similiter circa *Maslmünster*, inter *Bichenwur* in Alsatia, Ill. Ducis VVirt. urbem & S. Mariam, ubi fodinæ. Inter Montbelgardum & Porentrutum non raræ apparent Abietes, unde transfusi in hortum Ill. E. C. quæ minùs feliciter proveniunt, nisi sint admodum tenellæ. Curavit Ill. E. C. seminâdas in suo ferarum horto, quarum quædam excreverunt. Nec destituuntur Abiete montes Reverend. Episcopi Basiliensis, circa S. Vrsinum, circa fontem novum. Apud Zoringam, [legitur annotatum per Leodeg. apud Lonicerum,] Helvetiæ oppidum, in ditione Bernensi, sylva est *Thannwald* dicta, ubi arbores, potissimum Abietes, tam elegantes & proceræ evadunt, ut vix similes in tota Europa reperire liceat. Nam quædam assequuntur longitudinem 130. pedum, ita ut usui adaptentur longitudine 110. pedum. Hinc à Genuensibus emptæ adminiculo Arolæ deducuntur in Rhenum, & inde in mare Anglicum ac Hispanum, tandemque in mare Mediterraneum Genuam usque, ex quibus malos navium facere consueverunt. Inveniuntur quidem tam proceræ Abietes & in nigra sylvæ, sed pinguiore, atque ob id non tam durabiles. Dictæ longitudinis Abietem Kilchburgi ante hospitium (interiacet autem Bernam & Basileam) Solo implantatam offendes, quo peregrinus è lóginquo diversoriû dignoscere valeas.

Tempus. Coni, teste Clusio, virent Autumni initio, & multam resinam fundunt: sub Autumni verò si-

nem, & Hyemis initium maturitatem consequi ferunt. In hac arbore viscum, quod *stelin* Plin. ex Theophr. appellat, observavi anno Redemptionis humanæ 1583. sed longè maiore deinde copiâ 1585. in vivario Illustr. D. Hyneck à VValdstein Promarchionis Moraviæ, non procul à Pier-niz ipsius urbe (cuius arcem incolebat Albis) perinde atque vulgare Viscum baccis præditum.

Viscus Abietis anno 1587. cum essem in Richenvvier allatus mihi ex proximo monte Valon: reperi etiam anno 1591. ipsemet ibidem in summis ramis deiectionis arboris.

In desperata fame posse & solere homines ex integris conis seu fructibus Abietis farinam suam adaugere, quò largius cibentur, autor est Struppius. Cortex & resina Abietis arida, qualitibus ac viribus cortici, & aridæ Pini resinæ valde sunt similes, nisi quòd paulò aciores magis detergent. Vini Abiegni vires, cuiusque præparandi modum, vide cap. de Cedro. Abies, ut ex hæcenus dictis constat, navibus aptissima est: tri-

remes enim & longa navigia ex eâ levitatis gratiâ fiunt. Edificiis optima quæ vetustissima, modò cariiosa non sit. Quin & ad tabulas pictorias, auctore Theophr. & ad quamplurima alia utilis est. Pondus sustinent valde Abies & Pinus: renituntur enim nec temerè rumpuntur, ac prius carie, quam viribus deficiunt. Antiquis Hedera vini venalis indicium erat, aut nunc quibusdam in locis Abies. Viennenses Austriaci dum venale vinum habent, Abietis ramos ante ædes suspensos proponunt, quibus si ex stramine cirrus unus apponitur vinum præcedentis anni denotant. Sin duo cirri vinum trium annorum indicant. Si nullus, eiusdem anni vinum esse significant. Vine-

torum pedamenta & pali Viennensi agro ex Abiete fiunt. Fertur vulgus Tigurinum offendi, si quis gestet in pileo ramum Abietis transiens per urbem. Situla novæ & tubuli fontium novi ex Abiete & similibus lignis dum sunt recentes, odiosum saporem aquæ imprimunt: idem faciunt pyxides abiegnæ, cum condita, tabella, trochisci & similia imponuntur, præsertim si calor accedat, ita fastidiosum, & ingratum odorem, non tamen ullius pernecabilis malignitatis participem, contrahunt, ut ab eo contenta vindicari non possint, ut aliquando monuit egregius Medicus & Botanicus Iac. Gargillus Scotus in thesibus, quòd equidem observandum Pharmacopœis. Digitis vulneratis folum lixivii facti ex cineribus Abietis, additâ radicis Altheæ parva quantitate, Felix VVirtz. conferre scribit. Ait Columella, quòd quidam abiegnæ scobe mala custodiant. Semini-

bus Abietis valde oblectari ait Gesn. aves montanas, quas Latine Loxias, Germ. *Kreuz Vogel* ob rostrum longum decussatum vocari tradit.

Abies edis. In Tiguri-nis. Situla. Tubuli. Digitis vulneratis. Loxia avis semine delectatur.

Abies edis. In Tiguri-nis. Situla. Tubuli. Digitis vulneratis. Loxia avis semine delectatur.

Abies edis. In Tiguri-nis. Situla. Tubuli. Digitis vulneratis. Loxia avis semine delectatur.

Abies edis. In Tiguri-nis. Situla. Tubuli. Digitis vulneratis. Loxia avis semine delectatur.

Abies edis. In Tiguri-nis. Situla. Tubuli. Digitis vulneratis. Loxia avis semine delectatur.

Abies edis. In Tiguri-nis. Situla. Tubuli. Digitis vulneratis. Loxia avis semine delectatur.

Abies edis. In Tiguri-nis. Situla. Tubuli. Digitis vulneratis. Loxia avis semine delectatur.

Abies edis. In Tiguri-nis. Situla. Tubuli. Digitis vulneratis. Loxia avis semine delectatur.

Abies edis. In Tiguri-nis. Situla. Tubuli. Digitis vulneratis. Loxia avis semine delectatur.

Abies edis. In Tiguri-nis. Situla. Tubuli. Digitis vulneratis. Loxia avis semine delectatur.

Abies edis. In Tiguri-nis. Situla. Tubuli. Digitis vulneratis. Loxia avis semine delectatur.

Abies edis. In Tiguri-nis. Situla. Tubuli. Digitis vulneratis. Loxia avis semine delectatur.

Abies edis. In Tiguri-nis. Situla. Tubuli. Digitis vulneratis. Loxia avis semine delectatur.

Abies edis. In Tiguri-nis. Situla. Tubuli. Digitis vulneratis. Loxia avis semine delectatur.

Locus. nostro *Abiezio*, aliis *Lagrino*, sive *Olio d'Avezio*, Augustensibus Pedemontio confinibus, unde legitimus ad nos transit, *Bigion* dictus. *Lagrino* quidem appellant, quasi Abietis lachrymam, de quo veteres nihil (quod equidem Matth. sciat) posteritatis memoria prodidit. Nisi quispiam dixerit Galenum de comp. med. per genera, intellexisse Piceam illam resinam, quam pro terebinthina vendebant. Cuius rei illud indicium esse videtur, quod scribat ipse, hanc & gustu & odore terebinthinæ esse persimilem, quod in abiegna lachryma maxime notatur: & quod insuper sit quadantenus terebinthina acrior: namque huiusmodi qualitates in liquida Piceæ resina minime reperiuntur. Suspiciendum putaverit Matthiol. in Galeni verbis, Librariorum fortè culpa subesse mendum. Auxitque illi suspicionem hancipse Galenus: quippe qui scripserit in Euphorbii medicamento inter resinas cæteris odoratiores haberi terebinthinam & abiegnam, hancque illa calidiorem esse. Falluntur autem, qui putant abiegnam lachrymam clarissimam esse larignam: quandoquidem illa inter Abietis cortices vomica modo coacervatur, & secto corio elicitur: hæc verò manat è Laricis caudice ad medullam usque perforato, ut is experientiâ doctus faciliè attestari potest.

Synonyma. Abies, inquit Ruellius resinam fundit compressis quoque celebratam, quoniam odorata sit, quam gallicum vulgus *Averam* vocat. Lachrymam ex Abiete à Liguribus & Taurinis dici *Bigion*, quasi abiegnum, autor est Sealiger: Vocatur à Cast. Dur. *Oleum Abietis*. Calceol. *Abiegna resina*. Arræo de cur. vulner. *Terebinthina abietina*. Toxite in Onom. *Resina Abieris*, & *Gummi Abietis*, quod posterius non placet, cum gummi consistentiam non habeat. Catal. Francosurt. *Abietis lachryma*, *Oleum abiegnum*, Germ. *Fließendhartz*, Dän *Thannenhartz*.

Necomittendum, quod Abietinæ resinæ vel terebinthinæ nomen obtinuit resina quadam Indica, cuius arbores feræ, nec sunt Pini secundum Manard. nec Cupressi, de quâ postea. Obtinuit & altera, Resina Americana, seu Resina Carthaginis novi Orbis, de quâ infra.

Maximo usui generi humano hanc Abietis lachrymam esse testatur Matthiolus. Hæc, inquit, vulneribus recentibus maximum adfert præsidium, quod non solum conglutinet, sed & mundet, & sarcotica habeatur. Pota renum calculos eiicit, arthriticos dolores mulcet, coxendicumque cruciatus lenit: capitis vulnera mirificè sanat, aded ut hæc solâ nonnulli utantur. Additur in antidotis balsami vice. Huius autem facultates ita prosequitur Hist. Lugdunensis. Abietis liquida resina, calida siccâque ordine tertio, acrimoniâ quadam suâ tergendî vim obtinet, & ad veræ Terebinthinæ qualitates proximè accedit: sumpta semuncia pondere, per alvum biliosos humores vacuat, renes abstergit, ulceratos sanat, urinam cit. Nucis magnitudine devorata cum Nuce moschata & saccharo, stranguriam sanat, pudentiorumque ulcerationi maxime succurrit. Hæc paulò aliter ita refert Dodonæus. Huius resinæ facultas est quasi Pitynæ, mitior nempe, quàm Strobilina, acrior autem & calidior quàm Terebinthina ac Laricea. Lachryma verò Abietis, uti Terebinthina ac Laricea amarior est, ita quoque his calidior ac sicciore: abstergit, aperit, vulnera recentia conglutinat, sordidiora emundat, capitis vulneribus præcipuè conducit. Dimidia unc. pondere assumpta, alvum clementer movet, &

in intestinis contenta expurgat: tum & calculos & arenulas in viis urinariis hærentes expellit: mediocriter verò & urinam cit. Adversus autem fordidorum ex pene humorum profluvium [Gonorrhæam veneream] confert, si aliquot diebus continuis matutino tempore sumatur: præstat verò elotam esse cum stillatio liquore Plantaginis, Lactucæ aut alio consimili refrigerante, qui acrimoniam & calorem eius remittat. Non desunt, ut Apollo ex Matthiolo innominato refert, qui larignam resinam abietinæ malitiosè admisceant, ut hac imposturâ magis lucrentur, eò quod omnes abiegnam pluris faciunt, quàm larignam. Sunt etiam qui percolatam larignam & ad ultimam claritatem redactam pro abiegna venditent. Sed fraus cognosci potest, quod Abietis lachryma substantiâ minus consistat, odore præstantissimo fragret, & gustui larigna sit amarior, ad annumque asservata quadantenus flavescat, cogaturque. Hanc nos Dioscoridi & Plinio ignotam faciliè coniciamus (quod liquida abiegna non recordentur), licet Bellonius contrarium asserat, cuius integram historiam huc usque reservatam, hisce referimus. Resinarum appellatio multò latius patet, quàm à vulgo faciliè intelligatur. Quæ cum ex multis & variis arboribus, ut Abiete, Picea, Pinu, Larice, & id genus aliis, defluant, de his seorsim iure tractatur merito. Resinarum autem duo summa fastigia tantum ab authoribus traduntur, liquidarum scilicet, & aridarum. Magnam hodiè imposturam à multis in resinis liquidis committi video, inquit Bellonius, siquidem eam, quam Dioscorides, Oleosam vocat (quæ Abietis resina est) ab omnibus nostri temporis Medicis & Iatraliptis pro Terebinthina usurpari palam est: cum tamen vera Terebinthina non sit liquida, nec aded retorrida, sed mediam quandam habeat inter utramque consistentiam. Hæc, ut & resinæ omnes aliæ vetustate siccessit, quemadmodum & Thūs, Mastiche & alia. Dioscorides Oleosam liquidam resinam, *ἐλασθὴν* vocatam, quid sit, non exprimit. Illa nisi manu premeretur nunquam spontè ab Abiete profluere. Italicum vulgus suam retinet appellationem ad græcæ dictionis nomenclaturam, quam *Olio d'Avezio* vocat, quasi abiegnū oleum diceret. Gallia falsò Terebinthinam Venetianam vocat, ad alterius Lariceæ resinæ differentiam, quam suo cognomento Terebinthinam communem vocat. Oleosaitaque resina, sive abiegna revera ab Abiete exprimitur, hac ratione. Qui pecora pascunt, interdum ne desidra torpescant vaccinum cornu vacuum dextra manu tenentes ad Abietis sylvas accedunt. Illi autem cum in novellas adhuc Abietes inciderint, siquidem in earum cortice nullam rimam apparere viderint, oleum subesse statim coniciunt: nam glabro cortice vestitam Abietem tuberculis scatentem comperiunt, quum tamen annosorum cortex in rugas contractus nullos tuberculos ostendat. Ided novellarum arborum prædicta tubercula, sic labio cornu premunt, ut liquorem inde oleolum in trō detrudant. Neque tamen hoc modo quàm diligentissimæ etiam adhibitæ operæ, ultra uncias quatuor in dies legere possunt. Siquidem singulare quodcunque tuberculum non ultra quàm guttam unam aut alteram continet. Illi verò cum per totum diem multa tubercula suppuraverint, tamen secum perbellè actum putant, si cornu unum quod quatuor unciarum capax, oleo plenum abstulerint. Ex quo quidem fit, ut resina hæc cæteris rarior sit, maioriisque vendatur. Hæc

Purgat.
Arenulas.Gonorrhæa.
Lota præstat.

Adulterat.

Fraus detegitur.

Diosc. & Plin. ignota

Resina appellatio late patet.

Resinifera arbores.

Resinarum duo summa fastigia.

Oleosâ resina.
Terebinthina substantiatur.

Diosc. notatur.

Olio d'Avezio.
Error quorundam.

Resina abiegna oleosa, colligendi modus.

Ex Abietibus nobellis

Pncia quatuor indies leguntur.
Quodlibet tuberculum unam aut alteram tantum guttâ fundit.
Bellonii lapsus.

ille, quem vox italica *Olio d' Avero* movit, ut crediderit refinam oleosam [ἐλαώδην] Dioscoridis, esse Oleum abiegnum: Cum tamen Diosc. cap. de resinis, eo loco non ampliùs resinarum genera, id quod priùs fecit, sed resinarum coloris differentias explicet. Ipsa quoque (Resina) inter se colore differunt, ait Dioscorides: siquidem candida quaedam est, alia Oleosa (ἐλαώδης) alia denique mellis similitudinem habet, uti Larigna. Sat ergo Dioscoridi liquidam Abietis refinam, quam officina Terebinthinam Venetam vocant, Galli Terebenthine de Venise, non fuisse cognitam. De sicca autem hac tradit. Ex siccis resinis alia est strobiliana, alia abiegna, alia quam fundit Picea, alia denique Pineae. Eligito omnium maximè odoratam, perlucidam non valdè aridam neque humentem, sed ceræ similem, atque friabilem. In eo genere præstant pinea & Abiegna (ἐλατήνη ρητίνη) odorata enim sunt, atque thus odore imitantur. Præstantiores ex Pityusa insula, quæ secundum Hispaniam sita est, deferuntur. Quæ verò ex Picea, strobilo & Cupressillo manant, inferiores sunt, neque tantis atque illa viribus pollent. Veruntamen eorundem gratia, quorum & illa, usurpari solent. Caterùm, refinam Abietis aridam qualitatibus ac viribus aridæ Pini refinæ valdè similem esse, sed paulò acriorem, magisq; detergentem, iam antè diximus. Hanc præterea in offic. vendere pro Thure, & Garipor, uti etiam refinam siccam Pini, quandoque solent.

Terebinth.
Veneta.
Resina ab-
iegna ari-
da.

Thuris odo-
re.

Locus.

Substituta.

Tempera-
mentum.

Thus Gar-
por.

PICEA LATINORVM SIVE

ἐλάτη ἀβρίν, Abies mas Theoph.

C A P. II.

Descriptio

Rami.

Folia.



foliis reservare ramos, quorum extrema ineunte Iuli. Æstate iulos protrudunt singulares, palleſcente quadam farinâ refertos: quibus etiam postea adnascuntur coni, cylindræciferè, squammis imbricatim compacti, levibus, tenuibus, in principio purpurascentibus, quæ etsi dehiscant, non tamen excidunt, sed ramis etiamnum adhærescunt: quorumq; unicuique duo sunt adiuncta semina, parva, alta, ruffa, adstringentia, medullâ intus alba, minimè tamen dura, ut an dicendi sint nuclei, cum Cordo aliorum relinquam iudicio: Horum longitudo interdum ad septem aut octo uncias extenditur: materies ligno quidem facilis fa-

An nuclei?

Ligni ma-
series.

bris, sed de opere deterior, ut quæ pro aëris cōstitutione intumescit, detumescitve, subinde in ædificiis crepitans, oneribusque cedens. Hinc excoquitur pix. Refinam fundit, tum è conis, tum è trunco, gummi concretionē.

Theophrasti historia de Picea Latinorum, si-ve eius Abiete mare [τὴν ἐλάτην ἀβρίν] cum iam partim cap. præcedente de Abiete scēmina [τὴν ἐλάτην ἀβρίν] perscripta sit, partim etiam ab aliis hoc præſenti cap. recitetur, nos de eâ pluribus agere superfluum ducimus. Quare hâc neglectâ directè ad Plinium festinamus.

Picea, ait is, montes amat atque frigora: feralis arbor, & funebri iudicio ad fores posita, ac rogis virens: iam tamen & in domos recepta, tonsili facilitate. Hæc plurimam refinam fundit, interveniente [intermicante Dalech.] candidâ gemmâ, tam simili Thuri, ut mista visu discerni non queat: unde fraus seplasiæ. Omnibus his generibus [omniñd huic generi Dalech.] folia brevifera & crassiore, durâque, ceu Cupressis. Picea rami penè statim ab radice modici, velut brachia, lateribus inhaerent. Fructus Picea unus: materies ad fissiles scandulas, cupasque, & pauca alia secamenta. Vitis radicibus Picea repullulat, ut in Lesbo accidit, incenso nemore Pyrrhæo. Nucamenta Picea totis paniculis, minoribus, gratio-ribusque, minimos ac nigros nucleos habent. Propter quod Græci Phitrophoron eam appellât. In eadem nucamenta compressiora maribus sunt, ac minus refinâ roſcida. Nec ullo flore Picea exhilaratur. Provenit germinatione 15. ferè diebus. Semen verò (Vere CH.) post Vèrgilias & ipsa reddit: folia ei sunt insecta pectinum modo, pungentia. Non fastidienda hæc quoque scientia, atque non in ultimis ponenda, quando quibusque satis umbra aut nutritrix aut noverca est. Picearum quidem non dubiè venenum est. Et hæc de Picea, præter vires quæ suo loco tradentur, Plinius sparsim annotat, de quibus, quod nostrum sit iudicium, infra dicemus. Notandum tamen hic obiter venit, 1. Plinium πικρον ex Theoph. Piceam vertisse, quod non placet: meliùs verò Theoph. πικρον tedam & Pinastrum reddi. Sed nec Clus. corrigit, quod mirum. Deinde Piceam nullo flore exhilarascere dixit idem Plinius, cuius contrarium Matth. asserit: ibidem Ruellium & alios erroris accusans, quod Picea tribuant quæ sunt Laricis, ac propterea Plinii lectionem corrigit. Ac tertio, quod Plinius scripsit ramos à Pity. Bled. radice fundi, id, si Scaligero credendum, aliorum errorem secutum fecisse: quandoquidem coniferas, suâ naturâ ab initio puras post radicem scribit: atque ubi creverint, inde fundi.

Hermol. Europa resinam ferentem Piceam tradit, quam non benè πικρον dicit, & Ποιτὰ ἐλαώδην, ut quidam tentur. Hanc Cord. in Diosc. Piceam silvestrem vocat, eamque conum Picea similem ferre, & in eo minutum, & alatum nucleum, quem in minimo, duròque cortice contineri scribit. Cordi autem Piceam Pinum Cembro putamus. Trago Abies rubradicitur. Eius autem figura nec Piceam, nec Abietem benè exprimit, quare non placet, quod ei latiora folia tribuat, quàm Pino: verba eius antè cap. de Abiete recitavimus. Lonic. Peucen & Piceam dicit. Sed nec eius figura commendanda. Vereor præterea ne cum hac arbore confundat Piceam Cordi, vel Pinum Cembro Matthioli. Ad hæc Picea latinis, non est Peuce. Rectè autem in Diosc. ait πικρον non esse Piceam, Marcellumq; non rectè πικρον Piceam vocasse, quamvis idem etiam à Plinio inter-

Picea The-
oph.
Plinius de
Picea.

Feralis ar-
bor.

Thuri
Gemma.

Rami.

Fructus
Materies
Nucamen-
ta.

Phitropho-
ron.

Non floris
Tempus.
Semen.

Folia.

Umbra no-
xia.

Plin. nua-
tur.

Ruellii
taxatur.
Hermol. no-
tarur.
Pity. Bled.
tre Poetis.

Picea silv.
Cordi Pi-
cea Pinus
Cembro.
Abies ra-
bra.

Trag. no-
tarur.

Lonic. ve-
preh.

Picea non
est Peuce.

Picea non est
Pity.

Marcelli
error.

dum factum sit.

Si Gallico nomine, inquit Bellon. de arb. conif. *Sapinum* appellare volueris, non dices *du Sapin*:

Suisse.

cum id nomen Abieti (fœminæ) debeatur. Gallicè autem dicendum *Suisse* Ne autem eandem arborem si Abietem lectâ, (fœminam) & *Sapinum* [Piceam Latinorum, sive Abietem marem] esse credamus, facit, quod utramque dictionem à Latinis usurpatam fuisse videmus. Sic enim Plinius lib. 16. cap. 39. scribit. Cato, ait, hominum summus in omni usu de materiis hæc adiicit, Prelum è Sapino, altâ potissimum, facito. Quia autem, recto ut plurimum assurgit caudice ut Abies, atq; eadem ferè altitudine, parum refert, si *Sapinum*, fœminam Abietem esse pronunciaverimus, ut legitur in lib. Obs. 1. cap. 44. Hæc ille, cuius figuram, quam *Sapini* nomine exhibet & describit, tanquam malam non recipimus, quamvis interim descriptio Piceæ sit & placeat, non tamen cum Bellonio, fœminam facimus, sed marem Abietem, de quâ Theoph. lib. 3. cap. 10. Plinio fortè etiam Abies mascula hæc si fuerit, ut existimamus, non erit dulciusculum, quod Plinius dixit de Abiete, pungentia ei esse folia. Piceam quoque Plinii esse, ut vult Matthiolus, & alii, negare non audeamus: suspicamur enim Plinium sub nomine Piceæ multa dixisse, quæ de hac arbore dici possent, ac de ea, quam *πίτυς* Theoph. vocat. Nec putamus hanc *πίτυς* Theophrasto & Dioscoridi dici. Sed Plinio evenit fortè in hac voce Piceæ, quod in Larice, ut modò ei sit ea arbor, quæ *πίτυς*, modò propriè Picea, sive Abies mas. Quam porro Piceæ arboris titulo proponit figuram, Pini silvestris est.

Bellon. taxat.

Sapinus non est Abies fœminæ.

Plin. Sindiatur. Picea Plinii.

Non est Pity. Plinij lapsus.

Bellon. reprobat.

Qua Pini sunt, Picea attribuitur.

Sapinus. Pinus. Picea. Matth. rearguitur.

Bellonius à Matth. quoque reprehenditur qui eum communem Græcorum sententiam sequutum esse dicit, ac id totum Piceæ arbori reddidisse contra Theodori sententiam, quod Theophrast. *πίτυς* Græcè scriptum reliquerit: Non dubium etiam esse, quin veteres Græci *πίτυς* pro Picea usurparint: Illudque Bellonii falsum esse, quod ex teda Piceæ fiat pix, ut is asserat, perperam Theophrastum interpretatus: siquidem rara admodum sit Picea, quæ tedam habeat: Præterea Piceam, cuius folia abiegnis paululum latiora, molliora, leviora, & minus pungentia, magno errore Bellonium *Sapinum* appellare: At arborem, quæ Græcè *πίτυς* dicitur, Latine Piceam nominari, Gall. *un arbre du genre du Pin*.

Idemque Matthiolus in post. comm. eadem tradit, omittens reprehensionem Bellonii de teda Piceæ, & de pice, ac fatetur ex Pino silvestri, fieri picem nigram. Immeritò verò accusat falsitatis Bellonium, cui Pinus silvestris erat Picea. Mirumque eum tribuere folia latiora & molliora Piceæ, cum contrarium autopsia doceat: ac præterea inter nomenclaturas cur Piceam vocet *πίτυς*, cum nomen Gallicum non conveniat. In historia autem eius Germanica tribuuntur Piceæ, quæ sunt Abieti adscribenda: Camet. verò aliam apposuit figuram.

Picea Plinii.

Pity non est Picea, contra Dodonæum.

Dodonæus error.

Anguill. Pezzo (Picea) vulgaris de quâ Plinius scripserit, dicitur: cui verè contra Matth. folia tenuiora tribuit, quàm Abieti. Diximus antè *πίτυς* non esse Piceam, licet Dod. Gall. id affirmet, Pitynque & Piceam eandem esse arborem Scribonium Largum satis declarare putet sic scribentem: Resinæ pituinæ, id est, ex Picea arbore. Dodonæi etiam figura non benè Piceam arborem exprimit, nec quadrant, quæ de foliis dicit, non circumdare ramos, sed sibi opposita esse instar parvarum pennarum: qui

ordo potius in Abiete: mecum autem sentit Bellon. ac alii non pauci, qui dicunt ramusculum nullo ordine circumdari. Is porro in Hist. lat. in fol. non amplius *πίτυς* aut Piceam inscribit sed abietem, *ελάνη*, Germ. *Weiß Thannen*. Malè autem Dodon. *Weiß Thannen* [Abietem fœminam] diversam tradit à Sapino, quam. n. describit & depingit pro Abiete non est *Weiß Thannen* Germanorum: sed potius ea, quam Germ. vocat *Schwarz Thannenbaum* & *Rohr Thannenbaum*/Lat. Piceam, Græcè verò *πίτυς*, sed malè, cuius etiam pessimam exhibet figuram: ea enim quam posuit pro Abiete melior est. Is igitur duas ponit figuras, & duas descriptiones vnius arboris, & præterea cum Picea Plinii, sive *Rohr Thannen* confundere videtur Bellonii Piceam arborem longè diversam, atque id etiam in Hist. gall. fecisse, ni fallimur: Vnde nobis planè persuademus Abietem & Piceam non benè notas fuisse arbores Dodonæo.

Dodon. alii errores.

Qui considerabit descriptionem Tabern. etiam apud VVirsung. vocantis Abietem nigram, *Rohr Thanne*, Peuce & Piceam, comperiet mixtam & confusam esse cum Picea Abietem. Turneri iudicio Theophr. appellat *πίτυς*, quæ Latinis est Picea: nec *πίτυς* Theophrasti, est Pinus Plinii: Peuce Theophr. in multis convenit, cum Picea Latinorum, quam Germ. superiores vocant *Rohr Thannenbaum* [Abietem rubram.] Hæc non provenit in Anglia, nec Anglicum habet nomen, quod sciat, posset tamen appellari *Piche* tre, quia pix ex eius resina fit, vel ex germanico interpretandum *Rond feur tre*. Et Gaza *πίτυς* malè vertit Pinastrium, alibi etiam Pinum, quasi nihil interesset inter Pinum & Pinastrium. Existimat igitur Turn. *πίτυς* esse Piceam apud Galenum, Diosc. Atium, & alios, qui post Galenum scripserunt: Germ. *Rohr Thannenbaum*, sed fallitur ut in pluribus aliis.

Tabern. confusus.

Lacuna in Diosc. turpem habet figuram, vocans *Sapinum*, ac ut videtur, etiam Piceam, cum comparat Piceam Abieti Matthiolum imitatus, antè tamen exhibuerat pro Picea arborem Bellonii, ita ut has duas plantas confundere videatur.

Turn. lapsus.

A Gesner. quoque, Ryffio, Amato, Apolline, Helfrico, aliisque in hac planta dissentimus, quod reliquum est ut declaremus. Varia in primis est Gesn. sententia. Is enim de hort. ait. Picea si est, est quam Tigureses Abietem rubram appellant, à corticis colore. Piceam in altis montium sylvis nascentem pro Piceastro accipiunt. Idem olim in cat. pl. Picea arbor, *πίτυς* ut Gaza è Theoph. reddidit, *Rohr Thannen*, ut quibusdam videtur, *un arbre du genre du Pin*. Et, eodem librò, Piceaster arbor *πίτυς άγρια*, sylvestris species, *Rohr Thannen*, *une sorte de Pin sauvage*. Item, Pitys, Picea arbor, *Rohr Thannen* putatur aliquibus. Hæc ille, qui nihil determinat, & lectorem maximè dubium relinquit, nec è bivio educit, sed in devium abducit. Nos igitur aberranti succurrentes, hesitanti verum indicantes, dicimus *Rohr Thannen* non esse, neque *πίτυς*, neque Piceam, ut vertit Gaza, nec etiam de genere Pini, nec agnoscimus Piceam aliquam sylvestrem, quæ sit *Rohr Thannen*.

Lacuna. rearguitur. Sapinum.

Gesn. notatur. Abies rubra nec πίτυς est, nec Picea. &c.

Ryff. in Diosc. videtur ex Gesn. eo non citato tradere, Piceam vocari Græcè *πίτυς*, Germ. *Rohr Thannen*, ut quibusdam videatur, aliis *ein feuchthannen*, Gall. *un arbre du genre du Pin*. Indagandum verò an Hub. Berland. in Diosc. Piceam eam intelligat, de quâ hic scribimus.

Ryff. notatur.

An Picea Berland.

Πεύκη græcè, non est *Picea* latinè, ut vult Amatus in Diosc. qui alibi malam Bellonij figuram Sapini, quam Abietem fœminam existimant, recepit.

Πεύκη non distinguit *Piceam* descriptam à Matthiolo, à *Picea* Bellonii, licet magnum sit discrimen: quamobrem non existimo eam scitè sentire *Πεύκη* simpliciter idem esse cum Pino: Quæ etiam scribit de *Picea* non conveniunt, ut nec *Picea* Matthioli, nec *Picea* Bellonii. Perperam etiam putat Sapinum Bellonii, non alludere ad *Piceam* Matthioli: Perpendant doctiores, quam plantam intelligat nomine *Piceæ* urbanæ Allobrogum, quam Matthiolum ignorasse scribit. Plinio ex Metrod. Scephii sententiâ placuit ab arbore *Picea*, quæ *Pades* Gallis diceretur, Patavii nomen derivare: eò quod circa fontem eius plurima nasceretur.

Padus. De quo sic Gorop. Venet. & Hyperb. libro, Quid sit *Padus* apud Theoph. nec ego scio, nec ab alio me rectè doctum iri spero, propterea quod unâ solâ, umbroforum locorum quibus nasci gaudeat, notâ, describatur, nisi hoc aliquid iuvet, ut è genere *Picearum* credatur, quod *Taxo* foliis *Piceas* imitanti annumeretur. Quando verò *Pades* Gallis olim *Piceam* significarit, æquè atque prius ignoro. Verum, quod Methrodorum iuvem, confiteor *Padum* à *Picea* dici, sed nego *Pades* *Piceam* Gallis notare.

Alciatus notatur. *Helvic. ita* natur. *Alciati* figura in emblematis nil commendanda. Diversarum plantarum nomina nostro iudicio confundit Helvicus, qui *Piceam* Latinorum magno errore, græcè dicit *Πεύκη*.

Soyffe delphinatū non esse veterum *Piceam*, contra Matth. asserit Solerius.

Picea Plin. Clusio. Quæ Plinio *Picea* dicitur, quæque etiam id nomen apud huius ætatis rei herbariæ scriptores retinet, Clusii opinione nihil aliud est quam Theophrasti. *ἐλάτη ἀβύκη* [*Abies* mascula] arbor procera, & in metâ modum crescens, foliis brevibus & pungentibus, undiquaque ramos singulatim cingentibus, qui cruciformiter & decussatim in arbore nascuntur, quam ob causam Hungari *Beröz*

Abies mascula. *tôs fenyô* [cruciatam Abietem] nuncupant. *Fenyô* autem vocabulum, quod propriè Iuniperi lignum significat, adaptant Hungari omnibus ferè arboribus perpetuâ fronde virentibus, quæ folia spinæ amula habent. Quæ verò Theophr.

Abies cruciata. *πίτυς* sit ex *Gaza* versione & vulgaris græcis codicibus, difficulter admodum iudicari posse idem existimat, quandoquidem eius materiam operibus ineptam esse, & magnitudine Pino minorem, minúsque erectam surgere, scribit. At ut ex melioris notæ codice colligere licet, omnium doctiorum iudicio, ea est arbor, quam Plinius *Piceam* appellat, & apud recentiores rei herbariæ scriptores eodem nomine donatur. Fert verò ea

Folia. *πίτυς* Græcorum. *Maio* mense in extremis ramis singulares iulos pallescente farinâ plenos, deinde strobilos sive conos mollibus squamis imbricatim compositis constantes, purpurascentes dum novelli sunt & primum nati, deinde paulatim in longitudinem excrecentes, quæ in maturis septem aut octo interdum unciarum est, sub quibus exiguum alatum semen, Pinaestro simile fovetur. Sed & multas habet notas ex quibus conicere liceat, Theophrasti loco iam memorato *ἐλάτην ἀβύκη* esse, hoc est Abietem marem. Ac meminit etiam Plinius lib. 15. cap. 10. *Piceæ* sativæ, quæ Sapineam nucem ferat.

Golius notatur. *Mindus* convenienter Theophilus Golius in Onomastico *Piceam* Latinorum, sive Pi-

ceam vulgò dictam Germ. *Bech* Thannen vocat.

Casalpini porro perplexam, intricatam & obscuram de *Picea* doctrinam consultò negligimus. Non tamè illi penitus cōcedimus *Πεύκη* Theophrasti esse eam, quam pro *Picea* descripsit: nec ei conveniunt, quæ ex Theophrasto huic attribuit, atque is etiam non animadvertit, *Piceam* ut vocat, à Theoph. traditam pro *Elate* mare.

Convenit *Piceam* Latinorum Græcè appellare *ἐλάτη ἀβύκη*, Abietem marem, Germ. *Koh* oder *Schwarz Thannenbaum* & *Fichten*. Belg. *Peckboom*, Gall. *Pesse*, *Garipotr*, *Pin sauvage*, Burg. *Fève*, Ital. *Pezzo*, Hisp. *Pin negro*, Anglic. *Piche tree*. Bohem. *Sinrf* / Hungar. *Beröz* *tôs fenyô* / Arab. *Arz*.

Piceam pinguem cognominat Mantuanus, Epitheta Virg. Idæam, & nigrantem: Non quidem ob colorem, sed ob fumum, ut mihi videtur, quem accensa emittit, sic enim canit alibi.

*Nam sæpè incautus pastoribus excidit ignis,
Qui furtim pingui primum sub cortice rectus
Robora comprehendit, frondisque elapsus in altas
Ingentem celo sonitum dedit: inde secutus
Per ramos victor, perque alta cacumina regnat
Et totum involvit flammis nemus, & ruit atram
Ad caelum Piceâ crassus caligine nubem.*

Idem

*Diripere focos Piceum fert fumida lumen
Teda, & commistam Vulcanus ad astra favillam.*

Picea sanè nomen multis plantis attribuitur: sed potissimum à nobis arbori iam descriptæ, *Elate* scilicet Theophrasti mari, sive *Piceæ* Latinorum, seu Abieti rubræ Germanorum. Clus. etiam pumilam descripsit, de quâ mox. *Πεύκη* Theophrasti Casalp. non benè interpretatur *Piceam*. *Pinus* sylv. à pluribus dicitur *Picea*, ut videre est in sequentibus, & *Piceaster*. *Pinus* sylvestris tedâ varians parum à præcedenti, *Picea* etiam dici videtur. *Pinus* sylv. *Mugo* dicitur etiam à quibusdam *Picea*, & fortè *Picea* Corcyrensis nigra. *Pinus* sylv. sive *Pina* ster tertius Clusii, fortè *Piceæ* genus alterum Bellonio, *Pinus* sylv. Olympi. *Pinus* sylv. Idæ Troadis, sive *Picea* Bellonio. Maritimam *Pinum* sylv. primam Matthioli suspicamus. *Piceam* in planis Bellonii, *Pinum* maritimam conis firmiter ramis adhaerentibus. *Cembro* existimatur *Picea* Diosc. per Cordum. Casalp. vocat urbanam *Pinum*, & fructum sapineum Plinij. *Pinus* à quibusdam malè dicitur *Picea*. *Taxus* verò vocatur *Picea* funesta.

Piceas cultum respuere conicio, quod sæpius in horto E.C. frustra curavi plantandas. Attuli autem ex montibus *Franchemontagne* in Burgundia, ubi abundant. Maxima copia Crescere, cum in Viennensi saltu, tum aliis montibus, Alpibusque vicinis, testatur Clusius.

Picea scaturire sylvas Tigurinas & montes, auctor est Gesn. qui translata arbusculas brevi adulescere prodidit. Qualitatem verò terræ congruam nobis innuit Poëtarum princeps secundo Georgicorum suorum.

--- at sceleratum exquirere frigus.

Difficile est, *Picea* tantum, *Taxi*que nocentes

Interdum, aut *Hedera* pandunt vestigia nigra.

Inter resiniferas *Pinus* & *Picea* (mirum dictu) *Erucis* venenatissimis sunt obnoxia, magis quam quævis aliæ sui generis. Nam etsi sæpius contingat, ut Abietes, Larices, *Pinaestri*, in eodem quo *Piceæ* sunt, tractu nascantur: illæ tamen ab *Erucis* immunes esse solent. *Picea* verò tam multis *erucis* obnoxia est, tam in montibus, quam in plano, ut

Casalp. re-
darguitur.

Nomina
linguâ.

Picea su-
mus.
Piceum lu-
men.

Equivocal
Elate mai.

Picea pu-
mila.

Pity;

Pinus sylv.

Piceaster.

Pinus sylv.

Teda.

Pinus sylv.

Mugo.

Pinus sylv.

Olympi.

Pin. Idæ.

Troadis.

Pin. mari-

tima con-

firmiter ra-

mis adha-

rentibus.

Pinus

Cembro.

Pinus.

Taxus.

Locus.

Picea mor-
bus.

P

Def

no, ut magna arboris pars albedine ceu telis araneorum obtegatur: Erucæ siquidem telas prætenues texunt araneorum telis similes, in quibus noctu quidem delitescunt. Interdiu autem cum à frigore, imbre, vel Boreâ vento lateffuntur intrò sese recipiunt. Vbi verò dies eluceffit, ita per ramos sparse vagantur, ut tanquam apum examen, altera alteram insequens appareat. Interdum quoque accidit, ut Piceas suis foliis denudent, easque ita erodant, ut totius arboris folia absumant, nihilque nisi ramum relinquant. Perniciosissimum veneni genus Erucam esse compertum habet Bellonius, quod neque veteres latuit, qui eas quæ in Pinu & Picea nascuntur *Erucas* vocarunt, nostri Pinorum Erucas. Dioscoridi id abundè decantatum est, cæterisque qui eum sunt secuti, qui tamen exitialem veneni vim eas habere scripserunt, ut his qui illas hausissent alvum ac stomachum inflammatione torqueri, pruriginem concitari, atque corpus totum exæstare faceret, multaque alia symptomata excitarent. Quarum rerum dum rationem aliquam investigare studet Bellonius, comperit tandem suo maximo malo, multa ab his hominibus incommoda provenire. Siquidem, cum per Piceas istis insectis onustas transiret, aliquotque ramos fortè fortuna ipsis Erucarum examinibus repletos avulsisset, secumque linteis involutos detulisset, tandemque Erucas, quæ multum firmiter linteo pedibus inhærebant, & telis, quas continuo pent, sese firmabant, fortiori digitorum compressione prehendens, villisque sive lanuginem earum atterens, villi in cute atque etiam in carne digitos eius subingressi effecerunt, ut tres integros dies tantam pruritus, caloris & doloris acerbiter sentiret, ut ne manu quidem interim tangere, neque in lecto noctu se continere, nec propter cruciatum dormire potuerit: brachium verò collo appensum esse per totum id tempus oportuerit.

Picea, si eandem nobiscum intelligit Plinius, ut Laricis folia trita & in aceto decocta, dentium dolori posunt. Cinis corticum intertrigini & ambustis. Potus alvum sistit, urinam movet. Suffitu vulvas corrigit. Piceæ folia privatim iocinori utilia sunt, drachmæ pondere in aqua multa pota. Sylvas, eas duntaxat, quæ picis, resinæque gratia raduntur, utilissimas esse phthisicis, aut qui longâ agitudine non recolligunt vires, satis constat: & illam cœli aëra plus ita, quàm navigationem Egyptiam, proficere, ac plusquam lactis herbidos ex herbis virentibus & vegetis geniti, Dalechi, per montium astra potus. Sapius Bellonio ad trabes & asseres faciendos idonea censetur. Tubis ad aquarum ductus conficiendis non æquè ac Latix, aut Abies idonea est. Atqui quoniam eius materies rara & laxa est, ob omni intestino opere abdicatur: quocirca eam ei rustici omnib. aliis lignis propter suâ molliem postponunt. Sed cum caudex est integer, satis firmus quidem est, ut ex eo asseres fiant, ac valvarum repagula: alioquin accedendo igni tantum est aptus.

Picea Resina.

Gignit Picea plerumque Resinam suam obduram, densam inter corticem & truncum concretam, attestante Amato, quanquam aliquando, sed raro liquidam quoque emittat, & illam quidem Larici similem. Picea, inquit Bellon. Resinam exudant odoratâ, subalbâ, amaram, & *πύμα* Græcè dictam.

PICEA PVMILA.

Descriptio. NVNQVAM valdè assurgit, sed pumilum manet, vulgaris Piceæ genus hoc Clusii, Tom. I.



fert quædam nucamenta nucis Ponticæ magnitudine è squamulis imbricatim cõpositis, sed in pungens foliolum desinentibus cõpacta, quæ maturitate dehiscetia, cõcavas inanitates & veluti cellulas ostendit: à summis. v. & extremis nucamentis ramuli nonnunquam enascuntur, frequentibus brevibus & pungentibus foliolis obsiti: sed nota in oscula breviorib. & pallidioribus foliis quàm superior prædita est. In hac neque florem, neque fructu observavit Clusius, & haud scit an ferat. Videtur verò hanc Delech. non ignorasse, sed Pinum Tubulum, sive Tibulum vocare. Plinio tamen Tibulas Pinales est gratilis succinctior, enodis, liburnicarum ad usus, penè sine Resina.

Nucamenta.

Folia.

Pinus Tubulum.



TAXUS.

CAPVT

III.

TAXUS Descriptio.

perpetua frondis arbor, procerro stipite, Abietis & Piceæ similis, quam certis notis ab utraque distinctam illustramus, usque in foliis primum occurrentibus: ea siquidem Abietis foliis ortu & numero similia, dimidium culmum lata non teretia ut Piceæ: ab abiegnis in hoc discescunt, quod infirmiora minisque rigida, neutiquam explicata foliorum servant agmina,

Folia.



Folia.

quin eodem vergentia ferè coincidunt : iam verò si singularia spectes Taxi folia, sunt ea abiegnis acutiore mucrone donata, supernè atro virore splendentia, infernè nitore destituta, vnicoloria tamen & viridantia, nervo secundum longitudinem decurrente, cum abiegnis elatiorem aversâ parte habeant costam, coloreque glauco sint prædita, gustu amaricante : porro autem in extremis ramulis circumquaque inter folia oriuntur, perpusilla sed copiosa capitella, sublonga squammata ex quibus veluti flosculi emicant Iuniperinis ferè similes, & virore pallescentes, qui deinde in meros & muscosos apices fatiscunt : circa mensem Augustum, uti observavimus, fert baccas ex calyce ita emergentes, ut simile quid habere videantur cum glande : postquam verò maturare, quod fit mense Novembri, nihil planè simile habent cum glande, sed figurâ quodammodo referunt florem Vitis Idææ, quippe parvo, virente, atque squammato calyculo, brevi pediculo adnato fructus inhaeret, grano Iuniperino maior, supernè apertus atque hians, velut ex carnosâ cute constans, colore pulcherrimo & splendente coccineo conspicuus, intus cavus, succo præditus viscido, ac dulci, in quo granum latitat, pipere minus, nec exactè rotundum, sed leviter compressum, colore inter pullum & spadiceum medio, cortice duriusculo, medullam continens saporis non ingrati. Hoc granum fructus capacitatem non adimplet, sed vndique ferè intactum à fructus pellicula in medio situm est, baccæ imo adhærens, haud secus ac ipsa ex pediculo enatum. Suspicior a. baccas tum cum longiusculæ sunt, & glandis formam, aliquo modo demonstrant, nondum maturas esse. Iam verò maturiores aperiri, & propter hiatum figuram acquirere rotundiorum. Materies bicolor partim rubet, partim ex albo flavescit.

Gustus.

Flosculi.

Bacca.

Fructus.

Medulla.

Materies.

Milos.

Locus.

Genere
simplex.
Abieti si-
milis.

Cedrus.

Abieti si-
milis.
Sola bacer-
fera.
Mas.
Venenum.

Toxica.

Plinius Taxum facit Abieti similem, minus violentem, gracilem & tristem, ac diram [an duram] nullo succo, ex omnibus solam bacciferam. Mas inquit, noxio fructu, Lethale quippe baccis, in Hispania præcipuè, venenū inest : vasa etiam viatoria vinis facta in Gallia mortifera fuisse compertum est. Hanc Sestius Smilacem à Græcis vocari dixit, & in Arcadia tam pestilentis veneni esse, ut qui obdormiât sub ea, cibumve assumant, moriantur : Sunt qui toxica venena, quondam taxica ab hac arbore appellata scribant, quibus sagittæ tingantur. Repertum verò innoxiam fieri si in ipsam arborem clavus æreus adigatur. Fumus mures necat.

Dioscorides Smilacem vocat abieti similem in

Italia & Narbonensi Gallia Hispaniæ contermina : baccis noxiam, in Italia, umbrâ in Narbonensi. Hanc aliqui *πιδύμαλον*, Romani verò Naxion aut Taxon vocant.

Nicand. in Alexipharm. Taxum inter venenatas stirpes quoque retulit, adscripto simul remedio : & quidem his verbis. Non quidem Taxum [*σμίλαξ*] tu malam Abietinam [*ἐλάτριν*] decerpas Oetæam : Mortis multum lachrymabilis datricem. Quia hominis Isthmia, & laryngis angustiam obstruit viam, quam implens meracissima potio vini curat, &c. Quæ Nicandri verba Gorgius ita refert.

*Parce venenata Taxo, quæ surgit in
Oetâ*

*Abietibus similis, lethoque absument
acerbo,*

Ni præter morem pleno cratere meraca

*Fundere vina pares, cum primum sentiet
ager*

*Arctari obstructas fauces, animaque
canalem.*

Virgilius quoque inter alia hoc versu Taxi meminit.

Sic tua Cyneas fugiant examina Taxos.

Dicitur autem Cyneas Taxus, quod in Insulâ Cyne Græcis dicta abundet.

Iam excutiamus Neotericorum opiniones de Taxo, & imprimis Hermolai, qui miscet Smilacem arborem glandiferam è genere Quercus cum Taxo non animadvertens aliud esse Smilacem apud Theophrastum, & aliud apud Dioscoridem, unde non sine magno errore dixit : Smilax sive Taxus est, ubi à Theoph. & Diosc. *μίλαξ* appellata sit folio æterno, extremitatibus & lateribus sinuato, ut Quercus, & Paliuri, & omnino Ilicis, molliore tantum profundiorque. Folium quoque ut scribit Plin. Abietis : Nec Taxus vulgo, sed literæ prioris immutatione Naxus & Naxius, quoque dicitur : quod nomen & Dioscoridi fuisse cognitum video, qui ubi venenalis. 6. numerat, eodem loco non Taxum, sed Toxum à Romanis dici credidit.

In eodem errore versatur Cornarius, & ipse non cognoscens Smilacem Theophrasto differre ab arbore Milos, quæ Smilax Dioscoridis est, sive Taxus. Dicit enim is, eum citante Matth. cap. de Smilace. Habet Gal. lib. 6. cap. 3. secundum loc. Virgultorum Ilicis, Arbuti, Smilacis ac Phagi decoctum. Quo loco ego non de alia Smilace in Com. med. accipiendum censui, & adhuc sentio, quàm de ea, quæ Taxus appellatur. Apud Plinium pro Arcadia legendum puto Narbonia : Galeni exemplaria *ἡ κάρτα* habent falsò pro *ἡ τήξ* : corruptè legitur *σμίλαξ ἢ ἐνίοις πιδύμαλον, ῥομαῖοι δὲ νάξιον ἢ τήξον καλοῦσι*. Non enim Smilax vocatur Tithymalus : nec Romani Naxium vocant. Recta itaque lectio est, *σμίλαξ ἢ ἐνίοις πιδύμαλον, ῥομαῖοι δὲ νάξιον ἢ τήξον καλοῦσι*. Vocari autem Smilacem etiam Thymalon, Diosc. de mat. med. habet, & Thymion quoque dici inter supposititia legitur : quanquam Paulus non *πιδύμαλον*, ut Diosc. sed *θύμιον* habeat. Sed perversè Corn. Smilacem apud Galenum de comp. med. Taxum interpretatur, nec absque periculo valetudinis humanæ venenatam Taxum pro non venenata arbore Smilace glandifera è genere Quercus accipiendam censet. Quid enim obsecro commune habet Taxus cum Ilice ? Vbi deinde Plinius Taxum dixerit Ilici, Arbuti ac Phago similem non occurrit : Abieti verò quidem & Piceæ similem facit : Ac cur in Plinio legendum sit Narbonia non vide-

Smilax
Diosc.Tithymalus
Naxium
Taxum
Taxus
Naxus
cand.Elatoni
Remedium.Cyneas
Taxus.Hermolai
gnarus.Smilax
Milos.Naxus
Naxius.

Taxus.

Cornarius.

Cornelius
error.

Plin. corrig.

Galenus
statuitur.Diosc. em-
datur.Tithymalus
non est.

Smilax.

θύμιον.
Ruell. ta-
natur.

videmus, quando quidem Theoph. scribit in Arcadia provenire.

Ruell. a-
xatur,
Isus. Is.
Plinius lap-
su
Ruellius sequens errorem Hermolai, inquit, Taxus folio æterno extremitatibus & lateribus sinuato, à Gallia nostra Ifum, vel If nominatur.

Nominum autem vicinitas Plinium videtur fefellisse, ut Fraxinum redderet, ubi Taxum interpretari debebat. Fraxini siquidem folia iumentis mortifera, cæteris ruminantibus innocua esse tradit, quod de Taxo [MILC] non de Fraxino (Medica) Theoph. prodidit.

Elateis.
Nicis, aut.
Abietis ge-
nus.
Nunc quid Curtius sibi velit verbis sequentibus, acutiorib. discutiendum proponimus, Taxus, ait, arbor Abieti persimilis. Quare Nicander ἐλάτης vocat. Eam etiam Galen. approbare videtur, quæ sit ex Abietis genere, aut Illicis, deinde quæ in Oetæ Æthiopiæ monte nascitur. Lachrymosæ mortis datricem (θανάτου πολυδάκρυτον δέκτην) dicunt, unde Latini Taxica, quali toxica, dicunt. Statius in Theb.

Metuendæque succo Taxus. Et Virg.
-----Taxique nocentes.

Pœtarum
fabula.
Quare Poëta eam apud inferorum opaca nasci finxerunt. Seneca in Hercule furente.

Horrent opaca fronde nigrantis coma
Taxo imminente.

Fingunt etiam infernales Furias, ex hoc ligno facies gerere, ut auctor Placidus, unde Statius

Nec dum illum, aut trunca lustraverat
obvia Taxo

Eumenis.

In Corsica plurima nascitur, Diodoro autore ut ex hac mel collectum amarum sit, Virg. etiam pro-

Sic tua Cyneas fugiant examina Taxos.

Curtius no-
tatur.
Quis autem quæso non videt Curtium dicendo Galenum approbare, quæ sit ex Abietis genere, aut Illicis, ostendere se non agnovisse æquivocationem in nomine Smilacis.

Ebenus non
est.
Merito eos notat Cordus, qui Ebenum putant eam esse arborem, quæ Germanis Ein Eyden (Taxtis) vocatur.

Cornu re-
preh.
Matth. no-
tatur.
Iustè etiam à Matthiolo [qui Taxo baccas attribuit rubentes, Agrifolii modo, dulces, vinosasque] reprehenditur Cornarius, quod apud Galenum iam supra citatum, Smilacem Taxum reddat.

Is tamen etiam ipsemet errat, cum appingit suæ figuræ baccam circumatæ rotunditatis, malè enim, quia non exactè rotundam, sed leviter compressam diligentiores observarunt. Eamque figuram imitatus, Lobelius in eundem errorem incidit: Sed cum animadvertens Camer. figuram baccarum mutavit in Hist. Matth. Germ. & Epitome.

Notatur
Ruellius, &
plerique.
Nassum.
Apud Euch. Rösslin. icon apposita non convenit, accedit enim ad Betulam: eo præterea peccat ipse sicuti & Trag. Cord. Matth. Dodon. Lacun. Anguill. Gesn. & plerique, quod non ostendant Smilacem Dioscoridis differre à Theophr. Smilace. Taxum Cæsalp. vulgò Nassum vocari tradit, flosculosque ferre amentaceos inter folia sine fructu: quæ autem fructum ferat, eum rotundum gerere & rubentem Agrifolii baccis similem.

Lubuit C. Bathino apud Matth. alteram figuram Taxi addere, cuius Nobiliss. Iac. Ant. Cortus ramum glandibus, ut vocat, onustum transmissit, qui scripsit se Octobri & Novembri mensibus in montibus circa Vicenniam, qui Tridentinum spectant, legisse: quod sanè dignum observatu, cum nec ab antiquis, nec à recentioribus, quod

Tom. I.

quidem frater legerit, quidquam de Taxo glandifera memoria sit proditum. Ego sanè anno 1586. Lutetiæ Augusto observavi baccas Taxi aliquid simile cum glandibus habuisse, non tamen velim propterea glandiferam vocare, & speciem multiplicare. Alia porro à me in Ducatu VVirt. visa in Novembri, nihil habuit, quod glandem exprimeret, licet non differre videbatur à prædicta, nec etiam ab ea, quæ à fratre picturâ exhibetur, causam diversitatis in descriptione dixi. In ea etiam capitula multum foliosa, monstrosa, quæ iconè nostra proponuntur, sicuti & flores ac baccæ priori loco dicta: verum eum bonam iconem corruerit sculptor, novâ proponimus in qua per numerum 1. demonstratur ramulus, cum baccis cavis, ac semine sine nucleo, quales postmodò observavimus & monstrosi folioli, 2. loco subnectimus glandes & flores à fratre propositos. 3. baccas rotundas ex Matthiolo. 4. baccas ex Camerario, quæ aliquid glandiferi demonstrant. 5. ramulum cum florib. ex Lobelio qui non placet, & quorum iconem ex Lobelio proposuit frater apud Matthiolum.

Taxus, Græcis etiam τῆξος, quam lectionem malim apud Gal. pro τῆξος retinere, MILC Theophrast. Σμίλαξ Dioscoridi & θυμάλον, θυμὸν Actio, Germ. Eiben / Eibenbaum / Belg. Zbenboom / Pennenhout, Gall. If, It. Tassa seu Nasso, Hisp. Taxo, Angl. Yghe tre. Boh. Tis / Hüg. Tiza fa.

Neque hanc quondam tacebant Poëta, sed suo Taxum penicillo dederunt, lachrymosæ mortis, multum lachrymabilis datricem, infandos belli poturam cruores, vulnificam, toxicam, venenatam, succo metuendam, nocentem, Piceam funestam: nec quicquam alieni coloris, ut mox patebit.

In præcedentibus iam dictum plures Smilacem Theophrast. glandiferam arborem confundere cum Smilacè Dioscoridis, quæ est Taxus. Valde quàm laxus Smilacis significatus, ait Lobelius, ut qui quasdam cognatas, vel similes alias, tamen admodum discrepantes, & viribus penè contrariis pollentes designat, ut Taxum virosam, Smilacem asperam venenisugam & Fraxinum ambiguam. Sed Smilacis æquivoca posita sunt lib. 7. verum non absque gravi errore huius corticem pro Tamaricis cortice officinæ indoctæ medicamentis quondam admiscuerunt. Et est quoque Lauri species, quæ Taxa dicitur, de qua suo loco. Atque Verbascum herbam, sunt qui vocant, Taxum verbasum barbatum, ut dicitur lib. 30.

Nascitur Taxus in saxosis & præruptis locis in Italia, in Anania vallis montibus, in Arduenna Belgii silva, in Burgundia in monte prope Clareval Oppidum E.C. item prope arcem Meche in montibus dictis Franche montagne, & in montibus circa Porentium præterea in Suntgovia. In pago Grün prope Mörweiller est arbormagna in Comitatio, Augusto rudimenta florum protrudens, florens autem Aprili. Ad Rhenum supra lacum Constantiensem [Acronium] est pagus dictus Zu Baurn ubi columna Taxi, utarunt sub dio, ad quam malefici alligantur. Audio abundare in Comitatu hohem Embs, in campo D. Petri prope Veldfird civitatem Rhetorum in rupibus. In Gallia satis frequens ut vult Ruellius. Vidi Patavii ut & Geneva in monte Saleve. Germaniam hac destitui scribit Tragus, contrarium asserente Dodonæo. In montibus Helveticis, Taxum crescere testatur Gesnerus, eamque facis. Iè provenire si arbuscula parva transplantetur: Durareq; ultra seculum: Arbores duas Tiguri eadem proceritate vigere, quæ se puero erant, iam

Taxus glan-
diferæ,
C. Bath.

Icones.

Synonyma
linguarum

Epitheta.

Picea fune-
sta.

Æquivoca.

Smilax
glandifera

Taxus vi-
rota.

Smilax as-
pera.

Fraxinum.

Tamarix.

Lauri ta-
xa.

Verbasum

barbatum.

Locus.

Tragi lap-

sus.

Tragi lap-

sus.

Tragi lap-

sus.

Tragi lap-

sus.

Tragi lap-

sus.

Tragi lap-

sus.

Tragi lap-

sus.

Gesm. nota-
tur.

Tempus.

Vires & u-
sus.Aves ni-
grescunt.
Alvi pro-
fluvium.Vmbra le-
thalis.Morrem in-
ducit.Remedia.
Quando
noxia.
Apibus
noxia.Castos pro
Taxo falso.
Catinuleus
Taxo lexi-
matus.Non ubi-
que letha-
lis.Corn. nota-
tur.Arbor gla-
ndifera.
Alnus.
Gallina.

Aves.

Vipera.

Taxus no-
xia.
Ruminan-
tibus quo-
que letha-
lis.Taxus in-
noxia.Questio
de Tempe-
ramento.

ferè per quadraginta annos : fructificare raro. Ego verò contra Taxum aliquoties plantavi Montbelg. in horto Ill. C. VV. sed frustra. Thalius Harkinia incolam facit. Olim ego & primò obseruari circa Tigurum in sylvis. Reperitur ut semel dicam, in Italia, Gallia, Hispania, & Germania. Vmbrosus gaudet. Tardissimè germinat, fructum verò maturat Septembri.

Quæ Theophr. & Plin. de Taxi natura & viribus memoriæ prodiderunt, iam suprà à nobis tradita sunt. Taxi, inquit Diosc. quæ in Italia nascitur, fructum edentes aviculæ nigrescunt, [*melal-
vet. codex, Lacun. legit *avicularum**] Homines autem, qui ederunt baccas, in alvi profluvium incidunt. Quæ verò in Norbonia nascitur, tantam vim habet, ut etiam ex umbra eius, hi qui sub eâ sederunt, aut dormierunt, lædantur, sæpèq; etiam moriantur. Hæc de ipsa referuntur ea gratiâ, ut periculum evitemus. Idem de lethali. Pota frigiditatem totius corporis inducit, suffocationemque ac celerem mortem. Auxiliantur his omnia, in Cicuta relata. Plutarchus eo tantum tempore Taxum noxiam esse tradit, quo florere incipit, quod tùm succo sit maximè prægnans. Virgilius Taxum, ut apibus noxiam, ab apiario semovet.

Ne propius tectis Taxum fere.

Galenus hæc pauca de Taxo. Smilax five Taxus arbor est, venenosa facultatis, ubi exemplaria falsò habent *in *taxo* pro *in *taxo***. Cat. Eburnorum Rex Taxo [Taxi succo epoto & fortè per nares fumo attracto] cuius magna in Gallia Germaniæque copia est, se exanimavit. Cornarius arbitratur Galenum in columellæ remediis Taxi arboris ramulos probare, ut quorum decoctum vehementi adstrictoriâ vi præditum evadat: Non esse verò eam ubique lethalem & venenosam ex eo patere, quod Diosc. præcipuè de Italica & in Norbonia Hispaniæ tradat nascente. Nos verò nullum fide dignum autorem legimus, qui scripserit Taxum vim adstrictoriam vehementem habere. Cavebimus etiam à venenata Taxo, & per Smilacem apud Galenum, ut antè dictum, interpretabimur arborem glandiferam. Esse Ruellius perhibet, qui tradant Taxi baccis alvum resolveri, & altilis, & cohortales gallinas saginari. Marcellus credit Maronem monuisse fugiendâ esse Taxum apibus, ne citâ alvo, cui malo obnoxia sunt, perirent. Curtius dicit Claudium Casarem, Tranquillo scribente, edicto proposuisse, nihil æquè ad viperæ mortum facere, quàm Taxi succum. Testatur Matthiolus in Tridentinis montibus, non veterina solum, sed ruminantia etiam animalia devorata Taxo interire, ipsiusque baccas iisdem in locis perniciosas esse, seque curasse affirmat, pastores ac lignatores, qui saporis dulcedine allecti, cum has edissent, in febres arduentes inciderunt, & alvi profluvia, non sine magno vitæ discrimine. Contra Pena, eius baccas innoxie puerulos esitare in Anglia affirmat, seque gustasse sub Hycemem non ingrato sapore, sed fatuo, vel subamaro, ibique porcos passim eas tanquam glandes comesse. Nulli sanè Angliæ angulo deesse hanc, ubi semper virente, umbrosa, densaque ramorum fronde & latissimâ, similiter Abieti, pènatibus & longis quasi pectinum radiis, ex atro-virentibus comosa, ac in sepulcretis & arcibus pro templorum foribus pangi, ad arcendos Solis æstus à concione, plebe sub tegmine Taxi conventus agere solita, nullo percepto inde vel tantillo incommodo.

Sed hæc existit quæstio, inquit Matthiolus, an

frigidi, an verò calidi sit Taxus temperamenti. Dioscorides eiusque se statores frigidi esse temperamenti, existimant, quod iisdem remediis Taxi veneno quibus & Cicuta occurrendum esse ille scripserit. At his opponit Matth. amarorem, qui corticis ac frondibus inest, comam perpetuè virentem, Pinorum, Abietum, Picearumque modo, quibus fronde similis est, baccarum tum dulcedinem, tum acrimoniam quandam, & quod aviculæ eas depastæ nigrescant: quæ omnia insignem temperamenti caliditatem arguunt. Quare & febribus, & alvi profluvio tentantur, qui eas baccas edierint, inflammatis scilicet spiritibus, & sanguine. Quod si quis dixerit accendi febres, fierique alvi fluxiones ex humorum putredine, quemadmodum æstate ex frigidorum fructuum esu, nigrum verò colorem in aviculis contrahi posse tam à frigido, quàm à calido, quid tandem ad frondium corticisque amarorem, baccarum dulcedinem & acrimoniam, perpetuèque virentem comam respondebit? Nam hæc à calore fieri nemo negaverit. Febres verò & alvi profluvia ex calore immodico potius, ut devoratis anacardiis accidit, quàm ex humorum putredine oriuntur, & nigredo illa pennarum à calido potius, quàm à frigido avicularum pabulo. Frigus enim nigredinem non inducit, nisi sit immodicum, & tantum ut interimat. Quare nigredo exustis humoribus gignitur, ut in Æthiopibus. Matthiolo de temperamento Taxi ad stipulatur Lacuna, dicens eius folia muribus esse valde lethalia: temperamentumque potius calidum, quàm frigidum. Sed & Camer. Taxum innoxiam esse tradit: acinos eius rubros avidè expeti ab avibus, sed inde attonitas reddi, quæ faciliè postea capiantur: scobem autem, ut quidam affirmant, illius esse venenatam. Ego verò testari possum à fide dignis hominibus mihi affirmatum in montibus Burgundiæ, foliorum ut etiam corticum esu mortuos boves & vaccas: cum enim persuasum fuisset, cuidam rustico cortices Taxi valere ad excitandas vaccas ad venerem & querendum taurum, eo dato cortice, una mortua, altera gravissimè agrotavit. Io. Lutzius insignis pharmacopæus, in suis ædibus Kirchenheimiæ ducatus V. Virt. asseruit mihi turturum album cum torque nigra baccarum esu perisse, & in pago Oberenzingen Asiæ degustata Taxo subito mortuum.

Hæc paulò copiosius prosequi par erat propter eos, qui tradunt in Europa Taxum innoxiam, quique eam per os exhibent, aut eius ligno utuntur, inter quos annumerantur Pena & Lob. Camer. ac V. Vierus.

Qui morbos simulant pulvere Taxi adeò cutim ulcerant, ut miserabiles ac ferè deplorati homines appareant.

Ligni materies quod rufescat quamplurimis intercurrentibus venis, incorruptaque sit, lignariis fabris maximè expetitur, & plurimi fit, præsertim concinnandis mensis & hastis, telisque conficiendis. Quamobrem Germani huius arboris alleres ad sua construenda hypocausta non exiguâ sibi comparant pecuniâ. In Episcopatus Saltzburgeris urbe quadam torno parare solent pulchros scyphos, cucurbitulas, epistomia, aliæque subtilia, elegantia & egregia utensilia, quæ per totam Germaniam distribuuntur, & Viennam usque deferuntur, ac etiam Montbelgardum perveniunt. Scyphorum autem, cucurbitularum & epistomiorum tutum usum dicere non velim, tutiorè tamen existimari præmissâ maceratione, in vino vel aceto calido aliquoties repetita.

PEVCE

Obiectis.

Responso.

Frigus
quando ni-
gredinem
inducat.
Temperâ.

Acini.

Scobis.
Autorum
iudicium.Boves mor-
tui.Turtur
mortui.
Asinus.

Impostura.

Ligni ma-
teries.
Incorrup-
ta.
Mensa.
Hasta.
Tela.
Asseret.Scyphi.
Cucurbitu-
la.
Epistomia.
Vicusula.
Vicusula mo-
dica.

PEUCE VETERVM.

CAP. IV.

Pinus. Πεύκη veterum Græcos pro Pinu usurpasse nobis dubium non est. Quæ autem Theophrastus πεύκης prolixius tradidit in summam contrahentes, ex iis colligimus. Arborem esse proceram, longo caudice, nodosam, non nisi in apricis proveniente atque unam tantum, prægrandem, & in ima descendentem radicem agentem, à quâ quidem parvæ complures aliæ exeunt, sed quæ nullam penitus sobolem ferre possint: Præterea vetustate Tedam ingerere, [in se gerere Scaliger] per morbum autem totam effici Tedam: Ramos ex æquo conditos geniculis in versus rectos porrectis habere: Germinationem ternam ac per intervalla intermissam paucis diebus edere: deciso cacumine radicitus eodem anno inarescere: Semine tantum provenire: Folia capillata σπινόφυλλα, pingua, multa, excavata, profunda, inclinata, & extremitate pungentia habere: ac præter fructum, armentum quoddam quod aliqui florem putent ferre. Aliam verò esse Urbanam, cuius quædam species perpetuò vireat, quædam verò foliis sit deciduis: Aliam Sylvestrem, & hanc rursus vel Fœminam, quæ rectior, procerior, materie crassior, ramis ditior, foliis pinguior, mollior, proclivior, nucē oblongiori, viridi & dehiscente prædita, picem dans copiosiore, atque, propterea quod in monte Idæ plurima proveniat, Idæa vocatur: Vel Maritimam dictam, quæ brevior, folio durior, & ligno circumiecto: Vel tandem Sterilem. Atque in his πεύκης Sylvestris speciebus observari etiam omnium ferè, Matium atque fœminarum, publicam differentiam, quâ omnem Maritimam secuti breviorē, contortiorē, operi difficiliorem & colore nigriorem esse asseverant. Præterea, id quod pinis subnascitur colore Tedâ rubidius, odoris gravissimi, nec Tedam redolens, nec flagrans, sed ab igne diffiliens, maribus potius inesse: fœminam verò id quod Aegidem & cor eius appellant gignere; eò, quod minus resinosa (non Pinosa ut malè vertit Gaza [minùsque tedam ingerens & lævior, cursuque venarum probiore]. Tandem verò Arcadiæ incolæ nec Sterilem nec Urbanam Pinum appellare: sed Pinum cum Picea confundere, constarique eos

1. perperam id facere. 1^o. Quia Pino materies crassior lævior & excelsior est. 2^o. Quoniam eidem folia pauciora, squalidiora, horrentiora & conifera. 3^o. Quia hæc picem [sic enim legendum, non autem Piceam, ut vult Gaza]
4. pauciorē atque amariorem reddit. 4^o. Quia Pinus pinguior, folio tenuior, magnitudine minor, erectaque minùs assurgit. 5^o. Quia eorum minorem horridioremque ac nucleum resinâ roscidiorem fert. 6^o. Quod Pinus adultis radicibus non regerminat, quod tamen in Picea observatur, ut in Lesbo, accenso monte Pyrrhæo qui Pinis scatebat accidisse affirmatur. Septimò tandem, quod Pinos morbus ipsis peculiaris infestare soleat: cum non solum cor sed etiam pars extrema Caudicis in Tedam transiens, quodammodo strangulantur, quod spontè & ubertate arboris accidit.

Notandus autem ad iam citatum Theophrasti locum præter prædictos: adhuc triplex Gazæ error. Primò enim ad literalem tantum significatio-

Tom. I.

nem habito respectu σπινόφυλλα hîc vertit Folia rara cum tamen neque Pino, neque eiusmodi generibus rara sint folia: quinimò nullis frequentiora. Deinde lignum quod Plinius circum tortum bene reddit, ille perperam eversale vertit. Tertio denique perperam etiam Piceam πικρὴν perpetuò dicit. Nos autè Pini & Abietis [πικρὴν καὶ ἐλάτης] discrimen cap. i. de Abiete posuimus.

Pinum, autem [πέυκη] quidam florere existimant, alii non: paulò germinatione prævenit diebus scilicet circiter quindecim, post Vergiliæ: intermittit, tæque turget, ternaque germina edit. idè & ter squammola dicitur: omnis enim arbor cum germinat, corticem squamas spargit. Fit germinatio prima statim mense Februario ineunte, quanquam in Idæ monte, die maximè decimo-quinto mensis eiusdem. Tum circiter triginta intermissis diebus, aut paulò pluribus, iterum germinare incipit; ab extremo furculi, usque proximum germinis antecedentis. Et quædam sursum, quædam in latera, circumquaque emittit, veluti geniculo factò, furculò primi germinis: quomodo scilicet & prima germinatio fieri solet idque igitur circa Martium desinentem. Huius germinationis tempore galla quoque omnis gignitur, tam nigra, quam candida: nascitur magna ex parte noctu universa, inque diem aucta, exceptâ resinaceâ, si ab æstu occupetur, inarescit, augerique ampliùs nequit: aliæ enim magnitudine ampliorem grandesceret, quâ de causa, earum aliquæ non maiores fabis evadunt: nigra verò pluribus diebus viret, & magnitudinem mali nonnullæ capeunt. Postea diebus circiter quindecim intermissis, rursus germinatio mittit mense Aprili, diebus longè paucioribus, quam prius, fortèque id sex, aut septem diebus summum absolvitur. Quò cum ventum sit, non ampliùs in longitudinem, sed in crassitudinem incrementa vertuntur.

Omnium itaque arborum germinationes conspicuæ, sed Abietis, Pinique maximè, quoniam genicula in versus rectos porriguntur, ramique conditi ex æquo spectantur.

Ad materiam quoque cedendam tempus nunc potissimum intelligitur, propter amplitudinem corticis. Cæteris enim temporibus, cortex facillè detrahi nequit, detractoque nigrescit materies, aspectuque deformior redditur: nam ad usum quidem non refert, quinimò robustior est, si post fructuum maturitatem cædatur.

Ab ulcere ampliori altiorique cum teda discinditur, nihil offenditur, sed detractâ comâ, decisoque cacumine, ac quod Arcades dicunt, niedullâ totâ ex universâ arbore excerptâ, tota interit, nec quicquam germinat, sicut nec si adusta, aut tota, aut parte aliquâ fuerit. Naturâ perpetua Pinus, plusquam Abies, uti cap. de Abiete dictum, à terebinthe corroditur.

Pini verò, ceu Abietis nodus difficillimus, unde fieri potest, quod eandem reniti affirmant. Replentur autem cava plagarum in tantum, ut pix extrahi possit. Frugalis Pini [πέυκη] anno proximo, mediocris: secundo, vitiosa: tertio, repletio non coitu ligni, sed incremento picis conficitur: lignum enim in hac arbore coire, iterumque unum refici nequit, sed confectio quidem picis reddi post tantum temporis solet: necesse autem ligni quoque agnationem fieri quandam. Siquidem detractâ, deustaque tedâ effluvium evenire picis solitum est.

Non simul & fructificat & redificat Pinus, sed

X 3

Quando fructificet & tedificet.
Auctu difficilis.
 protinus novella fructificat, multò autem post, facta vetustior tedificat.

Pinus picosa.

Semen nuceum.
Pinus benigna.

Corruptio naturalis.

Strangulatur.

Teda detracta servatur.
Novella Pinus caret teda.

Cur medulla detracta Pinus moriatur.

Decacuminata perit.

Plin. notatur.
Larix.
Error multorum.

Gaza error Marcelli error.
Cordi lapsus.

Pinus male teda interpretatur.

Pinus auctu difficilis: quanquam meatuum rectitudinem habeat, verum aut densitas, aut utrumque impedimento est: facit enim & siccitas, ne satis augescere possit. Adhuc imbecillitas in causa est: nam quæ debilia sunt, difficile augentur, nutricanturque. Prosiliunt Pini picosa semina, & ad summam omnium coniferarum. Conis enim adhuc pendentibus hæc exiliunt, vasaque ipsa inania relinquunt. Quod idem cupressis evenire nullum dubium est: sed illis semen nuceum, his membraneum & exile. Pinus benigna omnibus propterea putatur, quod radice simplici, altaque sit: feritur enim sub eam & Myrtus, & Laurus, & alia pleraque: nec quicquam prohibet radix, quod minus hæc liberè augescere valeant.

Arborum genus forsitan est, cui corruptio secundum naturam spontè, nec ullo pacto afflictato, sed benè vigenti eveniat, ut Pino [πύκνη] cum radices mutatae in tedam fuerint. Ex nimietate enim nutritionis, cumque per tedam transmittere pabulum arbores nequeunt, fit ut moriantur. Quod proximum illi videtur, quod animalibus evenit, quæ extra modum crassantur, atque pinguescunt. Cum enim auram attrahere nequeant, nec ullo pacto spiritu uti possint, propter obesitatem, condensationemque, & illa strangulantur, & Pinus. Quamobrem non ineptè rustici vocabulum istud de Pino usurpant: dicentes Pinum strangulari obesitate atque pinguedine.

Pinus [πύκνη] teda detracta servari potest: Eam verò non semper tedificare constat, sed cum viget, atateque maior est. Caret enim teda novella [Pinus] quia humorem non excoquit, neque aggregat, sed totum ad germina, incrementaque altitudinis absumit. Statim autem ac dilatari inceperit, vis illa & habitudo teda videtur consequi.

Medulla tota detracta si sit, moriendum omnino est, ut Arcades aiunt. Nec Pinus & Abies servari amplius potest. Causamque haud temerè illam putaveris, quod medulla pars humidissima & vitalis præcipuè abest: cuius rei etiam argumentum, quod materies, quæ medullâ viduata est, pervertitur, recurvatûrque, usque dum penitus rescicetur.

Decacuminatione Abies [ἐλάτη] Pinus [πύκνη] & Larix [πίπυς] pereunt, huius verò causæ scribuntur cap. de Abiete.

Scire nunc etiam oportet, Hermol. monente, Plinium Larici tribuere, quod Theoph. de Pinu [ἀπὸ τῆς πύκνης] prodidit. Eiusdem autem generis cum Larice [πίπυς] Dioscor. quam multi Pinum interpretantur malè] est quæ Pinus [πύκνη] Diosc. quam malè Piceam reddunt] dicitur, sed specie differunt, autore Dioscoride. Ruellius apud Cordum πύκνη interdum Pinum, πίπυς verò Piceam transfert: Gaza etiam præterquam quod πύκνη Pinum rectè, sicut etiam πίπυς Laricem vertit: ipsam quoque πίπυς cum Piceam interpretatus est, malè. Nec melius πύκνη [Pinum] Teda interpretatur Marcellus, Absurdiusque ipse Cordus πίπυς Pinum, πύκνη verò Piceam interpretandam censet. Olim verò in ipsa Græcia & Macedonia sua nomina permutabant πίπυς & πύκνη, Larix & pinus.

Non benè autem Marcellum Diosc. interpretem, πύκνη teda interpretari vel inde constat, quod teda [ἐλάτης] vitium est, ut testatur. Rob.

Const. in Lexico, resiniferarum arborum, Pini præcipuè & piceæ. Η πύκνη, ait Arist. animal. δὲ δὲ καὶ ποικίλην οὐκ ἔσται, pinus teda detracta servari potest. Et Hermol. πύκνη pineum legit, & hinc πύκνη, ἢ πύκνη, pineam resinam vertit. Valeat ergo Ruell. qui πύκνη ἢ πύκνη resinam ex picea explicat: abeat Marcell. qui resinam ex Teda legit: exuletque Eurip. qui πύκνη ἢ πύκνη, abiegna ligna vocat.

Sed & ii damnandi sunt, eorumque hæresis penitus extirpanda, qui falsò putant πίπυς pinum esse, πύκνη autem piceam, vel solum ob nominum vicinitatem, quam pinum & πίπυς, piceam & πύκνη magis habere sibi imaginantur. Cyperum enim hac ratione Cyprum, & Cysson Cistum, rapam napum, rubum rubiam, adde si vis annum, anum, & coccum coquum, sed non sine maximâ tui confusione dixeris.

Caterum, locis admodum depressis, autore Theoph. atque opacis nullo quidem pacto Pinus [πύκνη] exire potest: Mōtuosa. n. pinū ferūt. Frigus potius adamat: hancq. locis fervidis provenire non posse, nullum dubium est. Pinum etiam nequaquam Syria fert. Ac quamvis in Latino agro, Pini & Abietes tum magnitudine, tum pulchritudine, inter omnes Italicas præstent, tamen ad earum rationem, quas Corsica gignit, pro nullo certè habentur. Romanos enim aliquando condendi causa oppidi in eam insulam navibus quinque & viginti profectos, tam vastis arboribus dicitur locus excepisse, ut omnino insula tota confertissima, & quasi efferata immani arborum turba spectaretur. Quamobrem Romanos à condendo oppido destitisse aiunt. Sed nonnullos ingresses, brevi ex loco tam largam cæcidisse materiam, ut ratem perconderent quinquaginta velis ducendam, quam in pelago periisse addunt. Corsica igitur seu ratione laxationis, seu etiam telluris, cælique virtute, locis plurimum cæteris antecellit. Latinus autem ager aquis totus abundat.

PINI ÆQVIVOCA.

PINI nomen pluribus competit plantis, & pino aliquo modo similibus. pinus quidem vel est urbana, vel montana, vel maritima. Urbanam voco sive sativam, pinum officulo duro, folio longo, & alteram officulo fragili putamine, sive Cembro, quæ tamen & ipsa cum spontè proveniunt, sylvestres dicuntur. Ex Pino sylvestri, sive Pinastro, qui cultum quasi respuit, est vulgaris Genevensis, Teda cognominata. pinus sylv. sive pinaster Hispanicus maior. pini sylv. species, Bellonio picea sylvestris Ida Troadis, cuius coni facile decidunt. pinus sylv. Mugho, sive Crein. Maritima conis firmiter ramis hærentibus. pinus maritima Theophrasti Lobelio. pinus maritima altera Matthioli. pinus Indica ex qua Bre. pino aliquo modo similis Larix, quam pini, aut pinastri nomine comprehendi asserit Apollo. pro pinea verò nuce quidam malè pingunt conum Cedri. Atque ubi cæteri in psalmo 104. habent Abietem, Beza in suis carminibus interpretatur pinum. Dicitur & pinus teivia Romanis de Astragalo inter adscriptiua Dioscoridis. Habeturque pinei coni facie fructus exotici, ut pinei nuci similis Iacca, lib. 1. Habenturque præterea Pinei nuclei Molucani purgantes lib. 3. pinei coni facie Nana libr. 16. pineo cono similis Hoyci libr. iam citato. pineis nucleis similis fructus. pinei nuci nucleo similis Ricinus minimus & fructus lib. 34.

PITYS

PITYS VETERIBVS.

NVNC quoque quid *πίτυς* veteribus sit, quantum quidem, tum propter eorundem, tum etiam iuniorum diversas opiniones fieri licebit investigare conemur. Antequam autem ad eius historiam tradendam nos accingamus, scire proficuum erit, Gazam *πίτυς* nomen apud Theophrastum, modò secundum Plinium, modò ab eo diversum, nunc Laricem interpretatum esse, nunc Pinum, nunc Piceam, atque etiam aliquando Abietem. Hinc illa autorum confusio, hinc de Pity grave chaos: quod præsertim in ipsa Theophrasti historia ex Gazæ quidem versione, habetur.

Græci autem non illepidè de Pity ita fabulantur. Pityn puellam fuisse olim perquam illustre, vnicè à Pane adamatam, quam Boreas quoque rivalis deperibat, utrique addicta. Pani potius puella adhaerit, propterea zelotypia stimulatus Boreas Pityn in saxa propulsans neci dedit. Dolens vicem puellæ Telus eam in arborem sibi cognominem mutavit, quæ immortalis perpetuòque virore frondeceret. Pan re cognita Pity, virentius ramo coronari se sèper voluit. Ac luget adhuc arbor collachrimans, quodd Boreas immeritam spiritu protervo depulerit.

Cæterum, quæ *πίτυς* (quam Gaza Piceam vertit) apud Theophrast. sit, difficulter iudicari posse existimat Clusius, quandoquidem eius materiam operibus ineptam esse, & magnitudine Pino minorem, minùsque erectam allurgere, scribat. Nos autem *πίτυς* Gazæ, Piceam dictam, aliquam ex Bellonii Piceis [Pinastris] existimamus, de quibus suo loco.

Πίτυς Ruellium Piceam vertere scribit Cordus in Dioscoridi: ac præterea Gazam & Laricem interpretari: hocque ipsi maximè videtur absurdum, ed quodd multum inter se differant *πίτυς* & larix: Additque se Ruellium sequi & *πίτυς* Pinum interpretandam censere. At Cordus sanè sibi non constitit, cum hæc scripsit: si enim Ruellium sequitur, cur non *πίτυς* Piceam vertendam censet?

Pinum [*πίτυς*] notam arborè esse scribit Diosc. Eiusdem verò generis esse, quæ Picea [*πέικη*] dicatur, specie autem differre. Pityides hinc appellat, Pinorum [*πίτων*] & Picearum [*πέικων*] fructus, qui in conis reperiuntur.

Credit Hermol. Piceam veterum esse, quam Græci *πίτυς* vocant. Huiusque speciem Theophr. & Plinium *φθειρόπορον* pediferam, tineosamque appellare, quia non prima tantum in parte, ut Abietes, totis paniculis nucleos & minores, & minores, & nigros habeat: sed ipsas quoque paniculas minores, gracilioresque. Sunt autem *panicula* nucamenta quædam, quæ è ramis arborum, resinam fundentium, callo squammatim compachili dependent, præterquam Larici.

De diversis igitur, quod ex hæcenus dictis factis constare arbitramur, Pitys & Pityides dicuntur plantis. Piceam quidem vulgarem, sive Abietem marem [*πίτυς ἐλατήριον* Theophrast.] quidam vocant *πίτυς* malè, ut Casalpini. *πίτυς* de Pinastrò, sive Pino silvestri, quod verisimilius videtur, à nonnullis quoque dicitur. Nec desunt qui *πίτυς* Laricem dicant, licet hæc, ut illa, folia pungentia non habeat, nec in pluribus conveniat. Absque consideratione Gaza *πίτυς* Abietem quoque reddit. Sunt tandem qui *ἀβιετὶς*

Theophrasti [Agrofiliū] cum *πίτυς* turpiter Agrofiliū confundant.

Ambarum cortex [*ἀμβάρου* Pini, καὶ *πέικης*, Piceæ, teste Diosc.] adstringendi vim habet, conueniens ad intertrigines tritus inspersus (*ἀμβάρου* & non *ἀβιετὶς* aut *ἀγρίου* Diosc. corrigatur. Corn.) & ad ulcera in summa cure, & ambusta, cum spumâ argenti & mannâ. Idem cerato myrteo exceptus, ulcera in teneris corporibus ad cicatricem perducit: & proserpentia cohibet cum atramento sutorio tritus. Fœtus item & secundas [*ὑστέρα*, lege *ὑστέρα*, vel *ὑστέρα* Dal.] jecit suffitus. Et potus sistit alvum & urinas movet.

Sed & folia ipsarum trita imposita, inflammationes mitigant, & vulnera ab inflammatione conservant. Trita verò & in aceto cocta, dentium dolores leniunt, si calida colluantur. Has omnes facultates & Vires Fuchius de Larice refert. Sed pergit Diosc. Commodat etiam hepaticis foliorum drach. una cum aqua, aut mulla pota. Eadem faciunt etiam Strobili cortex & folia pota [de Strobilo arbore hæc accipit Corn. quam eandem cum Pinastrò esse dicit] Modus faciendi

vinum pineum [*πίτυν*] cuiusque vires tradetur cap. de Cedro. Sed & tæda ex ipsis, in mirutas partes concisa, & cum aceto cocta dentium dolores mitigat, si decoctum ad affectum dentem continetur. Ex ipsis etiam Spatha fit, ad acoporum & pessorum præparationes idonea. Quin ex iis, dum cremantur, fuligo excipitur, ad scriptorii atramenti confectionem: itemque ad medicamenta honestandis palpebris dicata: Erosi quoque oculorum angulis, glabris callosisque genis & lachrymantibus oculis opitulatur. Pityides autem vim habent adstrictoriam, & aliquatenus calefacientem: subveniunt tussi, & affectionibus circa thoracem, si tum per se, tum cum melle sumantur. Strobili porro si puri [re-

purgati] edantur, aut cum passo & Cucumeris semine bibantur, urinas cient, & humorum acrimoniam hebetant, qui vesicam & renes infestant: sedant & rosiones stomachi sumptæ cum Portulacæ succo: nec non corporis infirmitatem roborant, corruptorumque humorum labem obtundunt. Toti autem Strobili ab arboribus decerpti, & recentes, contusi & in passo decocti, ad vetustam tussim & tabitudinem conducunt, si ex eo liquore terni quotidie cyathi assumantur. Fit & vinum strobilites [*στροβιλιτὴς*] maceratis in musto Strobilibus recentibus & contusis, præbetque resinati effectus. Quod si quis Strobilos musto præmaceratos decoxerit, abundè potum iis conducet, qui tabitudine conficiuntur. Vñs plurimos, ut

Theophrast. literis consignavit, maximosque Pinus & Abies præstant, harumque materies aptissima, atque pulcherrima constat. Pinus autem omnium ferè maximè viribus valet, & ad usum ædificatorium spectabilis eadem potissimum est, laxitatis, rectitudinisque creatum causâ. Hanc enim ne findi quidem nullo pacto posse affirmant, si glauine muniatur. Navigia rotunda faciunt ex Pino, quoniam non pureseunt. Nonnulli etiam triremes, quodd Abiete careant. Nec Pino atque Abieti Quercus conglutinari valet: altera enim spissa, altera minùs. Affectus autem similis ea esse oportet, quæ sociari, confluariq; debeant, non contrari. Carbones quidam ex-

cutores pineos potius quærunt, quàm quernos, quanquam infirmiores sint: ad flatum enim respondent commodius, quoniâ minùs marcescunt, extinguanturque. Est autem flamma eorum ce-

terior & acuratioꝝ tam lignorum, quam carbonum.

PINVS OSSICVLIS DVRI, FO-
LIIS LONGIS.

Descriptio

Folia.

Coni.

Squamma.

Resina.

Pityides.

Os.

Nucleus.

Deser. Ca-

salp.

Cortex.

Materia.

Rami.

Folia.

Amentum.

Nuces.

Squama.

Nuclei.

Semini.

medulla.

Radix.

Massa fa-

mina.

Barth. An-

glici erro-

res duo.

Picea.

Electrum.

Tinum pro

Pinu corrup-

to.

Pity.

Pence.

Differentia

duplex

Cordo.



PINO caudice recto surgenti, ex tuberculis passim in rugoso cortice ramorum extantibus, folia enascuntur, bina ferè circa imum connata, mox ab invicem abscedentia, quæ se mutud spectant caniculata. Iunci marini æmula & æqualia, duorum triumve palmarum altitudine, mucrone acuto & rigido: Coni magni, crassi, turbinati, arctif-

simo squammarum contextu compactiles, quarum crassa, lignosa, lucida, capita extantia, tuberculorum agmine inæquales reddunt conos: singulares squammæ unciam latæ, duplo longiores, à capite resinam albam odoratam subinde fundentes, lineisque ex umbilico devexis donatæ, paulatim hastam versus attenuantur, crassæ, sinu suo complexæ unam aut alteram Pityidem oblongam, ferè uncialem, torosam, pulvisculo atro-purpureo resperfam, osse crasso duro, nucleo candido, pingui, dulci, pelliculâ rutilâ obvoluto.

Pinus, ut eam describit Cæsalpinus, ingens est arbor in montibus aprieis: cortice scabro & subrubenti: materie robustâ, subflavâ, odoratâ, pingui: Rami ordine prodeunt ternis per intervalla germinibus, ut eius summa in amplam latitudinem ad rotæ similitudinem spargantur: foliis in modum setæ productis, acutis, perpetuis, numerofo ordine totos ramos vestientibus: Amentaceum quid fert pulverulentum: Nuces in rotunditate modicè longas, turbinatâ figurâ, implentes utramque manum, ex lignosis squamis compactas: sub singulis squamis bini, ut plurimum continentur nuclei, oblongi, ossei, subnigro quodam pulvisculo obfiti: seminis medulla intus pinguis, gustu dulcis & odorata, non bipartita, ut in cæteris plurimis, sed veluti in alvo novellam pinum tanquam fœtum continens, cuius radix inferius spectat, quo modo nascitur unica tantum radice in altum dimissa. In hoc genere fœminam vocant longiorem nucem ferentem, marem autem rotundiorem.

Et hæc est illa pinus, quam Barth. Anglicus esse arborem Piceam scribit, sed quàm benè iudicent Botanici periti. Is etiam perperam succum quem fundit, Electrum statuit.

Meliùs illam Petrus de Cresc. Pinum vocat.

Hermol. qui pinum vocat piceam nucem ferentem, à Græcis *καύρον* appellatam, testatur in paladio corruptè legi Tinum pro pinu.

Cordo pinus existimatur *πίτυς*, quam, cum spontè provenit, pinastrum vocat. Vnde colli-

gitur pinum etiam in hortis fieri. Idem *πινύλιν* piceam vocat, quam & ipsam duas habere differentias ait: unam longis setis, &c.

Verùm tota eius historia mihi obscurior videtur, nec ego penitus intelligo quam arborem ille per pinum sylvestrem sive pinastrum Germanicum intelligat: Meo quidem iudicio *πίτυς* eius pinus est: picea autem pinus Cembro est: Et sylvestris Picea, Picea Latinorum. Licet verò, eidem Pini & Piceæ nuces *πίτυδες* vocentur, attamen Strobilos privatim dicit in pineo cono inventas nuces. Et rursus (ad imitationem Dioscoridis) hunc totum unâ cum fructibus strobilum vocare non erubescit. *πίτυδες* autem nuces Avellanarum propè magnitudine & figura sunt, oblongiores tantum in conis.

De pinu nobilissima illa arbore hæc scribit Tragus. piceas nuces toto orbe in medicina decantatissimas, in nucamentis turbinatâ effigie compatilibus profert, in altissimis superioris Germaniæ Alpibus prope Valesiam, iis maximè quæ Italianam spectant, gignitur, caudice assurgens procerò, recto, ramis folio capillamenti modo prætenui, longoque, copioso, cineraceoque vestitis. Quam Germ. *Diechthannenbaum*, aut *Barzbaum*, aut *Forenbaum* vocant, quæ oblongas & dulces nuces piceas profert, meo iudicio vera est pinus, quæ Hebr. *Oren*, Græc. *πίτυς*, Serap. *Sonobar* & *Oren* *Arz* (quæ vox ab *Eres*, mutatis duntaxat punctis vocalibus distat, quam Cedrum uterque interpretantur) appellatur. Kymhi, ut in margine scriptum habetur, ait quosdam *Oren* Hebræorum per Alzinobar (quæ vox non multum à Sonobar abluat) Arabum interpretari, Esse verò plures alias voces, tam Hebræas, quàm Chaldaicas, quas pro pinu reddant, sed non vacare illas adscribere. Nucamenta porro quibus piceæ nuces insunt, Græcis *conos*, *Nucleos*, *Strobilos*, Offic. *Pineas*, Hippocrati *Coccali* appellari, scribit Tragus. In eius autem descriptione non placet, quod ait folium capillamenti prætenui modo esse. Displacet etiam icon posita sub titulo pinus *Barz* *oder Bifferbaum*, nec conveniunt nomina Germanica. An autem in altissimis superioris Germaniæ Alpibus prope Valesiam proveniat, aut fortè Pinus Cembro sit, quod suspicor, inquirendum. Eidem Græcè *πίτυς* dicitur, ut & Bellonio, qui eam non in hortis tantum conseri, & sativam esse, sed & in sylv. locis spontè nasci tradit. Ipsi autem Bellonii iconem etiam reiiciendam censemus, quamvis Lacuna eam receperit.

Animadverti, inquit Matth. Plinium, recentioresque nonnullos eum secutos in plantarum historia, quæ resinas fundunt, longè ab eo dissentire, quod in Tridentinis montibus nostris oculis perspectum, apud alios etiam testatum relinquere possumus. Invenio Theophrastum duas Pini species adnotasse &c. Verùm non desunt, qui contendunt Theophrast. hæc de Picea scripsisse, non autem de Pinu: eâ ratione freti, quod *πινύλιν*, de quâ hic differit Theophrast. Græcis *Piceam*, non *Pinum* significet. Bellonius communem Græcorum sententiam sequitur, & totum id Piceæ arbori reddidit contra Theodori interpretationem, quod Theophrast. *πινύλιν* scriptum reliquit. Sed equidem Bellonium (pace viri boni dixerim) hallucinatum arbitror, non, quod propterea cum Græci sermonis imperitum iudicem, sed, quod mihi videatur non diu versatus in Theoph. & Galeni lectione, aut de iis plantis scripsisse, quarum non certam habuit notitiam. Mihi non dubium quin veteres Græci *πινύλιν* pro pinu

Cordus ta-
nat. & sibi
non constat,

Pityides
fructus &
cons.

Locus,

Oren
Arz
Arz

Alzinobar

Coni. Nu-
cles. Strob-
li. Pinea.
Coccali.
Trag nota-
tur.

Pity.

Autores à
Theoph. in
resins. dis-
sentunt.

Pini due
species
Matthioli.

Bellon. la-
Picea

Pinus usurparint. Neque verisimile Theodorum Theoph. interpretem natione Græcum ignorasse, quid per illa usitata vocabula intelligerent Græci scriptores. Deinde Theophrastus *πύκνης* nucem, *σεβίλον* vocat, quod non aliud designat, quam nucem pineam, ut aperte declarat Gal. de alim. fac. his verbis. Nucem pineam, appellant nunc Græci non *κόνον*, sed *σεβίλον*. Idem lib. de cibis boni & mali succi scribit. Nucleus pineus, qui *κόνον* vocatur. *σεβίλον* veteres etiam appellant. Item lib. 7. simpl. sic habet. Coni fructus quem & Coccalon, & Strobilon nominant. Adhæc com. 4. de vict. rat. in morb. acut. *κόνον* ab Hipp. dictus, non ita, sed *κόνον* magis ab antiquis Græcis appellatur, velut à recentioribus Medicis propemodum omnibus Strobilos vocatur. Galeno ad stipulatur Sim. Sethi, qui nucleos pineos *κόνον* *τὰς σεβίλους* etiam nominat. Ex his itaque constare puto contra Bellonii opinionem, Theophrastum sub *πύκνης* vocabulo Pinum descripsisse, non Piceam. Nam si Theophrasto Peuce strobilum profert, quem Gal. inter cibos cōnumerat, non video, quomodo is Piceæ fructus esse possit, cuius nuclei non sunt edendo, Bellonii etiam testimonio. Quod in super per *πύκνην* Pinum intelligat Theophrastus, illud maximo esse potest argumento, quod nusquam Picea visa sit urbana, nisi fortè è silvestri semine ad spectaculum in hortis sata. Cuius tamen contrarium deprehenditur in Pinu, quæ domestica atque urbana frequentissima conspicitur. Hinc porro factum est, ut Bellonius suâ ductus opinione, ex hoc in alium quoque errorem inciderit. Quippe illud falsum est, quod ex tedâ Piceæ fit pix, ut Bellon. asserit, perperam Theophrastum interpretatus. Siquidem rara admodum est Picea, quæ tedam habeat, atque pix omnis, cuius est usus ex Pineâ tantum tedâ conspicitur in Italia, quemadmodum & in Bohemia. Cæterum non potui non admirari dixisse Plinium, scandulas è Pino ad contendas domos, ex omnibus, quæ resinam fundunt arboribus aptissimas esse, cum Laricem non ignoret materiei præstantiâ duritiâ & firmitate, nulli æquiparandam esse. Scribit Theophrastus (nosque quotidie id videmus) quod Pini interitus est, ut tedâ fiat. Cæterum, quod tedâ opus sit ad picem conficiendam, & artificio fiat, docetur suo loco. Quamobrem putarim hac in re non parum excutisse Plinium, quippe qui tedam propriam & per se arborem censet. Marcellus errat, qui Pinum tedam interpretatur. In hoc etiam errore versatur Lonicerus Ruellium secutus, qui si- tam potius quam veram arborem pro tedâ pinxisse videtur. Hactenus Matthiolus, qui sibi (quod non mirum) contradicit. Is enim huc usque Pinum *πύκνην*, rectè vocari tradit, mox *πύκνην* cum plerisque Græcis appellat. Adhæc in post. com. & Hist. Germ. fatetur picem non solum ex Pinu, sed etiam Pinu sylvestri fieri, quæ est Picea Bellonio. Et quod plus est, in Hist. Germ. dicit tantum silvestrem Pinum in Bohemia & Germania haberi, cum ex Pino solâ in Bohemia picem fieri antè dixisset, merito igitur eam Bellonii reprehensionem in post. com. Ital. omisit: In suis epistolis contradicit Plinio dicenti, Pinum nullo flore exhalare, id quod Theoph. nec negat nec affirmat: Florere autem Pinum testari Bohemiæ silvas, ubi floridæ quotannis inspiciantur Pinus odore, haud ingrato. O labilem viri memoriam! nonne recordatur ex Historia Germanica ni Bohemia silvestrem duntaxat Pinum haberi? nonne contradictionem animad-

vertit? non esse arborem in Bohemia silvis, & ibi florere.

Amatus in Matth. invehitur, quod aliter, quam Theophrast. de speciebus Pini locutus sit. Nihil tamen adfert, quod alicuius sit momenti. Præterea si Pity est Pinus, ut ipse his nomenclaturis [*πίτυς* Pinus, Pinus hortenſis, Pinus urbana, Pinus domestica] se velle demonstrat, cur Pini diversas constituit species, quandoquidem Theophrast. non ita distinguit *πίτυν*, sed *πύκνην*. Matthiolum sanè imitatur reprehendendo Plinium.

Apollo assurgens adversus Matthiolum sibi persuadet *πίτυν* esse Pinum, nec secus veterum & recentiorum Græcorum autoritate comprobari posse. Verum nugatur Apollo, ineptias obtrudit, argumentaque nullius ponderis adfert: *πύκνην* enim Theophrasti non dubitavit asserere esse Pinum, qui Plin. cum Theoph. locis contulerit, facileque nostram opinionem animadvertet, veriorē.

Had. Iunio cum Ryffio Pinus est *πύκνη*. Verum an ritè ei assignent appellationes Germanicas [Forhen / Arben / Hartzbaum & Zynholz] dubito, quandoquidem in Germania provenire non solet.

Dod. gall. cui Pinus sativa [*πύκνη ἡμετέρα*] dicitur non laudabilem habet figuram. Verum laudabilem tenet sententiam. Asserit enim Pinum Græcè non *πίτυν*, ut multi recentiorum existimant, sed *πύκνην* reddendam: Idem in Hist. lat. Pinum [*πύκνην*] ex Theoph. duplicem statuit, unam cultivam, sive mansuetam [*ἡμετέρα*] & silvestrem [*ἀγρία*]. His ait Macedones tertiam addere, sterilem (*ἀκαρπία*, sine fructu) nobis incognitam. Mansuetam aut potius urbanam Macedones atque reliquos Græcos *πύκνην ἡμετέρα*, sed Arcades *πίτυν* appellare: Ex hac autem nominis permutatione accidere, ut fructus Pini in conis reperti, à Diosc. Gal. & Paulo, aliisque Pitydes nominentur: esse verò & aliam *πίτυν*, Piceam à Pinu multum differentem: Fructus porro *κόνος* Græcis dici, & Latinis similiter Conos & Nuces pineas, & à Mnēsitheo *ὀστρακίδες*, à Diocle verò Carystio *πυτύνια κάρνα*, quæ tamen fructus esse arboris à Theophrast. *πύκνης* appellatæ Athenæus testatur. videri & eundem fructum totum, *σεβίλον* & *κόνον* Galeno appellati.

Quantum Turn. videt, Theophrast. *πύκνην* appellat, quam Latini Pinum. Plinius autem *πίτυν* Græcorum pro pinu accipit, ut idem ex Plinii verbis colligit, qui Pityocampas Pinorum erucas vertit, non Piceæ, ut Theod. & alii multi. Erant interpretes Galeni, qui Pityn interpretantur Piceam, cum ei sit Pinus: ait enim Pityn maximos ferre conos. Verisimile est Galeni tempore Græcos, & qui eum secuti sunt, semper *πίτυν* pro Pino usarpasse: Gaza *πύκνην* & *πίτυν* vertit Pinum, Piceam, Pinastrum, & Laricem, confusè. Censet igitur Turn. Pityn esse Pinum apud Gal. Diosc. Actium & alios qui post Galenum scripserunt.

Haud facile est cognitu, quid sibi velit Diosc. dū ait cortices strobili & folia: Interpretum enim alii peculiarem arborem intelligunt, ut Cornarius, alii verò, ut Ruell. reddunt conum Pini. Apud nullum veterum lego Strobilum, peculiare arboris nomen, semper verò pro nuce, aut pomo, interdum nucleo fructus: nisi fortè, ubi meus Plinius ab Erasmo castigatus post Hermolaum Barbarum, Nicolaum Beroaldum, Guil. Budæum, & Io. Casareum, habet Tibulus, legendum sit Strobilus, non autem Tibulus, non magis firma

Nux Peuce Strobilus vocatur, quod nucem pineam significat.

Cornarius Sethi. Bellonius errat.

Picea urbana nulla.

Pinus urbana. Bellonii error alius.

Plinius lapsus.

Plinius error alius.

Teda non est arbor.

Marcellus lapsus.

Lonic. error.

Matth. taxatur.

Amat. redarguitur.

Apollo notatur.

Pinus est πύκνη.

Had. Iunius cum Ryffio taxatur.

Pinus sativa.

Pinus urbana πύκνη Arcadibus.

Cur fructus Pitydes dicuntur.

Ostracides.

Peuce Theophrast. Pitys Plin. Pityocampas. Interpretum Galeni error.

Gaza confusus.

Cornarius lapsus.

- fuerit ratio, Plinius strobilum facit per se arboris speciem, ergo est arbor, quàm hæc, Plinius Tedam particularem facit arborē, ergo tēda per se est arbor. Magis autem movent, quæ scribit Dioscorides, inquit enim, *ποιεῖ δὲ τὰ αὐτὰ καὶ ὁ πῖς ἐσθίου φλοιὸς καὶ τὰ φύλλα ποθέντα* hoc est, præstant verò eadem & strobili cortex & folia pota. Iam verò nux pinea eiusdē generis est cum pino. Sed hoc repugnare videtur, quod ab initio capitis habetur, cum de quibus esset acturus indicans, meminit pini duntaxat & piceæ, non autem strobili. Sed utrum hic strobilus nucem pineam significet, folia verò eiusdē sint pini, cuius paulò ante meminit Dioscor. parum refert, quoniam omnes illic simul memoratæ arbores iisdem viribus sunt præditæ. Rob. Constant. in Lex. *πινύδες* propriè Pinūs, impropriè que Piceæ arboris nucs in conis (quas Poma Cybeles dixit Martialis, Nucs verò pincas, *πινύνα κέρυρα καὶ ἐσθίους καὶ κόνους* Dioscor. & Theoph.) contentæ. Græci etiam *καρύου καὶ πυρήν* nomine appellant, ut nucis & nuclei voce Plinius.
- Lonic. reprob. Lonicero Pinus dicitur Pitys. Isque conum tantum pingit, temerè adiungens conum Cedrinum, non agnoscens differentiam inter utrumque. Eum autem Pinum non agnovisse, indicio sunt, vel nomina Germanica *Fichtenbaum / Bartsbaum / Bynholz / Bihfferholz / Seuren* quæ diversarum sunt plantarum.
- Petr. Cresc. figmentum. Pro Pino absurdum figmentum habet Petrus Crescentius, Sedum arborefcens referens quodammodo.
- Lobel. notatur. Dicitur hæc Lob. Pinus vulgarissima, quod mirum videtur, nec enim aded vulgaris est. Tabern.
- C. Bauh. Pinus domesticā. C. Bauh. phyt. de Pino obscurior est, Pinumque sylv. fortè intelligit cum dicit: Peucedanon à *πέυκη*, quæ Latinis Pinus vocatur, quod folia eius cum Pini foliis similitudinem quandam habeant, unde & *Pinastellum* quidam dicunt.
2. Ferus not. Præter verò quotidianam experientiam communis authorum consensus, Feri in Genesim falsam opinionem meritò ridet. Pinus, inquit, nullum fructum fert, sed solum semen. Gorporum consulere debuisset dicentem: Plinius glandes è pomorum numero exclusit, nescio quæ de causa: cum mihi æquè atque Nucs pineæ, de quibus non dubitatur, hanc nomenclaturam videantur mereri.
- Poma. Pinus, græcè plurimis *πέυκη*, aliis *πίτις* malè, germ. *Zirbelbaum / Fichtenbaum*, Belg. *Pinapelpbaum*, gall. *Pin*, Ital. & Hisp. *Pino*, Angl. *Pine tree*, Bohem. *Borowics*, polon. *sofski*. pinus quidem ut Matthiolo placet à pinnatò foliorum acumine. Cast. & Catal. *Pino negro*, portug. *Pinheyro negro*. Fructus eius græcè *ἐσθίου*, Lat. *Strobili*, Nucs pineæ, germ. *Zirbelnüsslin*. gall. *Pignons*.
- Epitheta Pini. Pino à poetis apud Ravissium hæc epitheta attribuantur. *Nautica, pontica, amans littora, virens, florida, procera, alta, ardua, conifera, picea, odora, pinguis, cornigera, acuta, multifida, capillata, nubs, sylvestris, hirsuta, cava, garrula, Berecynthia, Cibleia*, cui sacra fecerunt, quanquam & pini sacram legerimus. His adde ex Theoph. *nodosa, ter squamosa, resinosa, ingens, recta surgens*, ex Guidone *flammifera, pronuba, tumida*, ex Virg. pinus in hortis pulcherrima.
- Locus. Frequens est, ut Ravissius prodit, in Atlante, Idà, Lycæo, Simoënte, Mœnalo, & Othry. In Germania, quod equidem sciam, spontè non provenit. Genevæ non vidi, quamvis Gesnerus
- Gesn. notatur.

se audisse scribat, pinum inibi in loco quodam publico spectari. Lutetiæ quidem in horto Regina vidi. Eam in Belgio, Angliâ, & Italiâ colit testatur Lobelius. Scribit Bellonius pinum locis permultis sylvescere etiam in planis, ut in Gallia Narbonensi (ubi ad aquas maritimas spontaneam perhibet quoque Lob.) & circa Massiliam, ac in multis Italiæ tractibus, ut circa Ravennam, quo loco sylvas ex se faciat amplissimas: ac sylvestria semina si in cultum demandentur solum, easdem proferre arbores, eisdemque fructus.

Seremus autem pinum, autore Palladio, nucleis suis (semine enim teste Theophrast. tantum provenit) calidis & siccis regionibus, mense Octobri, vel Novembri: frigidis & humectis, Febuario, vel Martio. Amat locum gracilem, sæpè maritimum, inter montes, & saxa vastior, & procerior invenitur: ventosis & humidis arborum sunt incrementa latiora. Sed si montes velis conferre, seu spatia quæcunque, hæc huic generi deputabis, quæ alteri utilia esse non possunt. Exarabis ergo ea loca diligenter, atque purgabis, & frumenti more semen asperges, ac levi furculo curabis operire, nec enim plusquam palmo debet abscondi. Defendenda est tenera arbor à pecore, ne calcetur invalida. proficiet, si nucleos aquâ ante triduum macerabis. Aliqui dicunt fructum pineum translatione mittere: sed plantas hoc modo procurant, ut prius multa semina in caliculis terrâ & fimo repletis obruant, quæ ubi processerint, relicto eo, quod solidius est, auferant alia: ubi iustum cœperit incrementum, trimam plantam cum ipsis caliculis transferunt, quibus fractis in serobe indulgent radicibus largitatem. Terræ tamen equæ sterus admiscet, facientes straturam alterno ordine subinde crescentem. Servandum est tamen, ut eius, quæ radix una & directa est, usque ad summitatem suam possit integra & illæsâ transferri. Putatio novellas Pini arbores tantum promovet (quod autor se expertum ait) ut quæ speraveras incrementa, duplicentur.

Nucs pineæ usque in Novembrem esse possunt, & maturiores legentur.

Nuclei verò ipsi purgati durare non possunt: tamen aliqui in vasis fictilibus novis, & terrâ repletis cum testis suis missos asserunt custodiri. Ex nucleis Pini missis Lugduno per honestum virum Sebast. Hiebertin & alios, Pinus in horto E.C. sæpius mihi provenit, sed facilè perit. Eadem causa fortè fuerit, quam Camer. in horto assignat. Pinus, inquit, Italica ex semine enata prodit, sed Hyemis frigore intensiore facilè, nisi in fictili recondatur, perire solet. Dum recens è terra emergit, nuclei putamen non incommodè adimitur, sed nucleus protrusus si auferatur priusquam sua sponte decidat, plerumque germen enascens, cui tanquam munimentum à natura datum est, & foliis coniunctis oblongioribus adhæret, perire solet.

Proprium autem est huic arbori ut falso solo latissime fructificet, quemadmodum apparet ex æmœnissimo pineto prope Ravennam. Dignum etiam est observatione, excisam nullam remittere ex virgis radicem sobolem, sed prorsus emori, propterea Cræsus (ut est apud Herod.) minabatur se extirpaturum Lampacenos Pini in morem. Dignum quoque & illud notatu, quod D. Basil. memoriæ prodidit, pinus incensas ac exustas flammis in querceta mutari.

Pini vires secundum antiquos videtur estante scriptas

Satio.

Tempus.

Cultura.

Maturatio.

Asservatio.

Observationes palæstræ. Proverbia.

Pini in morem.

Pini vires & usus.

Tempera-
mentum.
Phthisis.

Tussis.

Alis.

Nephritis.

Lac & se-
men angel.

Tabes.

Aqua.
Faciei rugae.
Mammae.

Matrix.

Oleum.

Hemiplexia.
Paralysis.

Correspicit.

Pineolatum.

Penis.

Decoquum.

scriptas sub Peuce titulo. Firmissima est adver-
sus cariem & tineas. Noces huius usitatissimae
sunt, naturâ suâ, ut dicit Averrhoës, calidæ & sic-
cæ, phthisicis & languescensibus commodissima.
At fructus interior nucleus, ut Dodonæo placet,
vim habet concoctoriam & moderatè excalsa-
cientem, in medio quasi frigoris ac calidi consi-
stentem: exasperata lenit: tussi veteri, & pecto-
ris diuturnis vitiis auxiliatur, per se, aut cum mel-
le, aliòve eclegmate sumptus, phthisicis ac tabe-
scentibus utilis est: vires reparet: corpus alit ac
reficit: crassi ac boni est succi, multumque nutrit,
non tamen omnino faciliè concoquitur, idcirco
bellariis tritus admiscetur, ac Saccharo incoqui-
tur. Prodest verò & idem Nephriticis ac adversus
vesicæ rosiones, urinæque ardores: acrimoniam
enim mitigat, dolores sedat, urinam clementer
provocat, auget item & lac, & semen genitale:
venerem idcirco etiam excitat. Totus conus cum
Marrubio recenti decoctus, inquit Galenus, si po-
stea addito melle modico iterum coquatur, donec
ipsa decoctum mellis accipiat crassitudinem,
medicamentum est ad thoracis pulmonisque ex-
creationes conveniens. Simile & Diosc. ha-
bet: integri, ait, ac recenter ab arboribus decer-
pti, contracti, & in passo decocti, veteri tussi &
tabitudini conferunt, si quotidie ex eo liquore
terniciathi bibantur. Aqua Strobilorum Pini
delet faciei rugas, impedit mammarum incremen-
tum, si madefacti in ea rami sæpè apponantur.
Utilis cum ea lotio in exidente matrice, collum
enim eius constringit. Nuclei si comedantur per
se, vel cum Saccharo naturam calefaciunt. Oleum
eorum, si Averrhoi credimus, excellens est, in
Hemiplexia, si eo inungantur partes resolutæ.
Holer. de morb. intern. Paralyticis præscribitur
sum granorum Pini conditorum, quod Duretus
in controuersiam vertit: ait enim, Pineis granis
abstinendum esse, quod oleosa sint & pinguis,
ob idq; *καρυσάκη*. Viridis Pini aciculas contri-
tas, ac vino potui datas, cordis dolorem abole-
re, quod fructus eius cor referant, Porta con-
cludit. Pineolatum gravissimum, polytrophon,
macilentis, pulmonum affectibus pro bellariis
conueniens, componitur ex æquis partibus Pi-
neorum & Sacchari soluti. Ex quibus sunt mor-
felli, addito Moscho ad gratiam, si volueris. In di-
stortione penis ex nimia Venere, & ad præcaven-
dam infectionem Veneream utitur Iul. Cæsar ex
Arantio decocto nucum Pini, quod multum lau-
dat.

PINVS CVI OSSICVLA FRAGILI
PYTAMINE, SIVE
Cembro.

Diosc. Fo-
lia.

Conus.

Squamæ.

Pityides.

Of.

Nucleus.

Pini foliis breviora sunt Cembri folia, palma-
ria, itidem bina è tuberculo uno prognata,
canulataque, videntur acutiora tamen. Conus
minor quàm Pini, hoc commune habet cum co-
no Abietis, quod squammæ faciliè à pediculo di-
vellantur, in cæteris differt. Squamis compa-
ctus est minus multò extantibus & compres-
sis, rugosis non lucidis, ut Pini præcedentis:
nec firmiter compactis, extremam singularum
marginem (non medietatem) occupante umbi-
lico: pityides binæ [aut una] singulis squamis
occultantur dimidio minores quàm Pini domesti-
cæ, offe triquetro, turbinato, rubente, tenui, &
fragili, adeo ut digitorum pressu haud ita violen-
to diffiliat, nucleo crassiore, breviorè, sapore &



substantiâ cum
pityidibus do-
mesticis eâ-
dem.

An Hermol.
Pinastrum seu Pi-
nus silv. mira
altitudine, à
medio ramosa,
sicut Pinus in
vertice, copio-
siorè dans resi-
nam: An verò
Ruellius per
Piceam Larici
simillimâ, hanc,
intelligat, affir-
mare difficile,
quia se non ex-
ponit, sed tan-
tùm verba
Hermolai tran-

Pinastrum?

An Picea
Larici si-
milis.

scribit pro suis, more sibi consueto.

Et hæc est, quam Stumpf. Hist. Helv. de Pinus silv.
plant. Alp. Germ. Arben, lat. Pinus, & Pinum sil-
vestrem vocat, fructu elvi grato, sapore Avella-
narum, cuius fructus in Valesia Ardozoffen vo-
centur.

Munst. in Cosm. Pinus silv. Plinii, cuius fru-
ctus die Erschlender, si non fallitur Bimperntz
lin cognominant.

Tragum suspicer hanc arborem confundisse,
cum Pino iam recitata, hancque existimo ab eo
tradi provenire in altissimis superioris Germaniæ
Alpibus prodè Valesiam, iis maximè, quæ Ita-
liam spectant.

Tragum nota-
tur.

Thoen apud Cord. in Diosc. quam malè Piceam
reddit & Germ. Cyrdelnus vocat, Pinus Cembro
est, cuius verba superius recitavimus.

Peuce Cor-
do.

Hanc Bellon. de Conif. Pinastrum appellat,
eamque vulgus Galliæ Celticæ Alve, vel Elvo vo-
care tradit, præterea Theophrastum eam nun-
quam agnovisse: in Græciæ enim aut Asiæ monti-
bus non nasci: sed Pini genus esse Tarentinū Plin-
io. De hac idem de neglect. cult. hæc nar-
rat. Aleves Pini sunt genus, minus duro sapidio-
rèque nucleo, quàm vulgaris. Rustici in Rhetia
eo vescuntur, & quatuor duntaxat assibus galli-
cis quadrantal vendunt: nos dum istac iter face-
remus, unico coronato tantam illius quantita-
tem emimus, ut ei ferendæ vix equus sufficeret.
Sed rem admodum vilem esse oportet, quæ suâ
vecturâ digna non censetur. Posset etiam vici-
niore loco inveniri: nam quinque aut sex disposi-
torum equorum è Lugduno stationibus nullus
est rusticus, præsertim apud S. Andream, qui eo
non vescatur, atque in adibus adservet, Memo-
riâ autem repetens suavitatem gustûs huius semi-
nis, quo etiam multi pauperes rustici saturari pos-
sent, si nostræ Galliæ opulentiore id scirent;
multoties optavi. Idem de conif. Si per Allobro-
ges ex Gallia Mediolanum tendas, sive per mon-
tem Iuniperorum, aut per montem Senesium
(quem Galli vocant Geneure & mont Senys) nul-
lus pagus in convalibus reperitur, qui Pinastrum
sub Elvi nomine non agnoscat. Est etiam Pina-
strum in horto regio Fontanablaeo ex semine ena-
ta, altera arbor vitæ dicta. Audio quendam ex
navigatione novi Orbis ligni huius, quod lig-
num vitæ appellabat, multas arcas plenas ex-
portasse, cum tamen pinastrum esset, eumque Re-
gi Francisco hoc nomine imposturam facere non

Pinastrum.
Alevo, Elvo
Theoph. in-
cognita.
Pinus Ta-
rentina.
Plinio.

Elcum?

Altera ar-
bor vitæ.
Impostura?



erubuisse, lignumque hoc fungosum, leve, suo adhuc cortice obductum, quod non modò nulli unquam prodesse potuit, sed etiam valdè obfuit. Cuius incommoda cum multi magno suo malo sensissent, illud à suo usu abdicandum omnium calculo censuerunt.

Ios. Simle-
rus &
Gesn. con-
fusi.

A Iosia Simlero & Gesner. confunditur Pinus propriè dicta, cum ea, quam Cembro dicunt. Ut id sit manifestum ex lib. hort. ipsiusmet Gesneri, dicentis: Pinus in Germania ferè nulla, &c. Pinastrum, Pinus sylvestris in altis montibus Rhætorum & Valleflorum, nec ulla arborum (opinor inquit) altius nascitur *Ein wilder Zierenbaum*. Nuclei quidem eius ut minores, ita etiam gratiores sunt, quàm Pini.

Pinus Zim-
bron.

Pinus Cem-
bro, Cembri
& Cirmoli.

Bellon. no-
tatur.

Pinus Ta-
rentina.
Anguill. er-
ror.

Bellon. ex-
cusatur.

Anguill. Pinus montana apud Grifones proveniens Zimbron vocata.

Matth. Pinus sylvest. Cembro, Cembri & Cirmoli vulgò vocata, nubibus domesticæ similibus, fructu facilibus. Facile adducor, inquit is, ut credam hoc nucum pinearum esse illud genus, quod Plin. lib. 15. cap. 10. *Tarentinum* vocat. Bellon. loco iam citato hoc Pini genus Pinastrum esse censet, sed non rectè. In post. autem com. It. eadem dicit, ac addit errare Anguillaram, qui velit Pinum Tarentinum, vulgò dictam Cembro, esse Pinum montanum sylv. Theophrasti.

Apollo rad. 9. non sine ratione videtur Bellonium excusare à censura Matthioli, ut qui non asseruerit hanc arborem esse Pinastrum Plinii, quamvis Pinastrum nominet, & in fine Plinii verba adducat: putatque Apollo hanc arborem esse Bellonio illegitimum Plinianum Pinastrum: & ex Bellonio vocat Pinum Tarentinum.

Suisse Bel-
lonii nō est.

Dodonæo assentiri non possum, existimanti in Hist. Gall. *Zembro* esse Bellonii *Suisse*, quod non repetit in Hist. Lat. ubi Pinum sylv. alteram facit, & à Macedonum foemina sylvestri nihil differre ait, nam tractabilem & ad multa opera materiam habere idoneam.

Pinus sylv.
montana.
Theoph.

Lob. Adv. Pinus à quibusdam *Cembro* vocata. Ic. Plant. Pinastrum, Germ. *Wild Fichtenbaum*. Gall. *Pin sauvage*: Pinus sylv. montana Theophrasti: Alpigena in Pini arboris præcelsæ æmulationem, caudice recto & laxi accrescens: foliis Pini oblongis gemino ordine sitis: cono, strobilo & nucleo Pini minore, putamine minimè duro, sed cortice molliore.

Cembrum.

Audit Casalp. in Tridentinis montibus differentiam quandam esse in genere sylvest. Pini, aspectu Piceæ, foliis Pini, nucleis fragilibus, ut facile dentibus comminui possint, *Cembrum* vocatam. Fuerit autem huius fructus quem Tarentinum Plinius dixit, digitis fragili putamine, aviumque expositum furto in arbore.

Non est te-
da.

Dalech. apud Plin. notat malè legi, Sextum genus [cognatarum arborum, cognatarum vet.] tedam esse propriè dictam. Etenim tedæ nomen πολύτημος esse, ac nunc Pini resinofum & pingue lignum [πύλινον] significare, quod lucernæ candelave loco uratur: nunc arborem sui generis, Theophrasto ignotam, quam *Cembro* vocent Tridentini, Allobroges *Auvia*.

Locus.

Tabern. Pinus sylv. Cembro. Pini Cembro folia & Conum habeo ab Illust. Principe, allatum Oenoponto, cuius nuclei plantati in horto Excell. Comitum provenire visu grato, verum citò periëre. Pinastrum maiorem (sic enim is vocat) crescere scribit Clus. in montibus Pyrenæis, & plerisque aliis Hispaniæ locis.

PINVS SYLVESTRIS, SIVE PINASTER.

CAP. V.

PINASTRUM in bina Theophrastus partitur genera. Alia enim Idæa est, alia Maritima, & tertia Sterilis, de quibus plura cap. de Peuce vet.

Pinastri
genera ex
Theoph.

Meminerunt Pinastri plurimi, sed titulo tenus duntaxat, non demonstrantes quam arborem intelligant. Alii quidem Pinum sylvestrem rectè statuunt: sed hanc non distinguunt. Hist. Lugd. de Pinastro meliora docet. Sylvestrem enim Pinum sive Pinastrum (Pinastrum enim ut scribit Plin. nihil aliud est quàm Pinus sylv.) in fructiferam partitur & sterilem, Fructiferam in Idæam sive montanam & maritimam. Montanamque sativæ similem dicit, ac nuces edere similes, solidas, ex simili squamarum congerie compactas, resinofas, odoratas. Huiusmodi verò montanas Pinus in multis Hispaniæ & Lusitaniæ montibus crescere, adeò fructuosas, ut inde maxima nucum pinearum copia per totam Galliam distrahatur. Sterilem autem vocat, non quòd nullum edat fructum (conos enim fert) sed quia nuclei edules non sint, nec cibis utiles. Sterilibus [addit præterea] Pinastris Arvennorum, Vellaunorum & Allobrogum montes abundant, ex quibus resinam colligunt, & picem optimam conficiunt, vocantque *Pinus sauvages* & *Pinnateaus*.

Pinus sylv.

Pinus sylv.
fructifera
& sterili.
Fructifera
duplex.

Sterili cur
dicatur.

Pinastrum scribit Plinius mira esse altitudine quod minimè verum esse videtur. Nam in hoc arborum genere Abies, Piceæque nostrates altitudine mediocri, tametsi Bellonius prodiderit & Diétræos Pinaistros in vastitatem diffusos, ad insignem altitudinem assurgere, & eos qui in Olympi Phrygii montis aut aliorum gelidissimorum montium summis, culminibusque proveniunt, Abietis esse rectitudine. Sed is Pinum Cembro pro Pinastro describit, depingitque absurdè. Iustior est Matthioli reprehensio, quam fugere non potest Bellonius, dum Pinastrum vocem ex versione Latina frequenter se legisse scribit apud Theophrastum, eum tamen Theophr. fuisse incognitum, quod in Græciæ Asiæque montibus non nascatur. Itaque nullum esse ex Græcis authoribus, qui Pinus sylvestris, Pinastrum meminerit. Quid? nonne Theoph. πύλινον aliam cultam, incultam aliam prodidit? Nos equidem nihil aliud esse πύλινον, quàm Pinum probavimus, & πύλινον ἀγέλας Theophr. Pinum sylv. sive Pinastrum esse statuimus.

Plinii error

Pinus Cembro est Pinastrum Bellonii male

Bellon. repreh.

Pinastrum appellat Clus. Pinum sylvestrem sequutus Plinium, qui quæ Theophr. πύλινον ἀγέλας dixit, ad Pinum sylv. transtulit. Eius autem in suis peregrinat. varia observavit genera: terna in Hispanicis, quaterna in Austriacis Pannonicisque montibus, & sylvis.

Pinastri
varia ge-
nera.

Æquivoca

Pinastrum ergo nomen seu Pini sylvestris pluribus attribuitur plantis. Pinastrum Plinii & πύλινον ἀγέλας, quidam eam Pinum existimant, quæ culta non est, alioqui similis sativæ, formâ non differens ab ea, ut cætera, quæ proponuntur. Pinastrum vocabulum assumpsit quoque Pinus Cembro dicta. Pinastrum dicitur de Pinu sylv. vulgari Genevensi. Item de Pinu sylv. Hispanica maiore Clus. sit, De Pinastro maiore Austriaco albo & nigro, De Pinastro Austriaco tenuifolio, De Pinu sylv. sive ut vult Bellonius de Picea sylvestri Ida Troadis, cuius coni facile decidunt, De Pinu sylvestri Mugho, sive

Pinus Cembro. Pin. syl. Hispanica maior Austriaco nigra. Austriaco tenuifolio. Pin. sylv. Ida Troadis.

Pinus mari- five Crein. *Pinus silv. maritima* conis firmiter adha-
tima tri- rentibus dicitur etiam Pinaster, ut & illa *Pinus ma-*
plex, ritima Theophrast. Lobelio, cum *Pinu altera ma-*
Pinaster 3. ritima Matthioli. Habet & tertium Pinalltrum
Hyp. Hispanicum Clusius. His ita absolutis dicitur
 etiam de *Pinu Indica* Theveri, ex qua Bre conficiunt,
 De *Pineæ* nucis specie Melenken, De *Pinei* conifacie fructu exotico, De *Pini* forma Ci-
 bage, & similibus.

PINVS SILV. VVLGARIS
 GENEVENSIS ET
 TADA.



PINI silv. hi-
 storia mihi
 admodum ob-
 scura videtur:
 eius enim obser-
 vantur variae
 differentiae pa-
 rum differentes,
 quarum unam
 voco Geneven-
 sem, quae nobis
 variare videtur
 a sequentibus,
 posterius tamen
 rem diligentius
 examinabunt.

Nostra igitur
 Genevensis pa-
 rum variare vi-
 detur à Pino sil-
 vestri Tada,
 quam subiunge-

mus. Pulchrè convenit cum iconè à Matthiolo in
 penult. comm. exhibita pro Pino silv. ex qua no-
 stra icon desumpta est. Coni n. v. Matth. de sua prius
 dixerat, parvi & breves & non turbinati, ut in
 Tada, aut Mugho five Crein, sed rotundiores, in
 ceteris similes Mugho, fragili & brevi pediculo
 adherentes ramis. Pinus, quam silvestrem voco
 ac Tedam cognomino, Taier in Burgundia dici-
 tur, ubi provenit circa montem du Pré loco Mal-
 saigne nuncupato, vno milliari à Meche Castel-
 lo, iisdem in locis, in quibus aliud genus Pini
 silv. quam Crein vocant, & quae Mugho, de qua
 postea. Arbor tamen Taier, ut aiunt, maior &
 crassior & vulgatio: folia eadem bina, sed latiora,
 albidiora, uti & tota arbor albidior: rami non ita
 abundant foliis, sed disposita sunt per fasciculos, ut
 pinguntur rami Pinus maritimae Matthioli: at-
 que etiam in tres partes solent rami dividi. Abun-
 dabat mense Septembri conis dependentibus ex
 pediculo satis tenui & fragili, deorsum nutanti-
 bus, similibus conis silv. Mugho five Crein, lon-
 gis, turbinatis, non ita nigris, sed viridibus. Squa-
 mae differunt, habent enim in earum medio ele-
 vationem. Ex hac arbore fit pix, & hac potissi-
 mum utuntur, tade instar, loco candelarum, pin-
 guior autem & fragilis admodum est. Audio in
 Saxonia & Misnia vocari Kûfchre. Huic Pino
 silv. Teda, similis est quae provenit circa Basileā,
 & in agris, conorum squamæ non nihil differunt,
 alioqui abundat multa resina sicca: Mense Maio
 & Iulio scetet nucamentis plurimis, parvis, five
 Iulis, supra quos in summitatum extremitate o-
 riuntur minimi conii purpurei, qui florum locum
 tenent: nihilominus semper habet conos in sua
 magnitudine: summitates sunt acida, nec ingrata

Tom. I.

essent, nisi sapor resinofus adiunctus esset: cum
 Tiguri esse Gesn. præceptor meus Piceastrum vo-
 cabat. Burmii Rhetorum Chirurgus quidam di-
 cebat Piceastrum vocari Menpf: provenit hæc Pi-
 nus silv. in quibusdam silvis prope Florimontium,
 item circa Bessordiam velus Raupach, ut non lon-
 gè à Porentruo ex qua tubulos parant. Sapius
 frustra plantavi in horto Ill. E. C. tandem una
 planta crevit in Theriotrophio ex semine ex Har-
 cinia transmissio. Hæc eadem nifallor est, quæ
 provenit copiose in silvis prope Nidenfels Castel-
 lum, ex quibus vetustate corruptis, arceis Domi-
 nus insignis vir Beuterichus curabat picem exco-
 qui, uti aliquando ipsemet vidi, ed comitatus Ill.
 nostrum Principem D. Ducem Frid. V. Virt. Hanc
 autem, aut valde similem videtur describere Clus.
 pro Pinastro Austriaco maiore.

Cordo in Diof. *Pinus* spontè proveni-
 ens, Pinaster vocata, seu, quod idem est, *Pinus do-*
 silv. copiosa in Alpibus, patriâ linguâ Cyrbel-
 baum appellata. Hæc autem nificia sit, quam in
 præsentî vulgarem Pinum silvestrem voco, igno-
 ro quam Pinum silv. Cordus intelligat: atque si
 alicubi in Germania vera Pinus, pineas nucas
 duras ferens spontè proveniret, de illa *Pinus* Cor-
 di intelligerem. Quam porro Pinum silvestrem
 vulgarem voco, ad Pinum silv. tediferam refero,
 de qua Cordus eodem c. scribit in hunc mo-
 dum. *Teda* est propriè Teda arbor, quam *Bin*
Binbaum, aut *Bifferbaum*, & *Feuren* vocant.
 Ex qua sumpta pinguißima materia, Teda Græ-
 cis, *Bin* Germanis, similiter ut arbor ipsa nomi-
 natur, unde etiam faces *Teda* à Græcis dicun-
 tur.

Ceterum, quoniam in Teda mentionem inci-
 dimus, stat sententia de eâ fufius pertractare.
 Transeunt in Tedam quandoque Picea & Larix,
 sed raro admodum: Pini enim silvestris proprius
 ac peculiaris morbus est. In Tedam autem
 arbor conversa dicitur, cum non modò cor eius,
 ut sub Peuce veterum dictum est, sed & reliqua
 eius substantia in pinguedinem mutata est. Hinc
 Plinius non absque errore Tedam sui generis ar-
 bore esse existimavit, ac sextum Coniferarum
 genus statuit. Eundemque errorem Hermol.
 comittit, Plinium dubio procul secutus, dicens:
 Teda propriè dicta, & à Græcis *Teda* & *Teda* voca-
 ta, sui generis arbor est redundantior humore
 quàm reliquæ, parciore liquidiorque quàm Picea,
 flammis & lumini sacrorum quoque grata. Impro-
 priè verò Teda appellantur, tū alia quoque ligna
 quæ flamma olei vel picis illitu concepta, facula
 modo lucent: Nunc (pergit Plin.) celeberrimis
 arborum dictis quædam in universum de
 cunctis indicanda sunt. Montes amant Cedrus,
 Larix, Teda, & cetera è quibus Resina gignitur.
 Verum si quis Plinii defensor diceret, per Tedam
 ipsum hoc in loco non aliud intelligere, quàm Pi-
 num, itaque eum tueri vellet: hanc tutelam il-
 lud (ut cum Matth. putō) vanam esse ostendit,
 quòd cum eo capite Plinius resiniferas arbores
 omnes per genera describat, & primum omnium
 genus Pinum faciat, nullo pacto Pinum pro Te-
 da accepisse videtur, cum sexto resinarum gene-
 ri Tedam postea adscripserit. Adhæc ipse Plinius
 Laricis morbum esse ait, ut Teda fiat.

Est autem Teda variae significationis: Per Te-
 dam enim videtur Munsterus intellexisse Pinum
 Cembro: aliis Pinum sylvestrem significat: aliis
 vini vitium denotat: Tedamque in Alpibus vocari
 Piceam scribit Cæsalpinus. Ac præsertim Coni-
 ferarum arborum materia ob vitium pinguis fa-

Y 3

Teda Dioscor. & Plin.

eta (si modò fiat) Teda nomine vocari posset. Verùm ex eo quòd Dioscorides *τῆς πίνης ἢ πίνης* Tadam particulatim sectam, si in aceto coquatur, & decocto dens colluatur dolores levare scribit: Atque cap. de Ol. Candido ubi tadam fusius describit: teda præpinguis pinus assulatum concisæ cum aliis pondus aliquod præscribit. Ex eoque quod Plinius Laricis morbum esse scribit si teda fiat &c. Nec non etiã Theophrasti autoritate fretus, concludit Bellonius planè perspicuum esse, Tadam non esse arborem sui generis, ac nullam esse arborem quæ peculiari nomine Teda vocetur.

Nulla arbor est, quæ Teda vocetur.

Pinaster.

Pinaster, ut vult Tragus, in Germania vulgaris est notitiæ, & faciliè provenit, quocunque loco plantetur. VValsgovia admodum familiaris est, præsertim oppido Cæsareo Luthra: folia gerit muledò quàm Pinus crassiora, duriora, & nocentioribus aculeis armata: conos quoque acquirit breviores & duriores, exiguis prægnantes nuculis: multam hæc arbor resinam destillat vulnerata, Germani *Ein wilden Binbaum / Byfferbaum*, & in superiori Germ. *Forenbaum* / aut *Bolz* nominant. Hæc ille. Si verò eandem quam nos, intelligit arborem, non in omnibus placet descriptio, potissimum quòd ait folia crassiora, quàm Pini. Seminibus etiã in vulgari nostra sylv. Pini, nucularum nomen haud convenit: Sed Pino Cembro potiùs congruit. Considerandum præterea Tragum scribere cap. sequenti quasi de arbore à modò dicta diversã, quæ sequuntur. Pinguis illa arbor, quæ hybernas in quibusdam locis facies præbet, ad Abietem quoque tanquam species eius refertur. Quartum hoc Abietis genus Germani *Tälten* nominant. Teda quibusdam appellatur, à quibus in præsentia non discedo. Difficile autem assertu quid Tragus velit, quia non demonstrat quã in re differat sua Teda à suo Pinastro, quem describit præcedenti capite. Is ut tegeter suam ignorantiam se otiosis diligentioribus & exactioribus nominum inquisitionem relinquere ait: quos monet ut in hanc rem Valesia Alpes, maximèque eas, in quibus S. Bernhardus habitet, perlustrent. At non fuisset sanè otiosi hominis, sed boni Botanici arborem describere. De qua si vel liquidam sententiam suam protulisset, vel planè tacuisset: nullam nobis occasionem vellicandi ipsius ignorantiam præbuisset.

Tragnotatur.

Abietis genus.

Theoph. Collus in Onom. Pinastrium Wilden Fiedtbaum / à Teda Kienbaum / vt à diversa arbore separat, demonstrat se nescivisse quid scriberet. An Petro de Cresc. Abies & Piella? Bellon. conf. *πίνης*, Picea, vulgi Græcorum *πίνης*, & circa Lugdunum Pinus aggræstis, *Pin sauvage*, sed falsò: figura etiã quam habet non placet. Eidem de negl. cult. Picea montium, ut Tarax, omnium qui Luteiã Lugdunum proficiscuntur, oculis subiecta. An verò eidem Obs. & conf. Picea Dictæi montis, ex qua Teda in Creta, & de qua sub titulo, Pini sylvestres. Matth. in Diosc. Pinus sylv. numerosa virens in Ananiis, reliquisque Tridentinis montibus, fructu parvo, brevi, quamprimum arescente, affatim dehiscente, & ex arbore decidente. Is figuram habet, eamque in prioribus comm. & Hist. Germ. Pinum sylvestrem inscribit, atque ex ea in Bohemia & Germania picem fieri ait. In post. verò comm. Pinum montanum vocat.

Collus in gnarum.

Piella. Picea. Picea montium.

An Picea Dictæi montis?

Pin. sylv.

Error. Cast. Dur.

Cast. Durant. non describit suam Pinum sylvestrem, eiùsque figuram secundò proponit sub hac inscriptione *Pignoli purgati*, viertore aliquo.

Pinus, ut apud Stumff. Hist. Helv. legitur, multis dicitur de *Forchenbaum* / aut *Fiechten*, licet sit particulare genus: quod a Plinio Pinaster vocatur.

Lonic. sub titulo *Festenbaum* malam Pinastri figuram ex Trago depinxit. Vocat autem cap. sequenti *Feuren / oder Tälten / auch Etlcher Binbaum & Byffern*, Lat. Tadam, Græcè *πίδα*.

Anguill. Picea, *πίνης*, Plinio dicta. Phicophorum & Picea sativa, & Teda. Habet is figuram Matthioli postremam, quæ convenit nostræ Pino sylv. *Tajer* sive Teda dicta: conveniunt & ea quæ dicit.

An Lob. & Penz Adv. Pinus altera nuce minore, ferè Laricina?

An Dodon. Germ. *πίνης ἀγρία*, Pini sylv. seu Pinastri prima species, & Pinus Tarentina Plinii. Gall. *Aleve & Eleve* Bellonii? Fallitur Dod. existimans esse Pinum Tarentinam, Aleve & Eleve Bellonii, est enim Eleve Cembro Matthioli: descriptio etiã consula videtur: ac præterea confundit etiã Theophrast. *ἀγρία*, arborem peculiarem, cum *πίνης*.

Ryff. in Diosc. cū dicit, Piceam aliis dici *Ein Fiecht Danne* intelligit Pinum sylvestrem. Confundit autem, ut & Lacuna, Piceam Bellonii cum Picea Matthioli.

An Cæsalp. Pinaster in cæteris [cum Pini] similis, sed graciliori caudice: nuce pyramidalis: nucleisque ob parvitatem inutilibus, præterquam ad columbarum cibum?

Apollo contra Matthioli sententiam existimat Bellonii Piceam non alludere ad Pinastri aliquod genus à Matthiolo depictum. Ego verò potiùs huic quàm illi assentior, quanquam sit cuius Matthiolum redarguam, quòd videlicet Theophrastum *πίνης ἀγρία* scribentem malè intelligat: nam has duas voces coniungit non coniungendas, ac Pinum sylvestrem interpretatur, quum *ἀγρία* sit Aquifolium, non autem adiectivum, ut ipse putat, *πίνης*.

Piceastrum, inquit Gesnerus de hortis, in altissimis montium nostrorum sylvis nasci aiunt, materiã longè puriore & politiore quod nondum satis consideravi. Piceastrum esse puto, cui maxima (ni fallor) rigidissimæque in coniferarum genere folia sunt. In Catalogo verò dicit Tadam vel Tadam Pinei generis arborem esse, cuius assulis pro candelis uti possimus, *πίνης* Græcis: Germanis verò *Brenholz* dictam. An autem Piceaster eius altissimorum montium huc referri debeat, dubito.

Camer. ad hist. Matth. Germ. & Epit. *Pinus sylvestris*. Tabern. Teda. Thal. Pinaster. Horto. Lusit. Pinaster. *sylvestris*: Pinaster pumilio ex montibus Bohemicis.

Pinus sylv. vulgaris, Teda cognominata multis, Nomina *πίνης ἀγρία* Græcè, & *de Cordo*, Belg. *Wilde*, *linguæ Pineboom*, Gall. *Pin sauvage*, Ital. *Pino salvatico*, Hisp. *Pino sylvestre*, Vng. *Vad senyo / Boz senyo*.

Hæc arbor abundat locis vicinis in Burgundia circa Porentrium, in Sundgovia variis locis, ut circa Beffordiam ac Basileam in itinere Montbelgardum versus, unde aliquot vicibus translaturum, ac in horto Montbelgardeni plantatarum, unica superstes mansit arbuscula à pluribus annis lentè crescens. Verum ex seminibus ex Harcinia sylva per E.C. missis egregiæ arbores adoleverunt in eius Theriotrophio.

Ad tubulos pro fontibus expetitur. Cum essem in Palatinatu cum E.C. observavi celebrem virum D. Beuterichium in sylvis iuxta arcem suam *Vindensels* curasse picem excoqui ex Pinis sylvest. vulg.

Lonic. not.

Dodon. tax.

Ryffius confus.

Apollo reprobatur.

Matth. rearguit. Theophr. dictio resistitur.

Piceastrum.

Pin. sylv. Teda. Pinaster.

Locus.

Vfus. Tubuli.

Vires. vulg. vetustate corruptis. Folia, cortex, resina, nuces, eadem, autore Matthiolo, præstare possunt, quæ in domestica diximus, ac etiam valentius, sed nuces edendo non sunt. Nucum recentium succus, vulvam angustiore reddit infusus, & mammas, nimis in virginibus extuberantes cohibet. Idem præstat stillatitia earum aqua, sed non adeo valenter. Cortex, inquit Schvv. calidior est domesticâ, ut & resina siccior. Coni recentes decocti in infellu, vesicæ & uteri ulcera sanant. Ex teda faces fiunt & fuligo ad atramenti librarij cõfectionem. Teda in aceto decocta collutu dentium dolores sopit. Emplastris addita, anthracibus pestilentialibus percommoda. Lignum verò Pinastri pulchritudine præstat Fabris lignariis, & pulchrius politur, & elegantius apparet præsertim vernice obductum.

PINASTER, SIVE PINVS
SILVESTRIS HISPAN.
maior.

Descriptio. **I**N Pini altitudinem excrescit, interdum etiam superat, à medio ramosus, folia habens Pini, oblonga, bina semper simul iuncta, in viriditate nigricantia, acuminata & pungentia: strobilo paulò minore, quàm Pini, alato inter squammas quibus compactus est, nucleo molli & nullo putamine incluso, sed tenui cortice duntaxat tecto. Caudex rectus. Cortex lavior & minùs scaber quàm Pini. Plurimam resinam fundit. Crescit id genus in Aquitania, in Pyrenæis frequentissime, & plerisque aliis Hispaniæ locis. Pinus silv. montana Theophrasti nonnullis esse putatur, inquit Clusius.

PINASTER AVSTRIACVS
MAIOR ALBUS ET
niger.



Pinaster primus Avstiacus maior Clusii duorum est generum, adeo inter se similia, ut pauci nisi materiæ cælores, discernere queant. Alterum tamen genus latiore & erectiore est caudice, laviore cortice, maiore cono, Avstiacis Weissæ ferunt dictum: Alterum verò crassiore plerumque est caudice: scabriore cortice,

foliis paulò crassioribus ac minore cono, Schwartzæ ferunt appellatū. Tenuia porrò & oblonga habet utrumque genus folia, pungentia, bina semper coniunctim, ex eodem tubulo prodeuntia, & circa ramos in orbem quasi nascentia. Maio mense in extremis ramis quasi botros, sive uvas quasdam, fert tenuibus squamis obitos, qui spontè aperiens se squamis iulos ostendit.

dunt virescentes aut pallescentes, plenos tenui polline luteo, sive farinâ, quæ levis aurâ afflata dispergitur. Ex mediis deinde botris novæ germina eodem mense prodeunt suis novellis foliis tenui quadam veluti membranâ inclusis onusta, quæ extrema parte antequam folia succrescant & explicentur, fructus rudimenta dant, grandiore iam firmiterque ad germinum basim inhaerente superioris Autumnii immaturo fructu, viridi, ramorum alas spectante & reflexo. Nigri genus interdum invenitur tristiore arbore, contorto caudice, & in latum sparsis ramis, minore adhuc quàm præcedens cono. Vtrumque verò hoc genus Vngari Vád fenyo & Roz fenyo nominant.

Perpendendum autem an Pinastri Avstiaci multum differant, à nostra Pinu silvestri, & Tenuifolia, vel an eadem.

Cæterum ex utroque hoc genere passim in montanis Avstiacis & Pannonicis conficiuntur afferes, rotæ ab aqua versatæ operâ secti: ex albo etiam, quod parum ab Hispanico maiore, & foliis fortè natalibus differre videtur, scandula & vicinarum pali.

PINASTER AVSTRIACVS
TENUIFOLIUS.



Crescit ad Locos. Nonnullorum Avstria montium radices in scopulis, & supra Badenses thermas quatuor supra Vienne miliaribus, in montium crepedine tenui gramine obsita, aliud quoddam genus, contorto admodum caudice, divaricatis ramis, quorum furculi multo graciliores, lentioresque sunt quàm in superioribus duobus

generibus: folia item habet illis longè tenuiora, & breviora, tametsi bina semper coniunctim ex eodem tubulo in virgarum ambitu nascentia: extremis virgis botrus, sive trivæ exiguorum iulorum veluti nucamento tenuiorum squammarum inclusa adnascitur, qui non virescunt, aut flavent, ut in antè dictis, sed purpurascunt, deinde in tenuissimum pulverem abeunt, succrescente ex eorum medio novo germine, suis novellis foliis membranâ vel vesiculâ inclusis, onusto: huius conus etiam minor est, & obtuso plerumque mucrone.

Investigandum annon Pinaster Avstiacus tenuifolius, sive tertius Clusii, accedat ad Pinum silvestrem à nobis Genevæ observatum.

PINVS SILVESTRIS, SIVE VT BEL-
LONIVS, PICEA SILVESTRIS IDÆ
Troadis, cuius coni facile decidunt.

Piceam, quæ in Ida Troadis nascitur, plurimum ab aliis discrepare comperit Bellon.

Succus.
Vulva.
Mamma.
Aqua.

Faces.
Fuligo.
Dentium
dolor.

Fructus.

An Pin.
silv. Sulg.
Genevensis.

Vfus.
Afferes.

Scandula.
Pali.

Deser.

Caudex.
Rami.

Folia.

Vsa.

An Pinus
silv. Gene
vensis.

Picea, seu
Pinus Ida
Troadis.

Folia.

Vsa.
luli.

Tempus. arb. conif. Siquidem in Ida Martio mense breves julos, vt Corylus promit: quo tempore coni à Piceis montis Olympi decidunt, quod aliarum regionum Piceis non accidit. **Pediculus.** Pediculus, quo coni ramo adherent, gracillimus est, quare cum maturerint leui ventorum flatu deturbantur, decutiunturque ab arbore, cæterorum fructuum modo, cum tamen in aliis ferè omnibus anniculi, cum nuper nascentibus in arbore permanere comperiuntur. Quod in Ida Cretæ, Lyssa Illyriæ & in Schiro Cycladum insula animaduertit & diligenter obseruauit.

PINI SILVESTRES, VEL VT BELLON. VOCAT, PICEÆ SILVESTRES, VT Picea planicie, Corcyrensis, Dictæi montis, Gallo-Græciæ, & Olympi.

Pinus. **Locus.** **M**ULTA sanè notatu digna scribit Bellon. lib. conif. verba autem eius sic habent. Πίνος [Pinus, Picea Bellon. malè] in planiciem descendit in triviali illo itinere, quo Lugduno Lutetiam itur, duobus ab vrbe diebus itineris, in transitu colliculi, quem vulgus *Tarare* nuncupat, in quo Piceas [Pinus] vbique enatas & circum montem siluestere videbis, quas solâ satione evariare comperi. Vbiigitur in arborem excrevit, siquidem in plano extra silvas sita sit, caudicem contortum habet, rubro cortice vestitum, rimis hiulcum, atque vbi consenuit fungosum. Mox vbi in ramos diffunditur, eos sinuosos liuentes, & perpetuâ fronde virentes producit. Sed ea nunquam procerâ euadit, mediocris arboris altitudine contenta. Comam in latum expatiantem explicat, materiem mollem, leviter rubentem habet, cariei obnoxiam. Ramos fragiles profert, qui cum crepitu rumpuntur. Enascens mox ab radice brachiatur, cuius si caudex paulò profundius vulneretur, largam fundit resinam, per initia liquidam, transparentem vt Laricis. Postremò albescit & dura redditur, quæ si gustetur subamarâ cum iucundâ quadam saporis gratia & aromatica sentitur. Nullos flores ferre creditur, sed autor julos, quos Hieme profert, florum loco esse censet. Coni rudimentum paulatim capessens incrementum compactili congerie nucamentorum turbinatur, tuncque pediculus, quo arbori inhaeret, rectum habet. Is autè postea augescens reflectitur. An verò hæc Picea planicie, sit Pinus silv. maritima conis firmiter hærentibus, iudicent alii.

Picea Corcyrensis. Picea [Pinus] in Corcyra nigra vastiores Ficubus non attolluntur. Radicem, ut omnes Piceæ, [Pinus] tanquam palum, humi rectâ defixam, lignosam, foris nigram, gustu acerbam habent. An verò hæc Pinus Mugho sit, certò asserere non audemus.

Pinus Mugho? Picea, quæ in verticibus montis, vulgò Spachia dicti, confluit, in vastitatem diffunduntur, atque altitudinem consequuntur: nam cum iam Picea adulta est, tunc, Pini instar, in vertices summos, hinc inde ramos diffundens comam facit latissimam: folia æquè ut in reliquis perpetuò gemina habet, veluti ab uno tubulo ad ima annexa gracilia, & oblonga, acuta. Ramos mox ab uno caule emittit. Ea annicula truncò glabro est prædita, senescens verò caudicem consequitur scabrum, teneriores tamen ramuli glabri sunt. Hæc nota à Picea, quæ in plano dissilit, differt, quòd conos impares quidem atque turbinatos habet, sed non ut in iam dictis, quæ in plano nascuntur retrogressi hærent: nec ita pediculo crasso firman-

tur, sed caudici infirmo pediculo annectuntur, quorum rudimenta circa Martium mensem sese produnt, neque tamen illi primo statim anno maturescunt. Ex huiusmodi Picea [Pinus] magna tede pars eius, quæ in Creta nascitur, excipitur, ex qua Cretenses Tedarii picem & cedriam conficere solent. An, ut nobis videtur, Picea, hæc Bellonii, est Pinus sylvestris vulgaris Genensis, cognominata Teda?

Picea, quæ in Gallo-Græcia circa Abonimena urbem & Conticum, quæ Turcico nomine *Cute* dicitur, & ea quæ in montis Olympi Phrygiæ iugo nascitur, ad cuius radices Bursa vrbs, de qua sæpè meminit Galenus, celebris nobili emporio, & balneis, & infinitis Græcorum & Romanorum monumentis, sita est, plurimùm à se invicem dissident. Eæ porò, quæ ad summum montis Olympi cacumen, aut aliorum gelidissimorum montium proveniunt, Abietis rectitudine constant, cortice (si ad alias comparantur) glabro & subalbido, ramos serie quadam in caudicis ambitu, Abietis in modum, cruciformes mittunt, haud secus ac Rubiæ folia; quæ quemadmodum circa caulem stillatim decussantur, sic huius rami ex eodem geniculo stellatim prodeunt, non autem confuso ordine, ut in aliis Piceis & multis arboribus, tum Platano, tum Fago, tum cæteris aliis accidit. Paucioribus constat hæc folius geminis, aliis quidem Piceis similibus, sed minoribus: conos verò aded exiles habet, ut etiâ maiores Iuglandis nucis magnitudinem non excedant, qui etiam facillimè ab arbore decidunt. Propontidis piscatores ut & Euxini subere carentes, Picearum corticibus utuntur, quos Vallachi ad eos transmittunt, quibus non secus atque Subere sustinendis sâgenis in piscationibus utuntur, quemadmodum & circa Athon montem cucurbitis. Ex montibus Olympi descendens Bellonius, peculiare quoddam Piceæ genus obseruauit, cono auricularis digiti extremitatem crassitudine vix superante. Piceas autem Gallo-Græciæ & Olympi si quis Pinalstru tertium Hispanicum pumilem asserere velit, per nos equidem licebit. Eas incolæ nobis iudicibus, Pinus agrestes *Pins sauuages* rectè vocare consueverunt, quamvis non concedit Bellon. Πίνος Piceam malè transferens.

PINVS SILV. MUGHO SIVE CREIN.



ARBOR quæ *Le Crein* vocant in Burgundia, crescit in montibus quos *Franche montagne* uocant, in monte particulatim dicto *du Pré*, loco qui nominatur *Malsaigne* vno milliari ab arce dicta *Mache*: est è genere Pini silv. Matthioli, loca inferiora montis occupans, parua & pumila arbor, respectu aliarum resiniferarum arborum, & Pi-

Rami. Fo- & Pini silv. Taier dicti, ramis bipartitis: folia pro-
 lia. deunt ex tubulo bina, tres digitos longa, vna par-
 te rotunda & carinata, altera plana, similia pino
 silv. Teda, sed colore magis viridi, pūgentia. Coni
 deorsum nutantes, paulo longiores quam Teda
 aut pini silv. Genevensis, vt & nigriores. Squa-
 ma crassa & extuberantes vt in Teda: sed inife-
 ste differentes, quia eminentie pulchre sursum
 vergunt, cum dorso euidenti, immediateque hæ-
 rent ramis, à quibus facile diuelli possunt: vbi
 folia decidunt, sunt tubercula crebra, quæ expri-
 merentur à Matthiolo, ni squamas nimium refer-
 rent. Arboris cortex nigrior, odorator etiam
 videtur arbor. Ramuli rectiores pluribus foliis
 ornati, eadem formâ, quâ depinguntur à Matth. Resi-
 na alba, sicca. Hac arbore (vt aiunt) pro teda ad
 faces vtuntur, quamvis rariùs, quia minùs pin-
 guis.

Considerandum an hæc Pinus silv. sit depicta &
 descripta à Clusio pro Pinastro pumilio, qui
 humanam non superat altitudinem, sed statim à
 radice in lentos & obliqueates, tametsi crassos,
 rugosque & denso cortice tectos ramos dividi-
 tur, utque in latitudinem diffunditur: hos per
 singulas squamas bina semper ex eodem tubu-
 lo simul prodeuntia, & iuncta folia ambiunt,
 quemadmodum in Pinu & vulgari Pinastro,
 magis tamen carnosa sunt, crassiora breviora, &
 obtusiore mucrone prædita, coloraque satura-
 tius virente: Strobili unciales squammatim
 compacti, Lariceis conis haud maiores, sed
 magis turbinati, rectique, pediculo retrorsum
 non inflexo, ut in prædictis generibus, nu-
 cleus alatus ut reliquorum, & inter compacti-
 les squammas latens: radix crassa, lignosa, in
 diversa tendens.

Synonyma. Matthiol. in Dioscoridem dicitur Pini sylv.
 species in Tridentino agro, Ananiisque, &
 vallis Flemmarum montibus visa, vulgò Mughi
 ab incolis vocata, quæ sine stipite medio, ra-
 mis, circumquaque à radice fufis, humi spa-
 tio cubitorum decem, quindecimque repen-
 tibus: quales etiam apud Ananios in Rovenâ
 monte & in aliis plerisque harum vallium lo-
 cis apertè conspici possunt. Proferunt hæc, in-
 quit, fructus paulo maiores cæteris sylvestri-
 bus, sed qui magis resinam fundant. Harum-
 que ramis utuntur incolæ ad vasa vinaria cin-
 genda: sunt enim tenaces admodum & flexi-
 les. Eadem etiam tradit in post. com. It. ubi
 præterea reprehendit Anguillaram, quod hanc
 speciem Piceæ faciat. In Histor. verò Germ. sub
 hoc titulo *Pinus Mughus*, figuram sicut in post.
 com. meliorem exhibet, quam olim, quamque
 etiam præfero figuræ Lobel. & Plantini. Nota-
 vit autem aliquando Dalech. *Mughi* esse, quos
 Plinius appellat tubulos, quod aut ex illis
 fiant tubuli, aut quod tubulorum modo, rami
 sint illorum teretes, aut quod veluti defossi tu-
 buli in terra prostratiaceant, nec unquam at-
 tollantur.

Mugho Ca- Tradit Cæsalp. (ex Matthiol.) in Tridentinis
 salp. montibus differentiam quandam in sylvestri ge-
 nere Pini esse, ramis humi procumbentibus, uti-
 libus ad cingenda vasa vinaria.

Pinus An- Anguillare *Picea altera sylvestris in Alpibus*, di-
 guill. eta *Mugho*. Dodon. Gall. *Secunda sylv. Pini species*,
 Pinus hu- *Mugho*, χαμαίπικνον. *humilis aut terrestris Pinus*
 milis. Lobel. & Tab. *Pinus sylv. Mugho*.

Pinus Mu- Schvven. *Pinastrum alp. repens*: *Pinus humilis*
 gho. *alpina*: *Pinastrum pumilio*: *Pinus asclepias*, Blein-

Pinus Alp-

Alpen Byfer/ caudice nullo, sed humo tenus ra-
 mis à radice fufis.

An Bellon. Obsc. *Picea nigra Corcyrensis*, de
 qua ante titulo: *Pini sylv. vel ut Bellon. vocat*
Piceæ sylvestres, &c.

An Camer. hort. *Pinastrum pumilio* ex monte Ar-
 ba Bavarica, vbi *Ladsholz* nominatur, non abfi-
 milis pannonico Clusij. A descriptione nihil dis-
 sider, nisi forte conis, quostamen nondam con-
 spexit. Idem Epit. Matth. *Pinus sylv. altera Mu-*
gho dicta. Et Hist. germ. *Pinus Mughus*.

Hanc à iisdem viribus pollere, quibus & cætera
Pinorum genera, authores Matth. Locus ex ha-
 ctenus dictis patet.

PINUS SILV. MARITIMA CONIS FIRMITER RAMIS ADHÆREN- TIBVS.



CONI ex Descri-
 ptio. Caudice bip-
 ti. no, deorsum nu-
 tantes, crasso, li-
 gnofo pediculo
 firmiter hærent
 (quo nomine ab
 aliis differt Pini
 & pinastri spe-
 ciebus) trium di-
 gitorum trans-
 versorum longi-
 tudine, in acutâ
 medio riter mu-
 cronem desinen-
 tes, quatuor in
 ambitu uncias ad
 basin colligetes,
 squamis nō mul-
 tum exstantibus
 compactiles, ad

pini domesticæ conos accedentes, nisi multo ef-
 fent minores: ligno materies alba, cui resina ve-
 hementis odoris, sublutea. Coni à nobis descri-
 pti fuerunt ex Valerandi Dourez peculio.

Nescimus an hæc eadem sit Pinus cum mariti-
 ma, quam Monspelij comburunt. Icon Pinastrum
 2. Hispanici Clusij, benè exprimit conos no-
 stros, an v. sint eiusdem plantæ dubij hæremus,
 nobis enim non sunt folia, vt certi quid pronun-
 ciare possimus. Clus. Pinastrum 2. Hispanicum
 minorem facit primo, ac ait. Duorum hominum
 altitudinem raro superat, inflexo & contracto
 caudice, vtpurimum ab imo ramoso: folia, ma-
 iori illis primo similia, sed breviora & dilutius vi-
 rentia: coni etiam minores, oblongi tamen, tur-
 binati, & candicantes, multâ plerumque resinâ
 infarcti, non admodum iis dissimiles qui Austria-
 co, albo cognominato, innascuntur: nuclei, qua-
 les in maiore, nigra membranâ contexti. Murcia-
 no & Valentino regno frequens.

An Bellon. Obsc. *Picea montis Athos*: An eidem
 de conis. *Picea in planis*: de quibus ante, titulo
Pini sylvestres, vel vt Bellon. &c. Icon nostra est ex
 Matthiolinis, quam exhibuit pro pino maritima
 prima, de qua ait. In maritimis visoribus oris, sil-
 vestres progeniunt pini, quæ breues edunt nu-
 ces, Cupressi modo, non tamen rotundas, sed a-
 cuminatâs.

An Anguill. *Pinus marina*, Pescara abundans,
Pinus silv. & Chiapini vocata.

Lob. & penæ Adv. videntur pini sylvestris esse

Pinus Ly-
guria Gallo-
provincia,
& Narbon.

plures varietates, è conis, foliis, totiusque magnitudinis. Duæ namque in Lyguria, Gallo-provincia & Narbonensis, ora maritima passim silvescunt: foliorum prælongo rectoque capillatio perfimiles, sed vna brachiata est, cui folia erumpunt è mediis glabris ramis, æquabili plurimum exortu bino. Altera perfimilis, de quâ mox.

Obf. & Icon. Plant. *Pinus sylv. altera maritima: Pini primum genus Matthioli, Pinastræ secundus Clusii.*

Picea.

Asserebat Solerius piceam esse Pinum maritimam Pifis provenientem & Tarare, *Pin saunage* dictam.

Pin. montana
Theoph.
Tabern. no-
tatur.

Iac. Theod. Tab. verò *Pinus montana* Theophrasti. Item, *Pinus montana maritima prima*. Is nobis videtur vnius plantæ more solito duas proponere icones & descriptiones, & harum vnam ex Matth. & alteram ex Clusio, quorum quidem figuræ in dispositione conveniunt, non item in foliis.

PINVS MARITIMA THEOPHRASTI LOBELIO.

Deser:



Deser.
Lobelius.

Altera perfimilis [antè à nobis dicta] unde quaque stipite ramorum, foliorum, & capillatâ facie, utriusque earum conus oblongior, minor & angustior supernè, quàm *Picea*. Hæc paulò alter reddit Lobel. obf. his verbis. *Pinus maritima* Theophrasti stipite, ramorum & foliorum facie, unde quaque perfimilis videtur *Pinastrum* montanæ, sed ramis glabris caudice nigrioribus. Conus phœniceus, brevior, & supernè latior.

Icon. Plant. *Pinus maritima* Theophrasti.

An Pinus maritima
Matth.

Videndum quantum differat à præcedenti Matthioli maritima figura, quam particularem habet Lobelius.

PINVS MARITIMA ALTERA MATTHIOLI.

Deser.



Pinus marit. altera
Matth. no-
tatur.

PINVS maritima altera, quæ plurima in maritimis Senensibus provenit, fructum fert spithamâ longum, pyramidalè, firmum ac solidum, nec per se facile dehiscens.

Pinus maritima altera Matthioli. Is in com. It. figuram mutavit, licet inscriptionem eadem retinuerit. Ad hæc si duæ maritimæ *pinus* solo fructu differunt,

cur tantum in figuris discrimen expressit?

Dod. Gall. dicitur *Pini sylv. vel Pinastræ quarta species*, *πινυς ἰδρα* [*Pinus Idæa*] Theoph.

Pinus Idæa Theophrasti. Lob. Obf. & Ic. Pl. Hæc, inquit, videtur *pinus maritima* alterum genus Matthioli. Facile dignoscitur caudicis & ramorum cortice scabro, circa ramos foliorum fœturâ, & maioribus, longioribus, speciosioribusque numerosis conis. Iac. Theod. Tab. *Pinus maritima secunda*.

Pinus Idæa
Pin. Idæa
Theoph.

Pinus maritima

An *Casalp. pinastræ* genus parvum in maritimis ortum, lævi cortice aut cinereo, nucem *pinastræ* similem ferens, sed multò minorem: folia capillamenti modo tenuissima.

Pinastræ genus

PINASTER TERTIVS HISP.

PVMILIS.



EIVSDEM ferè cū quarto Austriaco altitudinis, rarè scil. humanam excedentis, licet in lentos & obsequentes ramos divisus sit: non sunt tamen adeò crasso, rugosoque cortice tecti, neque ita in latitudinè diffusi. Virgæ etiâ graciliores, folia exilia, Laricis foliis non dissimilia, nò adèd tamen mollia, neque ut illa decidua, sed immortaliviriditate prædita, ut superiorum folia: Strobili exigui & graciles, nucleus etiam pusillus & nigricans, alatus ut reliquorum.

Descriptio.

Rami.

Cortex.

Folia.

Strobili.
Nucleus.

Clus. auctor descriptionis dubitat an *Pinastræ* hic tertius Hisp. non sit fortè *Picea* genus alterum à Bellon. in Obf. descriptum?

An Picea genus?

Lobelius Obf. & Icon. Plant. *Pinastræ* 3. Clusii *pumilus* omnium minimus. Non differt, opinatur is, à *Pinastrum* humili Gallo-provincia & Narbonensis collibus ad Lupum montem oriundis.

Pinastræ omnium minimus.

Pinastræ humilis Gallo-provincia.

An Bellon. Obf. *Picea* distincta species cum conis minimis in Olympi monte. Arb. conf. verò, *picea* in Gallo-Græcia & Olympi Phrygiæ jugo ramis Abietis modo cruciformibus, conis exilibus. De quibus lege titulum (*Pini sylv. vel ut Bellon. &c.*) paulò antè scriptum.

An Picea conis minimis Olympi?

Solo Murciano regno genus hoc *pinastræ* idque rarissimè Clus. conspexit.

Locus.

PINI RESINA.

DE Pini resina superius quædam à nobis relata sunt, sed specialius adhuc dicetur jamiam. Pinum autem Resinam fundere auctor est Theophr. comprobatur Dioscor. subscribit Plinius.

Arbor Resinifera quædo cadenda.

Pinum, inquit Theoph. & si quæ alia resinam faciant, cadendam post germinationem affirmant. *Cæsura* quidem eius, ut & reliquarum, annua, non

Cæsura annua.

non annua, sed post plus temporis administrari solita est. Fit resina in hunc modum. Vbi iam vulnerata arbore, detractus tantum cortex est [non detracta teda, ut scribit Herm. secutus Gazam] resina hauriunt, sic enim in vulnus iniectum, humor copiosior confluit: ex Abiete verò & Picea non cortice tantum spoliatis, sed ipso etiam corpore, id est ligno vulnerato: haud enim quamque secretionem modo eodem agimus est. Et hinc Plinii lapsus perspicitur, è Picea detracto tantum cortice resina fluere dicentis: quod de Pino scripsit Theophr. Deinde eiusdem depravata hæc lectio manifestatur: Nec corpori ipsi parit in cæteris, vel, ut in cæteris: sic a restituendus Plinius, corpori ipsi paritur, non ut in cæteris. Est hæc porro Resina, non ita levis, quam quæ ex Abiete & Larice & Picea [*ἐλατίνῃ καὶ πικρίῃ*: Insignis. v. error Gaze in sua versione, qui tres hæc tradit plantas, ac alias *πίπυ* modò interpretatur Laricem, modò Piceam] teda enim Pinus referta est. Sed vel ex hac Theophrasti sententia sequitur: è Pino non detracta teda, sed cortice tantum, Resinam colligi. Pinus siquidem non spoliata, sed referta teda est, ob quam gravior cæteris eius resina sit. Quam ob rem præclare Hermol. è Pina Resinam copiosissimam, ponderosissimam, picinæque proximam manare scribit. Plinius contra minimum resina de Pinu colligi tradit, sed errat, Larici enim omnia ei tribuit, quæ de Pinu Theophrast. dixit. Et sic Plinius Archetypum suum imitatur!

Cæterum, Resina succi pinguis, summa, ut antea quoque diximus, species duæ sunt, liquida & sicca. Liquida, ait Theophr. portatur utribus, deinsponte spissatur. Resina liquida, ut comprobatur Diosc. è Pinu & Picea manant. Hæ ex Gallia & Hetruria convehuntur. Quin & olim è Colophone asportabatur, quæ inde Colophonæ cognomen sibi vindicavit. Ex siccis autem Resinis, alia est strobilina, alia abiecta, de qua dictum, ceu de alia picina, & alia denique pinea.

Confundit certè Corn. si non decipit studiosum, dum ait: Quarum arborum sint singulae relatæ Resinæ, ipsæ appellationes indicant. Falsum siquidem hoc est. Nam strobilina resina nomen, non strobilum, arborem particularem, designat [ut ipse sibi imaginariè persuadet,] sed eandem planè cum pinea resina vocabulo quod Pinum denotat, significationem habet. Strobilus enim (uti fusiùs declaratum) unde vox strobilina derivata est, nihil aliud est, quam nux pinea. Strobilina igitur resina & pinea eiusdem arboris resina fuerit. Illa quidem partis arboris [fructus,] hæc verò totius.

Nostri tempestate, inquit Bellon. eadem impostura utimur, quæ antiquissimi solerent, in adulteratione Thuris. Si quidem resina Pini miscemus Thuri. Sed fraus deprehenditur odore, vulgusque nostrum resina illam Garipotum nominat. Subolsfecerat fraudem istam suo tempore Dioscorides, qui in cap. de Thure scribit Thus in itinere, inquit, adulteratur Pini resina: quæ res mihi absurda videretur, nisi in itinere dixisset: utpote, quod illæ regiones externæ, quæ admodum calidæ sunt, Pinum non generent. Idè, ut nobis Thus peregrinum est, ita & illis resina Pini. Prisca ætas ea omnia adinvenit, quæ nunc à nobis perficiuntur, aut saltem his simillima. Ex quo liquet nihil à nobis

nunc scribi posse quod non antè ab alio excogitatum sit.

Inferenda duo ex Plinio: Vnum, Resina florem crudum ab eo dici, tenuem resina crudæ & sicca partem quæ in ea veluti bullat, & efflorescit: Alterum permixtum id videri quod scribit: Resina omnis dissolvitur oleo: quidam & creta figlinarum hoc fieri arbitrantur. Resinam enim creta liquari aut dissolui posse verum non est, atque adèd si quis resina liquata cretam, vel aliud quod aliud terræ pinguis genus admisceat, massa fit durissima, & quovis cæmento solidior: quare locum sic corrigendum esse quidam arbitrantur: Resina omnis dissolvitur oleo: Pudet confiteri maximum iam honorem esse in evellendis pilis: Quidam creta figlinarum hoc fieri arbitrantur.

Est porro de resina coctura dicendum. Liquida resina in offas cogitur duras, & solidas, ducentorum ferè pondo singulas, in aqua duplo tamdiu cocta, quousque odorem amittat, friabilisque & tam arida reddatur, ut digitis iam non cedat, nec eorum vestigium recipiat, ut sit cum eius lentor nondum prorsus consumptus est. Est autem liquanda & colo defæcanda, ut sæculentæ sordes fecernantur, priusquam in ferventem aquam comiciatur. Hoc coquendi artificio resina candidissima evadit, ac ferè nivea, etiam si antea, vel oleosa, aut mellei coloris, ut Larigna, fuerit. Ex quibus perspicere licet Ruellium Dioscoridis hæc de re verba rectè non expressisse: Donec, inquit, friabilis, ac retortida reddatur, & digitis cedat, cum legendum sit, *καὶ πῶς ὅς ὁς μὴ τοῖς δακτύλοις εἴηεν*, id est, arida ut digitis non cedat: deinde: resina fit etiam eximi candoris, si omnis eliquata percoleatur, &c. Vertendum erat, fit autem (hoc subaudi, coquendi supra dicto modo) eximie candida. Omnem autem resinam liquare, & colo defæcare antea oportet. Sed & Dioscoridem ipsum mirantur plerique ac iure quidem, cum declarat modum spissandæ in aqua fervente resina liquida, cum eam uri [*καὶ ὁδὸν*] dixisse, & non potius elixari [*ἐλεῖσθαι*] Spissatur etiam resina cocta sine aqua in cortinis æneis subiecto primùm igne lento: deinde ubi coire cæpit, carbonibus liberalius aggestis, & aucto igne, ut quicquid feroci est exhalet. Si liquidam durare & in offas redigere hac ratione libet, coquenda ea est sine intermissione diebus ac noctibus tribus, quoad odoris expers, friabilis, arida, nec sub digitis lentescens existat. Sin iam siccam in offas ducere placet, uno die coxisse sufficiet.

Haud absimilis est coquendi modus hodie Chymistis usitatus, oleum è Terebinthina elicientibus. Phialam ingentem vitream, luto oblitam & resinâ, ad dimidium utque impletam furno imponunt, alterius vacuæ, & quod stillat excepturæ collum in eius fauces inferentes. Dein eâ cautione, quâ dictum est, ignem accendant. Fluit primùm liquidus sudor Resinæ, aquam Chymistæ vocant, Pisselaque veterum is respondet: abiicitur verò tanquam inutilis, tamen ad ea valeat, ad quæ Pisselacon commendatur. Sequitur oleosus liquor, qui cum totus exstillaverit, arida & friabilis in phialâ fundo resina superest: Colophoniam hodie nominant, magni, ut & olim, in medicina usus. Scire tamen licet nominis Colophoniam multiplicem significationem fuisse. Sic enim dicta quondam fuit Resina autore Galeno, & resina cruda, ex Picea, Pinove sicca, &

Resina
cruda
nio.

Resina
solvetur
leo.
Creta non
dissolvitur.

Locus Pl.
nis corre-
ctus.

Resina co-
ctura in
genere.

Ruell. taxa-
tur.

Ruell. corri-
gitur.

Diosc. im-
propria lo-
cutio.
Resina spissan-
da ra-
tio.

Loquendi
modus Chy-
mistarum.

Aqua resina.

Vires.

Colophoniam.
Colophoniam
Saria signi-
ficatio.
Resina cruda.

Chia Mastiche perfoliata, ex Colophone advehi solita: præterea Resina liquida ex iisdem arboribus, ab eodem loco missa, eodem Galeno teste, quæ, quod suavissimè oleret, & admodum pauca colligeretur, summo erat in pretio. Cum à Chymistis eo, quo diximus modo, vritur resina, æquum est ex singulis libris effluere aquosi serici unciam unam, oleosi liquoris uncias quatuor. Et hanc postremam si quis ad lib. 3. ubi de Terebintho, eiusque resina agitur, referre malit, per nos ei licebit.

Resina autem omnis Græcè ῥητίνη dicitur:

Germ. Harz: Belg. Berst. Gall. Resine: It. Ragia:

Hisp. Resina. Liquida autem subalbida & odora-

ta resina ex Pinorum, præsertim silvestrium ge-

neribus, non raro spontè, ex ramis tamen aut

caudice, arbore in tedam conversâ, detracto cor-

tice vulneratis, profluens, Græcis ῥητίνη ὕλη no-

minatur, & à nonnullis ἀπόρρυτον, spontè fluens:

à Lacedæmonis ἀπορρυτον, primissua: in Cilicia

verò καπνιστική, ut Gal. 3. med. secund. gen. in of-

ficinis v. Resina Pini. Contingit autem quandoque

dum negligentius hæc collecta fuerit, ut quædam

lignosa & lapidosa ei admixta sint, proptereaque

Gal. συγχυσις, quasi confusaneam vocat. Ea au-

tem liquefacta, ac à sordibus repurgata, coctâ-

que, dura redditur ac friabilis, ut tundi, teri, cri-

brarique possit, quæ φρυκτή Græcè dicitur & non

raro κολοφονία, Lat. Fritta & Colophonia. Altera

arida è corticis rimis, vel circa abscissos ramos &

quidem Piceæ vel Abietis exiens ῥητίνη ἕλη, nun-

quatur, præsertim ex Picea arbore, pinguedinis

expers, & celeriter arefcens, quæ aut. Gal. 6. sec.

gen. αὐστηρὴ πικρὴ; In Asia, è Picea admodum

candida, Spagas vocatur teste Plinio. Tertia ῥη-

τίνη στροβιλίνη nomen accepit, quæ circa conos seu

strobilos concreta reperitur: eadem verò & σύ-

σπμα στροβιλίνη dicitur, officinis incognita. Prostat

autem in his arida quædam venalis resina ex pi-

tyina, strobilina, abietinâque confusis permixta,

quam Garipot nominant, à Thure, cuius loco non

raro suffitur, multum differens.

Locus. Ut aut, ubi singula Resina pura & impermixta

dubio procul inveniantur, scias, tibi singula-

rum arborum natales indagandi, quos in cu-

juslibet historiâ petere non gravaberis. Tempus

quoque eas colligendi satis ex antè dictis patet.

Tempera- Galenus Resinas omnes siccare & excaleface-

mentum in re scribit. Caterum, inter se discrepare, quod

plùs aut minùs habeant in gustu quidem acrimo-

niæ, in facultate verò caliditatis. Et quod aliæ

plùs, aliæ minùs fortitè sint partium tenuitatis:

Ac quod nonnullæ adstrictionis sint participes,

aliæ verò nequaquâ. Resinarum addit calidissima

est strobilina & celerrimè siccatur, moderatissima

Terebinthina: Pitynon Phyllima siccatur & cale-

facit, siccando autem à strobilina non supera-

tur, sed calefaciendo plurimum. Inter Pitynon,

phyllima & Strobilinam Resinam media calore

est abietina, sicut etiam Colophonia Thus re-

dolens, calore mediocri prædita, &c. Verum

putabit forsitan aliquis (inquit Gal.) à nobis dis-

sentire Dioscoridem, de Resinis sic scriben-

tem: Ex omnibus principatus Terebinthina da-

tur, post eam Lentiscina, [de his lib. 3.] tum ei,

quæ de Picea manat, & Abiete: Vltimum lo-

cum pinea, strobilinâque obtinet, &c. Sed in

his Dioscor. tanquam de infima Strobilina, opti-

mâ verò Terebinthina sentire videtur. Ego

re, secundam Abietinam, postremam Terebin-

thnam esse dixi.

Vtiles sunt resinae, Diosc. autore, ustæ sive

fritæ ad odorata malagmata & acopa: præter

enim emollientem, quam retinent facultatem,

etiam tenuitate partium suarum ac siccitate dige-

runt: tumores idcirco & emolliunt ac discutunt:

ac eadem etiam facultate acopis permixta lassitu-

dinibus medentur. Liquida unguentis ad re-

centia vulnera solidanda commendatis, com-

modissimè admiscuntur, nam & ad suppuratio-

nem, & ad facilem unionem faciunt.

Resinâ condire multa vulgare est Italiae, pro-

vinciisque finitimis, inquit Plinius, vehemen-

tiùsque id fieri arbitrantur, crudo flore Resinæ,

excitarique lenitatem. Quidam apud Palla-

dium resinâ siccatâ trita unc. tres dolio immer-

gunt, & permovent, ac vina diuretica sic fieri

posse persuadent. Columella inter medicami-

na musto in defrutario ad tertias decocto adii-

cienda, resinâ Terebinthinâ sesquibram re-

centet. Eâ conditura feritatem vini compesce-

bant, virûsque frangebant, aut ubi pigra vini

lenitas torperet, virus addebant, eâ tamen mo-

deratione, ut mustis pugnacibus plus indere-

tur, lenibus parciat. Resinam verò sine curio-

sa alia præparatione, ut ex arbore collecta fue-

rat, multo permiscebant, aut florem resinæ sic

præparatum. Eum cum assulis multis, tenui-

bus, brevibus, quibus inhæret, minutim con-

cisum & cribratum, in aqua fervida coquebant.

Sic enim pinguis resina exprimebatur, rara, nec

nisi paucis in locis subalpinâ Italiae ad vini con-

diturâ excellens & medicinae conveniens. Hanc

conditurâ Plinius Crapulam vocat, quod vina

sic condita capitis dolorem & vertiginem excita-

rent, præsertim novitia, nec inveterata. Qua-

re ubi Columella enumerans aromata, quibus

defrutum condiri solebat, eam Crispam pampi-

naceam nominat, plerique Crapulam resinâ-

ceam legunt, Hermolaus verò Sertam campani-

cam, quod eâ, Palladio teste, ad vini condi-

turam uterentur. Vina autem resinâ condita

frigidis stomachis utilia existimabantur, noxia ve-

rò vomitoribus, sicut & mustum & sapa, & pas-

sum.

Excipitur tandem & fuligo, λιγνὸς Græcis dicta,

ex resinis perinde ac ex Thure, quæ ad palpe-

bras ornantia [καλλιστέφαρα] cōducit, & ad angulo-

rum oculi erosiones & collachrymationes: citra

morsum siquidem resiceat.

Conficitur ex hac, inquit Diosc. atramentum,

quo scribimus. Verum hac ætate non quo scri-

bimus, sed, quod à Typographis in excuden-

dis libris usurpatur, ex hac fuligine, aliis non-

nullis permixtis, paratur. De vino resinato ita

Dioscorides. Passim apud varias gentes factitari

solet, sed plurimum in Galatia: quoniam illic

præ frigore nō maturante uvas, vinū facilè coa-

cescit, nisi pinea [πικρινή] resina conditur, tem-

pereturve. Tunditur autem cum cortice resi-

na, & amphoræ dimidia hemina permiscetur. A-

liqui ubi efferbuit, excolant, separantque resi-

nam: alii eandem relinquunt. Hæc porro vina

vetustate suavia redduntur, sed capitis dolorem

& vertiginem faciunt: concoctionem tamen ad-

Vitis resina

Liquida & res.

Musta.

Flos resinæ

Vina di-

retica.

Crapula

resina.

Crispa pa-

pinacea.

Serta cam-

panica.

Frigiditas

stomachi.

Fuligo resi-

na.

Vitis.

Atramen-

tum.

Noxa.

Vires &

visus.

Vitis.

Tussis.

Dysente-

ria. Hy-

drops.

Vitis.

Locum Diosc.

resinatum.

Primissua.

Capnecia.

Resina Pi-

ni.

Confusa-

nea.

Vitis sive

cocta.

Fritta.

Colophonia.

Arida.

Phyllima pi-

tynum.

Spagas.

Phyllima

strobilinum.

Garipot.

Locus.

Tempus.

Tempera-

mentum in

genere.

Strobilina.

Terebinthi-

na.

Pitynon

phyllima.

Abietina.

Colophonia.

Præstantia

resinarum.

Error quodam. *resina* *ida* *Si*
tatu in hoc Dioscoridis contextu resinam piceam pro pinea [*πικρίνη*] falsò interpretari. Si enim Strobili pinci fructus sunt, ut abundè docuimus, vinumque è Strobilis eisdem effectus cum resinato præbet, ut autor est Dioscorides, qui vis sanè facili conjecturâ assequitur, non piceam, sed pineam resinam esse interpretandam.

PIX IN GENERE.

Pix è quib. arborib. elicatur. *Plinij error.*
E Pinguissimis, maximèque resinosis, & in tedam conversis, Pini præsertim, Picæq; lignis, vi ignis Pix elicetur. Quibusdam tamen in locis propter Pini Picæq; penuriam, è Cedro, Terebintho, cæterisque similibus colligitur. Qui Macedoniam colunt, autore Theophrast. ne Pinum quidem picis gratia utunt, præterquam marem. Sterilem enim marem nuncupant. Fœminæ verò radicem tantùm accipiunt. Omnis etenim Pinus tedam in radice gerit.

Hermol. & Bellon. taxantur. *Pix faciendæ modus Theoph.*
A vero igitur alienum est, quod Plin. de picis materia scribit. Pix, inquit, nihil aliud est, quàm combusta resinæ fluxus. Quare Hermol. & cum secutus Bellon. cum hac definitione picis notionem parùm explicatam esse intelligerent, dixerunt, picem esse combusta in teda sua resinæ fluxum. Sed hæc cum Plinii verbis coincidunt, nec meliora traduntur.

Cautio in coquenda pice. *Tempus coquendi.* *Teda delenda.*
Picis faciendi modum Theoph. fusissimè describit. Picem, ait, vrere [urendo elicere potius] hunc in modum consueverunt, cum locum æqualem præparaverint, & veluti arcam concursum habente, in medium diligenter pavimentarint, truncos persissos componunt: proximè sanè compositioni carbonem facientium, præterquam quoddam sine fossa opus perficiunt, lignis erectis & inter se coherentibus, ita ut altitudinem assidue pro multitudine capiant. Quod fieri ajunt cum compositionem descripserunt circintu centenorum octuagenorum cubitorum: altitudine verò cum plurimum sexagenorum, & centenorum, & quinquagenorum, ambabus, si teda pinguissima sit. Cum igitur tedam ita construxerint, & materiam pertexerint, aliqua terra superinfusa undique, summa cum diligentia occultant, ut ignis nulla ex parte emicare possit. Pix enim peribit, si id acciderit. Succendunt autem per aditum relictum: dein eam quoque partem stipant materia, & obstruunt terrâ, reliquasque omnes observant, & quacunque fumum protrudi viderint, scalis scandentes, terram assidue infundunt, quò nullo pacto flamma erumpere possit. Canalis verò per medium structus acervum, picem fluentem in foveam ducit, cubitis circiter quindecim ab acervo. Pix effluens tactu frigida fit. Vritur duos dies, & totidem noctes cum plurimum: Sæpe enim postridie ante Solis occasum exusta jam est, rogusque cessat. Id enim evenit, cum nihil reliquum est, quod amplius fluat. Totum autem tempus, quo teda uritur, vigilantes observant, ne quid ignis erumpat, et sacrificant & concelebrant præcantes, ut pix sibi copiosa bonaque fiat benignitate deorum. Macedones & Idæi, qui Pinos [*τὰς πικράς*] discernunt, & aliam Idæam [montanam] aliam marinam cognominant, picem fieri ajunt ex Idæa largiorem nigriorem, dulciorem, tedatiorem, in totumque faciliorem, & odore gratiorem, dum cruda sit: Ex marina autem flaviorem & crassiorem. Atque plus picis imbris frequentatis, quàm squaloribus reddi volunt: & ex hybernis, opacisque lo-

Picis coquenda modus. Bello.
cis, plus quàm ex apricis, serenisque. Bellon. lib. de conif. alium picis coquendi modum Cretenfibus receptum tradit, cuius verba hic adponimus, quibus melius ea, quæ ex Theoph. annotavimus, intelligi possint. In Creta, inquit, nostro seculo eodem ferè modo picem excoquant, parvâ ab iis, quæ à Theoph. differentiâ. Furnum in sublimi latum exstruunt, ad ima in angustum desinentem, quâ parte cratem paulò inferius constituunt, deinde struem quandam lignorum superiniiciunt. Ignem postea deluper accendunt, qui oleosum ligni liquorem inferius subsidere ad ima compellit, qui petens exitum per meatum descendit, seque in foveam vicinam recipit, ex qua pix nigerrima emanat, quæ omnium optima censetur. Nigrior efficitur, si ligna multum sicca fuerint, & multò magis si assulatim scilla sub Solem totâ æstate permanerint. Hoc modo pix fieri solet, sed ex prima fovea ad minores transfunditur, in quibus cum refrixit, cogitur, atque induratur. Pix optima purissimaque, quam loca admodum aprica & Aquilonia præbent. Contrâ, quam opaca, horridior, limumque referens: locis enim admodum depressis atque opacis, nullo quidem pacto Picea [*Pinus pinus*] gignitur.

Picis faciendæ modi duo Plin. *Teda ferens duplicem fundit picem. Liquidior. Spissior. Aceto densatur.*
Pix ut tradit Plinius duobus fit modis. Prior is est, quem à Macedonibus observari mox à Theoph. scriptum est. Posterior verò hic. Ingentibus valis terra defossis laminam ferream multis foraminibus perviam, vel ambiente canali cinctam adaptant. Super hanc, furnum exstruunt, teda assulatim casa complent, & obturant: ac ignem accensum extrorsum circumdant. Fervescens teda picem duorum generum mittit, liquidiorē & spissiorē. Liquidior seu humidior ac primò defluens, aqua perquam similis est. Altera spissior & crassior, quæ vasculis collecta, in quibus servatur, aceto densatur, ac cogitur.

Pix cruda. Pix liquida. Nomina linguarum. Cedrium. Syri Piniis carent. Bellon. opinio reprobat.
Quæ alium ignem non experta est, quàm cuius calore fluxit, *cruda*, id est cruda à Theoph. sæpè dicitur: Latinis verò pix liquida, quam nonnulli Dioscoride teste Conum [*κόνιον*] appellant. Arab. *Eerfs*, *Zefs*, aut *Kir*: Germ. *Weich Bich*: Belg. *Teer*: Gall. *Poix fondue*: It. *Peceliquida*, Hisp. *Pex liquida*. Harum prior, inquit Plin. aqua modo canali fluens in Syria Cedrium, live Cedria cognominatur, quia Syri cum Pineis & Piceis carerent, rarissimè Terebinthos, sæpius Cedros ad picem conficiendam urebant. Rectè igitur Diosc. Cedrium ex Cedro colligi scripsit. Et hinc meritò Bellonii opinionem improbamus, qui ex quavis arbore resiniferâ huiusmodi fluentem liquorem Cedrium vocat. Altera autem liquida spissior, *Pix brutia* appellatur: in hoc solum à priori differens, quòd aceto aut diuturnitate spissata sit, ac colore fusco, & pinguior.

Pix brutia. Bellon. taxatur.
Picem autem liquidam in cortinas coniectam aceto spissari, tradit Plinius. Bellon. igne spissari censet. Nos verò nihil immutandum dicimus. Aceto enim siccandi vim inesse, cuius perspicuum est.

Pix arida. duum generum. Viscida. Sicca. *Pix arida. Nomina linguarum. Viscosa. Pix.*
Pix arida fit è liquida iterum cocta, cuius itidem duo genera. Coquitur enim duplici curâ. Ac unâ quidem, eò usque tantum dum ad visci crassitudinem coacta sit. Alterâ verò igne tam valido, & tamdiu continuato, ut absumpso prorsus humore (per quem alias tenax est) arida, fragilis, ac rasilis fiat. Hæc Græcis *ἑνὰ πικρά*: Latin. *Arida* aut sicca pix, Germ. simpliciter *Bich*: Belg. *Stec enbed*: Gall. *Poix seche*: It. *Pece secca*: Hisp. *Pex seca*. Huius autem prior viscosa *Bich* nominatur

Navalis. in offic. pix navalis. *Βασκίς* fortassis, quoddam in pel-
libus [*ἡ βασκίς*] pecudum, conderetur ac ven-
deretur: Aut, quoddam pecudum scabiem sanaret:
Aut, quoddam illitu greges privatim signarent. Na-
valis, ut mea fert opinio, quoddam hac naves pica-
bantur. Vtraque porro tam viscida, quam
Palimpissa. arida *παλμπίσσα* vocatur, quasi recocta ac bis fa-
cta pix. Hancque Corn. picem Græcam vocari
scribit.
Delectus. Ex his Liquida præfertur splendens, levis, sin-
cera. Sicca probatur pura, pinguis, odorata, sub-
rufa, & resinosa. Improbatur adusta, fumum re-
dolens, & acida. Probatur verò ea, cuius fra-
gmenta splendent, quæ dentibus pressa lentescit,
& gustu est suavi, acore jucundo, qualis est
Brutia. Brutia, à Brutis Italiae gente, & Lycia ab Asiae
Lycia. regione dicta, modicè cocta, nec lento, resinoso-
que suo succo prorsus exuta, resina, picisque
naturam simul habens. Paulus Africanam probat.
Idæa. Asiae picem Idæam maximè etiā probabant, ab Idæa
Pieria. celeberrimo Troadis monte. Græcia Pieriam, à
Piero Thessaliae monte, qui Macedoniam versus
protenditur. Virgil. Naræsiā, non ut vult Bel-
lon. Lariciam, à Naresis Liburnia populis, quo-
rum montes Pinorum sunt feracissimi. Alij Na-
riciam eligunt, à Nariciis Locrorum populis, qui
optima pice abundant. Michael Anglicus Illy-
ricam celebrat, quæ regio est Epiro contermina,
propinqua Italiae. Theopompus scripsit refe-
rente Plinio, in Apolloniatarum agro picem fos-
silem non deteriore Macedonica inveniri. Est
autem illa *Πισσάφθαλτον* Dioscoridis, nempe ad
spissitudinem picis coactum, temporis spatio. Pix
etiam *Nemeturica* olim dicta fuit, à Nemeturis Al-
pinis populis, quorum meminit idem Plinius, li-
cèt eam in Liguria confici scribat Columella. Ea
pix liquida erat eodem autore. Ea verò quæ
vtebantur Allobroges ad vini condituras, *Corti-
cata* dicta est, fortasse quoddam in loculis ex arbo-
rum cortice factis adveheretur: Aut, quoddam tam
dura esset, ut in multiplicibus textis ac loricas, tan-
quam in cortices ac phyliras divideretur. Hæcque
sicca erat, duræque, & quod vetustior, eò melior
in usu, quoniam omni lentore amisso facilius in
pulverem resolvebatur, atque cribrabatur. Co-
cta effecit nec ne, Columella non declaravit. Co-
ctione tamen duratam fuisse verisimile est.
Habetur & in vulgatis Columellæ exempla-
ribus *Pix rasis*, quæ *rasilis* mea quidem sententia
dicenda est, igne quidem non exsiccata, sed cru-
da, verum multis annis & vetustate sic durata, ut
contusa in pulverem redigeretur, ac radi posset.
Eandemque esse puto cum Hist. Lugd. quam Plini-
us *Rabulanam*, sive *Radulanam*, aut *Rasulanam* &
secundum quosdam *Rheticam* vocat.
Pisselaon. Præter hæc aliud quoddam genus reperitur,
Præpara- quod *Πισσέλαον* [*Oleum picinum*] appellant. Fit
tio. è pice, ut Diosc. docet, separato quoddam in ea a-
quosum est, quoddamque eidem, veluti serum lacti,
supernatat. Excipitur porro interea dum pix co-
quitur, expansis supra eam mundis velleribus, si-
ve lanis: quæ postquam halitu ex ea sublato per-
maduerint in vas aliquod exprimuntur. Itera-
tūque illud tantisper, dum pix ea coquitur. Sed à
Diosc. dissentire velle videtur Galenus. Rurales,
inquit *ἡ πικρία*, in Asia mulieres picem liquidam
cum oleo permixtam *Pisselaon* vocant, quod ali-
ud est ab eo, quod *Pissanthos* [flos picis] appel-
latur, quod ipsum liquidæ pici incumbit & super-
stat, & magis tenuium partium est, quam ipsa
pix, tum compage, tum etiam facultate. Sed idem
lib. 8. simpl. id ipsum *Πισσέλαον* vocat, quod hic

Dioscorides. Paulus etiam & Plin. *pisselaon*, *Pisselaon*,
non ex pice & oleo compositum faciunt medi-
camentum, sed id, quod Gal. antè *πισσέλαον* &
post *πισσέλαον*. Idem etiam 8. simpl. 6. *pisselaon* *Picis liqui-
da serum*,
πίσσης ὑγρᾶς ὀρρῶν [picis liquidæ serum] appellavit:
ita etiam Aëtius; sed Paul. compositè *ὀρρῶν πίσσης*.
Ac apud Scribon. & Marcell. *Pisselaon* picis flos
etiam exponitur.

Aliud picis genus *Zopissam* vocari, autor est
Diosc. ex Cera & Resina constam, derafam
scil. ex navibus, quæ diu in mari versatæ essent,
ac, ut vult Plinius, velut vitam illic peregrissent:
Eaque per intensiorem *Zopissa* quasi efficacior
dicta, & quoddam adiecto Salis marini callo stimula-
ta sit, *Apochyma* appellata fuit. Modum autem quem-
dam *Zopissam* præparandi ita docet Aëtius. Si na-
vibus derafam non habeas, *Picis aridæ*, inquit
lib. 1. picis liquidæ, ceræ an. trientem, resinæ pinus
sexuncem. Omnia liquata & excolata in pel-
vim aquæ marinæ, sive communis plenam, mitti-
to, & manibus velut pastillum subigito, ac uti-
tor. Hanc Germani autore Corn. *Schiff-Bech*/
picem nauticam sive *navalem* vocant. *Zopissam* *Naçalis*
Had. Iun. eandem cum pice rabulana Plinij sta-
tuit, eamque Germ. vocat *Abgeschaben Bech*/Belg. *Nomina*
Abgeschabt Bech/Gall. *Pois racée*, Ital. *Pece rascia-
ta*, & *raspata*, Hisp. *La Pez que se rae de lana*.

In genere quamlibet picem absolutè Græci
πίσσα dicunt, & Aristoph. Interp. Germ. *Bech*/
Belg. *Bech*/Gall. *Pois*. It. *Pece*, Hisp. *Pez*.

Pix à Poëtis vocatur *dura*, *liquida*, *cruda*, *pin-
guis*, *vapida*, *atra*. unde Ovid.

Totus pice nigrior atra.

Picis facultates Diosc. ita prosequitur. Facit *pix*
liquida ad lethalia medicamenta [ad venena H. Lugd.]
phthiricos, purulenta excreantes, tussis, anhelationes,
& humores intra pectus conten-
tos agrè excreabiles, si cyathi mensura cum melle
delingatur. Peruncta valet ad tonsillarum ac
uvæ inflammationes & anginas, itémque ad au-
res purulentas cum rosaceo, nec non & ad ser-
pentium morsus cum trito sale adhibita. Pari verò
ceræ admixta, scabros vngues detrahit: [Gal. &
ex ipso Paul. & Aet. addunt, impetigines detent,
quod non necesse sequitur, Corn. Jvulva tubercula,
sedisque duritias discutit [hic loco sedis,
Hermol. ex Marcello penis legit.] Cum farina
hordeacea urinæque pueri decocta strumas cir-
cumquaque rumpit. Cum sulphure, piceo cor-
tice aut fursuribus illita, quæ serpunt vlcera co-
hibet. Mannæ Thuris ac cerato permixta, sinuo-
sa vlcera agglutinat: pedum, sedisve rhagadi-
bus commodè illinitur: vlcera replet, & cum
melle purgat. Quin & cum uva passa & melle
carbunculos putrescentiæque vlcera emarginat.
Septicis quoque seu erodentibus emplastris uti-
liter immiscetur. Calefactoriam vim habet *pix*
arida, mollit, pus movet, tubercula panósque
discutit, vlcera replet, ac utiliter vulnerariis me-
dicamentis permiscetur. *Zopissa* verò dissipandi
facultatem obtinet, quoniam aqua marina mace-
rata sit. Dosis in vnguentis & emplastris ab Vnc.
sem. ad Vnc. i. & plures.

Pix sicca Galeno desiccatur, & excalfacit secun-
do excessu, plus tamen desiccare potest, quam
calfacere: humida contrà, plus calfacit, quam
desiccatur, habetque nonnullam partium tenuita-
tem, quæ & asthmaticos & purulentos adjuvat.
Satis est autem cyathi linxisse mensuram melli
mixtæ. Abstergerendi quandam vim habet, con-
coquendi, digerendi, velut & in gustu subama-
rum quidpiam & acre. Sic *leprosus* vngues exi-
munt

Pisselaon,
Paul. &
Plin.

*Picis liqui-
da serum*,
Orropissa,
Picis flos.

Zopissa.

Apochyma,
Zopissam
præparan-
di modum
Aëtio.

Naçalis
pix,
Nomina
linguarum.

Epitheta.

Vires & sus.

Liquida,
Phthirico,
Dosis,
Tonsilla,
Angina.

Venenum.

Pudenda.

Strumia.

Vlcera.

Rhagades.

*Carbun-
culum*.

Arida.

Zopissa.

Dosis.

*Tempera-
mentum picis*
sicca,
Humida.

*Vngues lo-
prosi*.

Lichena
Tumores.

munt ambæ, mixta cum cera, Lichenasque de-
tergunt: Concoquunt item duos & crudos tu-
mores omnes, cataplasmatibus indita. Ad ea om-
nia, humida valentior est, arida verò tametsi ad
ea quidem deterior, glutinandis tamen vulneri-
bus magis convenit. Pix liquida calefacta, in-
quit Matth. vna cum Thure & Mastiche abrafo
occipitio adhibita, prolapsam columellam resti-
tuit.

Pisces
Vasa picata.

Picis vsum duplicem fuisse, rei rustica Scripto-
res tradiderunt: vnum ad dolia & serias, cetera-
que vasa ante quadragesimum vindemiæ diem
picanda, & aliter ea, quæ demissa essent humi,
aliter ea, quæ starent supra terram. Nam in iis,
quæ demissa essent, pix vetusta lateribus adhæ-
rens liquabatur igne in lampade admoto, & ra-
dulâ curvâ ligneo rutabulo præfixâ foras eicie-
batur, post deterfa penicillo vasa, ferventissima
pice infusa, scopula rutabulo alligata & circum-
ducta picabantur. At quæ supra terram confi-
sterent, complures dies antequam curarentur,
in Solem producebantur: Deinde cum satis in-
solata essent, in os conversa, subiectis tribus par-
vis lapidibus suspendebantur, atque ita ignis
subiiciebatur tamdiu incensus donec ad fundum
calor adeo vehemens perveniret, ut apposita
manus patiens eius non esset, pixque vetusta li-
quaretur: tum dolio in terram demisso, & in la-
tus deposita, picæque ferventissima infusa dolium vo-
luntabatur, ut oēs eius partes linerentur. Picem
autem duram & recoctam ad id commendabant,
adiecta quinta parte picis brutiæ.

Vino firmi-
tatem tri-
but.

Pix in Italia, ad vasa, vino condendo, maxi-
mè probatur Brutia, ait Plinius. Picis illitus vi-
no duratorem firmitatem præstat, inquit idem, ne
vinum corrumpatur, & sicubi rimosum vas sit,
ne transfluat.

Conditura.

Picis alter usus erat ad condituras. Italia pars
aliqua lenitatem vino excitat rabulanâ pice. Ra-
tio condiendi musta aspersu picis lib. 15. dicitur.
Picis odor saporque Romanis olim fuit gratissi-
mus in vinis, quæ ob id picata appellabant, Ga-
lenus αἶνον καὶ πικρὸν, & πικρὸν. Huiusmodi vina
arte talia erant, vel naturæ sponte, qualia Vien-
nensia, & Allobrogum. Sed de his loco iam
citato. Quemadmodum autem cum vinum ad-
eod infirmum esset, ut perennare non posset,
aut certe quousque venderetur, durare, pericu-
lûmque esset, ne accesseret, fugeret, muce-
sceret, id resinâ, flore resinæ, crapulâ resinæ-
cæ, sapâ, defructo, aliisque odoribus condie-
bant: ita pice interdum solâ, interdum cum
aliis mixta, & eâ quidem modò liquidâ, qualis
fuit Nemeturica: vel sicca, qualis fuit corti-
cata Allobrogum, Rafilis, Brutia, vina medica-
bantur, prius tamen pici liquidæ semper aut ci-
nerem lixivium infundentes, permiscentesque,
aut aquam marinam ex alto. petitam: ut his &
picis odorem auferrent, & spurcitiem elue-
rent.

Pila Culi.

Alios præterea duos usus libet adscribere ho-
die nondum penitus aboletos. Pice illitâ pilos
avellunt, è corporis partibus, quas natura iis
vestitas esse voluit, quod πικρὸν & κατὰ πικρὸν Gre-
ci dicunt, à materia quâ utuntur in eo sædo
ministerio. Hoc verbo usus est sæpe Clem.
Alexand. molle delicatûmque institutum, ac
improborum hominum artificium accusans. Præ-
terea pice torquentur corpora hominum, quâ in
re verbo κατὰ πικρὸν longè alio intellectu quàm in
vasis linendis utuntur: valet enim, cruciatu illa
& supplicio afficere. Intellexit hoc Lucretius,

cum pœnas mortalium, tormentaque brevi ex-
ponit.

Verbera, carnifices, robur, pix, lumina, rede.

Idem animadvertit & Plautus, cum Aristophonem
astutam servi vocem refellentem induxit,
qui dixerat in eum:

Atra bilis agitat hominem:

At pol te, si hic sapiat senex, Atra pix agitet
apud carnificem, ac tuo capiti illuceat. Apud
Palladium Rutilium nonnulli coracinam [liqui-
dam intelligo, ut quæ in coriis asservari soleat]
picem contra formicas in arbore suspendendam
[arboris trunco circumlinendam] esse confir-
mant.

Fieri porro & fuliginem è liquida pice hoc
modo, autor est Diosc. In lucernam novam el-
lychnium habentem aliquid picis infunditur, &
accenditur, & lucerna novo vase fictili elibani
formâ prædita, supernè quidem angusto & ro-
tundo, infernè verò foramen habente, quem-
admodum elibanus, operitur, & uri sinitur. Quum
autem prior picis humor consumptus est, alius
infunditur, donec satis fuliginis collectum fue-
rit. Ad eundem modum è resina, Thure, Myr-
ra & styrace, aliisque his similibus fuligo confi-
citur. Vim habet acrem & adstringentem.
Utendum est ipsâ ad medicamenta & illitiones,
quibus palpebræ ornantur: & ubi glabras ge-
nas producere pilos oportet. Est & ad debi-
liores, & lachrymantes, ampliùsque exulcera-
tos oculos commoda.

Facit Pisselæon [oleum picinum] ad eadem,
ad quæ pix liquida. Cum hordeacea farina Alo-
pecis adhibita, capillos restituit. Id ipsum
quoque præstat pix liquida, quæ præterea iumen-
torum ulcera, scabiemque illita emendat. Vi-
num picatum [ὄνον πικρὸν] ex liquida pice &
multo temperatur. Picem autem primùm mari-
nâ aut mutiâ tantisper eluere oportet, dum in-
albuerit, & sincera maris aqua defluat: mox a-
qua dulci iterum proluenda. Tum in congios
octo multi additur uncia picis una aut altera, at-
que ita sinitur. Post ubi efferverit atque subse-
derit, in vasa diffunditur. Hoc genus vini exca-
lescit [concoquit Plin.] concoctionem adiuvat,
abstergit atque purgat: proindeque utile dolo-
ribus pectoris, alvi, iocinoris, lienis & vulva-
rum, si sine febre sint, itémque veteribus rheu-
matismis & profundis exulcerationibus. Est &
efficax contra tussim, tardam concoctionem, in-
flationes & anhelationes: luxatis denique præ-
sertim in succida lana, imponitur. Vide plura
lib. 15. de Vinis.

PINVS INDICA EX

QVA BRE.

CAP. VI.

IN Teneriffa, autore Theveto, in Gall. Antar-
ctica Fortunatarum sive Canariæ insula una,
copiosissimum paratur Gummi [gomme] vel po-
tius pix [poix] nigra, quam vocant Bre: deiciunt
autem Pinos, quibus abundant, eas dissecant,
fasciculos componunt ad decem, aut undecim
plaustra, hos alternatim unum post alterum
crucis in formam supra foveam mediocris pro-
funditatis congerunt, ac struem accendunt, quâ
accensâ, pix in foveam defluit. Alii verò facilio-
ri viâ incedunt, faciliorque negotio rem ab-
solvunt, factâ enim tantum circum arborem
fossâ, eam incendunt.

Hoc gummi in Peru devehunt, magnûmque Vsum.

Materiæ
quoque
carnificis.

Formica.

Fuligo.

Oleum pi-
cinum.

Vinum pi-
catum.

Vires &
usus.

Pectus.
Alvus.
Iecur. Lien.
Vulva.
Tussis.
Anhelatio
Luxata.

Locus:

Gummi
pix.

Picis fa-
cienda ra-
tio.

Alia.

Pix tortu-
ra mortu-
orum.

ex eo lucrum faciunt. Vfus autem eius duntaxat est ad naves picandas. Si quando cor de hac arbore rubri coloris montani indigentes offendunt, ipsum in assulas satis longas findunt, crassas instar pollicis, quæ candelarum loco illis inserviunt.

An Copei
P. Mart.

An de hac Pinu Indica P. Mart. cum ait. Gignit ex duobus arborum generibus picem insula Hispaniola, ex Pinu puta & arbore dicta Copei, ex qua pix non aliter, quam ex Pinu legitur, licet dicant plerique stillicidio colligi comburendo eius lignum. Fructus autem eius parvus est, uti prunum, esui satis aptus.

Fructus.

PINEA INDA HISPANIS.

CAP. VII.

Pinea Indica
Hispan.
Boniam
Indis.
Hyayama.
Hyayagua

DIGNVS Oviedus, ait Cardanus, cui fides habetur. Is refert in Peru insula fructum esse omnium qui edi possint præstantissimum: quem *Pineam* Hispani à formæ similitudine, Indi *Boniam*, seu *Hyayama* vocent, atque è cuius genere sit, qui *Hyayagua* nominatur. Esse enim formâ pulcherrimum, gustu jucundissimum, odore suavissimum, ut ex quinque sensibus tres in eo maximè delectentur. Oriri autem ex planta spinosa, referreque *Pineam* figurâ, sed in summo vertice germen asperum, Liliij caudicis quasi instar prominere: colore Mali Medici esse, dum acerbus sit, & dum maturuerit, odorem Cotonei, adeoque valdè, ut unus ex his cubiculum totum redolere faciat. Corticem ut *Pineis*, inæqualem & inutilem, sed tamen non ut *Pineis* apertum, verum alio modo fructum ipsum mundari atque diuidi: Magnitudinem, qualis Medicis malis, Peponibusque: Odorem verò etsi Cotoneo similis sit, gratiorem tamen, quod adulterinus, ac mixtus fragrantia variâ videatur: Succo præterea abundare, carnemque æqualem illi esse atque solidam, plantamque (viti dictum) spinosam, folio amplo: Vnicuique verò fructui caulem suum subiaci: maturescere autem spacio mensium decem: quod si ante maturitatem præcidatur, plantam ipsam nulli vsui præterquam impinguanda terræ utilem esse. Caulem, qui supra fructum sit, detractum plantatumque, genus suum renovare: folia verò similia Carduo, sed longiora, tenuioraque. Non servari ultra 15. dies, & edendo pyri molcati spectem referre: suscitare appetentiam extinctam. Eundem tamen saporem vini ingratum reddere, & bilem gignere credi: aded nihil in humanis absolutum esse.

Spinosa
plant.

Color.

Odor.

Cortex.

Magnitu-
do.

Caro.

Folium.
Duratio.
Vires &
usus.
Appetitus,
Genera.

Hydrops.
Hyayagua.
Boniam.

Hyayama.

Cultura.

Multa autem illius tradit genera, acida, acerbiora, alteriusque saporis, velut etiam in *Pyris*, aliisque fructibus, cæli, solique varietate & specie diversa, tum ipsarum plantarum cultu: habere & similia veluti *Cardui albi*, ob quæ dentibus noceant. Et neque aquam potam post ipsum sapere, aded ut hydropicos, absterrendo à potu, juvare possent. Ex his etiam *Hyayagua*, albam intus & vinosam, sed saporis esse acerbioris: *Boniam*, dulcem & ipsam albam, sed aliquantulum stuppæ referre imaginem: ambas etiam has rotundiores: *Hyayama* verò oblongiorem, lutei coloris, intus obseuti: atque hanc omnium præstantissimam. Additque rustici operam maximè fructum hunc sentire videri, quando agrestes cultis longè sint inferiores. Immaturas verò decerptas quandoque vsque in Hispaniam transferri: attamen cum in propria arbore non maturuerint, gratiæ maio-

rem partem amittere: germina quoque translata corrupta fuisse. Esse verò humidum, addit Cardan. in hoc fructu tenue, tum pingue, tum aqueum, ostendit copia succi, fragrans odor, brevis vita: & quod marcescat citò.

PINEÆ NVCIS SPECIES MELENKEN.

CAP. VIII.

NARRAT Thevetus *Necumere* maris Indici insulam innumeris fructibus abundare, inter quos, qui ipsorum lingua *Melenken* nominatur, magnus est, nucis pineæ specie, cortice luteo, quo spoliata carnem & in particulas confectam si degustaveris, saccharum ore continere dixeris, cum paucilla nucis Moschata portunculæ permixtum. Hoc Barbari præsertim ad sedandam sitim utuntur.

Fructui *Nana* satis similis est, nisi quod *Melenken* in arbore provenit, Mori ferè poceritate, nigro cortice vestitus, folio quadantenus rubescente, longitudine & latitudine folii Angelicæ. *Nana* autem planta est foliis Iunco similis, nunquam ad tantam altitudinem crescens, de qua lib. 26.

Locus.
Melenken.
Descriptio
Caro.

Vfus.
Similis
Nana.
Arbor Me-
lenken.

Locus.

Ferè
miles.

PINEI CONI FACIE FRVC- TVS EXOTICVS.

CAP. IX.



Pediculo minimi digiti ferè ræ crassitudine, rufo, duro atque lignoso, folia mutuo incubitu adnascuntur digitum ferè longa, firma, substantiâ lignosâ, triquetra, principio angustiore, reliqua parte latiora, & fastigio tenus recurva, numerosisque squamulis foliaceis lucentibus, nigrisque vestita. Hæc pars quæ recurva, modico inflexu separatur, ita ut fructum esse squamosum suspicio sit. Folia quæ intus delitescunt, extimis breviora, & densiore dictorum foliorum stipatu obsepta. Per quorum longitudinem extimam costâ insignis angulum faciens excurrit, parte internâ carinata, Sapor nonnihil amaricatus, non sine adstrictione nidorulenta, ac si fructus in fumo esset exsiccatus. Partes ex commestione, dentiumque attritu hærent, quod argumento est, substantiam nonnihil esse viscosam.

Descriptio
Folia.

Squamule.

Sapor.

Fructum hunc communicavit nobis chariss. frater C. Bauh. qui eum coni speciem quodammodo gereret, ut ex figura, colore, & foliorum mutuo incubitu videre est, coni facie fructum

Substantia
Inscriptio,
m. r. a. t. i. o.

Me.

Locus.

Quam appellare placuit. Dignus sanè hic fructus, qui eum Carduo ex *Madagascar* confertur, de quo lib. 26.

PINI FORMA CIBAGE.

CAP. X.

EX Orientalibus regionibus Cibages nomine à Paludano delatum esse semen colore nigrum, acumine donatum, ex quo prodierit planta Pini formâ, sed tenerior, videre est apud Camerarium.

ARBORES FERULÆ SIMILES
NIGRÆ ET CANDIDÆ.

CAP. XI.

IN Fortunatarum Insularum primâ *Ombrion* vocatâ nullis ædificiorum vestigiis haberi in montibus stagnum; arborisque similes *Ferulæ*, ex quibus aqua exprimantur, ex nigris amara, ex candidiorib. potui iucunda, tradit, ex Inquisitione Iuba, Plinius Hist. nat. lib. 6. c. 32.

ARBOR LAVENDULÆ FOLIO.

CAP. XII.



Admirandæ naturæ est arbor sive frutex, cuius ramus triû pedum longitudinem non excedebat, crassitudinis diameter circiter duarum unciarum erat: Cuiusque fastigium in nodosum caput nonnihil extuberans desinebat, è quo sesquipedales quinque minores rami proficiebant, adedè eleganti serie & ordine dispositi, quasi humanâ industriâ

fuisent infiti, inferiori ramo facie quidem similes, sed molliores, magisque succulentis: qui etiam procul dubio comprehendere & radices agere potuissent, si quis commodo loco telluri committere in animum induxisset.

In horum comosis fastigiis folia adhuc inhærebant, virentia, formâ, magnitudine, & colore *Lavendulæ* folia valdè referentia, sed succi plena, aromaticum quidpiam spirantia, medium inter *Angelicæ* silv. radicem, gummi quod vocant *Elemi*, & *Cunigundis* herbam: qualibus totum ramum vestitum fuisse, ipsa in ramis vestigia indicium faciebant. Quantum verò ex refectione ramorum *Clusio* Exot. colligere licebat, densâ spissâque medullâ, instar *Sambuci* ramorum, præditum fuisse videbantur.

Ramus hic ex Orientali India in Angliam anno Tom. I.

1592. delatus fuit. Arbor autem eius quo nomine apud incolas appellaretur, quæve in provincia Orientalis Indiæ nasceretur, à *Iac. Gareto*, qui *Clusio* Iconem Londino miserat non adscriptum erat. Cur autem ei hunc locum assignaverimus, intelliget is, qui, quæ *Clus.* de hoc arboris ramo scribit diligenter examinaverit.

LARIX FOLIO DECIDVO,
CONIFERA.

CAP. XIII.



Arborum resiniferarum tanta natalium mixtura est, ut non facile discernantur in fronde, etiam à peritis. *Larix* enim caudice recto, ac procero *Abieti* aequalis est: cortice crasso, scabro, fuscoque: Rami longi & graciles: deorsum propendentes: Folia leniter odorata, ramos confuso ordine ambientia, è tuberculis umbilicatis, duode-

cim aut viginti, & plura nonnunquam, penicilli in morem coniuncta prodeunt, tenera, perangusta, crassitudine porcinas setas aquantia, uncialia & longiora, viridantia, nec antequam, donec alia Veris initio succedant, Hieme decidentia. Non igitur universa simul, sed singula paulatim recedunt, aliis interim successu ab iisdem tuberculis prodeuntibus dilapsorum vicem occupaturis, ita ut non defluisse folia, sed novæ iuventutis habitum induisse videantur. Coni, qui fructus eius sunt, pertinaciter ramis hærent, brevis, contorto, crassiusculo pediculo nutabundi, nucis *Cupressi* magnitudine, sive unciales: Squamis contexti latiusculis, compressis, obtusis, tenuibus, ex rubro [inquit *Clus.*] purpurascens, Quidam novelli & recentes sunt, ex iisdem tuberculis è quibus folia prodeunt, petiolo sursum reflexo, nitentes, ut mucrone cælum spectent: Illosque intercedunt squamulæ foliaceæ, tenellæ, in stylum acutiorem desinentes quæ singulæ continent semina, parva, alata, gemina, tedæ (inquit *Cord.*) seminis figuram & quantitatem referentia, foris cinericeo cortice, intus autem candido nucleo constantia, sapore dulci, & pineam nucem amulante. Materies firma satis & solida, in rectum fissilis, fulva, vel spadicea [*Cordo*] crispantibus saturatioris coloris callis, pectinibus rectis; odorata, flammescens, odorem quoque iucundum naribus aspirans.

Vitruvium antiquiss. scriptorem plantæ huius cognitionem habuisse, vel inde constat, quod, *Arch.* lib. 2. dicat. *Larix* verò, quæ non est nota nisi his municipibus, qui sunt ad ripam fluminis *Padi*, & littora maris Adriatici, foliis est *Pini* similibus, habetque resinam liquidam mellis Attici colore, quæ etiam *Phthysicis* medetur.

Laricem quintum genus arborum resinam fundentium *Plinius* facit. Cui sitas idem, inquit

[cum Picea] eadem facies, Larix vocatur, materia præstantior longè, incorrupta vis, emori contumax, rubens præterea, & odore acrior: plusculum huic erumpit liquoris, melleo colore, atque lentioris nunquam durescentis. Et licet alia resiniferarum arborum genera accensa, fuligine immodicâ, carbonem repenti expuant, cum eruptionis crepitu, ei aculenturque longè, excipitur tamen Larix, quæ nec ardet, nec carbonem facit, nec alio modo ignis vi consumitur, quàm lapides. Perpetuò hæc virescit, ut ceteræ. Hæc magis alta, & crassiori (Dalech.) laxiorque folio, villosior & densior, molliorque flexu, quàm Picea, quæ radicibus uistis non repullulat. Nullo flore exhiatur, nec natales Pomorum recursus annuos versicolori nuntio promittit. Tripartitò, insuper ut Robur & Abies intermittit, ternaque germina edit. Plura de his vide cap. i. de Abiete. Eius morbus est, ut tæda fiat, huic succisæ humor diu effluit. Hæc arborum altissima una, quæ cariem, vetustatemque ex reliquis tardissimè sentit. Ponderis sustinet validum, etiam in transversum posita. Montes amat. Folia trita & in aceto decocta dentium dolori prosunt: Cinis corticum intertrigini & ambustis. Potus verò alvum sistit, urinamque movet.

Ter squa-
mosa.

Cariem
tardè sen-
tit.

Ponderis su-
stinet vali-
dum.

Peuce Her-
mol.

Lignum Gal-
licum.
Theophrasti
Pinus non
est contra
Hermol.
Palladii de-
fenditur.

Hermol.
redargui-
tur.

Cord. ta-
xatur.

Cedrelate.

Abies.

Trag. no-
tatur.

Larix Græc.
ignota.
Plin. & Ru-
ell. notan-
tur.

Hermol. in descriptione Laricis Plinium sequutus hæc habet. Larix, inquit, quæ *πικύνη* in Troade visenda quatuor & viginti pedum ambitu, altitudine duorum iugerum prætereaque cubitorum quindecim: nam Theophr. Pinus atque Larix idem: Palladius lignum Gallicum vocando, aut Laricem, aut ei simile, quid significat? Nobis autem nec Hermol. nec ullus alius persuadebit Pinum, sive *πικύνη* Theophr. idem esse, cum Larice vera, quæ folio deciduo, non perpetuo. Nec Palladius lignum Gallicum vocat Laricem, aut ei quid simile. Ita siquidem in Novembri scribit. Vtiles autem ad fabricam sunt hæc maximè, Abies, quam Gallicam vocant, nisi perluatur, levis, rigida, & in operibus siccis perenne durabilis. Larix utilissima, ex qua si tabulas suffigas tegulis in fronte, atque extremitate tectorum, præsidium contra incendium contulisti. Neque enim flammam recipiunt, aut carbonem creare possunt. Hinc itaque luce meridianâ clarius patet, Hermolaum Palladio imposuisse, siquidem non Laricem, sed Abietem lignum Gallicum vocavit.

Cum nullus adhuc Latinorum (Cordo id perhibente in Diosc.) prodiderit, an Laricem Græci habuerint, vel cognoverint & quomodo eam appellarint, non temerè eum mirari subit, quâ ratione affirmet Laricem eam esse arborem, quæ ipsis *πικύνη* vocetur. Verum non sanè satis erat dicere, non sine ratione, sed rationem proponere conveniebat, ut aliquid observatu & notatu dignum rerum studiosis adferret.

Et quatinus à Trago Larix in censu Abietum habeatur, & pro tertia, ex qua Terebinthina germanica effluat, exhibeatur, minùs tamen ei cognitam fuisse conicimus, quòd eam non describat, ac omnes Abietes. Hieme quoque virere dicat, quòd huic suæ tertiæ non convenit.

Bellonius Laricem Græciæ ignotam fuisse tradit, utpote, cuius ne quidem unquam Theophrastus meminerit, ac Dioscorides qui de ea aliquid scripsisse videtur, tantum ceu de re externa pronunciarit. Ac præterea Plinium, Ruelliumque cum recentioribus aliis corrigens, Pini & non Laricis morbum esse ait, ut Tæda fiat, nec perpetuò virere, sed hyeme folia illi decidere, eamque insuper florere: ac Conos etiam proferre, & non

sterilem esse. Addens præterea contra Plinium huius lignum Pini ligno ad scandulas præstare: contra Fuchsum verò, legitimæ Terebinthinæ vice Larinam non Abietinam supponere: Ac contra Vitruvium aliosque recentiores, & flagrare & in carbonem verti, ut & contra Ruellium non Piceam sed Novellam cupressum æmulari: atque tandem contra Guilandinum nec Cedrum nec Cedrelatem esse.

Firmiter verò nobis persuademus Guilandinum non novisse Laricem veram cum suas epistolas scriberet, Larice siquidem Libanum abundare putat, ac eam Cedrum nuncupat. Nec sine causa sententiam mutavit ut apparet ex defensione Pauli Hæsti: quæ sic habet: Hippocedrum sanè seu Cedrum magnam Græcorum Guilandinus Laricem esse Latinorum etiamnum sentit, sed an Cedrus, cuius mentio habetur in sacris litteris Larix sit rursus hæret. Nascentur enim hodie in Libano monte Larix, Abies, Pinus & omnes ferme resiniferæ arbores, cumque iis sui generis arbor nobilis, quæ nusquam in Europa provenit, quam qui Christum in Iudæa & Syria venerantur, Cedrum appellant. Ut tamen hanc Christianorum in Syria Cedrum, eandem esse cum Hebræorum Cedro Guilandinus credat, multa sunt quæ fidem faciunt, quæ libens prætereo, cum quoque videam hanc ipsam Hebræorum Cedrum Græcos non raro, cum sua Hippocedro, hoc est, Larice confudisse. Apollo Guilandinum etiam notat dicens: Laricem Cedrum magnam esse Apolloniatico Timonis stilo astruere non veretur Guilandinus, infirmo nixus argumento. Plinium verò & Ruellium defendit in eo quod dixerunt Larici folium non esse deciduum: Verum quàm firmo argumento, ipse perpende: Quod autem tradunt nonnulli Laricem hodiè vocatam ignibus esse invictam, idem Apollo pro vano habet.

Scit Amatus ex omnibus Pini generibus, Laricis materiem durior, firmiorque esse, ac proinde in hoc Pliniano loco [scandulæ, ex omnibus, quæ resinam ferunt, facillimæ, sed minimè durant, præterquam è Pino] mendam esse: Cupressò præterea in totum persimilem facit, minimè quidem Pino, ut Ruellius credidit: Plinium verò meritò taxat, quòd crediderit Laricem esse sterilem: Ac eundem quoque cum Vitruvio & aliis errare scribit, qui Laricis lignum in igne non uri contendunt. Hæc ille, nec solus, aliis interim aliter sentientibus.

Quare metu valere iussu nostram proferamus sententiam. Multi sunt cum Clusio in ea opinione, Plinium cuncta tribuere Larici, quæ de Pinu [πικύνη] Theophr. scripserit. Quod ut nò omni ex parte negamus, ita nec illis cōcedimus. Hæc n. [materia præstantior longè, incorrupta vis, emori contumax, &c.] ubi quæso Theophrastus de Pinu prodidit? Ostendant nobis & subscribemus. Nōne Matth. Amat. ac aded ipse etiam Clus. Larici talem materiem attribuunt. Sed obijciunt, in hoc igitur Pliniano loco [scandulæ ex omnibus quæ resinam ferunt facillimæ, sed minimè durant, præterquam è Pino] menda subest. Non enim hic Laricis materiem longè præstantiorem, incorruptam, ac emori contumacem esse, affirmare videtur, sed Pini, ut cuius scandulæ, ex omnibus quæ resinam ferunt, maximè durent. Necessariò enim consequitur, eius materiam esse longè præstantiorem, magis incorruptam, ac emori contumacem, quæ maximè durat. Ergo Pini materies, erit longè præstantior, incor-

Fuchsum
repreh.

Vitruvium
error.

Guiland.
taxatur.

Guiland.
error.

Hippoced-
rus.

Cedrus
magna

Græcorum.

Cedrus
crarum &
terarum.

Cedrus
Christia-
norum.

Ded.
tur.

Pinus.

Plin. error.

Larici
aut.
Strom.
notat.

Cupressò
mili.

Vitruvii
error.

Antorum
iudicium.

Plin. defen-
ditur.

Pity-
tale

Ruell.
preh.

Pini

incorrupta magis ac emori contumax, quam Laricis. Sed dicamus Plinium in illo loco Laricem non intellexisse, sed duntaxat arbores resiniferas Theophrasto cognitae Abietem, Piceam, & Pinum quæ duabus prioribus materie præstat. Sed rogabit porro aliquis, quomodo Larici convenit, eam nec ardere, nec carbonem facere, nec ignis vi consumi: item nec florere, nec fructum ferre, contrarium siquidem hodie ei eveniat, ac magis ipsi Pino: imò nulla arbor reperiatur, quæ vi ignis ut lapides resistere valeat? His respondetur Plinium hæc non ex sua observatione habuisse, verum temerè ab aliis tradita, ceu alia multa, historiarum veræ loco accepisse, eiusque loco retulisse. Nunc quod restare videtur, non negamus Plinium quædam Larici assignasse, quæ de Pinu Theophr. dixit, è quibus hoc maximè urget, eius morbum esse, ut teda fiat, qui certè proprius Pini morbus est: ac sic fatemur cum Pinum & Laricem inter se confudisse, cum idem etiam arguat vis & facultas illa foliorum Laricis, quam Diosc. Pini foliis adscripsit.

Cæterum, figura Dodonæi Gall. non placet, nec quod dicit folia esse *dechiquetées*, dissecta. In hist. autem Lat. errorem agnovit, ac sic correxit: folia ab uno tuberculo multa simul coherentia. Pingit verò is arborem & ramulum qui omitti potuisset.

Laricem, inquit Turnerus quavis Diosc. non describat, Plinius tamè id facit, sed non vsq. veritatem assequitur. Recentiores, attestante quotidianâ experientiâ, Laricis lignum, non minus quam aliarum fomitem ignibus præbere scripserunt. At Veteres ut Pallad. Vitruv. & ex his quoque Plinius non ardere Laricem, nec carbonem facere prodiderunt. Hic præterea sempiterna habere folia scripsit, quod utrumque falsum esse deprehenditur. Aut ergo errarunt illi, aut hodie vera Larix incognita est. Sed nulla ferè videtur notior. Quod autem Plinius ait ab Homero Laricem enumerari, id lapsi memoriarum Goropius condonandum censet. Siquidem Poëta de Larice ne literulam adiecerit. Cæterum Stumpff. Laricis lignum duplex esse tradit, quemadmodum Laricis fungum Agaricum dictum, marem & fœminam, quod nondum affirmaverim.

Locus. Iosias Simlerus hanc Theophrasto & Græciæ ignotam testatur, propriam autem Alpibus Valesianis: folia verò contra quàm Plin. asserat, qui *πικύλω* Theophrasti Laricem trāstulisse videatur, Autumno amittere scribit. Ego contra non Autumno, sed Vere folia decidua observavi.

Prodit etiam Solerius eandem Dioscoridi ad eoque ipsi Theoph. ignotam fuisse: additque errasse Diosc. Lariceam resinam Piceæ existimantem: ac Plinium Laricem & Piceam quoque confudisse. Ipsi autem Solerio ut & aliis ad stipulatur Gesner. hort. Laricem, inquit, Scaliger Græciæ ignotam prodidit. Theoph. quidem ignota fuit, aut sub *πικύλω* nomine comprehensa secundum Gazam, qui tamen alibi Piceam vertit, tanquam generale nomen ad utramque arborem. Lacuna, qui figuram Bellonii non admodum commodam exhibet, Ruellium meritò reprehendit, quod ei folia non decidua tribuat.

Lob. & Penæ Adv. Obs. & Ic. Pl. *Larix*, cuius etiam figura in Icon. sub titulo Cedri Libani & Palestinæ præcelsæ.

Audiuit Casalp. in Tridentinis montibus Pini Tom. I.

silvestris differentiam reperiri, cui soli folia Hieme decidant, eximie proceritatis: cortice valde crasso, rimosoque intus rubente: ramis è caudice gradatim procedentibus, adnatis multis, more Salicis, lentis, colore luteo, odore non iniucundo, foliis densis, oblongis, mollibus, comosis, Pinea angustioribus, & minimè aculeatis: conis cupressinis admodum similibus cui & similis existat, cum novella sit odore nō ingrato: cui v. flores ineunte Vere emergant in cacuminibus in purpura valde rubentes, odoratique: materies durissima, præsertim in meditullio rubescens, in hac solum Agaricū reperi: resinam fundere liquidā, quæ pro Terebenthina vendatur: atque hanc Laricem vocari. Et ita Laricem describit Casalpinus arguens & ipse Plinium, quod ipsi Larici tribuat, quæ Theophrastus Pino. Quæ verò paulò post Larici adscribit, ex Plinio (quamvis eius mentionem non faciat) desumit. Dari autem Marem & fœminam ait: in Macedonia quidem masculam vri ad Picem: fœminæ radices tantum. Verum hæc non Larici, sed ipsi Pino Theoph. adscripsit, nec quidem apud Plinium legimus.

Ex eo autem quod Plin. omnia [quædam] Larici adscribat, quæ Theoph. *πικύλω* tribuit, factum esse arbitratur Clusius, ut perpetuam comam ipsi concesserit, contrarium quidem ipsa experientiâ nos docente. Is etiam à Theoph. non esse descriptam Laricem confirmat: ait enim Gazæ Laricem, nihil aliud quam *πικύλω* esse (quam Pinum silv. esse aut Piceam aliquam silvestrem Bellonij antea diximus) licet eodem *πικύλω* vocabulo & Piceam & Laricem interdum interpretetur.

Larix, Græcè similiter *λαρίξ* multis, ceu Fuchsis, Matth. Dod. Clus. & aliis; *Larex* quoque Lat. Offic. & vulgo *Larga*, Germ. *Ein Lerchbaum* Belg. *Lorbenboom* Gall. *Melese* Dod. & *Arbre retirant a un Pin ou Sapin*. Ital. ac Hisp. *Larice* Dod. & *Alerze* ut apud Clus. nonnulli asserunt, qui nullam in Hispaniis nascentem vidisse meminit: item *Larege* Matth. Angl. *Larchtree* / Boh. *Drin* / Hung. ut Nomenclator Pannon. tradit *Doros fenyo* / *Bibol* / terebinthina *Lezon*.

Digna Larix arbor, quam *longevam* dicas, *robustam*, *impenetrabile lignum*, *incorruptam*, *ter squamosam*, *cariem nescientem*, *pondus valide sustinentem*, *Valesianam*, ac *montes amantem*.

Ambrunense territorium aded frequentem nutrit Laricem, ut nullo sumptu comparari possit, & integrum plaustrum vix asse Gallico constet. Tanta etiam nūc in Rhætici Alpibus eius est frequentia, quanta unquam antea fuerit, atque aded iisdem locis, unde Tyberius Cæsar Romam advehi iussit ad Naumachiarum pontem concrematum restituendum. Apud Sedunenſes sive Valesianos abundat. Si quispiam tum in Vallaricem [locum absque dubio à Valle & Larice vocatum] tum in Brianſonam appulerit, multas quidem ille Larices videbit, sed totum diem antè forſitan peragravit, quàm ei contingat, ut vel vnam Agariferam offendat. In Viennensi saltu, tum aliis montibus, Alpibus vicinis, exceptis summis iugis, abundare Laricem scribit Clusius. Habemus quoque Laricem Montbelgardi in horto E. C. quam accepimus ex montibus Italiæ vicinis, quæ unica ex duodecim evasit.

Coni Autumno maturescunt.

Minimùm in eius tamperamento, Fuchsis auctore, ignis & aëris, humoris autem terreni plurimum. Hinc cum non habeat spatia foraminum, quæ possit ignis penetrare, fit ut eius vim (quem-

Descr. Casalp.
Cortex.
Rami.

Folia.
Coni.

Flores.

Agarici.
Resina.

Casalp. notatur.

Larici fœm.

Larix Gazæ.

Synonyma lin-guarum.

Epitheta.

Locus.

Tempus.
Temperamentum.

Vires. admodum paulò antè diximus reiciat, nec patiat-
tur ab eo citò lædi.

Pannus. Adstrictoriam itaque facultatem, eius folia &
cortices, vt Piceæ [*πικύνη* Diosc.] obtinent.
Laricis lignum magni fieri aduersus elephantia-
sim scribit Stumpfius; Simlerus contra lepram.
Reperitur in caudice vetustissime Laricis, medullæ
vice, album quoddam corio persimile, quod pro
constringendis & agglutinandis vulneribus ac
compescendo sanguine (undecunque fluxerit
Amat.) multi usurpant. Iam verò, ut testis est
Sanguinis fluxio.
Vsus. Clusius, fiunt ex ea vinetorum pedamenta & pa-
Pali li circa Neapolim, & supra Badenses [Austriæ]
thermas, totoque illo tractu, ut quæ corruptioni
minùs sit obnoxia: item longissimi canales, teclis
Canales. supponendi, & aptandi, ad pluviam & imbres ex
iis accidentes accipiendum: sunt enim commodissi-
mi: nam cum firmâ & solidâ materie constent,
diutissimè Solis ardoribus & aliis aëris iniuriis re-
sistere possunt, nec finduntur aut vitium contra-
hant, eaque de causa non Piceis, nec alterius indu-
ctione egent. Horum magna copia Viennam ad-
vehitur quinquaginta pedum, aut maiore longi-
tudine. Venalesque exponuntur ad portam Car-
inthiacam, quæ proxima est thermis Badensi-
bus. Structurarum pondera, firmissimè & diutissi-
mè sustinet, idquæ Baptista Albertus adnotasse
scribit, cum alibi, tum apud Venetias ex vetustis
operibus. Vetus est opinio, à Plinio quoque
litteris prodita, eam non ardere, nec carbonem
facere, neque alio modo ignis vi consumi quàm
Opinio & reprobatur. lapides. Sed falsam fuisse hanc persuasionem inde
constat, quòd apud Valesianos quibusdam in lo-
cis non alia ligna in usum foci adhibentur, ac
alicubi etiam in Alpibus ad ferrarias fodinas car-
Carbones. bones ex ea fiunt.

AGARICVM.

Descriptio. Concretu fungoso Larici adnascitur Agaricū,
nunc maioribus, nunc minoribus massis
conglobatum, leve, candoris nivei, in farinam
digitorum attritu friabile, sapore primùm dulci,
tandem amaricante. Reprobum, & candore
Delectus. cedit, magisque nigricat, & minùs facilè friatur:
pondere etiam vincit. Vtrumque verò obvestit
callosus cortex. Icon una cum Larice arbore iam
antè est exhibitā.

Si autem consulueris Veterum memoriam de
Agarico videbis circa hoc Recentiorum à Veteri-
bus discrepantes penitus opiniones.

Agaricum. Agaricum inquit Dioscorides, radix fertur Sil-
Diosc. phio similis, quæ non ita densâ superficie, velut
Radix. Sylphium, sed tota rara est. Duo eius genera
sunt, alterum mas, alterum femina. Præstat,
Duplex. hæc strias rectas intus præferens. At mas rotun-
Femina. dus est, & undique compactus. Sapor utrique
Mas. similis, ab initio dulcis, deinde ex distributione
Sapor. amarescens. Nascitur in Agaria Sarmatica regio-
Locus. ne. Et quidam plantæ radicem esse dicunt: Qui-
De origine Agarici opiniones dam in truncis arborum ex putrefactione, velut
fungi, nasci tradunt. Nascitur etiam in Galatia
Asia, & Cilicia in Cedris, sed friabile & infirmum.
Agaricum nigrum. &c. Agarici verò nigri meminit idem de lath.
cap. 36. his verbis: Veratrum album, & Thapsia,
& Elaterium, & Agaricum nigrum, suffocationem
inducunt, aut nimiam purgationem.

Agaricum Plinio. Agaricum, inquit Plinius, ut fungus nascitur
in arboribus circa Bosphorum, colore candido.
datur obolis iij. contritum, cum binis cyathis
aceti mulsi. Id quod in Galatia [vetus Gallatia]
Dosis Plinio. nascitur, infirmius habetur. Præterea mas spif-

fior, amariorque. Hic & capitis dolores facit. Fer-
mina solutio, initio gustus dulcis, mox in amari-
tudinem transit. Ita Plinius. Vetus tamen Co-
dex pro Gallatia, habet Gallia. Et sanè in Gallia
nasci hodie certum est, in Delphinatu maximè,
imò etiam in Alpibus Germaniæ, ubi pessimo er-
rore *Dannenschwam*, quasi fungus Pinorum,
aut potius Abietum appellatur.

Officinis notissimum est Agaricum, & nomen
retinet, quod ab Agaria regione ductum esse ve-
rissimè est.

De Agarico ita scribit GALEN. de Antid. lib. 1.
cap. 14. Agaricum fraudem nullam admittit, de
quo illud modo dicere sufficet, quod est ab Au-
toribus ante nos proditum. Optimum id Agari-
cum esse, quod levissimum esset: densum verò,
grave, & lignosum abiectum. Quod autem in-
ter hæc medium est, quantum signis, tantum &
virtute ab utrisque distabit. Idem libro de Simpl.
med. ipsi attributo: Agaricum ab arboribus ex-
crescit, prout tubera, vel Boleti. Et est fractu
leve, & quasi vanum: est pallidum valde & aspe-
ctu subrubrum: ut penitus subalbidum, non
dissimile fusuri: gustui initio videtur dulce, sed ex
lento evadit amarissimum. Quod autem est op-
timum, in Ponto maximè invenitur. Quod au-
tem in aliis locis nascitur, multum est ineptius.

Paucis, at sufficientibus sanè verbis, ortum,
genus, & delectum eius describit Mesues, lib. 2.
de med. simpl. purg. dicens: Agaricus me-
dicamentum efficax oritur in truncis arborum
magnarum, vetustate iam putrescentium, & ero-
sarum, tanquam earum vel Apostema, vel fungus.
Est autem hic duplex mas & femina. Mas est ma-
lus, præsertim qui longus, niger, durus, densus,
gravis & qui in fragmentis, ceu villos nervorum
ostendit. Femina, si rotundior, alba, porosa, &
valde rara, & frangi facilis, levis, dulcis primo
gustatu, mox amara & styptica, est melior, præ-
cipuè summa sui corporis parte. Nam stipes,
quod ligni putrefacti aliquid præferat, malus est,
& erosus Agaricus.

Cordus in Diosc. Agaricus fungi genus, Ger-
manis (quoniam plerumque in Abiete nascitur)
Dannenschwam vocatur. Hæc ille inibi: Vbi
minùs prudenter ab imprudente & minùs ani-
mum autoris intelligente, aut assequente,
sequentia sunt annotata: Potius *Lerchenschwam*
à Larice vocandus: Non assecutus est,
inquam, mentem autoris. Licet enim Autor, ab
Abiete, Etymologiam nominis, *Dannenschwam*/
derivet: non ideo negat *Lerchenschwam* à Lari-
ce vocandum. Quod comprobant, quæ idem
in Obs. silva posteritati reliquit, inquit: Aga-
ricus in Picea silvestri, Tada, Abiete & Larice:
sed omnium optimus Larignus, hic enim solus
est in usu Medicis.

Hellic. in onom. nimis generaliter Agaricum
Holzschwam germ. vocat.

Ineptit Lonic. qui Agaricum Dioscor. Fungum
Abietum [*Dannenschwam*] vocare audet. Ego
sanè in Abiete Agaricum nunquam observavi.

Theod. Dorst. eisdem ineptias tradit. Eius
etiam icon nullam arborem ritè exprimit.
Agaricum veteres Familiare medicamentum di-
cebant, non quia famulis propter copiam facilita-
tèque tribui solet, ut vult Io. Bodin. sed quia
benignè evacuabat.

Confudit Io. Maria Agaricum cum Antirrhino,
tribuens utrique eandem vires.

Fallopium verò antiquis ignotum fuisse scribit
quid esset Agaricum, quod eorum abii radicem,
alii

Mas doli-
ver capiti
facit
Plinio in
Cedris
Diosc.

In Picea.

Erymon.

Agaricum
Galen.

Delectus.
Gal.

Optimum
in Ponto.

Beller-
preb.

Agaricum
Mesue.

Duplex.
Mas.

Femina.
Delectus.

Fungus.
In abiete
Vandicum
Cordus.

In Tada,
Abiete, &
Larice.

Hellic.
nor.

Leonie.
ror.

Dorst.
dargunt.

Familia-
mentum.

Bodin. su-
gillatur.

Marica.
fus.

Antiqu-
rum igno-
rantia.

Agaricus in Cedro Diof. fungum faciebant: Præterea dicit tempore Dioscoridis bonum Agaricum in Cedro ortum: sed per Cedrum intelligendam Laricem, quod Cedrina arbor è monte Libano, quâ utebantur antiqui ad contignationem pro templo Dei, nihil aliud erat, quam Larix. Atque notat idem præceptorem suum Brassavolam, errorisque magni eum inculcat, quod Agaricum optimum in Cerro Quercus specie omni dixerit.

Merito contrariatur Tragus Dioscoridi qui Agaricum, non radicem, sed inter omnes fungos præcipuum agnovit. Eius meminit, inquit Tragus, & duo genera fecit Plinius. In glandiferis arboribus noctu relucens, teste Hermol. Barbaro.

Monachi & Cronemburgius unanimiter declarant, se nescire veram Agarici originem.

Andacter nimium autopsiam negat Dioscoridi Angullara quando ait Diosc. non vidit Agaricum crescere, scripsit, quæ in aliquo autore legit, aut quod relatum illi fuit. Cordo iam supra citato contra commentatorem eius [aut si mavis annotatorem] à dextris stare videtur, sicut & contra Bellonium Turnerus part. 2. dum inquit: Miratur Bellonius, audere quemquam affirmare, Agaricum nasci in aliis arboribus, quam in Larice, sed admiratio eius rursus admiranda, cum probati inveniantur autores, qui prodiderunt in aliis resiniferis posse reperiri, quod magno venit tum in Italia, Gallia, Germania, tum etiam in Anglia. Sed Angli mei si in Norvegiâ propinquam navigarent, tum Agaricum, tum Laricem abundè possent magis tolerabili pretio importare. Discant prius Laricem cognoscere, Agaricum eò facilis agnoscent: Fungi instar in juglandibus, non in ramis, sed caudice, colligendum autumno siccitatem & maturitatem adeptum. Quod Vere & Aestate colligitur, nisi sit anni præteriti, tum corpori humano insalubre est, neque sine colligentis periculo decerpitur: est enim tum temporis aqua plenum, quæ ubi effluit, vapore noxio caput tentat. Atque ut aquosum immaturumque Agaricum insalubre est, ita biennio antiquius nullius est pretii.

Consultum nostra sententia est omnia ea quæ Tagaut. de Agarico literis consignavit, indefesso lectori proponere. Agarici, inquit interfectam Dioscorides atque ambiguum sententiam protulit. Plinio, cui magis hac in re adhaerendum, verè Fungus est. Mesue mari attribuit, dicitque mali Agarici notam esse, si in confractis suis (ut eius verbis utar) habeat veluti fila nervorum. Illiusque sententiam nostri omnes seplasiarii, tanquam verissimam, approbant. Aetio tamen Agaricum præstantius est, quod pectines rectos habet. Paulus consulit, eligendum esse albissimum, quod facillimè frangatur, nec sit valde lignosum, aut perforatum. Nostri quoque Pharmacopola unum bonitatis indicium esse affirmant in Agarico, cum est friabile: seu, quod aint, quando fricatur, pulverisatur facilè. Dioscorides tamen infimum illud Agaricum esse dicit, quod friabile est. Non est radix Agaricum, tametsi Galenus illud radicem appellet, fungus autem potius dicendū est, qui ad radices multarum diversarum arborum nascitur, non quidem ita albus, aut politus, ut in Officinis cernitur, sed cortice potius quodam coopertus, quo veterinarii, mulo-Medici dicti, plerumque utuntur, ex eo Clysteres pro irritandis jumentorum facibus parantes. Optimus hodie ex Africa affer-

Tom. I.

tur, ex Allohrogibus verò non ita bonus asportatur, quo universa Gallia, ac Italia utuntur. Agaricus tandem fœmina, à Dioscoride descriptus, intus rectas pectinum modo venas, & divisiones habens procul dubio pessimus judicandus est, quâ de re in isto textu mendam esse aliquando sum suspicatus, siquidè quæ masculo pessimo debetur, Dioscorides fœminæ, Agarico optimo tribuit. Fœmina, inquit Sylvius, rectis venarum discursibus fracta constat, qui dentiū murinorum vestigia in caeco duro representent. Eadem levior, rarior. Mas verò in fracturis filiosus, nervorum modo, gravis, densus. Hæc Sylv. de comp. med. lib. 1. qui in Pharmacopœia hæc addit. Agarici *omphalea*, superficies, seu facies summa, seu cum Mesue pars superior, quamvis tota undique superficies intelligi possit, quæ tamen profutu in arbore varia est. Agarici, inquam, pars superior, uti à Mesue rectissimè dicitur potior videtur, quia magis aërea, & ob id levior, ac rarior: cum aëreum ob insitam levitatem sursum feratur, ut in eodem terrenum & aqueum deorsum: siue autem ea pars superior sola, siue etiam tota eius superficies optima est, non est nobis purgantibus Agaricum excidenda & abiicienda quorundam more. Nec ita superficiem intellige, ut sola velut cuticula sit utilis: sed illæ partes quæ subsunt, quod ipsi optima sunt propiores, eò meliores. Hæc Sylvius.

De iisdem autem hæc sunt verba Monachorum. Plinius etiam scripsit Agaricum esse odoratum, potest esse, quod loquatur de recenti, quod aliquo modo putamus habere odorem, quoniam in sicco nullus sentitur odor. Caveant omnino aromatarii à nigro Agarico, siue masculino, siue fœminino (quoniam ut Diosc. lib. 6. testatur) strangulationes facit. Præterea sunt nonnulli male declarantes quædam verba Autoris nostri, in dicto cap. de Agarico. Hæc videlicet. Et melior pars totius corporis eius est superior pars Agarici, quæ nascitur in superiore parte ipsius arboris, & non prope radices. Quod quidè, non solum Author non dixit, sed nunquam excogitavit. Author enim pro superiori Agarici parte, intelligit illam, quæ protenditur, & elongatur ab ipsa arbore: quia illa, quæ tangit arborem, est tanquam radix ipsius Agarici. Et sicut radix intelligitur inferior pars cuiuscunque plantæ, ita & in Agarico, Musco, & similibus etiâ dependentibus. Pars verò quæ arbori contingitur semper inferior judicatur. Vnde & in sequentibus verbis, ipse Author declarat, cum dicit: Et stipes eius non est bonus, habens quasi semitas ligni putrefacti, stipitem enim vocavit inferiorem partem arbori adnascentem.

Hic autem placet subnectere Rhythmos Othonis Cremonensis de electione meliorum simplicium.

*Res frangi præsto; pretiosus Agaricus esto;
Candidus & splendens, libramine leveque pendens.*

Claudamus tandem cum Dodonæo Hist. Gall. qui *ἀγαρὸν* in Larice provenire ait, vocarique Agaricum. Officinis *Agaricus*. Addit & præterea ex Democrito quibusdam Medicis *medicamen familia* appellari solitum, quia in omni tempore & omni ætate turè dari possit: Gallis *Agaric* dicitur: ac Italos, Hispanos aliasque nationes Græcam vocem imitari.

Sed quid hæremus. Natales visamus, quorum quidem aliqui ex jam dictis patent. Restat inter alios, quem Plinius lib. 16. tradit: Galliarum glan-

Z 3

Agaricus fœmina Diosc.

Error in Diosc.

De Agarico Sylv.

Agarici partes.

Agaricus an odoratus?

Vitandum nigrum Agaricum.

Mesue explicatur.

Superior pars.

Stipes.

Delectus.

Nomina linguarum. Medicamen familia.

Locus, & Tempus.

Plin. ressi- difera[conifera vel resinifera, vt alibi dicitur, le-
causur. gendum]maximè arbores Agaricum ferunt. Her-
molaus scribit in regione Sarmatarum, quæ A-
gria, silvestris dicitur, nasci. Quidam codices non
Agriam, sed Agariâ habent: vtrumque aut tueri
possumus: primum quidè ex Plinio: alterum verò
ex Ptolomæo qui Agarum & urbem & amnem
in Sarmatia vocari tradit: atque etiam ex Appiano
Alexandrino qui Agaros Scythicam gentem con-
tra serpentium morsus adhiberi solitos refert,
propter quod Mithridates eos apud se habuerit.
Hæc Hermolaus. Tagault. tradente in Italia
& Agro Ferrariensi nascitur, & in Gallia frequen-
ter circa radices Quercuum, sed non aded efficax:
Verum autem Agaricum, & Antidotis efficax ex
Sarmatia per Illyrium Venetias affertur: etiam ex
Galatia, & Cilicia Alexandriam, & ab Alexandria
Venetias. In Gallia etiam Agaricum nasci
certum est, in Delphinatu maximè, imò etiam in
Alpibus Germaniæ. Agaricum præstantissimum
habetur in Tridentinis montibus, vbi sæpissimè
suis Matth. manibus diuulsit adactâ securiculâ.
In his & reliquis Italiæ locis, quod equidem vi-
derit, soli tantum Larici innascitur. Iam pridem
autem desit ex iis locis (ex quibus Fuchsius dicit)
importari, vt testantur mercatores & Pharmacopœi.
Sed omne ferè Agaricum, quod Venetiis
venditur, partim ex Tridentinis montibus, in
quibus sunt silvæ Larice bus refertæ, partim ex a-
gro Vultureno, & aliis finitimis locis, partim ex
Norico tractu defertur. Monachi verò in
Mesuem produunt, in Italia, scil. in Alpibus atque
Apenninis montibus, non modicum colligi Aga-
ricum. Anguillara tradit Agaricum nasci in
multis arborum generibus: Omnium verò opti-
mum in Larice, vt in *Agrote Friuli* videri possit.
Atque id quod in aliis nascatur arboribus, ni-
hil valere in medico vsu, sed quosdam eo vt ad
excitandum ignem. In montibus tandem etiam
Allobrogum quosdam in Quercu & Larice legisse
audivit du Choul. Sed quod Agaricum illud
verum non sit, apparet ex eo, quod neque vim
purgandi habeat, nec sit amarum.

Agaricum
Quercus est
amarum.

Vires.

Dosis.

Dysente-
ria.
Nephritis.

Tabes.

Ructus aci-
dus.

Ischias.

Febres.

Dosis.

Venerum.

Sed quid commodi nobis à loco, ni & vires
quoque nobis constarent. Vim igitur habet
adstringendi & calefaciendi, efficacem ad tormi-
na, & cruditates, ruptaque & casus, duorum obol-
orum pondere datum, non febrientibus ex vino
mulso: Febrientibus ex aqua mulsa. Datur & He-
paticis & anhelosis, & in morbo regio, & dysen-
tericis, & nephriticis, & in vrinæ difficultate, & in
vteri strangulatu, & in vitiato colore, drach. pon-
dere. Tabidis autem cum passo: splenicis cum a-
ceto mulso: Stomachicis ita vt est manditur ac
devoratur, nullo in super liquore absorpto. Simi-
liter etiam acidum ructantibus. Sistit & sangui-
nis reiectiones, trium obolorum pondere cum a-
qua sumptum. Facit quoque ad coxendicium &
articularum dolores, & comitalem morbum, si
pari pondere cum aceto mulso sumatur. Ducit &
menses, & sceminis vtero in flatibus par pondus vt
liter datur. Solvit etiam rigorem, si ante acces-
sionem febris detur. Purgat alvum drachmæ v-
nius, aut duarum pondere potum cum aqua mul-
sa. Est & Antidotum lethaliū medicamento-
rum, si cum vino diluto drach. pondere suma-
tur. Quin & ad reptilium plagas ac morsus, trium
obolorum pondere cum vino potum auxiliatur.
Et in summa ad omnes internas affectiones con-
venit, si ad vires & ætatem detur, aliis cum aqua,
aliis cum vino, aliis cum aceto mulso, aliis cum a-
qua mulsa. Hæc Diosc. lib. 3. cap. 2.

Audiamus nunc Galenum. Agarici radix, in-
quit, hoc est, quæ trunco innascitur, primo qui-
dem gustu dulcis, sed paulò post subamara appa-
ret, & acrimoniæ quandam speciem temporis
spatio inducit, leuiculæque adstrictionis, est &
consistentia laxa. Ex quibus omnibus manife-
stum est, siquidem quæ superius dicta sunt me-
minerimus, quod medicamentum hoc composi-
tum est, ex substantia aërea, & terrea à caliditate
extenuata. Porro minimū habet essentia a-
queæ. Hac ratione & digerendi vim habet, &
crassitudinem incidendi, tum infarctus viscerum
expurgandi: proinde regio morbo laborantes sa-
nat, eosque qui ab infarctu iecoris laborant. Iu-
vat & morbo comitiali obnoxios eadem facul-
tate: tum rigores per circuitum recurrentes, ex
crassis aut viscosis humoribus natos sanat. Iu-
vat & morsos à bestiis frigore lædentibus, aut
compunctos, tum foris in affecta parte imposi-
tum, tum intra in corpus sumptum pondere
drachmæ vnius, cum vino diluto. Est & purga-
torium. Vires habet Agaricum acriter laxan-
tes, & venenosus morsibus & potibus resiten-
tes, sic & ventrem purgat aliquatenus & chole-
ram & phlegma deponit: Idè nec dolorem,
nec vomitum facit. Purgat Phlegma & Chole-
ram, sed mediocriter. Dabis drach. cum meli-
crato, vel oxymelite. Est autem caco-stoma-
chum, & quia leve est, superiora petit. Sit autem
albissimū, & friabile, & non valde lignosum, ne-
que robustum. Purgat Cholera, purgat sple-
nem. Per os datum provocat sudores. Deco-
ctionem Agarici, si quis biberit, qui habet do-
lorem antiquum capitis, sanabitur. Hæc ille va-
riis in locis, in quibus & alia videre licet, vt po-
te: Decoctionem Agarici Cerebri & Hepatis æ-
gritudinibus conducere: Electuarium etiam A-
garici dictum, &c.

Degustemus & illa, quæ ab Ægineta lib. 7. cap.
memoriæ relicta sunt. Agaricum, ait, radix, est
appendix è trunco exorta, compage laxâ, ex aë-
rea ac terrea substantia composita, vim habens
discussoriam & lectorem crassorum humorum,
& obturationes in visceribus maximè repur-
gat. Agaricum similem Colocynthidi vim ha-
bet, tardè quidem operans, non autem valde sto-
macho noxiū. Datur tritum duarum drach-
marum pondere, cum aqua mulsa. Sit autem al-
bissimum, & maximè friabile, & non ita ligno-
sum, neque corrosivum. Agaricum Plinio teste,
potum obolis tribus in vini veteris cyathis vno
Lieni medetur. Idem diebus 7. in aceto mulso
obolis duobus sumptum lienem consumere dici-
tur. Cum farina Fœnugræci, vesicæ malis, con-
traque calculos, gravissimis cruciatibus, auxilio
est: Agarico quidem & nervus, qui Platys ap-
pellatur, & humerorum dolor sanatur, obolis
tribus in vini veteris cyathis vno potio: Renibus
prodest: morbum regium oppugnat: Ischiadi-
cos dolores, & spinæ levat: Mensium difficulta-
tem emendat. Phthysicis potum duobus obolis
in passo conducit. Crapulam discutit, post cibos
in aqua calida potum.

Mesues hæc annotat: Calidus est Agaricus or-
dine primo, siccus secundo, constatque substan-
tiâ duplici, aëriâ superficiariâ, dulci primo gusta-
tu perceptâ: & terrea stypticâ, sed tenui ob-
vincentem in hac igneam substantiam, amaritudi-
nis effectricem, quibus incidit, tenuat, terget,
obstructa omnia liberat, flatus dissipat, purgat.
Pituitam autem crassam, lentam, putrem, & bi-
lem flavam, & atram purgat, à cerebris, nervis,
muscu.

Ischias.

Epilepsia.

Ad Venerum
intra, &
extra.

Purgat.

Dosis.

Superiora
petit.

Sudores.

Dolor cap-
itis.

Elect. Aga-
rici.

Incidit.

Dosis.

Delectat.

Lien.

Pescat.

Ischias.

Tempera-
mentum.

musculis, sensoriis, spinâ dorsî, thorace pulmone, ventriculo, hepate, liene, renibus, vtero, & iuncturis. Ob hæc *medicamentum familia* Democrito est dictum, quod ad omnes omnium partium internarum affectiones, præcipuè Cephalalgiam veterem, Epilepsiam, Vertiginem, Maniam, Melancholiam, & alios cerebri ac nervorum affectus, etiam cum tumore coniunctos: Asthma item & spirandi difficultatem, & thoracis aut pulmonis ulcera: ad affectus ventriculi, & vasorum aliorum: ad Icterus, Hydropem, lienis duritiem, & dolorem, ac tumorem, tum ipsius, tum hepatis, & renum, & reliquos morbos obstructioni succedentes. Urinam quoque movet, ac menses, veterumque repurgat. Cutis colorem floridum reddit, lumbricos necat, Ischiadi & cæterorum articulorum doloribus confert, & febribus diuturnis ex materia varia natis, easque ad typum aliquem reducit, præsertim potus cum idoneis illi materia aliis medicamentis. Viscera reddit imbecilla, ob id tergentibus miscetur, ne in ea virtus eius altius penetret. Tardè quoque & imbecilliter vacuat. Nisi cum tertia parte salis gemmæ, & Manna cogatur. Per se tamè eidè saluber dicitur ob substantiam & dulcem, & stypticam, legitimâ portione mistam. Humain verò mulsâ & vires, & celeritatem addit. Haly autem ex Agarici parte una, Ligustici, vel Dauci, parte sexta, salis gemmæ parte quarta, cum Polypodii recentis mucagine trochiscos virtutis mirâ facit, quando est eo opus. Iudæus oxymelite scillitico vires eius auget. Galenus pulverem eius vino (cui infusum est Zingiber) macerat & cogit in trochiscos efficaces multum. Corticem & trituram mediocrem sustinet. Datur pulvis à drach. j. ad ij. In Decocto verò datur à ij. ad v. servaturque annos quatuor. Hæc Mesues.

Siquit Rondeletius. cap. 4. lib. 2. de ponderibus, pituita tenuis evacuanda sit, sufficiet Agarici drach. j. nisi in partibus multum remotis posita sit. Ad pituitæ verò viscidæ & crassæ purgationem, drachma una & semis, vel duæ sumendæ erunt, additis granis aliquot Zingiberis, vel salis gemmæ, vel castorei. Quin etiam stomacho solutis, ut cibi tenax non sit, & acida ructantibus manditur, & sine humore devoratur. Nobis omnibus nauseabundus est, fortasse quia deterior nunc ex Apibus Gallicis & nostro Delphinatu adfertur, quam quem Maioribus mittebat Agarica Sarmatiæ regio (à qua illi nomen) & Galatia, & Cilicia. Ponticus Andromacho iuniori probatur. Corrigitur vino, Zingibere, Caryophyllis, nuce moschatâ, vel aliis stomachicis. Servatur annis quinque integer, præcipuè cum Dauco, Libystico, Polypodio. Non solum autem sumitur, sed etiam foris admovetur, vt Gal. docet lib. simpl. Et sine lib. 10.

Habentibus, inquit Montanus de compos. med. viscera debilia, aut subiectis colico dolori, Agaricum exhibitori, ipsum infundimus, ut ab infusione vim purgandi habeamus, & substantiam tanquam periculosam reiciamus, ne imbecillis intestinis adhæreat, & tormina excitet, ut frequenter facere solet, cum aliquin ob levitatem raritatemque suæ substantiæ faciliè adhæreat, & ad evulsionem pertinax sit.

Plerique, ait Crouemb. de comp. med. omnes Medici, atque Sephasarij in Agarico infundendo peccant, dum per rarum pilosum, sive fetaceum pannum benè fortiter exprimunt, ita vt sæpè ipsius Agarici portiuncula aliquot vnâ transmittantur, quæ quàm vehementes torsio-

nes & punctiones in intestinis concitent, multi intolerabili dolore experiuntur: neque tamen huius mali causam agnoscere Medici quidam possunt, ac multò minus corrigere.

Nos junioribus Medicis consulimus, ut non faciliè in potione & clystere præscribant Agaricum, quod Horstius fecit in dysenteria: confideratis quæ scribit Montanus.

Vtuntur autem hac ætate Agarico infectores, qui mos olim ignorabatur.

Trochisci Agarici traduntur suprâ in loco ex Mesue citato. Hic verò subnectenda, quæ Amatus circa eos ait. Quia, inquit, Agarico acrimonia paucâ est, idè sapientissimi, quum ex illo pastillos parant, Zingiber, vel Cinnamomum, aut Cassiam, cum sale gemmæ & oxymelite illi adjungunt, ut acrimonia parva à natura illi data, prædictis acribus medicamentis fortior evadat, & consequenter potentiùs crassa incidat & educat. Sed in iis pastillis, siue trochiscis admonendum, Pharmacopolas omnes illos paratos in suis habere pyxidibus, vt quum à Medicis descriptum sit, ex trochiscorum de Agarico, illic ad eas, nulla interpositâ morâ, confugiant, parùmque; alioquin animadvertere Medicos, in iis trochiscis vires Agarici deperditas esse, quia siccitate acquisita subtiliores particula, quibus opus perfici solet, evanuerunt, manentibus crassis, & terrestribus: & ea de causa, Medici prudentiores, & qui rerum curam habent, nunquam Agaricum, nisi noviter in pasta paratum ægrotis præbent, scientes trochiscatum illum vires suas omninò amississe. Proinde caveant Medici deinceps, ne suis egrotantibus trochiscatum istum præbeant Agaricum, imò Pharmacopolas, vt ab ista abstineant compositione, moneant, prudentiùs multò facturos, si quoties Agarico vti opus fuerit, de novo, ut diximus conficiant, & in pastam redigant. Sic enim meliùs operabitur, imò si in pastam, eo modo quo Pilularum massa, redigatur, longiori tempore, quàm formâ trochiscorum servabitur, nec ita celeriter suas amittet vires. Nunc verò rem tetigisse sufficit.

Cæterum de Agarico Aug. Ferrerium audire ne pigeat studiosum. Convenit enim ea, quæ magni vel commodi, vel incommodi causa sunt, paulò fustius tractare, ut ita veritas clariùs elucescat, & ægrotis meliùs tandem prospiciatur, Medicique auctoritati consulatur.

Posthabitis Elaterii, Turpeti, Ricini, Euphorbij, acrimque aliorum preparationibus, Agarico ad pituitæ purgationem passim vtuntur Medici, etsi Diosc. Gal. & Avicenna adstringens esse dicant. In Agarico adhibendis errant, qui per Zingiberis additionem vomitum prohiberi putant. Nam ad flatulentiam castigandam id quidem prodesse poterit: ad oris ventriculi adstrictionem planè nihil. Quod ex Practicis nonnulli animadvertentes, Zingiber addi dicunt, vt tenuitate suâ Agaricum penetrare faciat, & incisione, ad pituitæ crassæ educationem juvet: neque in tenuiore pituita eo opus esse. Videant ergo quàm longè à scopo aberrant, qui Agaricum cum vino infusionis Zingiberis trochiscatum, vt nauseam vitent, eligunt. Sed ajunt se trochiscatum illud in oxymellite, vel melle rosato idè infundere. Quod est, ac si dicerent, se errorem errore tuèri. Neque enim Oxymelite, neque melle rosato ventriculus à subversione liberatur: imò inter vomitoria Oxymel etiam numeratur. Respondent verò se hoc saltem efficere, ut Agarici substantia, in qua noxia vis manet non propinetur: sed tantum li-

Cephalalgia.
Cerebri & nervorum affectus.

Icterus.
Hydrops.
Obstructiones.
Diuretici cum Menses.
Lumbricos.

Viscera la-da.

Stimulus.

Trochisci.

Dosis in substantia.

Rustus acidi.

Correctio.

Duratio.

Asservatio.

Agaricus nec infusus.

Medicorum error in foris expressione.

Veheementiores.

Horstii opinio non placet.

Correctio Agarici in troch.

In trochiscis de Agarico vires perduntur, cū referantur.

Causa.

Pituita.

Error multorum.

Vomitum accersit.

Flatus parit.

Zingiber cur additur.

Agaricus cum vino infusionis Zingiberis.

Error 3

*Infusio.**Agaricum trochiscatum, in infusione debilius est simplicis. Stupiditas quorundam.**Trochiscati descriptio.**Simplicior modus. 2.**Simplicis etiam lotionis medicamentum debilitantur.**Ab Agarico trochiscato abstinent Mesues.**Agarici substantia.**Trochiscatum tritum.**Infusio.**Trochiscatum infusum magis incipit.**Duplex probandum medicamentorum modus.*

quor, in quo per infusionem purgatoria facultas habet. Sed si hoc moluntur, cur purum Agaricum non assument, quod cum Zingib. Galang. & Sale gemmeo infundant: sic enim maiorem habebunt vim purgatoriam, quæ in trochiscato per macerationem diminuta, in infusione iterum novam alterationem, ac diminutionem patitur. Unde, nec immerito miratur eos Augerius tam stultos esse, ut trochiscati infusionem valentorem esse putent infusione simplicis & puri.

Trochiscati autem Agarici duæ habentur præcipue descriptiones, quas examinare decet. Prima est Mesue, ex vino infusionis Zingiberis, in quo sæpe maceretur pulvis Agarici, ut infranatam vim Zingiberis exluat. Sed agnoscerent præparatores isti, si considerarent, se nihil aliud cum novâ infusione agere, quam id quod iam infusum ac maceratum est, iterum macerare ac infundere, debilitatâ semper medicamento naturâ, ut vix in ultima infusione purgatoriae facultatis quicquam relinquatur. Alteram verò simpliciorum descriptionem officinae habent, quam ad Mesuem referunt. Constat autem pulvere Agarici in vino infusionis Zingiberis simpliciter, & non sæpe temperato. & cum vino ipso in trochiscos redacto: quo pacto quis etiam negabit Agarici vim remitti, cum simplici lotionis medicamentum omnia debilitari contingat, ut ex Galeno & Mesue constat.

Trochiscatum sanè in infusionem adhibitum, nec apud Mesuem nec apud Avicennam, neque apud alios meriti alicuius auctores legitur. Quinimò Mesues ipse Agarico puro, nunc trito solum, nunc infuso, aut decocto, addito tantum aliquo infranante usus fuit: ac, ipsum multiplice infusione, aut infusione & decoctione animam bis perdere tradidit: Et si eius meminit, id tantum ex aliorum sententia fecit: cum se non multum probare illius usum satis ostenderit usurpatione nulla. Et certè debilitato admodum Agarico qui utuntur, quem purgationis successum sperare possunt?

Agarici autem verus usus est hic. Substantiam eius tritam dato, castigatam tamen modo jam dicto, quo nausea & flatu mitigentur. At si mitius ipsum optaveris, trochiscatum exhibeto, & quod stomachum roboret, & modicè adstringat, addito: nam, ut dictum, neque Zingibere, neque vino vomitus arceri potest. Tritum tamen hoc dabis, necdum infusum, aut decoctum, ne cum scolis illis erres. Si, quod plerique faciunt, medicamento substantiam suspectam habeas, & infusionem ut delicatior, sic salubriorem existimes, infunde purum Agaricum in Oxymelite simplici, vel Scyllitico, vel in Vino, atque convenienti liquore, cum Zingibere, Mentha cæterisque infranantibus. Si cui (ut fit) lascivire placeat, trochiscato uti licebit iterum macerato, ac infuso, aut decocto: sed incidendi magis, quam purgandi gratiâ, nisi delicatis & mollibus naturis appareatur. Vix enim levis inde sequitur pituitosi humoris expurgatio, nisi qui assumpserit, valde lubrica alvo sit. Quod probabit, qui solum nec cæteris permixtum dederit. Duplex est enim probandum medicamentorum modus. Vnus, cum solum, nec aliis cathartici adiunctum datur, ut propria eius facultas exploretur. Alter, cum permixtum exhibetur, ut quid cum cæteris efficiat, intelligatur. Sed quid opus est præscribere in decoctis Agarici trochiscati in panno ligati drach. ij. iij. iv. cum Agarici puri substantia convertere videatur? Commonendi autem sunt Tyrones,

Agaricum officinarum, veterum Agarico molestius, atque in purgando imbecillius esse: quâ de causâ maiori copiam dari debet: Substantiæ enim drachmæ duæ vix satisfaciunt: ac in infusione drachmæ tres nihil ferè agunt, si solum ac citra aliorum catharticonum additionem, apponatur. Quod cum experimentis didicerint, iudicabunt etiam trochiscati maiorem dosim parandam.

LARICIS RESINA.

RESINAM fundit Larix liquidam, nunquam durem, liquidam mellis consistentiam, colore flavam, nonnunquam etiam vitream, & transparentem, gustu plusquam amaram, mediocriter acrem, tenuem & odoratam, quæ hodie non tantum pro Terebinthina in usum recepta est, verum etiam solo Terebinthinae cognomento cognita, quamvis à quibusdam Italis etiam *Pargatum* & *Lachrymum*, id est, *Lachryma* appelletur. E' Gallia [in Cornario Græco *γαλαπας* malè, ut puto, & bene in Latine, versione Gallia] & Alpibus Germaniæ provenit, copiosissima autem circa Saltzburgum colligitur. Ad hæc in Silesiâ, Moraviâque montibus, in finibus Bohemiæ, Laricea hæc [Laricea] incolis vernacula voce vocatur. Usurpat hanc Cornarius in Polyarchio medicamento, ex Galeno de Acopis tractante, qui Lariceam Terebinthinâ paulò calidiorem esse dicit. Et non dubium est Laricis Resinam hodie etiam ad veram Terebinthinam admixtam reperiri. Nec desunt, qui in totum Laricis Resinam esse volunt, quam pro Terebinthinâ Officinae habent: Præsertim cum idè confirmare videatur Matthiolus, qui ex Larice præstantissimâ manare Resinam testatur, quæ falsè Officinis Terebinthina vocatur. Fuchf. de compos. med. scribit, Pharmacopœos hanc legitimæ Terebinthinæ vice substituere, sed hæc in re fallitur. Tridentini verò, ac etiam qui his contermini sunt, vernaculo sermone *Larga* appellant, deflectâ à Larice, appellatione.

Longo terebro Laricis caudicem ad medullam usque per Aestatem perforant, & inde manantem Resinam vasculis quibusdam è Piceo cortice paratis excipiunt, quam splendidiorē juvenculâ, turbidiorem verò annosâ mittunt arbores.

Laricis resina, græcè *πῆλιν λαρινῆς*, ἢ *λαδί*. Lat. *Resina laricea*, & *Larigna* Offic. Terebinthina non sine errore. Germ. *Termenthin* aut *Terbenthin*. Veltkirchenses Rhetorum, nonnullique alii *Glorie* vocant. Angl. verò *Tōmon* / *Turpentine*.

Narravit Turnero Nobilis Rhetor Antonius Traverus, apud quem querendis in Alpibus plâs defessus diverterat, lignatores eius provinciæ, salubritatis *Larignæ* conficiis ubi in eius magnam copiam inciderunt, liberaliter bibere, adeoque ebrios reddi, ac vino generoso multo bibito. Multi *Larignam* hodie ad calculum & morbos renum utiliter usurpant. Eadem teste Porta regio morbo occurrit, si cerea sit. Felix Plateus ad febres continuas Lariceam [Resinam] prius cum vitello ovi dissolutam, in clisteribus præscribit, quæ præ cæteris stimulat. Per *Lariceam* autem existimamus intelligi *Resinam*, quod vocabulum incuriâ Typographi fortè omisum. Aut idem: ex Terebinthinâ veteres pilulas exhibuerunt, loco Pilul. Rufi: cuius loco si illa desit, nos Resinam Lariceam æquè utilem, cum egregiè purget, substitui.

*Dosis.**Descriptio. Color. Gustus.**Largatum. Lachrymum.**Resina Laricea.**Terebinthina.**Fuchf. error.**Colligendi modus.**Nomina linguarum.**Vires & usus.**Ebrietas à potu. Calculus.**Iterus.**Dissolvens ratio.*

Dilutum. stituere possumus. Dilutum è Terebinthina, vel
Pess. Laricea cum vitello ovi, & aq. Cardui benedicti
Massa pro factum, tempore pessis egregie purgat. Fit etiam
pilulis. Massa pilularum è Therebinthina à Pharmacopœis peritis, si decoquatur cum aqua, ne aduratur, donec gutta supra lapidem cadens, non adhæreat. Eademque massa reducitur in pulverem, si pistillo leviter teratur. Ac si in terram cadat, in pulverem redigitur, & ceu vitrum frangitur. Labet præterea modum eliciendi spiritum Terebinthinæ, Pharmacia studiosis exhibere: Ex aliis enim & Resinis, & gummi, spiritum non ita candidum, & lacteum extrahes: Capiēs igitur Terebinthinæ quantum voles, indes refrigeratorio cum aq. frigida s. q. ut sex digitos supereminet, extrahes spiritum, qui aquæ innatabit, quem per infundibulum secernes. Ac si velis, quod in fundo refrigeratorii remanebit, separabis ab aqua, & cum retorta, unâ cum arena addita, elicies Oleum flavum ad ulcera sananda accommodatissimum. Spiritus verò guttæ 10. cum aq. Ononidis vel aliâ appropriatâ, sumptæ calculosis profunt.

LARICVS MUSCVS.

Descriptio **T**otus citrino colore nitet, peramœno: ab arboreo vulgari haud multum diversus: varie divaricatus inque profunda segmenta divisus, donec in minima fatiscat. Hoc peculiare habet, quod totus sit rugosus, & odore satis vehementi, Sapor, qualis ferè Agarico. Aded autem celeriter cerebrum ferit, ut non solum pulvis qui eo attrito decidit insufflatione per nares attractus, verum etiam prædictus vehemens odor sternutationem validè ciere potest, ut ipsimet fumus experti.

Locus. Ex Valesia attulit Cl. D. Platerus, nobisque communicavit. Eleganter citrino tingit colore, vel in aqua maceratus, vel dentibus detritus.

CONIFERA NVX MINIMA.

Descriptio **S**unt nobis conifera ex valerandi Dourez, olim Pharmacopœi insignis repositis plantis, parvi, vincta breviores, dimidio angustiores, hi similitudinem aliquam habent, cum Laricis conis, an autem in totum differant, affirmare non ausim, & an atas discrimen pariat: Coni hi pediculos habent crassos, incurvos, ita ut conspiciantur pendere fructus deorsum, & nutare: Pediculo ad coni basin adherent foliola parva Piceæ, valde breviter: Totus conus constat squamis tenuibus [quales in Laricis conis] latis, striatis, atque inter squamas semen provenire foliaceum, ut in Picea, vel Abiete, apparet: tempus autem docebit an Laricis conus nondum maturus, vel alius arboris sit. Si non est conus Laricis, erit coniferæ arboris mihi non notæ. Scribit quidem Lob. in Advers. esse Pini silv. quandam, quæ exilius, viliusque cometur, doneturque nucce multo minore, & ferè Larigna, cupio autem per sedulos examinari an Lobelii illa Pinus huc, vel aliò referenda.

* * *

* * *

* * *

DE CEDRO,
ANTIQUORVM
SENTENTIA.

CAP. XIV.

Quamquam non minus multi quàm ingeniosi, ut de omnibus, sic & de Cedro tractarint: attamen hoc deterrere nos non valet, ne, quæ de hac longa observatione, è Græcorum, Latinorumque authorum scriptis nobis comperita sunt, hic perscribamus.

Est hæc, inquit Theophrastus, ex perpetua fronde virentibus una, quæ aptissima quoque navibus, quæque, qui Syriam, Phœnicemque incolunt, utuntur. Materies naturâ humorem emittit, ut omnium quibus oleosus est humor. Quapropter statua ex Cedri ligno, ac quibus sic pinguedinis aliquid inest, interdum, præsertim verò austriaco humectoque celo sudant, quod prodigium vel ostentum esse falsò creditur. Materies autem unaquæque pro loci natura (ut etiam prius retulimus) suam obtinet differentiam. Nam quibusdam in locis Cedrus miranda assurgit, ut vidè in Syria licet, ubi Cedri in montibus, cum longitudine, tum crassitudine præstantissima exsunt: adeoque crassescunt, ut sint, quas ulnæ hominum quatuor, vel etiam plures nequeant amplecti: addunt, his ampliores, pulchrioresque reperiri in hortis. Cæterum folia sunt Cedro rara ac extremitate pungentia. Taxus quæ in Arcadia nascitur, ligno constat nigro, aut puniceo: quæ autem in Ida, flavo, & Cedro simili, propter quod vendentes fraudare dicuntur: tanquam Cedrum vānudent. Cedrum autem quidam duplicem esse affirmant, alteram Lyciam, alteram Phœnicem [quædam, ineptè Gaza puniceam reddit, cur non more suo secutus Plinium, qui & ipse Phœnicem convertit?]. Alii simplicem dicunt, scilicet qui Idam incolunt: & eam Iunipero similem: Sed folio maximè distat, quippe Cedro durum, acutum, spinosumque: Iunipero mollius: Iuniperoque Cedrus excelsior nalcı videtur. Cæterum alij nominibus minimè dividunt, sed ambas Cedros appellant, distinctionis tamen gratiâ, hanc Cedrum, illam verò Oxycedrum vocant. Ambæ nodosæ, aloæ, & materis tortuosæ: Iunipero siquidem parva, spissaque materies, ac brevi putrescens cum cæsa fuerit, at Cedro [Oxycedro] maximâ ex parte corde ferata, & putredinem nullam sentiens: Vtrique medulla rubea, sed odorata quidem in Cedro, inodorata verò in Iunipero: Fructus Cedro flavus, magnitudine baccarum myrti, odoratus, gustuque suavis, Iunipero cætera quidem similis, sed niger, gustuque adstringens, ut præ nimia acerbitate, propè ingustabilis sit: durat in annum, ac cum alter subnatus fuerit, præcedens decidit. At ut Arcades volunt, fructus simul retinet ternos, id est trium annorum. Radices raræ corpore ambabus, atque per summa telluris dispersæ. Nascuntur saxosis, & frigidis locis, & Soli eiusmodi quærunt.

PLIN. loquens de arboribus Syriæ, ait: Iunipero similem habent Phœnices & Cedrum minorem. Duo eius genera, Lycia & Phœnicia. Differunt folio. Nam quæ durum, acutum spinosum habet, Oxycedros vocatur, ramosa & nodis infesta. Altera odore præstat. Fructum ferunt Myrti magnitudine, dulcem sapore. Et maioris Cedri duo genera: Quæ floret, fructum non fert. Frugi-

Perpetua
Civet.Statua ex
ligno Cedri-
no.

Materies.

Cedrus Sy-
riaca admi-
randa ma-
gnitudinis.

Folia.

Cedri a-
dulterium.
Cedrus du-
plex Lycia
Phœnicia.Iuniperus
etiam Ce-
dus dici-
tur.Cedrus am-
ba.

Materies.

Fructus.

Locus.

Cedri mi-
nores dua
Plinio.
Oxycedros
Cedrus ma-
iores dua.

*Cupresso
simile se-
men.
Cedrelate.*

*Cedrus Ar-
cadia ar-
bor.
Phrygia
frutex.
Locus.*

*Folia non
decidunt.
Folia capil-
lata, pun-
gentia.
Olei & sus.
Caric non
sentit.
Cedrium
liquor.
Vfus ad
cadavera.
Cedrus
magna.
Cedrelate.
Vires.*

*Cedrus
magna.
Cedria.
Fructu Ju-
niperi.
Cedrides.
Cedri ge-
nera Dio-
scoridi.*

Galeno.

Plinio.

*Cedri in
sacris si-
gnificatio.*

*Iustus &
Cedrus
multipli-
cabitur.
Lignum be-
ne olens.
Lignum im-
putribile.
Cedro se
conferre.*

*Cedrus ex-
altata.*

*Sapientia
dominis.*

fera non floret, & in ea antecedentem fructum occupat novus. Semen eius Cupresso simile. Quidam Cedrelaten vocant. Ex hac Resina laudatissima. Materiam verò ipsi aternitas. Itaque & simulacra Deorum ex ea factitaverunt. Cedrinus est Romæ in delubro Apollo Sosianus, Seleucia advectus. Cedro similis in Arcadia est arbor: in Phrygia frutex vocatur. Montes amat Cedrus, ut & ceteræ arbores, è quibus Resina gignitur. Aestuosas hanc partibus natura dederat, at in Lyciis, Phrygiisque montibus nascitur. Huius folia non decidunt, quæ capillata sunt & pungentia. Laudatissima quidem Cedrus, in Creta, Africa, & Syria, cuius oleo peruncta materies, nec tineam, nec cariem sentiunt. Primus sudor aquæ modo fluit canali: hoc in Syria Cedrium vocatur, cui tanta vis est, ut in Aegypto corpora hominum defunctorum eo perfusa servantur. Cedrus magna, quam Cedrelaten vocant, dat Picem, quæ Cedria vocatur, dentium doloribus utilissimam: Frangit enim eos & extrahit: ac dolores sedat. Cedri succus magni ad lumina usus, huiusque scobe serpentes fugati, certum est. Cedrides, hoc est, fructus Cedri. Vide plura de viribus.

Cedram arborem, ex qua Cedria appellata colligitur, magnam etiam esse statuit Diosc. lib. 1. Fructum verò producere veluti Juniperum, magnitudine Myrti baccae, rotundum: Ac Cedrides vocari Cedri arboris fructus.

Cæsalpino videtur Dioscorides duo Cedri genera ponere: magnam scilicet & parvam, quod quamvis verba eius non exprimant in vulgatis codicibus: in quodam tamen vetusto in hunc modum reperitur. Cedrus arbor magna est, ex qua Picem colligunt quæ Cedria vocatur: fructum fert ut Cupressus: sed ut plurimum maiorem. Fertur tamen & altera Cedrus, parva, aculeata, quæ Juniperi modo baccas parit Myrti magnitudine, ac rotundas. Eidemque Cæsalpino in eandem sententiam ire videtur Galenus, cum ait, Cedrus specie duplex est, altera fruticosa Juniperi assimilis, altera arbor non exigua: nec non & Plinius, quem ex supra citatis eius verbis, non solum maioris & minoris Cedri meminisse, sed etiam maioris Cedri duo genera tradidisse non abs re concludit. Ac præterea per Oxycedrum Juniperum montanam, per alteram verò odore præstantem nostram Sabinam vulgarem eum intellexisse existimat.

Cedrus, Aræz Hebraicè, arbor montis Libani excelsum duplicem habet in Sacris interpretationem: si enim intelligentiam habet ad bonum, iustos designat. Et hinc Psaltes, iustus ut Palma florebit, sicut Cedrus multiplicabitur. Cedrus lignum bene olens, lignum unde templi tecta contexta sunt, lignum imputribile, Eccl. Quasi Cedrus exaltata sum in Libano, & quasi plantatio Rosa in Iericho. Hierem. Nunquid regnabis, quoniam confers te Cedro, patri tuo Iosia, videlicet regi iusto. Si verò intelligentiam habet ad malum, peccatores ac superbos ostendit. Vidit David impium superexaltatum, & elevatum sicut Cedros Libani. Vox Domini confringentis Cedros & confringit Dominus Cedros. Cedrus exaltata hinc, est homo elatus, quem vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia, vox Domini iuste iudicans confringet & comminuet. Deponet potentes [Cedros sublimes] & exaltabit humiles. Venerunt ab universis regibus de cunctis populis ad audiendam sapientiam Salomonis, qui dispu-

tavit super lignis à Cedro, quæ est in Libano, usque ad Hylosopum quæ egreditur de pariete: & differuit de iumentis, & volucribus, & reptilibus, & piscibus. Præcedebat enim sapientia eius sapientiam omnium Orientalium & Aegyptiorum, & erat sapientior cunctis.

Comprehendamus ergo cum D. August. Lignum Cedrinum, spem in Deo firmiter habitantem, quæ altitudine cælum petat: non simus lignum elatum, nullum ferens fructum, à Deo deponendum, sed humile & exaltandum.

Sed redeamus, unde digressi sumus. Plinius descriptione (inquit Hermolaus) Cedrum maiorem non Juniperum demonstravit. De Cedro Authores variant. Plinius notas Cedri confundit. Cedris nomine frutex in Phrygia pusillus, frondis aternæ, arborelescensque nunquā, à Theodoro vocatus. Cedrula: hanc & Cedriam à Theophrasto dici puto, quatenus arbor est, non quatenus frutex: tunc enim Cedris est, non Cedria: Cedria Theophrasto differt à Cedro, arborque folio pungente, mucronibus perinde, ut Cedrus. Hippocrates Cedrin Creticam, & Hederam Creticam sceminarum incommodis auxiliari scribit, in vino lacteo, id est tepido: sic enim ænogala interpretantur nonnulli. Cedrealis Diana, ab Orchomeniis idem sic vocata fuit, ut Paus. author est, quod eius simulachrum in ingenti esset Cedro erectum. Cedrus, inquit Pet. Berchorius est lignum magnæ soliditatis & diu durans. Cedrus secundum quosdam propter suam altitudinem & pulchritudinem omnium arborum est regina. Fructum dulcem fert & suavem, qui triplicis est saporis. Nam interius, mediū scilicet circa grana, est acetosum, exterius verò, scilicet cortex est dulcis: Caro autem, seu medulla est inter dulce & acetosum mediocrius. Quædam verò est species Cedri secundum Plinium, quæ servat omni tempore fructum: quia omni tempore invenitur fructibus plena, unde semper alij sunt in flore, alij sunt acidi, alij sunt maturi, & istam multi Assyriam vocant. Aliqui volunt dicere, quod Juniperus idem est quod Cedrus, quamquam ista infima & lata sit arbor, illa autem altissima reputetur, &c. Sed tum ex illis ita dictis, Berchorii insignis, Berchorium confundere Cedrum Libani cum Citro, siue Malo Assyriæ, & cum Junipero.

Cornarius de Cedro hæc habet. Ignota est arbor Germaniæ, nec nisi in transmarinis nascitur, Syria maximè, ac Lycia. Unde eius multa mentio fit in Sacris literis & maximè Psalmis. Cedrides appellantur fructus Cedri, Myrti baccarum magnitudine, ut etiam Theophrastus & Plinius testantur, sapore illi sunt dulces: Unde in quibusdam Officinis etiam hodie conditi habentur, è Syria Venetias allati, & inde aliò transvecti. E Syria etiam Cedria advehitur, quam alij Picem Cedri, alij Resinam, alij Lachrymam esse volunt. Fructum Cedri sæpè fit mentio apud Hipp. in mul. morb. Idem Hipp. in lib. de nat. mul. Cedram Creticam in vino coctam in vteri exulceratione infundere jubet. Et paulò post Cedri ramenta suffire præcipit. Et lib. 2. m. m. Vinum Cedrinum bibendum præscribit, quum vteri velut ad viscera conversi strangularint. Verum ex his etiam liquidò constat, Cornario non notam fuisse Cedrum Sacrarum paginarum: ac eum præterea eam à minoribus Cedris non distinguere: quia non fert baccas, nec eius sunt fructus, quos ait coditos adferri: & quia quæ Hipp. scribit de Cedro, videntur pertinere ad minores Cedros.

Hanc

Error
corum

Porta
preh.

Cedrus
bani.
Chirch
Arab.

Ligna
Gorp.
adfer
Lauco
error.

Aequi

Cedrus
bani.
Arbor

Juniper

Cedrus
Phoen
sive
drus
Sabin
Abhe
rient
Elem

Citrus
Citrus
lus.

Nab
Palis
Arche
quib
Cedri
cia
reun
Sunt

Vit
Cedrus
Diosc

Tus
Men
Lep
rimu
Veni

Ten
men

Error mul-
torum.Porta re-
preh.

Hanc etiam non rite cognovisse Cordum, Amatum, Apollinem, Ruellium, & Gorrhaum, ut nec ipsum Dodonæum, facile animadvertent, qui eorum scripta considerabunt. Indistincte etiam Porta de Cedro sic scribit: Aiunt Cedrum fructum ferre lignosis thecis inductum & sapore adstringentem.

Hanc Gesn. de Hortis Germ. recte Cedrum, & arborem coniferam vocat.

Examinandum quoque proponimus, an Gopropius per Chithram vel Chathram Arabum Cedrum Libani intelligat, vel Thuiam? Hac ætate, inquit ille, magna Cedri ligni, quod suavissimo odore spirat, copia ex Hesperio promontorio, aliisque locis, partim citra, partim ultra Oceanum sitis, Antuerpiam adfertur. Nec verò Cedrina modò, sed aliarum quoque arborum odoratissimarum materia.

Sed hoc adhuc monendum. Quod Lonicerus sub titulo *Cederbaum* / *nésp.*, Cedrus, figuram Oxycedri ex Matthiolo habeat, nec distinguat, Cedrum arborem ab Oxycedro. Cedrique eorum exhibeat pro alia planta, ut postea dicitur.

Acquivoca

N. Cedri restarent Acquivocationes, propositio nostro, quod nos equidem existimamus, recensitas circa veterum sententias, satisfacimus: At quia eadem supersunt, tempestivum est, ut eas nunc tradamus. Cedri itaque nomine quoniam comprehendit diversas plantas comperimus, de prima & celeberrima Libani monus, sive sacrarum literarum primum dicemus Cedro. Est autem *arbor vita*, quæ existimatur Cedrus Atlantica & Thyia. Quidam verò volunt, *Iuniperum* esse Cedrum. Contendunt alii Cedri nomen obtinere Iuniperi genus, quod vocant Cedrum Phœniceam, sive Oxycedrum. Bellonius scribit, quod Theriaca Cedri ramos admittat, quod de minoris Cedri ramis est intelligendum. Cedrus Atlantica dicitur à nonnullis de Sabina, de qua postea suo trademus capite. Guilandinus inquit an Abhel Orientis sit Cedrus & Thyia. Nunc Cordo resina Elemi, est Cedri lachryma, de qua nos scripsimus lib. 5. post *Molle* arborem, cuius lachrymam esse quidam volunt. Apud Plinium lib. 16. c. 15. Acer operum elegantia & subtilitate Cedro est secundum. Hist. Lugd. tenet cum Hermolao legendum Citro. Fuerunt quoque, qui æstinant Citri Mali arborem esse Cedrum Libani, ut demonstratum lib. 1. cap. 25. Dioscoridi sanè & Athenæo Citrus pomifera dicitur *nésp.* Petrus Martir Nibea sive Paliuro Athenæi creditur nomen Cedri Libani tribuit ut videre est, lib. 6. Cedum Lyciam quorundam folio retuso (de qua Cæsalp. lib. 3. cap. 58.) Sabinam vulg. in maritimis, Theophrastus Iuniperum vocat, licet ab aliis Cedrum vocari testetur. Santalum tandem in Officinis quibusdam usurpari pro Cedro, dictum est lib. 4. de Santalo, quem errorem carpit Bellonius.

Cedrus Libani.
Arbor Vita.
Iuniperus.
Cedrus Phœnicea
sive Oxycedrus.
Sabina.
Abhel Orientis.
Elemi.Citrus.
Citrus mala.Nabecasse
Paliurus
Athenæi
quibusdā.
Cedrus Lycia
folio
retuso.
Santalum.Vires.
Cedrinum
Diosc.Tussis.
Menses.
Lepus marinus.
Venenum.

Temperamentum.

Restat ut de fructus usu & facultate dicamus. Cedrides (Dioscor. verba sunt) porro vocantur Cedri arboris, fructus. Vim habent calefacienti stomacho incommoda: Auxiliantur tamen tussi, convulsis, ruptis, urinæ stercidiosis, & menses ducunt cum pipere trito potæ. Ad leporis etiam marini potum cum vino sumuntur. Fugant item bestias venenatas si corpus ex ipsis cum adipe, aut medulla cervina oblinatur. Admiscuntur quoque in Antidotos.

Cedrus ex Gal. simpl. med. lib. 7. specie duplex est: altera fruticosa Iuniperis adsimilis altera arbor non exigua, utraque est calidæ, sicæque temperaturæ terti quodammodo ordinis

secundum utrumque. Porro Cedrides (nam ita fructum Cedri nuncupant) moderatiores vires obtinent, quàm Cedria, adeò ut comedi quoque possint. Attamen si liberalius utare, capiti dolorem inferent, ardoremque ac morbum in ventre percipies. Confirmat eadem Plinius dicens: Cedrides, hoc est, fructus Cedri, tussim sanant, urinam cient, alvum sistunt, vitilesque sunt ruptis, convulsis, spasticis, stranguria, ut & vulvis admoti, & contra lepores marinos, atque etiam collectionibus, ac magnis inflammationibus.

Cedrinum, Iuniperinum, Cupressinum, Laurinum, Pineum & Abiegnum vinū simili ratione cōcinnati docet nos Dioscorides. Arborū, sc. dum fructus edunt casum recens materiem oportet assulosè dividere, & Soli aut balneo ignive admove, ut exudent, congioque vini minā vnam permiscere, atque ita duorum mensium spatio finire: tum demum transfundere, Soli exponere, tandemque recondere. Porro factorum huiusmodi unorum vasa impleri debent: namque illa non expletis vasis accedunt. Nihilominus medicata vina recte valētibus haud quaquam idonea. Ceterum isthæc omnia excalefaciunt, urinam cient & leviter adstringunt. Laurinum tamen vehementius exalefacit. Fit quoque vinum è Cedri maiori fructu, in unum multi congium addito baccarum contusarum minæ semisse, Sed diebus quadraginta insolari, ac iis exactis, defacatum in vasa transferri debet. Fit & à baccis Iuniperi vinum, similiter ut è Cedri fructu ad eadem valens.

CEDRIA VETERVM.

Consequentia partium maximè allesti de Cedria veterum tractare consuevimus. Notabis igitur hic Cedriā Cedri lachrymā esse: quod comprobatur Plinius his verbis: Cedrus magna, quam Cedrelaten vocat, dat picē, quæ Cedria vocatur.

Cassius Hemina vetustissimus Annalium Autor, quarto eorum libro ut tradit Plinius lib. 13. cap. 13. prodidit Cneum Terentium Scribam agrum suum in Ianiculo repastinantem offendisse arcam in qua Numa, qui Romæ regnavit, situs fuisset, atque in eadem libros eius repertos P. Cornelio L. F. Cetego, M. Belio Q. F. Pamphilo Coss. ad quos à regno Numæ colliguntur anni D. XXXV: & hos fuisse è charta, maiore etiamnum miraculo, quod tot infossi durauerunt annis. Mirabantur alii, inquit Hemina, quo modo illi libri durare potuissent: ille tamen rationem reddebat, dicens le arbitrarier tineas non attigisse, eosque non computruisse, propterea quod libri Cedriati fuissent. In illis autem libris scripta erant Philosophiæ Pythagoricæ: qui quod Philosophiæ scripta essent, à Q. Petilio Pratore combusti fuere.

Sic etiam scribit Vitruvius ex Cedro Oleum nasci, quo Libri aliæque res perunctæ, à tineis & carie non læduntur. Ad quod pertinere videtur illud Persij Satyra prima. — Et Cedro digna loquutus.

Item illud Ovidij:

Nec titulus minio, nec Cedro charta notetur.

Fit (testis est Plinius) Oleum ex malis Cedri, quod Cedrelæon vocant.

Cedria, quod placet Dioscoridi, optima est crassa, perlucida, gravis odoris, quæ dum effunditur guttatum, non dissipata coit.

De Cedria hoc scriptum reliquit Hermol. coll. 111. Cedria modò pix Cedri, modò Cedri resina vocatur, è Cedro magna, quæ Cedrelate dicitur: nihilque aliud est, si propriè loquendum sit, quàm cruda Cedri lachryma. Cedrinum verò Cedrinum.

Cedrides.

Caput la-
dunt.

Urinam.

Vinum ut
Conficien-
dum
E ligno.

Cautio.

Bene Ga-
lentibus
noxia.
Vires & u-
sus.
E fructu.Libri Ce-
driati.Cedria de-
lectus ex
Diosc.Cedria Sa-
rsa signifi-
cationis.

Cedrinum.

Pix. succus Cedri est, è teda eius concisa qui primus aqua: modò fluxerit in canale: nam sequens liquor pix jam, non Cedrium est. Sed confundunt Autores, nunc pro resina: nunc pro sudore tedarum: nunc pro pice: nunc etiam pro Oleo Cedrino Cedriam & Cedrium tradentes: quod minima tamen est nocentia, siquidem omnibus iis, quanquã diversis, eadem tamen natura inest. Columella Cedrium liquorem vocavit.

Error quorundam. Galenus & Paulus, non Cedriam, sed Cedream vocabant.

Cedrea Gal. & Paulo. Cedria ex quavis arboris resinifera.

Oleum de Cade. Cedria (docente Bellonio de arborib. conf. lib. 1.) ex quavis resiniferarum materia, inodò pinguis sit, promiscuè fieri potest. Sed non quemadmodum quavis Picea Cedriam facit, neque quavis Cedrus pinguis est. Ex Larice porro, modò materia pinguis sit, Cedriam facimus. Ex Cupresso quoque, atque etiam Betula Cedriam fieri posse asseveratur. Omnium deterri- ma, quæ ex Iunipero fit: eam vulgus Oleum de Cade vocat. Vulgus nostrum Rothomagensis, Lutetia & Lugduni, apud quos copiosissima est aliunde advecta, Katranum vocat. Cedriam ex teda fieri Plin. libro sexto cap. 11. his verbis testatur: Pix liquida, inquit, in Europa à Teda coquitur. Hoc in Syria Cedriū vocatur. Avicennas suā linguā Serbin vocat, sed Serapio Kitran. Turcarum vulgus hodie, ut Gallorū quoque, Katranum.

Serbin. Kitran. Et alibi: Cedriam & Cedri oleum pro eodem cum Galeno 7. simpl. habet: nihilque aliud esse scribit, quam recentiorum mumiam quā condita olim fuerint corpora. Galeno verò Cedriam vocari modò resinam, modò lachrymam, modò picem, modò suo nomine Cedrian. Nam illam, inquit, quæ ex Cedro arbore manat, Resinam appellat, seu crudam lachrymam, ad discrimen eius, quæ coquitur. Quæ autem, inquit idem, à Cedro proficiscuntur, aut spontè effluunt, ut resina, aut lachryma: aut arte parantur, ut Cedria.

Pix. Sed hæc vi ignis elicitur, quæ revera à Turcis melius multò, quam à Cretensibus perficitur. Sunt qui ex Cedria picem faciant. Vulgus Galliarum habet aliquid, quod Cedria, aut pici liquida prorsus respondeat: Duobus autem nominibus id appellare solet. Vno modo *H. de Cade*: alio verò, *du Tac*. Ex variis materiis fieri consuevit, veluti Iunipero, Fraxino, Sabina, Cedro, & eiusmodi lignis adhuc virentibus. Indigenæ Avignonenses, Provinciales, & Linguoscitones, eo maximè oleo utuntur, quod ex Phœnicea, & Lycia Cedro fit, & duobus nominibus *de Cade* *Sabin* vocant. Id autem quo nostri hîc in Gallia Celtica utuntur, quod Tacum vocant, veriùs è lignis Iuniperorum perfici videtur, idque à morbo ovium, cui mederi solet, nomen habet. Idem etiam de medicato funere. lib. 1. cap. 3. hæc addit. Cedria, medicamentum quod ex Teda sumitur, mortuorum vitam quidam appellavere. Manat, inquit Matthiolus in Dioscoridem, ab arbore maioris Cedri etiam resina, quæ propriè Cedria dicitur, utilis ad multos in Medicina usus: Sed hanc ad nos non adferunt Cyprî, neque mercatores, qui ex Syria mercimonia convehunt, tametsi regiones illæ plurimis (ut aiunt) Cedris maioribus scateant. Petrus Bellonius lib. 3. de medicato funere, Item lib. de conf. arb. putat non modò Cedrum Cedriam fundere, sed & Piceam, Tadam, Laricem, Cupressum, Iuniperum & Betulam. Quinciam suis malè excogitatis Cedris eas omnes facultates assignavit, quas Diosc. Galen. & alii quàm plurimi auctores Cedria duntaxat reddiderunt: aded ut magno &

ridendo errore dixerit suas hæc Cedrias defuncta corpora conservare, quemadmodum ea conservat legitima Cedria: quasi idem quoque velit, quod Picea, Pinus, Larix, Cupressus, Iuniperus, & Betula nullis prorsus facultatibus inter se differant. Fuchsius lib. de comp. med. quem postremo locupletatum excudit, in compol. Mithridatis, pro Cedria, quando ea non potest inveniri, lachrymam Abietis substituendam præcipit, ratus utique eandem utriusque facultatem inesse. At ego quidem Galenum secutus, malim Ladanum substitui, donec ab aliis aptiora proferantur, quorum meliori iudicio subscribendum sit. Neque ineptè fortasse Iuniperi um gummi illius vicem supplere poterit: quandoquidem constat omnibus rei herbariæ studiosis tantam inter Cedrum & Iuniperum esse similitudinem, ut altera ab altera vix discerni posset, nisi ea esset differentia, quæ in bacis utriusque manifesta deprehenditur. Cedri liquor, ut Græcis *υνδεια*, ita etiam Latinis Cedria dicitur, Arab. Kitran, sive Alkitran, Ital. Cedria. Ex quibus ita dictis manifestum est Matthiolum nescire, ex qua arbore profluat Cedria, videtur autem existimare ex minore fieri, cum ait: Cedri differentiam à Iunipero ex bacis deprehendi. Deinde si Cedria est ex minore Cedro baccifera, quid attinet eam querere in Syria, cum ea sit propius & valdè frequens.

Cedria substituta hæc observavimus. In Fuchsij Antiballomeno pro Cedria, fructus Cedri substituitur, ubi demonstrandum erat, cuius Cedri fructus sumendus: puto intelligi debere Oxycedri: an verò bene substituitur, considerandum. Cedrio dicto, inquit Galenus, in Asia in frigidis capitis affectibus aut in declinatione calidiorum, rustici eius penuria pressi, Pisselæo, id est, pice & oleo mistis, liquidâ formâ utuntur. Cedri gummi meminit Fuchs. in antid. Mithrid. & pro eo lachrymam Abietis substituendam præcipit, ratus utique eandem utriusque facultatem inesse: at ego (dicit Matthiolus) quidem Galenum secutus, malim Ladanum substituere. Tract. quid pro quo: Pro Cedria, i. e. Pice liquida, Ladanum. Fuchs. inter sua Antibal. Ladanum quoque pro Cedria substituit. Cedri lachryma vide Gummi Elemi, Gesnerus in Cordum. Cedri lacrymæ loco, ut licebit liquore germanicè *Dâgel* dicto, qui ex Betula elicitur, Gesn. in Cordum. Ex Bellonio antè annotavimus ex Betula Cedriam fieri posse, sicut ex quavis resinifera materia, modò pinguis sit: Verum quæ pinguedo est in Betula: non negamus tamen eius succum in quibuscumque supplere posse Cedriam. Videant itaque Lectores sententiam Matthioli antè positam de Cedria Bellonij. Cedriam facimus ex cupresso, inquit Bellonius. Cedria deterriima ex Iunipero, autore Bellonio, quam vulgus Oleum de Cade vocat. Non habetur, inquit Lacuna, Cedria legitima, cum qua maximam similitudinem habet, Oleum Iuniperi dictum in Castilia Mieta. Castalp. Ex lignis Iuniperi montanis vulgaris ligne superposito liquor extrahitur, qui Oleum de Iunipero vocatur apud Mesum. Si hoc pro Cedria vteremur, puto non minorem in eo efficaciam futurâ, quàm si ex magna Cedro haberemus. Matthiolo, ut antè dictum, non ineptè fortassis Iuniperinū Gummi Cedriam supplere poterit.

Vim habet Cedria (inquit Diosc.) quæ viventia quidem corrumpit, mortua verò corpora conservat. Vnde etiam mortui vitam quidam ipsam appellaverunt. Sed & vestes, & pelles corrumpit, intensâ suâ caliditate ac siccitate. Commoda autem est ad

Fusch. re-
preh.Abietis la-
chryma pro
Cedria.

Ladanum.

Iuniperi-
num Gum-
mi.Cedri &
Iuniperi
differen-
tia.Matth. no-
tar.Cedria
substituta
& aquivi-
cationes.
Cedri fru-
ctus forte
Oxycedri.

Pisselæum.

Abietis ro-
sina.

Ladanum.

Elemi.
Betula ju-
cens.Bellon. no-
tar.Cupressus.
Oleum de
Cade.Iuniperi-
num Gum-
mi.

Vires.

Mortui vi-
ta.

est ad ocularia medicamenta, ut quæ illita visum acuat, & albugines ac cicatrices deleat. Cum aceto verò instillata, vermes in auribus necat, & cum Hyssopi decocto infusa, sonitus ac sibila sedat. Et in cava dentium indita, dentem frangit, & dolorem sedat. Idem facit etiam si eum aceto colluatur. In anginis etiam illinitur, & tonsillarum inflammationibus opitulatur. Pediculos item & lendes oblita perdit. Cerastra verò serpentis [morsus] moribus cum sale imposita auxiliatur. Et adversus marini leporis potum, cum passo sumpta auxilio est. Prodest & Elephantiasis laborantibus, si delingatur, aut oblinatur. Purgat quoque viscera in pulmone, eaque sanat, si cyathi mensura sorbeatur. Ea autem optima est, quæ crassa est ac pellucida, gravis odoris, & quæ guttatim emanans permanet & non diffunditur. Vermes & Ascaridas perdit, per clysterem infusa. Fit & Oleum ex ipsa quod separatur à cedria, si ita, velut de Pice dictum est, in coctura pura lana supertendatur. Hoc ad eadem facit, ad quæ etiam ipsa cedria. Privatim verò quadrupedum, & canum ac boum scabiem curat. Ricinos etiam in ipsis perdit, & ulcerationes, quæ ex tonsura ipsorum oboriuntur, ad cicatricem perducit. Fuligo verò ex ipsa colligenda est, velut ex pice, quæ eandem cum illa vim habet.

Plinio annotante cedrus magna, quam cedrelaten vocant, dat picem, quæ cedria vocatur, dentium doloribus utilissimam, frangit enim eos, & extrahit, ac dolores sedat. Cedri succus ex ea quomodo fieret, diximus, magni ad lumina usus, ni capitis dolorem inferret. Defuncta corpora incorrupta avis servat, viventia corrumpit; mira differentia! cum vitam auferat spirantibus, defunctis pro vita est. Vestes quoque corrumpit, & animalia necat.

Ob hoc non censeam in anginis hoc remedio utendum, neque in cruditatibus, quod suaserè aliqui: Dentes quoque colluere ex aceto in dolore timuerim, vel gravitati, aut vermibus aurium instillare. Phthiriales perungere eo non dubitarim, itemque porriginis. Suadent & contra venenum Leporis marini bibere in passo. Facilius in Elephantiasis illinitur. Et ulcera sordida & excrementa in his auctores quidam & oculorum albugines, caliginisque inunxere eo. Et contra pulmonis ulcera cyathum eius sorbere iusserunt. Item adversus tineas [fortè Tannias CH.] Fit ex eo & oleum, quod pisseleon vocant, vehementioris ad omnia eadem usus. Cedri scobe serpentes fugari certum est: Item baccis tritis cum oleo, si qui perungantur. Cedrides, hoc est, fructus Cedri tussim sanant.

Hæc nos capite de Juniperis posuimus, cum quibus nobis videtur Plinius confudisse Cedrum magnam, ea enim non habet baccas. Ac etiam miramur Plinium non reprehendere usum succi Cedri ad ulcera pulmonum, uti fecit in anginis, & cruditatibus: nam Galenus Cedriam ulcera irritare, & phlegmonem excitare, immò quod plus est, septicam esse tradit 7. simpl. Mollem itaque carnem promptè citraque dolorem putrefacit, sicut alia omnia, quæ cum eiusdem sint in calefaciendo ordinis, adiunctam etiam habent substantiæ tenuitatem. At in duris plusculo eget tempore, & vix effectum potest consequi. Porro talia omnia medicamenta, septica vocantur, & septa: sed inter sese maioris, minorisque ratione dissident. Est autem in hoc genere medicamentorum ex primo & infirmissimo ordine Cedria: pleraque enim eorum admodum sunt effi-

cacia. Talia mortuorum corporum carnes corrumpunt: at Cedria exsiccat, simulque à corruptione tuetur corpora demortua, utpote humiditates eorum superfluas depascens: ceterum solida corpora haud attingens: At in viventibus calor ipse, qui in corporibus est, Cedriæ vires adaugens, causa efficitur, ut teneræ ab ea carnes deurantur. Nec mirum videri debet, si cum tanta polleat potentia, lendes, pediculos, & tineas, & in auribus natos vermes interficere valeat, ac fœtum mortuum eiiciat. Alia multa eiusmodi particulatim efficit: Itaque argumentum est ipsam valenter excalefacere, sicut ubi dentium foraminibus instillatur. Siquidem dolores eorum mitigat, sed & ipsos confringit. Extenuat quoque oculorum cicatrices: & visus hebetudini ab humorum crassitudine ortæ medetur. Porro quod eius est pinguius, & ad unguem oleosum, quod suspensis supra eum, dum coquitur, Lanis excipitur, ac colligitur, tota Cedria tenuis quidem est: sed minus acre, quam non minus excalefaciens. Eandem quippe rationem habet ad id, quod reliquum est Cedriæ, crassius illud videlicet, quam Oleum ad amurcam. proinde illud, utpote crassius, est mordacius, & maiore aperiendi facultate præditum. Itaque & ulcera irritat, phlegmonemque illis excitat. Porro oleosa illa Cedria adeo elementibus est viribus, ut etiam plebei, experientiâ docente, vulnera ovibus occasione tondendi à forfice facta, illâ illita sanent, atque etiam eâ & ad ovium scabiem & ad ricinos utantur.

Vinum autem Cedrites, ut nobis Author est Dioscorides, ita paratur. Cedria aquâ dulci lavatur, & singula dolia cyatho uno proluuntur, & sic multo replentur. Calefacit hoc vinum & attenuat, tussi veteri conveniens citra febrem, Thoracis item doloribus, & laterum torminibus, ulceribus in alvo & intestinis, pectore suppuratis, hydropicis, hysteris, sceminis uteri strangulatu vexatis. Facit & ad lumbricos, & ad rigores. Auxiliatur commoritis à bestiis venenatis, & animalia reptilia ac serpentes necat. Aurium quoque dolores instillatum sanat. Cedrites verò vinum Hippocratis, de quo antè, idem esse cum Cedrite hoc Dioscoridis scribit Cornarius, quod consideratione non vacat: quid si Hipp. intelligit vinum paratum ex baccis, vel ramentis Cedri Creticæ?

CEDRVS MAGNA SIVE LIBANI CONIFERA. CAP. XV.



CEDRI Libani. Descriptio. Coni ab annis multis servamus conos, ramos, lignum. Coni quatuor pollicibus altiores, octonos in ambitu circa basin colligunt, paulatim in obtusum turbinem fastigiat, squamis compacti seiscunciam circiter latis, unciæ alius, mediocriter crassis, rufis, per extrema exstata planis, alia alius sinu ita subeunte, ut

te, vt quot sunt earū circūcirca agmina, totidem
 zonis precincti videatur: inferior aut vniuscuiusq;
 ex his squammis pars Lambdoïdes mucrone suo
 hasta adnascitur, iugo elato medium percurrente,
 in valles laterales declivi, totidem consimi-
 libus ex aduerso valleculis respondentibus, quæ
 totidē recipiunt nuculas, pomaceis, aut pyraceis
 granis duplo, triplove maiores, formā nō absimili,
 rutilante quadam resinā, durā, sed fragili, vehe-
 menter odoratā, euidenter acri, fuscas, quarum
 unicuique vncialis triquetra tenuisque membra-
 na affigitur, papilionis alam egregiē referens,
 ita quidem, vt duæ membranæ, uni squammæ
 maiori, averso incubitu, respondeant. Cæte-
 rum pediculus coni validus existit, vncialis &
 sextantis longitudinis, crassitudine ferē extre-
 mi articuli digiti minimi, obliquus, aut in-
 curvus, cortice rugoso, & squamulis exiguis
 (vt in Pino & Pinastro) subindelortatus. Ra-
 mus, quem habeo, pollice crassior, cortice
 crasso, rugoso, foris fulco, intus rufio vestitur,
 materie dura, alba, in ramulos satis crebros di-
 uisus. Lignum verò in assamenta iam confor-
 matum, colore est vndique rufio, (qualem in
 Pyri ligno subinde conspiciamus) pectinibus re-
 ctis fissile, solidum satis, media tamen inter fi-
 bras spatia inania, vt lignum quernum, osten-
 dens, nullam cariem, nullam teredinem sen-
 tiens. Hæc domo meā petita, vbi tres conos
 unico ramo hærentes habuimus à Valerando
 Dourez. Caterum qui cominus in natali suo
 loco terræ hærentem arborem obseruauerunt, eam
 ita nobis depingunt vt *Rauuolffius*, Arbor est
 Cedrus Libani perpetuò virens, robustis ramis
 brachiata, orgyas aliquot crassa, ad sum-
 mam Abietum nostrarum proceritatem assur-
 gens, quanto autem maiores accreverint rami,
 quorum pondere gravatus caudex se inclinat,
 tantum de arboris rectitudine decedit: Rami (vt
 & coni magni, rotundi) sursum spectant, longi,
 tam pulchro ordine dispositi, ac si artificis ma-
 nus resectos æquatōsque apposuisse: sic vt
 eminūs etiam circinatus æqualiter dispositorum
 orbis egregiē appareat: ex quo etiam, ante-
 quam cominus contempleris, facili inter hanc,
 aliasque resiniferas arbores discrimen notes li-
 cet: cateroqui magna huic cum Larice simili-
 tudo, potissimum in foliis, quæ parua, angusta,
 conferta, in exerto fulcello fusco, clavis Mulci
 terrestri longitudine & crassitie simili: quæ, vt
 ait Bellonius, ab vno furculo exorsa quadragin-
 ta, vel quinquaginta simul, serie quadam in or-
 dinem disposita, furculum radiantia, pictoris pe-
 nicillum referre videntur, odorata, subacida, &
 cum leui amaritudine adstringentia. Sola cedre-
 late inter arbores, demptā Abiete, conos in cæ-
 lum tendentes mittit, qui quidem Abiegnis si-
 miles, crassiores, duriores, ac multò maiores,
 quinque, vel senum digitorum turbinati, com-
 pacti squammarum compressarū congerie co-
 agmentati, atque obtusi, ex cinereo fulvi, conis
 Pini alioqui graciliores, tam firmiter ramo adha-
 rentes, vt a parente diuelli non possint, nisi
 avulsā arboris parte: Coni porro hiantes se pan-
 dunt, ac paulatim diffusi roribus & pluuiis de-
 cidunt, relicto in ramo pediculo firmo & tereti.
 Semen habet Abieti simile, non vinaceo ma-
 ius, dulcis saporis, vt Piceæ, ad cuius latus oleo-
 sum quidpiam, includitur odoratissimum. Pe-
 diculus squammam non prius exiit, quàm co-
 nus duos annos excefferit, quem integrum an-
 num fert, antequam maturescat, quod Hæne

potissimum fieri solet. Duas profert resinas, quemadmodum & Abies, alteram in tuberculis
 albam, nihil prorsus amarulentam, nec gravis
 odoris: alteram sua sponte exudantem, quæ cum
 retorrda sit, naribus admota, Fraga redolet, o-
 doratæque gustatu percipitur, sed ita pertinaci-
 ter dentibus inhæret, vt non nisi cum difficul-
 tate auferatur. In monte Libani tantum 24. sup-
 putavi. Ex hac Libani montis Cedro Salomon
 templum Hierosolymitanum extruendum fecit.

De hac etiam *B E L L O N.* Obser. In cacumine
 montis Libani ostenduntur cedri altissima, si-
 miles his, quibus Salomon exædificandum tem-
 plum curavit diuturnitatis ergò. Hæc sola ar-
 bor cum Abiete fructum habet sursum vergen-
 tem. Fert magnos conos, duos, Pini conis limi-
 les, ni essent leviores. Item lib. 1. In monte Li-
 bani Cedri viginti & octo plus minùs. Cedros,
 quas in Amano & Tauro vidimus, eandem cum
 predictis similitudinē habere comperimus: Hoc
 affirmare possum, Cedrum magnam nusquam in
 Creta nasci. Audiui tamen à quibusdam fide di-
 gnis hominibus, Cedrum magnam supra Niceam
 in montibus nasci. Et hæc est Cedrus alta, & ce-
 drelate, etiam à Theophrasto tradita: A' Diosc.
 etiam cap. de Agaritem cap. de Cedro. Nec non
 in sacris literis pro Cedro Libani & Salomonis:
 Vt & à Plinio lib. 16. cap. 39. à quo confunditur
 sæpè numero cum Oxycedris, siue Cedris mino-
 ribus: de maiori autem loquitur Plinius, quum
 ait Cedriam præferre, & cum collocat inter La-
 rices.

MELCHIOR Lully, Eques, Præfectus, siue
Land-Amman in Underwalden in sua peregrina-
 tione Hierosolymitana cap. 13. narrat se spatio
 tredecim horarum ascendisse montem Libanum,
 & pervenisse ad locum Cedris confitum, quos
 peroptabat videre: se autem reperisse Cedros,
 Mirumque esse tantas arbores & tam pulchras i-
 bi provenire supra rupes. Istud autem mirabi-
 lius esse nullum posse numerare eas, licet pauca
 sint, seque eas supputasse, quæ integræ & viren-
 tes erant, ac comperisse 23. alios 24. alios 25. Tra-
 ditque præterea hanc arborem celebrari in sacris
 literis: Ac huic comparari Divam Virginem Ma-
 riam: cum dicitur, Exaltata sum quasi Cedrus in
 Libano. Arbores esse magnas & altas, sex aut
 septem homines vix amplecti posse truncos: eas
 ferre conos similes conis Piceæ [den Forchen]
 sed maiores, semper virentes esse arbores. Quam-
 vis infideles cupiant perdere, manere integras.
 Salomonem excellentiam huius arboris cogno-
 visse, idèd non sine causa ex loco prædicto (sci-
 licet Libano) desumpsisse huius arboris ligna ad
 templi Hierosolymitani ædificium. Se vidisse ibi
 veteres arbores à longo tempore deiectas, incor-
 ruptas, quæ similes erant truncis Fraxini, Eschen,
 aut Aceris, Alhorn. Ac tandem datos fuisse sin-
 gulis ramos cum duobus conis, dictumque fuisse
 alio etiam in loco huius montis provenire hanc
 Cedrum arborem, sed iam dictā minorem.

Anguill. Cedrum Hebræorum & Sacrarum Li-
 terarum: quidam existimant Laricem esse mascu-
 lam Plinio, verum non video, quomodo id dici
 possit: Si autem ita res se habeat: aliam dicere
 non possum, quàm Cedrum, cuius meminit
 Theophrastus, dicens in Syria nasci. Existi-
 mo Dioscoridem, cum dixit Cedri fructum esse
 similem Myrto, voluisse dicere potius Piceæ. Hac
 ratione iuxta nostram opinionem Cedrus Dio-
 scoridis, erit eadem cum Cedro sacrarum pagi-
 narum.

Doda.

Resina dua

Cedri Sa-
lomonis.Coni sur-
sum ver-
gentes.
In Libani
paucæ Ce-
dri.In Creta
non nasci-
tur.Cedrus
Theoph.
Diosc. Sa-
lomo. Plin.
Plinii er-
ror.
Oxycedrus,
Cedrus
minor.Mirum de
Cedro Li-
bani.Larix ma-
scula Pli-
nio.Diosc. cor-
rigitur.

Cedrelate Pliny.
Cedrelate unde Pliny.
Dodonæo, Cedrus magna, Cedrus maior conifera. Græcis *κείδρον*: Latinis similiter Cedrum: Plin. lib. 24. cap. 5. Cedrelatem nominat, quasi Cedri Abietem, aut Cedrinam Abietem, tum ad differentiam minoris Cedri, tum quod Abietem valdè referat.

Cedri duplex genus.
Apud Matth. in Diosc. hæc habentur Cedri arboris Theophrasto, Plinio, & Galeno duplex est genus, nempe maius & minus.

Matth. not.
Et in Epit. Cedrus, duum generum est, maior & minor. Maioris duo genera, quemadmodum & minoris. Proceræ arbor est, Abieti perquam similis. Quæ in minoris genere est floret, & fructum non fert. Altera verò contrà, nunquam floret, sed conos tamen profert, Cupressi longi maiores. Resinam fundit laudatissimam.

Camer. reproch.
Idem Matthiolum reliquit suam reprehensionem Dioscoridis in post. com. Ital. quod miror: si enim lectio rectè restituta, à Matthiolo quæ occasio reprehensionis? Iconem exhibet in qua coni placent, bene respondentes nostris conis, quorum mentionem antè fecimus: an verò folia sint disposita prout pingit, non sine occasione dubitamus, quandoquidem aliter longè disposita pinguntur apud Rauvolfium, qui arborem virentem vidit: ille etiam nobis videtur suo nomine & nimium securè scribere duo genera esse, & cætera, quæ in Epitome tradit, de hac arbore, ab eo non visa, nec observata: Camerarius in Epitome modò dicta, & in hist. Germ. eius Iconem innotavit, quæ partim desumpta videtur ex Rauvolfio, contra tamen eius historiam: folia non sunt Abietis modo disposita, sed multa simul ex uno veluti nodo, prout demonstrat nostra Icon, quæ nobis absentibus est facta ad Iconem Camerarij: sed minùs concinnè.

Matth. error alius.
Cedrus magna.
Oxycedros.
Plin notatur.
Matthiolum Cedrum magnam falsò bacciferam cum Dioscoride statuit, cum conum eam gerere Guillard. in epistola ad Rosarium comprobarit. Ante omnia, inquit, conveniens est docere Cedrum magnam à Cedro simpliciter dictâ, quæ propriè Oxycedros vocatur, & Iunipero differre. Hanc siquidem & Iuniperum eandem esse arborem non recentiores solum, sed etiam veteres quidam opinati sunt. Nónne quæ de Iunipero Theoph. refert, Plinius Cedro magnæ tribuit? Mirum minùs videri debet Gazam Cedrum apud Arist. Iuniperum convertisse. Illud fortasse levius cuiquam videri possit, Plinium Cedrum magnam cum Iunipero confudisse. Quis nisi velatus non animadvertit Cedrum hanc eandem esse arborem cum illa, quam Theoph. fructum Myrti baccis æqualem ferre scriptum reliquit? Cedrus, inquit Theoph. nodosa est, halosa, & tortuosa, Iunipero non absimilis, verùm brevior. Sed quid quæso, egregii magnificique ex arbore Iunipero humiliore, nodosâ adhæc, halosâ, & materie tortuosâ constante strui poterit? trabesne, quibus magna ædium moles incumbit? an malus, quo nihil solidius, nihil firmitus in navi esse concedet: an denique templorum valvæ, columnæ, testæ, deorum simulachra? profectò nihil horum, ut Guillard. fert opinio. Quare alterius fuisse generis Cedrum istam nobilem fatendum est. Narrat potè Plinius Cedrum maximam in Cypro ad undecimem Demetrii succisam 130. pedum, crassitudinis verò ad trium hominum complexum. Comprobat id in primis Theoph. Cedros in montibus Syriæ cum longitudine, tum crassitudine præstantissimas exire, quippe quæ ad eò crassescant, ut sint quas ulnæ hominum quatuor nequeant amplecti. Cæterum Cedrum hanc Larix est.

Tom. I.

cem esse, vel inde perspicuum fieri credit Guiland. quod in hodiernum usque diem Larix copiosissimè in Libano nascatur, & altitudine excellat. Quod autem eum maximè movet, ut Cedrum Laricem credat, illud est, quia Dioscor. Agaricum *κείδρον* nasci perhibet. At Agaricum in nullius alterius arboris trunco præterquam unius Laricis gigni, notius, quàm ut pluribus demonstrare sit necesse, dicit. Proinde corrigendum Plinium ubi legit: Galliarum glandiferæ maximè arbores Agaricum ferunt. Scribendum autem, Galliarum coniferæ, aut resiniferæ maximè arbores, Agaricum ferunt. Nam glandiferæ nullo modo genuinum Agaricum producere possunt, quicquid dicat Brassavolus. Huc accedit quod Plinius toto opere semel *κείδρον* Laricem convertit, ut subolevisse Plinium sibi firmiter persuadeat, Cedrum quam Cedrelaten vocat, rectè Latinis, Laricem nuncupati, nec transversum quidem digitum arbores hæc à se discedere. Habes quid somniet Guil. de Cedro magna, quàm falsò Laricem pronunciat. Larici folia decidunt, Cedrus magna perpetuò viret. Rami Laricis dorsum propendent, Cedri magnæ sursù spectant.

Paulus verò Hess. Defens. II. pro Guill. increpans Matthiolum, quod neget se scripsisse Cedrum magnam bacciferam ait, Nónne cum Dioscorides Cedrum magnâ bacciferâ facit, ipse pro Cedro plantam bacciferam, per subiectam oculis Iconem proponit? Sed dicit Cedrum minorem, non maiorem eam esse, quam ille baccis onustam depingit. Quasi verò Cedrus Phœnicea minoris Cedri genus sit, quam maiori Cedro esse adscribendam liquidd, Dioscoridis testimonio, contra quàm censet Plinius, comprobatur. Etenim Dioscorides Cedrum magnam baccas Myrti magnitudine ferre ait, quam notam Plinius falsò minori Cedro reddidit, cumque maioris Cedri eodem loco duo fastigia proponit, non maiorem Cedrum, sed minorem, imò ne Cedrum quidem, sed Iuniperum attingit, cui sanè Iunipero notas illas omnes, à Plinio Cedro maiori ibi redditas, Theoph. assignat, qui etiam Iuniperum eodem lib. Cedrum vocari ait, unde Plinii errorem profluxisse dubium non est. Sed utriusque authoris verba antè recitavimus, ex quibus palàm est, confudisse Plinium duarum plantarum, Cedri sc. & Iuniperi, notas, idque nullo alio argumento, quàm quod Iuniperum à Græcis Cedrum quoque dici apud Theophrastum legisset, & quæ propriè Cedrus erat *κείδρον*, id est, Iuniperum etiam ab iisdem vocari in Theriacis Nicandri invenisset. Versiculus eius hic est: Nec te remedium lateat Polii herbæ, aut Cedri Arceuthis: quæ vox in communi significationis æstimatione, Iuniperi bacca nunc est, & nihilominus ille, cum Cedrum dixisset, à Iuniperi appellatione baccam intulit, quam *κείδρον* dicturus erat. Quod fit, ut pro comperto habendum sit, Cedrum, Iuniperumque mutua invicem appellatione quondam dici & significari solitas: quod eiusdem Nicandri antiquus interpret testatus est, dicens: *κείδρον* vocari fructum Cedri, quoniam & arbor ipsa *κείδρον* dicatur: quâ voce posteriores in Iunipero tantum usi sunt. Proinde mirum minùs videri debet, & Theodorum illum Gazam *κείδρον* apud Arist. animal. 7. cap. 3. & Theoph. lib. 3. de caus. pl. cap. 23. Iuniperum convertisse. Cæterum ut Plinius Cedrum in magnam & parvam divideret, quod neminem ex Latinis Plinio antiquioribus, cuius monumenta ad nostram ætatem pervenerunt, fecisse constat, in causa fuit, vel quia Diosc. Iunipe-

Agaricum;

Plin. corrigatur.

Brassavolus taxatur

Guillard, notatur.

Matth. taxatur. Cedrus magna non est bacciferæ.

Cedrus Phœnicea magna.

Plin reprobi.

Iuniperus.

Cedrus arceuthis.

Cedrus Iuniperus quondam appellata.

Galenus error.

rum in magnam & parvam discrevit, vel quia alius quispiam Plinio vetustior, Cedrum, quæ Juniperus erat, eadem differentiâ maioris & minoris separavit. Nam qui Cedrum propriè dictam in magnam & parvam ante Galenum diremerit, ignoramus, etsi eundem Galenum in Hippocedro, seu Cedro magnâ isdem erroribus, in quos Dioscorides prolapsus est, implicitum esse videamus, & Juniperos Dioscoridis, nihil à Cedris Theophrasti differre putemus. Hactenus ille.

An Cedrus An Abietis species? Negatur.

Inter Cardanum & Bellonium non parva controversia est, sitne illa arbor, quam in Libano vidit Bellon. pro Cedro, vera Cedrus, an potius Abietis quædam species? Argumenta negantia veram Cedrum possunt esse huiusmodi. Primum. Ista est Cedrus, quam Theoph. lib. 3. cap. 12. ex sententia Veterum proponit: ut & quam Dioscorides, quæ scilicet arbor est magna, ex qua Cedria colligitur fructu Juniperi. At hæc differentiâ quæ apud Theoph. significanter ad differentiâ Juniperinæ Oxycedrum & Cedrum simpliciter dictam arguit, Arbori quam Bell. in Libano

vidit non conveniunt. Ergo. Arg. 2. Cedrus Cedrides baccas fert non conos, authoribus Theophrasti. Diosc. & Galeno. 3. Specie sunt, imò genere differentes arbores baccifera & conifera, non itaque in unum genus proximum aut speciem cogendæ. 4. Ad Abietes & Larices pertinet arbor Libani, non ergo ad Cedri genus. 5. Cedrinum oleum ex baccis fit, non ex conis arboris Libani. 6. Quæ arbor in lectione sacra apud Latinos & Græcos Cedrus Libani dicitur, ea Hebraicè vocatur *Oretz*. At hæc vox Pinum, vel Abietem, vel Laricem, vel Ornum magis signat, quàm Cedrum Theophrasti. Immo Rauvolf. Cedri Libani iudex oculatus, indicat Larici similem esse, ut sit species quædam Laricis & non Cedri. Controversia igitur iudicium est, inquit Libavius, arborem Libani Cedrum Larignam, vel Laricis speciem esse, & Cedri nomen aliunde accepisse, cum à Cedris propriè dictis toto genere distet. Atq; ut Cedrus Juniperina appellabatur olim, ita Larix hæc Cedrina, vel Cedrus Larigna.

Cedrus Libanica. Theoph. & Dioscoridis ignota.

Pro cono Pini pictus Cedrus conus. Lonicers error, & Ryffii. Cedrus Hebraica. Pet. Cresc. figmentum.

Cedrus Palestina. Matth. nor. Lob. redarguitur. Cedrus Syriaca.

Apollo rad. non. vocat hanc arborem Cedrum Libaniam, Hebraicamque: dicens, nos posse facile assequi hanc non cognovisse, nec describere voluisse Theophrastum, vel illum secutum Dioscoridem: Plinium verò Juniperis semen Cupressi simile addidisse, ac ad Libaniam, Hebraicamque Cedrum alluisse foliis capillatis, Lariceis, Pineisve brevioribus, minimè tamen aculeatis.

Lonicerus pingit conum Cedri, cum cono Pini, nec ab eo distinguit, quàm bene autem, iudicent lectores. Riffius quoque sub nomine Nucis Pini pingit in suis in Diosc. commentariis fructum Cedri Hebraicæ. Sic Pet. Cresc. pro Cedro, nescio quos floccos pingit. An Lacuna Cedrus maior in insula Cypro proveniens, ex qua Salomon templum edificavit?

Callor. Durant. *ῥέδρον*, Cedrus, Cedrelate proveniens in Syria in monte Libani.

An Cæsalpino fuerit Cedrus Libani & Magna, considerent lectores, & quam Cedrum intelligat per magnam, & per Syriacam Theophrasti, de quibus antea. Lob. & Penæ Adv. Cedrus Libanica & Palestina, præcelsa Græcis, minùs verè à Matthiolo delineata. Lobelius in postremis figuram aliam proponit: sed si vera, quàm in re prior eius melior sit, quàm Matthioli, non animadvertimus. Had. Jun. Cedrus, Cedrus conifera, *ῥέδρον* dicitur

Plin. *ῥέδρον*, *ῥέδρον* Nicand. interp. Arab. Serbin. Cederbaum / Belg. Cederboom / Gal. Cedre, Cedre du Liban, Ital. Cedro, Hisp. Alerce, Angl. Cedar tree. Et hæc est quam Hist. Lugd. Cedrum Phœniceam quoque appellat, atque eam *ῥέδρον* Theophrast. [ut Plin. interpretatus sit] Gazam ineptè Punicam dixisse, à Phœnice, quæ Syria pars, à qua etiam Syriaca. Cedrelate quoque nuncupari, quia proceritate *ῥέδρον* æquet: Dendrolibani in Geoponicis. Pediculum per medium conii tractum, à quo post biennium squammæ defluunt, malè Bellonium scribere vocari *hastulam* à Plinio, cum illi *assula* legatur, non *hastula*, & Cedri nulla fiat mentio, sed Piceæ. Viam & vires videndæ inter ea, quæ de Cedro diximus.

CUPRESSVS

CAP. XVI.



Inter arbores Iconiferas & resiniferas iure cōnumeratur: procerò siquidem, recto, crassoq; caudice surgit Cupressus, cortice ferè spadiceo, materie firma, solida, odorata: supra medium in ramos abit, metam concursu suo effigiantes: folia Cedri retusa, aut Sabina imbricatim connexa, perpetuò virentia: galbuli Iuglandis nu-

ci pulvinato calice tectæ æquales confragosi, rimas agunt in clavata tubera dehiscences, inter quorum commissuras semina continentur ruffa, sublonga, altera parte rotunda, altera acuminata, femiculmo latiora, medullâ donata. Sapor acerbis, qui potissimum in conis elucet. Lignum pallidum, aut rubescens, nec cariem sentit, nec teredinem, firmum, durum, vndulis nonnihil crispatum, micis saturatoribus, nunc longis transversisque, nunc parvis, punctorum instar, variantibus. Illi Odor suavis: sapor verò vix ulus excellens, præterquam in cortice, qui evidenter linguæ offert adstrictionem cum amarore, eoque haud ingrato in veteri quod excessit triginta annos.

Cæsalpinus sic describit: Cupressus arbor est quam iuxta sacras ades serunt ornatus gratia, in rectitudine tantum crescens, more Abietis & Piceæ: ramis densè circumvestientibus, modò fastigiatis: quæ femina vocatur: modò ad latera sparsis, quæ mas: foliis nullis, sed ipsamet germina tenuiter Foeniculi modo scissa: folia videntur pulposa, insunt tamen in nuper nascentibus foliola brevía, acutave, sed hæc in adultis degenerant in brevissimas veluti squamas totos furculos convestientes: amentaceum quid exile fert, in summis germinibus, conum Nucis magnitudine ex crassis & lignosis squamis constantem, quibus

Cedrelate. Etyma. Dendrolibani.

Hastula. Plinij.

Bellon. repich.

Plin. resituitur.

Fructus.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Pityo.

Semina. bus dehiscences parva quædam semina decidunt.
Lignum. Lignum odoratum, & resinofum, non sentiens putredinem.

Mas & femina. Olim nonnullos simplicium medicamentorum
Vitalonga. investigatores in dubium vertisse constat, num
Cupressus mas ex femina quoque proveniret. Sed
adhuc ipso Theophrasto id attestante plerumque
Cupressum quoque ex femina marem provenire
affirmant. Neque hac inter proceras erectasque
brevem habet vitam. Mas omnino infœcundus
est, & femina pleræque steriles. Arborum quo-
que quarundam semina [scilicet *δυσήματα* *μικρά*]
Semina parva. parvula, vixque visu percipienda sunt, seu Cu-
pressi. Huius enim fructus non id totum est, quod
pilæ speciem gerit, sed quod cono innascitur,
præterque [αετός] exile [αλενόν] & quasi Laricis
Pygodes. [πυγώδες] seminiproxi mum: id verò pilula sua de-
hiscente evolat, & legi proinde non nisi ab ex-
perto homine potest. Exemplaria Aldinum &
Pygodes. Basileense legunt πυγώδες: Giza vertit Laricis, ut
Scalig. sapiens πύρι Laricem interpretatur. Scaliger verò
legit πυγώδες, fusturaceum, quod an bene resti-
pit. tutum adhuc dicere non possum, quia semen Cu-
pressi maturum non tale: præterea comparat fru-
ctum Cupressi cum fructu πύρης. Seminum verò
ipforum nullus terminus est: Alia. n. cū pulpis
[cum eo quod ambit] defluunt: alia verò ut Pini
Picolæ & omnium Coniferarum Conis adhuc
pendentibus profiliunt, vasaque ipsa inania re-
linquunt: In istis verò ut in aliis omnibus perpetuò
virentibus serò perficiuntur: suntque exilia
membranacea. Huic aliisque in quibus aliquid
inest pinguedinis ut Oleæ & Cedro ligna Austri-
no Cælo exudant quod quidem prodigium &
ostentum esse creditur. Punica enim, & Ficus,
Auctu diffi-
cilis. & Vitis, auctu faciles: Palma & Cupressus diffi-
ciles, Cupressus cæteris quidem in locis semine pro-
venit, in Creta autem insula etiam trunco, ut
montosa in Tarra. Apud has enim Cupressus cæ-
dua [καζιζόνη] est, quæ ex cæsura [από πυγώδους] ger-
minat modis omnibus præcisa: nam & ab terra,
& parte media, & superna: alicubi etiam ex radi-
cibus germinat, sed rarò. Viret ex urbanis Cu-
pressus quoque perpetuò. In Cyrenensi autem
optimè prodit, oleumque plurimum fit. Cupres-
sum verò loca fervida magis habent, ut Creta, Ly-
cia, Rhodus. Hinc folium carnosum. Quin &
minus sæcunde secundioribus, & deterius fru-
ctificantes, prohius fructificatibus magna ex par-
te firmiores, nisi aliquo in genere mas fructuo-
rior esse soleat, ut alias quasdam affirmant, & Cu-
pressum. Natura quidem perpetua Cupressus,
sed inter cæteras diuturnior videtur: itaque in
Epheso cupressina materies, ex qua valvæ templi
nuper constructi Dianæ, quatuor ætates reservata
duravit. Sola hac nitorem etiam recipit, ideòque
ex hac condere operum lautiora consuevere. Ex
reliquis post Cupressum ac Thuiam, Aliæ planta-
rum magis fimum & aquam diligunt, aliæ minus:
ut Cupressus, quæ nullo pacto fimum nec aquam
concupiscit, sed etiam emori dicitur, si copiosè
novella rigeretur. Itaque in Creta insula montibus
Idæis, Leucisque vocatis super summa, quibus
nix nunquam deest, Cupressum comperiri affir-
mant. Et hæc sunt, quæ passim reperire licet apud
Theophrastum, ex translatione Gazæ.

Fructus. Quæ verò iam sequuntur, ex Plinio collegi-
mus. Cupressus advena, & difficillimè nascenti-
um fuit, ut de quâ verbosius, sæpiusque quàm
de omnibus aliis, prodiderit Caro. Natu mo-
rosa, fructu supervacua, baccis torva, folio ama-
ra, odore violenta, ac ne umbrâ quidem gratio-

Pygodes. Tom. I.

Semen exi-
le membra-
naceum.
Prodigia.

Auctu diffi-
cilis.
Cupressus
cæsura germi-
nat.

Perpetuo
vivet.
In agro Cy-
renensi.
Locus qua-
erit.
Folium car-
nosum.
Duratio.

Vfus.
Fimum &
aquam non
concupiscit.

Locus.

Cupressus
Plinio.
Italia ad-
vena.
Natu mo-
rosa.
Bacca.

Tom. I.

sa, materie rara, ut penè fruticosi generis, Diti-
sacra, & idèd funebri signo ad domos posita. Fæ-
mina sterilis diu. Metæ demum aspectu non re-
pudiata, distinguendis tantum Pinorum ordini-
bus: nunc verò tonsilis facta in densitate parietum,
coercitæque gracilitate perpetuò tenera.
Trahitur etiam in picturas opere historiali: ve-
natus classesse, & imagines rerum tenui folio,
brevique & virenti supervestiens. Duo genera
earum. Metæ in fastigium convoluta, quæ & fæ-
mina appellatur. Mas spargit extra se ramos, de-
putaturque & accipit vitem. Vtrique autem im-
mittitur in perticas, asseresse amputatione ra-
morum, qui xiii. anno denariis singulis vaneunt.
Quæstuosissima in saturatione silva, vulgoque
dotei Filiarum antiqui plantaria appellabant.
Huic patria insula Creta, quanquam Cato Ta-
rentinam eam appellat, credo, quod primum cõ-
venerit. Et in Enaria succisa, regerminat. Sed
in Creta quocunque loco terram moverit quis-
piam, nisi seratur alia, hæc gignitur, protinùque
emicat. Illa verò etiam non appellato solo, ac
spontè, maximeque in Idæis montibus, & quos
Albos vocant, sum nisque iugis, unde nives nun-
quam absunt, plurima: quod miremur, alibi non
nisi in tepore proveniens, & nutrimentum magno-
pere fastidians. Nec terra tantum natura circa
has refert, aut perpetui cœli, verum & quædam
temporaria vis. Imbres aliæque plerumque semi-
na afferunt, & certo fluunt genere, aliquando
etiam incognito: quod accidit Cyrenaica regio-
ni, cum primum ibi Læscipitium natum est: ut in
herbarum natura dicemus. Nata est & silva urbi
ei proxima imbre piceo, crassoque circiter urbis
Romæ annu cccclxxx. In Oriente post Te-
rebinthum & Lentiscum optimam tenuissimam-
que fundit resinam Cupressus, acerrimam sapore.
Fit & ex hac Oleum, quod Carynon vocant.
Hæc verò aqua odit, ut Iuglans, Castanea, La-
burnum. Sed nec decidunt folia Cupressi, quæ
carnosa sunt. Trifera est & Cupressus. Namque
baccæ eius colliguntur mense Ianuario, & Maio,
& Septembri, ternasque earum gerit magnitudi-
nes. Cariam vetustatemque non sentit Cupres-
sus, nec rimam fissuramque spontè capit, unde
maximè æterna putatur. Sicut valvæ sunt & Cu-
pressi, & iam quadringentis propè annis durat
materia omnis novæ similis. Hoc quoque notan-
dum valvas in glutinis compage quadriennio fuisse
Cupressus in eas electa, quoniam præter cæte-
ra uno in genere materia nitor maxime valeat æ-
ternus. Nonne simulachrum Vejovis in arce &
Cupressi durat, à condita urbe quingentesimo
primo anno dicatum? siquidem adversus cariem
tineasque firmissima. Minimis grans constat se-
men Cupressi, ut vix perspicere quædam possint,
non omitendo natura miraculo, & tam parvo
gigni arbores, tanto maiore Tritici & Hordei
grano ne quis Fabam reputet. Ergo & Cupressi
femina (mas enim ut diximus non gignit) pilu-
la collectæ, quibus docui, mensibus siccantur
Sole, ruptæque emittunt semen, formicis mirè
expetitur: ampliatio etiam miraculo, tantuli ani-
malis cibo absorti natalem tantarum arborum.
Seritur mense Aprili, arca æquata Cylandris, aut
volgulis, densum: terræque cibus supercernitur
pollicis crassitudine. Contra immane pondus at-
tollere se non valet, retorqueturque sub terra.
Ob hoc parcius vestigiis. Leniter rigatur à Solis
occasu in trinis diebus, ut æqualiter bibat, donec
erumpant. Differuntur post annum dodrantali
filo, custodita temperie, ut viridi cælo serantur,

Materies
rara.
Femina.
Tonsilis.
Duo genera
Plinio.
Vitem reci-
pit.
Asseres.
Silva dos
filiarum.
Plantaria
Creta.
Tarentina
Catoni.
Spontanea.
Locus:

Resina.
Oleum.
Aqua odit
Folia non
decidunt.
Folia car-
nosa.
Trifera.
Bacca.
Cariam
vetusta-
tatemque non
sentit.
Valvæ an-
tiquissima.

Simula-
chrum an-
tiquissimu.

Granapara-
sa.

Mas steri-
lis.
Formicarum
cibus.
Serendi tẽ-
pus & mo-
dos.

Mas steri-
lis.
Formicarum
cibus.
Serendi tẽ-
pus & mo-
dos.

Mas steri-
lis.
Formicarum
cibus.
Serendi tẽ-
pus & mo-
dos.

Mirum de Cupresso. ac sine aura. Mirumque dictu, periculum ea tantum die est, si foraverit quantulumcunque imbrem, aut si afflaverit. De reliquo tutæ sunt, perpetua securitate, aquasque postea odere. Nec aquam solum aspernatur, sed & fimum, & circumfossuram amputationemque, & omnia remedia odit: quinetiam necatur. Hanc quidam Creticam dixerunt. Floret post Laurum Cupressus. Haftenus Plinius.

Culturam odit. Ineptè scribit Matthioli, eiusque figmentum secutus Lacuna, Cupressi semen aded minutis granis nasci, ut atomis comparari possit, atque ob id agrè perspicui, suam temeritatem demonstrantes, talia enim non viderunt semina: ea si in conis considerassent, non sanè talia scripsissent, aut si saltem legissent, quod scribit Scaliger, contra Theophrastum, eum abuti nostris sensibus. Semina namque, quod in descriptione diximus, sunt maiuscula, sublonga, semiculmo latiora. Merito igitur in Hist. Germ. tantam seminum tenuitatem omisit, quæ tactu non possint, ne dum visu distingui.

Cupressus Cretica. Florendi tempus. Dodon. Lat. in fol. duas habet Icones, primæ titulus est Cupressus, alteri Cupressi ramus cum fructu, quæ Lobelij est. Apud Bellonium prava est Icon. Sic Pet. Cresc. pro Cupressus nescio quæ sarcimina ramis affingit.

Matth. & Lacun. notantur. Cupressum Virgil. Cyparissum vocat, Offic. Cypressum, Græci κυπρίσσιον & κυπρίσσιον. German. Cypressenbaum / Belg. Cypressenboom. Gall. Cypres, Ital. Cypresso & Cupressu, Hisp. Castil. & Angl. Cipres, Bohem. Cypriß, Hung. Cypros fa. Arab. (addit Lacuna) Serin, Catal. Ciprer, Portug. Alipreste.

Theoph. reprehenditur. Dicitur autem κυπρίσσιον, ἀπὸ τοῦ κῦρον πύκνους, à partu ramulorum parvum (ut inquit Didymus) vel quodd ex aqua & ramis & fructus erect. Vocatas etiam cupressos, quæ idem prodidit, quodd nobis essent oblectamento, vel quodd charites nobis aspectu sint iucundo.

Dod. Icones dua. Bellonius taxatur. P. Cresc. not. Nomina linguarum. Non rectè interpretatus est Munsterus illud Ezech. 31. ubi Hebraicè scribitur Erez, & vertit enim ipse Cedrum, cum tamen scriptum sit Græcè κυπρίσσιον. Vbi porro Cant. 1. legitur Hebr. Berochin, scribit Forsterus esse, qui velint Cupressum, ipse autem intelligit Fraxinum, ut copiosius annotatum alibi. Fructum Cupressi, Theophrasti & Dioscor. autoritate motus Turnebus, σφαῖρα πῖς κυπρίσσιον, globulum Cupressi vocat, ac ideo Varronem emendandum putat, qui Galbulum vocet, dicens lib. 1. c. 46. Semina quædam ad oriendum sunt usque aded parva, ut sint obscura, ut Cupressi, non enim Galbuli, qui nascuntur, tanquam pilæ parvæ corticæ (corticæ) id semen sunt, sed in his intus primigenia semina dedit natura. Melius igitur faciunt, qui Nuces appellant, aut pilulas Cupressi cum officinis. Germ. Frucht vom Cypressenbaum. Belg. Cypresnoße, Gallicè, Noix de Cypres, Ital. Nocciolo di Cypresso, Hisp. El agalla del Cypres. Ætius Cupressi scobem &amenta πλεξιματι, alias etiam πλεξιματι vocat.

Charites. Eam cum Poeta nominabimus coniferam, laevem, acutam, arduam, teneram, plorantem, alticoriam, rotantem, odorantem, viridem, celsam, nigram, odoriferam, deplorantem, viridantem, Stygiam, & cum Ovidio feralem:

Munst. notatur. Funeris ara mihi ferali cincta Cupressu. ut & acutam,

Berochin Hebr. Vallis erat piceis & acuta densa Cupressu cum Sylio maestam:

Fructus σφαῖρα. Varro corrigitur. At feralis decus maestus ad busta cupressos, Funereas.

Galbuli.

Nux aut pilula Cupressi.

Pelecyra Acrio. Prisma. Epitheta.

Feralis.

Maesta.

Dicitur etiam eadem funesta, ed quodd & tardè crescat & succisa non repullulet: quapropter funebri signo ante defunctorum aedes eam posuere Maiores, unde Daniel Cerot.

1 puer & postea funestâ cinge cupressu.

Licebit & triseram cupressum cognominare, ter siquidem in anno fructus eius colliguntur, Ianuario scilicet, Maio, & Septembri.

Cæterum, uno cupressi nomine mas & femina comprehenditur. Cupressu similis quoque Thya, seu cupressus silvestris Theoph. cuius fructum esse Abbel orientalem credimus, de quo mox. Cæsalpini autem Sabinam, vulgarem arborem in maritimis, crassiorē Junipero, quam Dioscoridem in codice Hermolai Juniperum maiorem vocare ait, seu cupressum silvestrem, Theophrastum etiam Juniperum, licet ab aliis cedrum vocari testetur Dioscorides, nos cedrum Lyciam retusam Bellonii facimus. Thua item apud Theoph. authore Cæsalpino, ad cupressum reduci oportere videtur, de qua hoc lib. cap. de Thua & cedro Atlantis montis. chamæcyparissum etiam, quasi pumilam cupressum vocant, vulgò du Cypres, quod quasi sit cupressi arboris. Sunt qui hanc Abrotanum scæminam esse putent, de qua suo loco, sub chamæcyparisso.

Frater C. Bauh. misit nobis Lutetia arbusculas Cupressi quas plantavimus in horto Ill. C. VV. Montbelgardi. Lutetia sanè copiosas & pulchras vidimus arbores magnas variis in hortis. Montpelii abundat ad magnam excrecens altitudinem, ferens nuces Autumno, quæ durant per totam Hyemem & Aestatem. In Italia etiam frequentem observavimus, ut Venetiis; Patavij, Mantue, Veronæ in cœnobio al. frati d. S. Ioan. de monte, ubi vestigia antiqui Theatri apparent. Lugduno Io. Vimart insignis Pharmacopæus misit ramos, quos plantavi in horto Ill. C. VV. Teste Turnero in Anglia in horto, cui Sion nomen, copiosa. Odere [inquit Matth.] Cupressi flumina, lacus, omnesque aquosos tractus, quo sit, ut in eiusmodi locis sata, statim inarescat. Quod si rectè scivisset Adamus Lonicerus, non tam facile, ut puto, scripsisset, Cupressum humidis gaudere locis. Hinc rectè Bellon. Cupressus tamen advena & difficillimè nascentium fuerit, tamen nunc tam mares, quam scæminas vulgò satas, præcipuè apud Turcas, non in hortis modò, in quibus vbique cœpere propagari, verum etiam in agris feri & collibus solere comperio, ita ut circa Byzantium colles Cupressis pubescere videas, quemadmodum etiam in vineis & sepibus. In Creta Cupressorum silvas nequaquam comperias, sed ipsarum hic vnam, ibi aliam in abruptissimis locis, aquas enim odit. Bellonio assentitur C. Bauh. apud Matth. ita scribens: Cupressus apud Italos in cœmeteriis colitur, cum funebri arbor olim fuerit habita: plurimas vidimus non longè Patavio in colle circa Eremitarum cœnobium: apud nos [Basilæ] sæpe licet ex semine germinarit Juniperinis foliis, non tamen ad aliquam altitudinem pervenit. Cupressus, inquit Dioscor. adstringit, refrigerat. Cuius folia cum passo & modica Myrrha pota, vesicæ, fluidæ & vrinae difficultati auxiliantur. Pilula verò contusa, & cum vino potæ, ad sanguinis reiectionem, & dysenteriam, alvi fluxionem, erectæ cervicis spirationem, & tussim commodant. Sed & decoctum ipsarum idem facit. Molliunt etiam duritias, contusa cum Ficu, & polypos narium sanant. Removent item scabros ungues, cum aceto cocta & cum lupinis trita. Compriment & intestinorum Hernias impositæ

Cedrus
Lycia rem-
sa Bellon.
Thua.

Chamæ-
cypariss.

Locus &
tempus.

Loniceri
error.

Aquas odit.

Vires &
usus, ex
Diosc.
Vrina.
Pilula
Alvi fluo-
res.

Polypu-
riam
Hernia.

Folia. posita. Sed & folia eadem faciunt. Putantur etiam
Culices. culices fugare pilula cum coma suffita. At folia
Vulnera. trita imposita, vulnera glutinant: supprimunt &
 sanguinem. Cum aceto autem trita, capillos tin-
Capilli. gunt. Imponuntur etiam per se, & cum polenta
Erysipelas. ignibus sacris, herpeti proserpenti, Carbunculis
Herpes. & oculorum inflammationibus. In ceratum verò
Carbuncu- ammixta si imponantur, stomachum corroborant.
lus. Eadem ferè a Galeno traduntur: Cupressi folia,
Vires ex germina, pilula, recentes & molles, magna vlce-
Galeno. ra conglutinant, in duris corporibus: ex quo cla-
Vlcera. rum est, quod resiccandi vim habeat absque insi-
*Tempera-*gni acrimonia, aut caliditate, sicut certè & gustus
mentum. testificatur. Apparet enim in ea levis quedam
 acrimonia, sed plurima amaritudo, multoque etiam
 plus acerbatis in tota planta est. Tanta ei inest
 acrimonia, caliditasque, quanta satis sit deducen-
 da in alium acerbatis, ita ut nullam tamen mor-
 dicationem, aut caliditatem in corporibus effi-
 ciat. Proinde in alto latentes in flaccidis putre-
 scentibusque affectibus humiditates innoxie, tu-
 toque depascitur, atque absomit, cum quæ cale-
 faciunt simul, desiccantque, eas quidem quæ
 contentæ sunt, absument, ceterum acrimonia &
 caliditate alias attrahant. Sic enterocelicos iuvat:
 siquidem exsiccant, roburque addit, corporis par-
 tibus præ humiditate laxis: Quidam ea vtuntur
 ad carbunculos & herpes, polenta miscentes,
 tanquam absumente: citra excalescentiam eos
 morbos facientem humiditatem. Sunt qui ad Ery-
 sipelata vtantur, admista nimirum polenta cum
 aqua aut oxycrato aquoso. Cupressini vini facien-
 di modum docet Dioscor. cap. de Cedro antiquo-
 rum. Semina Cupressi (autore Plinio) foliis tu-
 lis si misceatur, non sunt vermiculis obnoxia, nec
 si interlunio, serantur: Cupressinum oleum eod-
 em effectus habet, quos Myrteum & Citreum.
Stabr. Aetius verò (teste Cornario) scobem & ramenta
Lignum. Cupressi ad corporis bonum colorem inducendū
 vsupat cum oleo. Ligni etiam vsus aliquando ex
 Italia petitur ad mentas & tabulas & alveolos ex-
 tornandos, & maximè odoris gratia. Sed & effi-
 caciores sunt nuces, inquit Lonicerus, foliis: fo-
 lia ex aceto decocta ad vrinæ adorem bibuntur.
 Galbulae recentes contusi vino macerantur, quod
 hamoptoicis benefacit bibitum. Nuces ex aceto
 decoctæ dolori dentium subveniunt. Contusi
 corticis pulvisculus ex aqua Săbuci stillatitia ebi-
 bitus calculum tam velicæ, quam renum pellit.
 Tradit Matth. Cupressi folia in vino cocta, addi-
 ta pauxilla Myrrha, ebibita auxiliari involuntariæ
 mictioni, & stranguriæ. Quæstuosissima, ait Bel-
 lon. Cretensibus esse solet Cupressus, quod eius
 materiam affatim externis divendant. Caudices
 Cupressorum Cretensium ex crassitie comproba-
 bis, quod vel arcas ex asseribus quatuor pedum
 latas videre possis. Cum autem Cupressi materies
 oleosa, & veluti resipacea sit, picis faciendæ, Teda
 modo, idonea esse creditur, quæ vel ex hoc maxi-
 mè laudatur, quod neque vetustatem, neque cari-
 em sentiat, & bonum semper odorem spiret. Sed
 hoc habet peculiare in Creta, quod ab incolis
 succisa, ex cespite tamen regerminet, ut nepotes,
 stolonesque ex radicibus, cædua silvæ modo pro-
 creentur, qui tandem in maximas arbores excre-
 scunt.
 Nunc quod periculi plenum est, monere sanè
 oportet. Credere scilicet iis, qui de plantis scri-
 bunt, nec Medici sunt. Si Michael Neander Me-
 dicus fuisset, ille priusquam categoricè Physi-
 ces suæ part. 1. scripsisset, cupressi lignum frigidū
 esse, id degustasset, olfecisset, ac considerasset,

quæ Galenus scripsit de temperamento eius, &
 quæ Plinius de resina, quam acerrimam esse sta-
 tuit. Inter ligna frigida etiam recenset VVecke-
 rus cupressi lignum, cum tamen insignis odor &
 acrimonia demonstraret esse calidum.

ABHEL FRUCTVS ORIEN- TALIS.

CAP. XVII.



CVILANDIA
 INVS nuper
 in Syria, Ægypto
 & Arabia anno-
 tavit, ac Bellunē-
 sis alicubi literis
 commentatus est,
 Abhel fructū esse
 in toto Oriente
 notissimum, pilu-
 larū cupressi ma-
 gnitudine, colore
 ruffo in nigrum
 declivi, qui ex ar-
 bore sui generis
 Cupressi similis-
 ma decerpitur:
 Vim ei eliciendi
 menstrua, & fet-
 tus emortuos ex
 utero eiiciendi,
 longè omniū va-

*Abhel Ori-
entalis.*

Vit.

lidissimam: Ni verò *Θάσος* vel *Θάσος*, vel *Θάσος*, Tro-
 getes, Citrum, & Cedrus arbor ab Homero, The-
 oph. Diosc. Strabone, Plin. Martiale, & Dione
 historico appelletur, nihil se porro de ea explo-
 ratum habere: Avicennam & Serapionem Ab-
 hel Sabinae fructum si pronuncient, longius à ve-
 ritatis agnitione descissere, quod vniuersus ho-
 die Oriens arborem toto cælo ab utraque Saba-
 na disparatam Abhel appellare soleat. Hinc fa-
 cilè Clusius in Guilandini sententiam concessit,
 plurimum ad Thyæ historiam à Theophrasto
 proditam, accedere arborem, cuius fructus Ab-
 hel: Talem autem Habel nomine insignitum
 fructum sibi dedisse scribit Bernhardum Paluda-
 num Enchusianum Poliatrum è peregrinatione
 sua Syriaca & Ægyptiaca reducem. Eundem et-
 iam fructum Abhel Thuyæ Theophrasti tribuit
 Camerarius.

*Thya. Tro-
getes. Ci-
trus. Ce-
drus.*

*Avicenna
& Sera-
pion Ab-
hel non est
Sabina
fructus.
Abhel ad
Thyæ The-
oph. acce-
dit.*

THYIA ET CEDRVS ATLAN- TIS MONTIS.

CAP. XVIII.

INCOGNITA hodierno die lateret, ni ex Histo-
 riis palam fieret. Quare non piget pro virili
 studio lectori eam ex veteribus & recentiori-
 bus manifestare. Homerus igitur: Odyss. 5. hæc
 pauca literis consignavit.

Thyia & Cedrus

Κεδρὺς ὁ κατὰ τὸν ὄντα τὸν ἀπὸ τῆς ὀσμῆς

De longinquo autem odor,

*Cedrique sicca Thyique per insulam spirabant
ardentium.*

Ac mirum quidem alicui hoc videri posset, cur di-
 cat ardentium, cum Theophrasto teste, perpetuò
 vitreat ex silvestribus *Θάσος*, & sic eius natura ad

*Perpetuò
viret.*

	ardendum minus idonea sit & habilis. Sed mirari cessabit, si fructum eius Fabæ magnitudine resinofum esse & sulphurosum, ut & arborē ipsam, ex Theophrasto intelligat [<i>Θουιά</i> Plin. odore jucundiorē: Gaza verò, qui vertit sulphurosum, legit <i>Θουιά</i> Dalech.]	congerie, quas ob id à similitudine <i>Apiatæ</i> vocant. Summæ verò omnium in colore. Hic maxime multū placet, suis refulgens venis. Posthæc amplitudo est iam totius caudicis, ac iuvant plura quoque in vna mensa vitia. Item lignæ venæ similitudo, vel coloris & quibus maxime obnoxias fecere astus ventique, rimæ, aut capillamenta rimas imitata. Postea murena [melius Murrhena, vel Murrhina] ac nigro transcurrente limite, variisque corticum punctis apprehensus Papaverum modo, & in totum atro propior color, maculæve discolorēs. Virides terra condiunt Barbari, & illinunt cera. Artifices verò siumenti acervis imponunt septē diebus, totidem intermissis: mirumque, ponderi quantum ita detrahant. Naufragia docuere nuper, hanc quoque materiam siccata mari, duritie in corrupta spissari, nec ullo modo vehementius. Nutriuntur optimè, splendescuntque manu siccata siccata à balneis maxime: nec à vivis læduntur, ut his genitæ. Inter pauca nitidioris vitæ instrumenta hæc arbor est: quapropter insistendum ei quoque paulum videtur.	<i>Apiatæ.</i>
<i>Thuia Theophr.</i>			
<i>Thyodesteron.</i>			
<i>Locus.</i>	Cæterum est hæc tardissimo ferè omnium germinē. Montium enim cacuminibus, locisque algētibz, quamvis excelsa, enascitur. Sed hunc locum (inquit Bellon.) de Thuia arbore, mendā carere non puto, quod quivis facillè percipiet, si Græcum exemplar contulerit. Siquidem quod à Theophrasto Thuium, ab aliis verò Thuia appellatur, apud Ammonis Phanum atq; in Cyrenensi agro nascitur, formā Cupresso simile, cum rimis, tum foliis, caudice, fructūque: vel potius ceu Cupressus silvestris. Copiosam, vel vbi vrbis hoc tempore est, comperiri affirmant: atque etiam memorant contignationes quasdam vetustissimas Thuiæ: perdurat enim materies hæc incorrupta omnino. Radice huius arboris nihil crispus, eaque pretiosa opera conficiunt. Huius quoque ligni meminit Dioscorides, qui dicit: Agallochum lignum est, quod ex India & Arabia affertur Thyino ligno simile, punctis notatum [<i>ἑσπυδίων</i> , Matth. Sed legendum forte <i>ἑσπυδίων</i> . Nam huius vocabuli nullam mentionem faciunt, nec Oribas. nec Paulus, nec Serapio] Fuchl. <i>ἑσπυδίων</i> , constrictum, compactum.	<i>Locus Plin. correctus.</i>	
<i>Excelsa. Gazæ versio suspecta.</i>			<i>Papavera.</i>
<i>Locus. Fructus.</i>			
<i>Cupress. silv.</i>			
<i>Contignationes. Duratio. Radix crisp.</i>			
<i>Thuia Plinio.</i>	Fusius Cedrum montis Atlas & Thyam arborem prosequitur Plin. l. 13. c. 15. Atlas, inquit, mons peculiari proditur silva. Confinēs ei Mauri, quibus plurima arbor Cedri [Citri legendum vult Goropius] & mensarum infania, quas scēminæ viris contra margaritas regerunt. Extat hodie M. Ciceronis in illa paupertate, & quod mirum est, illo ævo empta H. S. X. Memoratur & Galli Asinij, H. S. XI. Venundatæ sunt & dux, Iuba rege vendente: quarum alteri pretium fuit H. S. XV. alteri paulò minus. Interit nuper incendio à Cethegis descendens, H. S. XIII. permutatā latifundij taxatione, si quis prælia tanti mercari malit. Magnitudo amplissima adhuc fuit, vnius commissæ ex orbibus dimidiatis duobus, à rege Mauritaniæ Ptolomæo, quatuor pedum & semi-pedis per medium ambitum, crassitudine quadrantali: maiusque miraculum in ea est artis latente iunctura, quam potuisset esse naturæ solida. Item à Nomio Tiberij Cæsaris Liberto cognomen trahentis, tribus sicilicis infra quatuor pedes, totidemq; infra semi-pedem crassitudinis. Quà in re non omittendum videtur: Tiberio principi mensam quatuor pedes sextante & sicilico excedentem, tota verò crassitudine seseunciali, operimento lamina vestitam fuisse, cum tam opima Nomio liberto eius esset, cuius materia erat Tuber, hoc est, radice vitium, maximeque in eo laudatum, quod sub terra totum fuerit, & rariùs quàm quæ supernè, quæque gignuntur etiam in ramis: proprièque quod tanti emitur, arborum vitium est, quarum amplitudo ac radices æstimari possunt ex orbibus. Sunt autem Cupresso scēminæ etiamnum silvestri similes folio, odore, caudicē. Anchorarius mons vocatur ceterioris Mauritaniæ, qui laudatissimam dedit Cedrum, iam exhaustus. Mensis præcipua dos in vena crispis, vel in vertice variis. Illud oblongo evenit discursu, ideòque <i>Tigrina</i> appellantur. Hoc intorto, & idèd tales <i>Pantherina</i> vocantur. Sunt & vndatim crispæ, maiore grātiā, si pavonum caudæ oculos imitentur: magna verò post hæc gratia extra prædictas crispis, densa veluti grani		
<i>Arbor Cedri, vel Citri.</i>			
<i>Ciceronis mensa.</i>			
<i>Mensurarum amplitudo.</i>			
<i>Materia Tuber.</i>			
<i>Cupresso similis odorata.</i>			
<i>Tigrina. Pantherina.</i>			
		Et cap. 16. Thyia arbor, quæ nota etiam Homero fuit, <i>ἑσπυδίων</i> [alij <i>ἑσπυδίων</i> , & <i>ἑσπυδίων</i> leg.] Græcè vocatur, ab aliis Thyia. Hanc igitur inter odores uri tradit in deliciis (fallitur Plin. De Calypso, non de Circe id Homerus scripsit. Hanc ut pro illa citaret, fortassis in causa fuerunt hi Virgilij versus:	<i>Dalech. Plin. nium notat de Circe & Calypso. Cedrus odorata Virgilio.</i>
		<i>Proxima Circeæ raduntur littora terra, Dives inaccessos ubi Solis Filia lucos Assiduo resnat cantu, tectisque superbis Vrit odoratam nocturna in lumina Cedrum.</i>	
		notante Dalech.] Circes, quam Deam volebat intelligi, magno errore eorum, qui odoramenta in eo vocabulo accipiunt, cum præsertim [in versibus Homericis ineptè Plinius pro voce Græca <i>ἑσπυδίων</i> , Laricem interpretatur] eodem versu cedrum [Laricē nve, Guiland. legit. Vide Leopardum c. 6. lib. 3. & Virgilium:	<i>Plinij error.</i>
		<i>Ribura nec cunctis, & olentem scindere Cedrum, Nec planstris cessant vectare gementibus Ornos.</i>	<i>Leopardo olens Cedrum.</i>
		apud Athenæum p. 231. vers. 38. Empedocles <i>ἑσπυδίων</i> vocat, suaviter olentem.	<i>Libanos dulcis.</i>
		<i>Συβώνης τ' ἀνεγέρει θυιάς, καὶ θυιά τε θυιάς.</i>	
		Dalech.] Laricemque unā tradat: in quo manifestum est de arboribus tantum locutum. Theophrastus, qui primus à magni Alexandri ætate scribit, quæ circa urbis Romæ quadragesimum quadagesimum gesta sunt annum, magnam iam huic arbori honorem tribuit, memoratas ex eo referens templorum veterum contignationes, quandamque immortalitatem materiz in lectis, contra vitia omne [omnia M. & C.H.] incorruptæ. Radice nihil crispus, nec aliunde pretiosiora opera. Præcipuam autem esse eam arborem [mirum, cum idem Theophr. scribat hist. lib. 4. cap. 1. Thuiam in montium cacuminibus, & locis algidis nasci.] circa Hammonis delubrum. Nasci & in interiore [inferiore M.] cyrenaicæ parte. De mensis tamen tacuit, & alias nullius ante ciceronianam vetustior est memoria: ex quo novitiæ [que novitiæ apparent C.H. quæ novitiæ apparet M.] apparent. Alia est arbor [citriam, sive Allyriam malum intelligit, Dalech.] eodem nomine, malum ferens [tenens M.] execratum aliquibus odore & amaritudine, aliis expetitur, domos etiam decorans, nec dicenda verbosius. Huius arboris mentionem fecisse videtur Virgil. idque asserente Dalecham-pio.	<i>Theoph. quæ are scilicet persi.</i>
			<i>Vsui Thuiæ.</i>
			<i>Radix crispæ & pretiosum.</i>
			<i>Locus.</i>
			<i>Ciceronis mensa.</i>
			<i>Alia arbor. Citria arbor.</i>
			<i>Malum execratum.</i>
			<i>Media</i>

Malum fe-
lix.

Media fert tristes succos, tardumque saporem
Felix mali, quo non praesentius ullum
Pocula si quando seve infecere nocera.

Sed nemo inficias ibit arborem, ex qua celebres
mensae fiebant, & Thuiam, & Thuium, *Θύιον, Θείον.*
& *Θύαν*, alibi etiam *Θύιον, Θείον, & Θύαν* passim &
citrum & Trogeten, à Theoph. & Plinio, vel
Roberto Constantino teste, dictam esse, quibus
addit Gesnerus idioma Germanicum *Ein frömb-
der wolgeschmackter baum* / cui proximum sit
lignum, quod Galli *Madarum* vel *Madrum* vo-
cent, quod idem vult Ruell. An verò tale li-
gnum extet odoratum, quod in Gallia Gallicè
dicatur *Madré*, videant qui eam inhabitant, nos
equidem tale quod ignoramus. *Θύαν* verò cum
diphthongo legi, confirmat Gorop. in Vertumno
apud Diosc. cap. de croco, qui Ruellium erroris
quoque merito inculcat, quod eo loco, longè ab
auctoris mente aberrans verterit. Gaza etiam per-
peram transfert Tyium, vt & in codice Theo-
phraستي corruptè legitur.

Gaza no-
tatur.Plinius
plantas non
cognovit.

Pliny error.

Trogetes.

Ceterum, inquit Anguillara, Cedrus Atlanti-
ca, non mihi videtur alia quam Thuiam, vel Thia,
quamvis in diversis capitibus de iis scripserit Plin-
ius: ille enim plantas non cognovit, sed ex
diversis libris sua concinnavit. In Plinio de Thya
error ab eo commissus, vel textus corruptus: di-
cit enim Homero notam arborem Trogeten, quæ
aliis dicitur Thya, quod falsum, siquidem Ho-
merus non meminit Trogetes [nec id dicit Plin.]
sed Thya: Dicit præterea Homerum intellexisse
cedrum & Laricem, quod etiam falsum.

Eiusdem opinionis cum Anguill. est Matthio-
lus, dicens in Diosc. cum magnis figuris: Sunt qui
dicant, & rectè quidem cedrum Atlanticam à
Thuiam sive Thyam de qua Theophr. nihil differre.

Thuiam à
Cedro At-
lantica ni-
hil differt.
Plin. redar-
guunt.Homero no-
ta.Frobeniana
editio re-
preh.Error quo-
rundam.Bellon. no-
tatur.

Quamobrem Plinium redarguunt, quod simul ac
de cedro Atlantica differuit, illic caput prop-
rium de Thuiam scripserit, tanquam de arbore
diversa, verum longè aliter se habet sententia
nostra: nam diligenter Plinij lectionem enu-
cleantibus palam apertissime fit, Thuiam Plin-
io nil aliud designare, quam Atlanticam ce-
dram. In antiquis codicibus Plinianis Thuiam
caput à Mauritana cedro separatam non est,
quod manifestè arguit, Plinium adhuc cedri hi-
storiam prosequi de Thuiam agentem, quemad-
modum & ipsa verba clarissime indicant, quæ in
aliquibus codicibus ita habent: Nota etiam Ho-
mero fuit, Trogete vocatur, ab aliis Thia, id est,
eadem cedrus nota etiam fuit Homero, quam a-
lij Trogetem, alij Thyam appellant. Ideoque
perperam egerunt, qui in Frobeniana editione
Thuiam sive Thyam caput ab Atlantica cedro divi-
serunt, haud rectè Plinium intelligentes. Ac
præterea lectionem eius corrumpunt, ubi se e-
mendasse crediderant. Iustè itaque nostro iu-
dicio reprehendit Matth. eos, qui caput de ce-
dro Atlantica separarunt à Thyam. Displicet et-
iam nobis apud Bellonium & in editione Lugdu-
nensi pro Trogete, legi Thyon græcè: nullibi e-
nim, quod observaverimus, legitur Trogete,
quam hoc Plinij capite. Cornarius, Cordus,
Gesnerus, Brunfelsius, Matthiolus, Anguillara, &
Caspalpinus, meminerunt Trogetes, sed nullum
aliud locum citant, quam Plinij antè dictum.

Thuiam igno-
ta.Pliny la-
psum.

Animadvertes, inquit Scaliger Thuiam igno-
tam nobis, nisi ex historia Theophrastea: cum a-
lias species enumeraret, quod & alibi fecit. Est
& aliud, quod à Plinio animadvertas. Ait ille in
deliciis apud Homerum circen usum fuisse
Thuiam arboris ad urendum. ceterum non apud

circen, sed apud calypso factum legas in quinto
Vlyssæ. Fefellitanti viti memoriam lectio Vir-
giliana, in qua cedri usus eiusmodi attribuitur
circes deliciis. Eam autem indigentiam pri-
mus Hermolaus sequutus est, tum autem usque
ad Ruellium omnes.

Hermol. no-
tatur.

In codice Pliniano veteri, Thia scriptum est, &
in veteri Homérico *Θείον*. recentiores verò partim
Θύαν legunt, partim *Θείαν*. Hactenus Scaligeri verba
retulimus.

Thia apud
Plinium.

Nunc casalpini: Ad cupressum reduci oportere
videtur Thuiam apud Theoph. Plin. verò scribit
hanc Cedrum ab Homero Trogetem vocari, ab aliis
Thyam celebrem. Laudatissimam fert mons An-
choratus citerioris Mauritania, præcipua dos
mensis in vena crispis, &c. Plura cap. de arbore
vitæ, ibidemque Etymologiam.

Cupresso
affinis.
Thuiam.
Cedrus.
Locus.

De Thya, sive Thuiam varia sunt opiniones, qua-
rum una est de arbore Abhel Orientis, de qua iam
dictum. Scribit Lacuna in Diosc. pro Aracatide
semen Thuiam demonstrari Plinianæ, verum scitu
admodum difficile, quam intelligat plantam pro
Aracatide; vt dicetur suo loco. Ex Sabina Thyam
quidam faciunt, et olim teste Goropio, ponebatur
Sabina in suffumigia pro Thuiam arbore odorife-
ra. Cedrum Lyciam præterque teste Bellonio,
Thuiam Theoph. existimant. Arbor vitæ mul-
tis est Thuiam, ubi multa notatu digna de Thya ex
Goropio occurrunt, ut Etymologia. Dubitat
Cordus an Guaiacum fortè Trogetes seu Thuiam,
seu Citrum, de quo lib. 4. *Θύα* apud Diosc. cap.
de Croco, non intelligenda de mortario, teste
Bellon. & aliis.

Acquiva-
Abhel O-
rientis.
Aracates.

Sabina.

Cedrus
Lycia.
Arbor vita.

Guaiacum.

Mortarium.

BRUTA PLINIO.

CAP. XIX.

Tanta mortalibus suarum rerum satietas est,
& alienarum aviditas, ut petant [inquit Plin.
lib. 12. cap. 17.] in Helimaos arborem Brutam
[Brutum C. H.] Cupresso fusæ similem, ex albi-
dis ramis, iucundi odoris accensam & cum mira-
culo historiis Claudii Cæsaris prædicatam. Folia
eius inspergere potionibus Parthos tradit. Odo-
rem esse proximum Cedro, fumumque eius con-
tra ligna [quæ noxium & venenatum, vel gravem
& iniucundum accensa odorem mittunt] exitia-
lia remedio. Nascitur ultra Pástigrin in finibus
oppidi Sitacæ. [opimis Scytræ. Vet. præve oppi-
di Scytræ C. H.] monte Zagro [Scantso. Vet.
Schantro C. H.]

Bruta.
Brutum.

Vfus.

Locus.

Ruellius qui more suo eadem ex Plinio tran-
scripsit, quamvis nomen eius subiceat, addit:
Brutes arbor est foli Orienti cognita, neque La-
tinis adè celebrata. Sunt qui hanc in Europa,
atque adè Gallia iam nasci existiment, esseque
alterum Sabinae genus: nec profectò longè ab ea
diffidère.

Ruell. ta-
natur.Sabina se-
cunda.

Nos quidem colligimus Ruellium intelligere
Bellonij Sabinam alteram bacciferam, quam Bru-
ten putat, & arborem vitæ nominat, cuius descri-
ptionem posuimus cap. de Sabina.

Brute Bel-
lon.
Arbor vita.

Bellonio subscribit Clus. dum dicit: Non de-
sunt, qui arborem vitæ, ad arborem Brutam Plin-
ij referunt, quam describere videtur

Arbor Fili-
ci similis.

Oviedus, faciens arborem
Filici similem.

ARBOR VITÆ, SIVE PARADISIACA
VVLGÒ DICTA, ODORATA AD
Sabinam accedens.

C A P. XX.

Descriptio

Caudex.

Materies.

Rami.



Folia.

Flores.

Squama.

Semina.

Coni.

Odor.

Arbor Vita.

Sabina
Lutetiana.

Cedri In-
dia altissi-
ma.

Quoniam non inquina elegans hæc arbor, facile tamen cælo, soloque nostro assuescit, sic ut in iustæ proceritatis arborem excresecat, caudice recto, nodoso; cortice cinereo aut rubente, materie Abiegnâ resinosa: ramis perpetuâ comâ virentibus, & alarum modo expansis, qui in alios ramulos planos alternatim è latere succres-

centes divisi, abeunt denudè in multa, oblonga folia, numerosis foliolis compressis, quaterna medium gibbosum complectentia ex ramulorum extremis, aut paulò citrà. Vere oriuntur flores pusilli, flavescentes, quorum nonnulli deinde in conos parvos sublongos, Pinei nuclei magnitudine efformantur, è sex tenellis squamulis compactos, initio virides, deinde palescentes, postremò ubi planè maturuerunt nigricantes, qui in quatuor carinas dehiscentes, semina ostentant sublonga, quaterna, plerumque paleacea, medio paululum extuberante, in quo medulla acris & amariuscule saporis. Coni hi non nisi detracti ferè, aut tabidi pediculo excidunt. Huius autem plantæ odor nobis non est gratus, de quo hæc Clusius: Tota arbor graviter odorata est reliquas congeneres longè superans odore, quem si quis folium digitis nonnihil duntaxat confricaverit, facile eluere non possit. Hunc autem non modò viridis ex se exhalat, sed etiam multis in annis excisa & resiccata retinet.

Arbor porro de qua nunc agimus, & quam icone exhibemus, passim *Arbor vitæ* dicitur, quavis hic titulus aliis pluribus arboribus conveniat. Ni multum labat memoria, huius meminit Bellonius, nomine arboris vitæ, quæ provenit Lutetia, & aliis locis. Sed obscurè admodum, uti copiosius demonstrabimus cap. de Sabina, de hac tractavit Bellonius, & eum secutus Cardanus de varietate rerum lib. 6. cap. 20. ubi meminit Sabinae Lutetianæ Bellonii, & arboris vitæ. Illud notandum hanc arborem à quamplurimis cum aliis confundi. Considerandum tamen an hæc arbor non tradatur à Francisco Loupez, & M. Foumee, cum scribunt: In India provenit arbor valdè alta, odorata, Cedrumque referens. An etiam à Iacobo le Moine de Florida agente, qui meminit Insulæ, in qua erant tantum celsissima Cedri, quapropter ea Cedrorum Insula cognominata? An verò ab Oviedo cum de Filici Hispanica simili arbore?

Thevetus etiam videtur eam agnovisse in sua America, quando ait: In Canadia silvestres ho-

mines cum nives sunt satis profundæ, exploratâ viâ cervorum, figunt in ea Cedri ramos [qui perpetuò virent] retium modo: sub quibus se occultant armati. Cervi autem allecti viriditate & trita viâ eò veniunt, ubi excipiuntur à silvestribus hominibus. Et: Hoc silvestribus singulare, quum laborant febribus, aut aliis interioribus morbis, eos assumere folia arboris valdè similis Cedris quæ reperiuntur in monte Lugdunensi, & ius exprimere, ac bibere: nec dubitandum intra 24. horas, quemcunque morbum etiam inueteratum hoc potu curari, prout sapius Christiani experti sunt, & in has regiones [nempe Galliam] plantam attulerunt. Item alio in loco: In insulis Efflores abundat species Cedri arboris, quæ silvestribus hominibus nominatur *Oracatin*, ex cuius ligno varia pulcherrima vasa filia parant: eò quòd sit valdè odoriferum putredini non obnoxium sive in aqua, sive in terra. Hæc Thevetus qui nostro iudicio de vna & eadem planta scribit, quamvis separet. Quænam enim obsecro Cedrus, quæ provenit in Lugdunensi territorio? Provenire quidem audimus Pini silv. genus.

An porro, quòd suspicamur, Cedrus Thomæ Hariot cuius in histor. Virginæ, mentionem fecit?

Celebratur Arbor vitæ à Libavio quando dicit: Citrus vel Cedrus Atlantica aliis cognomen- tis nuncupatur *Aethiopica, Maura, Maurusiaca, Lybica, Hesperis, Cyrenaica, Hammonia*: vnde Martialis.

*Gemmantes primâ fulgent testudine lecti
Et Maurusiaca pondera rara Citri.*

Lucanus scribit Cleopatram mensas exhibuisse, quarum pedamenta fuerint eburnea, orbes ex præstantissima Citro, quæ Trogetes & Thyas dicebatur.

*Dentibus hic niveis sectos Atlante sylva
Imposuere orbes, quales ad Casaris ora
Nec capro venere Inbâ.*

Quia autem nascebatur olim in finibus Cyrenai- cæ, iuxta Hammonem & in Atlante, iam dicta nomina sibi ascrivit. *Africa incolæ* etiam à nonnullis dicta: & Hesperis ab occasu non ab hortis filiarum Atlantis.

Est alia arbor Medica, inquit Lemn. in coniectura de lignis Sethim, etiam vocata Citrus, sed quæ Mala aurea non profert, silvestri Cupressò, aut Cedro non abfimilis, ut nonnulli existiment esse *Sethim*. Lignum est à carie, teredine, vermibusque alienum, nec villo suo corruptioni obnoxium. Hæc de ista Thyas seu Citro. Si ex argumento cognationis naturalis iudicandum est, ad hanc referendæ sunt Cupressus mas & femina & Citrus Atlantica minor, ut Arbor vitæ. Sed arborem vitæ teste Clusio, plurimi Theophrasti existimant. Quamvis non desint (inquit hist. lib. 5. cap. 5.) qui ad arborem Brutam Plinij referant, Cupressò fusæ similem. Hæc quidem arbor [vitæ nimirum] ad Cupressum nonnihil accedit: verum ramos sursum non attollit, quemadmodum illa, sed in planas veluti alas expansos, in latitudinem diffundit: Huius item folia tametsi ex foliolis squammatim compacta, omnino plana sunt, non rotunda, uti Cupressò, Iunipero maiori, Sabina: nec rotunditatem contrahunt, antè quàm in ramos excrecant. Galli *arbre de vie*, hoc est, arborem vitæ nuncupant, nescio quâ ratione ducti, nisi fortè ob immortalitatem eius comam, quam habet, aut odoris eius vehemientiam, quam salubrem esse existimant, hoc nomen indiderint. Vulgus Herbariorum & Thuiam

Thuias
ra gen

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Cedrus
Citro
Plin

Thuia plurima genera. Thuiam & arborem vitæ appellat. Nonnulli plurima genera Thuiæ constituunt, & hanc arborem tertium genus esse volunt.

Cedrus pro Citro apud Pliniale. Nunc Goropij hac de re sententiam audiamus. Longè, inquit, à Plinii sententia discedunt, qui eo capite, quo de monstroso pretij mensis tractat, Cedrum pro Citro scripserunt. Crediderim Romanos arborem, è qua crispa materia secebatur, principid Citrum nominasse, ac voce Africana, non nihil corrupta, Chitram, vel ut alij legunt Chatram. Significatur enim hac voce Arabibus Cedrus. Quamobrem cum Pœni Chitram pronuntiarent, & in Cedrorum genere arboris illud genus, è cuius nodis mensæ fiebant, collocarent, Romani Citrum nominarunt. Ignari verò Cedrum, &c.

Thuia unde dicta. Et paulò pòst: Nos igitur in ea sumus opinione Thuiam Theophrasti esse Cedrum, sive Cedrelatem masculam. Romani melius fecissent si mensas Cedrinas nominassent. Thuia tandem geminà de causâ ita vocatur: Alterâ, quod in sacrificiis Thuri loco haberetur: alterâ, quoniam [Cimbris] The-hui & inde Thui / nihil aliud est, quam custodia. Perdurat, Theophrasto teste, materies hæc omninò incorrupta, unde meritò arborem vitæ vocant. In Plinij & Homeri codicibus *Θύω*, non *Θεύω*, ut plerique habent, legendum: An verò per diphthongum scripserit Homerus, an non, id necdum puto satis liquere. Apud Diosc. in cap. de Croco *Θύω* cum diphthongo legimus, quo loco Ruellius mortarium vertit, longè ab auctoris mente aberrans. Thuium tandem sive Thura dicas, quam sacræ literæ ex India adferri dicunt, eam Theophrastus ex Cyrenaica, Plinius ab Atlante & Anchorario Mauritaniæ monte adferri scribunt. Concludit tandem dicens: ad templum Salomonis non solum aurum ex Atlantico orbe petebatur, sed ligna quoque Thyina eadem navigatione adferebantur, quæ an ex Atlanticis saltibus, è quibus pòst à Romanis magnis sumptibus petita legimus, an ex orbe quoque Opher advecta sint, cum utrumque commodè fieri potuerit, ignoro.

Arbor Vita. Gesnerus quoque huius arboris recordatus est, his verbis: *Arborem vitæ* à quibusdam vocari, Lutetia revertens nuper amicus quidam mihi retulit: cuius ramulum ostendebat, ex America translata dicens, & in horto quodam Lutetiæ à Petro Bellonio sibi demonstratam. Sabinæ videtur genus, quod quidam Bruton esse volunt, simillimæque Cupressi: sed baccam fert dissimilem, odoratam tamen & nigriorem: folia Salviam olent. Verum Gesnerus, Bellonium imitatus, confundit hanc plantam cum alia quadam: Siquidem Arbor vitæ non fert baccas, sed veluti oblongos minimos conos, qui semine maturo conorum modo dehiscunt: hanc arborem Bellon. de conf. vocavit.

Thyina ligna in templo Salomonis. Arborem vitæ & Sabinam & Brutes secundum, cuius duas descriptiones ponit, quas posuimus capite de Sabina.

Arbor Vita. Lyciam Cedrum, (aiunt Lob. & Pen. Adv.) jam diu vidimus Lutetiæ in quibusdam hortis folio Cupressi compresso, semper virentibus squamulis, loricatis capitulis, semen Laricis claudentibus: Belgicis herbariorum viretis hodie notissima *Arboris vitæ* nomine. Eius folia trita suavissimum fundunt odorem. Ibi tradebant quandam bacciferam Cedrū Lyciam. Mirum autem, quid sibi voluerint autores Adversariorū: primò cum sua Lycia Cedro baccifera Lutetiæ visa, quum nunc aliam eodem nomine tradant, quæ nullas baccas fert. Quæ in Advers. dicuntur de Aegy-

Sabina. ptica Sabina Bononiensi, & de Abrotono peregrino Cupressi foliis videntur aliquatenus convenire cum arbore vitæ. Ex iam itaque adductis luce meridiana clariùs patet, neque Lobelio & Penæ bene notam fuisse hanc arborem.

Bruton. Dicitur & arbor vitæ (inquit Dod.) Thuia Theophrasti, aut Plinij Bruta esse, quod asserere non fuerit facilè. Novi orbis nova stirps habenda est.

Gesnerus Belon notatur. An Arbor vitæ, arbor de qua scribit Levinus Apollonius Peruana sua regione, dum dicit: Miri odoris arborum ligna cremantur, ex quibus dum cortices detrahuntur, tam acri odore adeps defluit, ut olentium nares, cerebræque deterimine afficiat; illita verò defunctis, aut guttis instillata (quemadmodum Cupressi permanens resina) perpetuò ab vermiculorum iniuria, carieque, mortuorum cadavera vindicet.

Sabina Belonio secundum Arbor Vita. Tabernamont. Arbor vitæ, *Brum dèß Lebens*. Hist. verò Lugd. Thuiæ genus tertium, Arbor vitæ Gallis, Lutetiæ *paradisæ arbor*. Vocatur à Camer. in hort. Thuia sive Thya, vulgò arbor vitæ, ut Galli nominant. Goropius in suo Vertumno, Arborem vitæ sive Thuiam cum Cedro antiquorum coniungit & allegat Virgilij versum:

Lob. & Pen. na notatur. *Vrit odoratam nocturna ad lumina Cedrum.* C. Bauh. apud Matth. In classẽ Cedrorum refert arborem vitæ. Multis videtur Thuia Theophrasti, alij ad Brutam Plinij referunt, licet paucissima notæ Plinianæ, nostræ conveniant. Arbuscula est admodum odorata, perpetuò virens, altitudine virum longè superans: flores ut in Cupressi. Hæc ex Canadas Septentrionalis Americæ provincia in Galliam primò illata & Francisco Regi Arboris vitæ nomine donata, quam Lutetiæ cum essemus, ex regio horto, quem Io. Robinus colit, accepimus.

Primum Clusio conspecta hæc arbor in horto regio *Fontainebleau*, non procul Aureliana Gallorum, eò ex America Septentrionali ora, Canadas dicta, delata, Gallorum imperium obtinente Francisco huius nominis primo, litteratorum omnium summo Mæcenate, nec antè, ut existimat, Europæ cognita. Deinde apud Doctissimū Virum Nicolaum Rassium Regis Chirurgum, qui primus sua opera eam Belgio communicavit, ubi nunc adeò frequens est, ut nullus sit rei herbariæ studiosus, qui eam in suo horto non alat: inde porro in plerosq; Germaniæ hortos transit: facilè enim rami depacti radices agunt, quemadmodum sæpè est expertus, præsertim loco umbrato & fertili, pinguique solo. Nascitur etiam semine: sed tenellæ plantæ antè quàm in ramos dividantur & explicentur, Oxycedrum, Juniperumque maiorem primùm enatas admodum æmulantur. Frigoris patientissima est: Hieme tamen fuscum & fuliginosum colorem contrahentibus foliis, quæ novo Vere pristinum nitorem & viriditatem recipiunt. Sed & Camerario primùm à Rassio missa, facilè semine nascitur, & furculis propagatur, fertque Hiemem parùm stramine vel simili re munita. Seri autem debet in vasis terra optima & cribrata plenis, ut semen quarta parte digiti eâ tegatur. Cum verò rigare opus est, terra linteo imposito irriganda, alioqui semina sursum ascendant & nudantur: quod etiam in aliis observandum est. Novellæ plantulæ à Sole meridiano per maiores æstus defendendæ, atque hac ratione plurimas arbusculas brevi consequi possumus: Nobis autem primùm visa operâ fratris Bauh. qui misit Lutetiæ nomine *Arboris Paradisi*, quam plantavimus in horto Illustr. Cels. VV. ea excrevit

Sabina Aegyptiaca. *Abrotonum peregrinum.*

Paradisæ Arbor.

Locus.

Radices facile agunt.

Semine nascitur.

Frigoris patient.

Cultura.

Arbor Paradisi.

in arborem pulchram, semper virentem, quæ ex ramis facile radicitur, ac Hiemem commodè sine nocumento perfert: non tamen profundè radicitur, quin oportet maiores fulcire, ne à vento deiiciantur, vt accidit nostræ primæ arbori quæ anno 1604. deiecta fuit, licet palis retineretur. Habet Basileæ D. Felix Platerus in suo horto per me missam. Stutgardia etiam pulchras vidi arborea. Ex sapore & odore [autore Tabern.] facile colligitur hanc arborem calidæ & siccæ temperiei esse. Non dubium Closio, quin ad pleraque sit utilis: nemo verò illius facultates suo aro prodidit, quod sciat. Cum tamen magnam habeat partium tenuitatem, & amariuscula sit, verisimile est digerendi & abstergeri facultate præditâ esse. Hæc arbor, inquit Camer. in pretio habenda est, non solum propter eius odoris fragrantiam, cuius contusi ramuli naribus impositi, quandoque sanguinem eliciunt, sed etiam propter alias eius facultates non contemnendas. Elicitur quoque ex ea aqua & oleum per Chymica organa, vtile ad dolores podagricos, ritè impositum.

Temperamentum.
Vnus.

Digerit.
Abstergit.

Aqua. Oleum.
Dolores podagrici.

SABINA BACCIFERA ET STERILIS.

CAP. XXI.

Descriptio

Humilior.

Vulgatior.
Folia Myrica.

Folia Cupressi.

Caudex.
Odor. Sapor.

Bacca.

Tubercula.

Apex.

Bacca maturata.

Flores nulli.



Perpetuus comæ viror Sabina est: quæ humilior semper, in latum magis, quam in altum proficit. Vulgatior ingrato odore fœtet, foliis Myricæ nostratis, pungentibus: altera foliis Cupressi quæ inoffensè demulceri patitur: caudice sunt satis crasso: Vulgatior illa odore gravi est, sapore acri: nec illi saporis acrimonia cedit altera. Baccas fert vtraque; Iuniperinis equales, quas virentes & ex albido caruleo quodam colore tinctas tubercula quædam obfident: In summo autem aliquando pediculo opposito apex modò vnus, modò duo prominēt: semine intus contentorum. Tandem etiam maturæ atrocæruleæ fiunt. Has baccas nulli præcedunt flores, sed duntaxat baccarum rudimenta incurvis pediculis insidentia, ex tribus, quatuor, aut quinque exiguis,

viridantibus tuberculis, instar Myrmecia verrucæ parvulæ, composita. Quandoquidem autem Lobel. tres species facit, eius descriptiones hîc subiiciemus: Boreales, Meridianique horti, præsertim in Claustis Vestalium, Sabinam vugatiorē alunt, longè notissimam Tamarisci foliis, sed rigidioribus, pungentibus, tetrūmque odorem halantibus, perpetuè virentibus, & baccarum expertibus. Vulgatæ sterili Sabina (quæ tamen flosculos ex herbido luteos promit) ortu, totaque facie simillima, sed folio pauld minus acuto, minusque rigido, & pungente, bacca, sine grano resinoso, Iunipero nostrati pari & concolori. Nostra vireta Belgica cultiora hanc alunt munere Io. Mutoni. Altera superiori coniungenda, ramulorum exilitate & foliorum lenitate duntaxat diversa: media inter Sabinas & Cedros Phœniceas, folio Sabinae aut Cupressi vocatas, videtur: sed folia tenuiora & delicatoria, minimè aspera & pungentia sunt. Fructus Iuniperi minoris par, similis & concolor. Natalibus gaudet montosis Calabriae & Apuliae, ni labat memoria.

Nostræ Sabinae icon emptitia, demonstrat tantum bacciferæ ramum, cum foliis non spinosis qualem variis in locis etiam spontaneam observavimus. Alteram autem sterilem ex Matth. desumpsimus.

Cæterum, Sabinam in genere novissè Dioscoridem, ex sequentibus eius verbis didicimus. Baryton, aliqui Barytonem appellant nonnulli Baryton, Barathron & Baron. Eius species duæ sunt. Altera enim foliis est similis Cupresso, sed spinosior & graveolens, acris & fervida. Est autem arbor curta & in latitudinem magis se fundens. Et quidam foliis eius ad suffitus vtuntur. Altera Myrica [Tamaricis] foliis similis est. Plinio Herba Sabina Brathy appellata à Græcis, duorum generum est. Altera Tamaricis similis folio: altera Cupresso. Quare quidam Creticam Cupressum dixerunt. Est tamen & Selago appellata, similis herba Sabinae. Sabina herba propagine feritur & avulsione. Tradunt facie vini, aut è parietibus latere tuso, mirè ali. Huic semen nullum.

Dioscorides hoc loco (inquit Herm.) Baryton vocari Savinam tradit à nonnullis. Vt fortasse de hac intelligant Scriptores, præsertimque Dioscorus, cum in Arabia nasci dicunt Boraton Iuniperum, Cedrumque, quasi Boraton pro Baryto, vel contra exemplariorum vitio legatur. Testatur Ruellius Sabinam nomen ubique retinere, ac in quibusdam Gallia tractibus Savinieram nominari. Hæc (ait ille) Brutes arbor est, soli Orienti cognita, neque Latinis adeò celebrata. Sunt qui hanc in Europa atque adeò Gallia iam nasci existiment, esseque alterum Sabinae genus: nec profectò longè ab ea diffidet. Addunt & quadamtenus tum odore, tum colore immutatam, quia & cælum & solum inventu quoque mutaverit. Huc facit etiam, quod rudimentum nominis Græci Brathys luxatis literis, & aspiratione sumnota videatur elucere. Quodnam autem sit Sabinae secundum genus Ruellio, quod Brutes existimat, investigandum. Videtur intelligere Sabinam secundam, quam habet Bellonius, quam etiam Brutes putat. Perpendendum insuper an eam intelligat Ruell. quam Bellon Arborem vitæ nominat, de qua suo proprio capite.

Nunc subiiciamus, quæ traduntur à Bellon. conif. arb. de Sabinis duabus: scribit autem: Itali quemadmodum & multi incolæ Epyri & magna Græciæ pars non studens agricultura, paucas alunt in hortis herbas, præter eas, ex quibus proventum

Sabinæ
Lobelia.

1.
Vulgatior.

2.
Sterilis.

3.
Brathy.

4.
Cupressi.

5.
Selago.

6.
Cretica.

7.
Savina.

8.
Baryton.

9.
Boraton.

10.
Savina.

11.
Brutes.

12.
Savina.

13.
Brutes.

14.
Savina.

15.
Brutes.

16.
Savina.

17.
Brutes.

18.
Savina.

19.
Brutes.

20.
Savina.

21.
Brutes.

22.
Savina.

23.
Brutes.

24.
Savina.

25.
Brutes.

26.
Savina.

ventum sentiunt. Idem neque Sabina primam, neque alteram, i. e. neque sativam, neque silvestrem bene norunt. Ambas autem suapte sponte nascentes in montis Amani & Olympi Phrygiæ cacuminibus vidimus. Nos in hortis sativam tantum colimus. Frigorum patientissima est Sabina, idem ea nobis feliciter provenit, culta altius attollitur. Silvestris humi comam dispergit. Prisci Sabina arborescentes in primam & secundam partiebantur: de prima iam dictum est. Alterius autem Sabinae folium, Cupressi aut Tamaricis simile est. Hoc namque modo ab authoribus describi solet, quos sane non parum adolor, quod eam arborescentem herba nomine vocaverint. Non erit quoque mirum, si, cum ambæ silvestres sint, alteram cultam dixerim, quam vulgus nostrum agnoscit: alteram incultam nostris olitoribus, alioqui inuisam. Ut autem Sabina alteram hanc, qualem in montis Tauri excelsum vertice descripsimus, prosequamur, adiciendum fuit aliam frequentiore arborescentem, quam Sabina utramque videri non posse. Sylvas hæc de le in summis Amani & Olympi montibus faciunt, in quibus nullam arborescentem præter has copiosiores vides. Altera Sabina tota facie Juniperum maiorem referret, nisi latoribus ramis prædita esset, & magis divulsis: & appendices multas in ramis, ut Sapinus produceret, atque eundem in nascendo, quem Taxus, morem servaret. Resinam profert in caudice, ut Juniperus utraque, eodemque modo resina commanducata, tota in os pulverulenta diffunditur, nec amplius cogitur. Idem hac in re similis est gummi Juniperi minoris. Resinas inter se contuli, quæ quidem plurimum distare mihi visæ sunt. Siquidem maioris Juniperi resina Mastiches, vel Terebinthina in modum in ore cumulat, & nunquam in ore dissolvi, aut divelli potest. Præterea Juniperi maioris resina insigniter amara est. Transparentem resinam Sabina altera habet, duram ut Juniperi, veluti fumo tactam. Arboris caudex sinuosus est, crassior plerumque, quam ut vir in ulnas capiat. Corticem Vitæ habet modice crassum, rufum, materiam foris albam, intus veluti gilvum, cui nullam aliam similem reperimus. Est enim ei veluti induratus quidam rubor degenerans in subnigrum. Perpetuam comam viret, suis foetibus gravis in Hyeme comperitur, sed Lentis naturam servat, quod fructus perpetuo suæ arbori infideant, decidentibus scilicet anniculis, cum alii iam ad maturitatem pervenerint. Fructus autem, qui non perfecte maturuerint, egregie virent. Cum autem ad maturitatem devenerint, ex atro in cyaneum degenerant. Arbor ipsa elegantissimo vitæ nitet, quæ tota fructibus nigris sugilatur. Est autem arbor feracissima, cuius bacca vix Cedris crassiores evadunt. Arbor Amygdali bene magnæ altitudinem petit, multum ad Cupressum sativam accedens, sed crassiori caudice constat [nam silvestres in Creta sativæ crassiores sunt.] Huius folia omnino Cupressi correspondissent, frequentiora tamen sunt. Idem si arbor à longè spectetur, etiam à quovis perito à Cupressi vix dignoscitur, siquidem illa seminibus vidua fuerit, nisi attentè inspicatur. Atque cum eam primum inspexissem, nihil de hoc dubitans, Cupressum esse censebam. Cum autem aliam postea suis bacis, quas in ramis singulares profert, onustam vidissem, ea omne dubium sustulit. Folia eius gustatu amara sentiuntur, aromaque olent, resinaceum quiddam præ se ferentia. Os leviter ex-

calefaciunt bacca, quæ in huius extremis ramulorum furculis oriuntur, ita ut perpetuo singulis quivis furculus suam tantummodò ferat, & eam rotundam. Hæc merulas & turdis gravissimus cibus, amara est & subodora, & ut dixi, ex cianeo subnigra. Habitus ramorum & foliorum in arbo re Filici quodammodo similis est. Filix enim eum servat ritum, ut folium appianatum esse diceret, & veluti compressum, quod & ramis Cedri maioris accidit. Florem non promit, sed statim seminis rudimentum apparet. Quantum ad lignum huius attinet. Agebam in Myssa in ea urbe, quæ Iconium vocatur, vulgò Cognæ, cum inter utendum Juniperi maioris & Cedri Phœnicæ, & Sabinae alterius ligna, quæ simul contuli, notam querens, quæ unumquodque ab alio dignoscere, utpote quorum tanta sit affinitas, ut eorum trium ex monibus vicinis in urbes allata ligna nullo ex sese discrimine dignosci possint. Nam in Asia apud Conticum & Iconium nullum istis frequentius inveniendum occidit. Eorum singulorum, ut periculum facerem, unumquodque gustavi, ulsi, carbonem feci, sed id frustra. Cum verò in eum locum pervenissem, ubi magnarum lignorum strues asservabatur, ex foliis tantum uniuscuiusque discrimen deprehendi, quod tam exiguum est, ut vix etiam à perito lignario artifice internosci possit. Eorum nempe tum caudex, tum rami Vitis penè cortice obducuntur, rubro, lenniscos longos supra se invicem iunctos diceret. Omnium autem materies intus rubet, in gyrum albicat, carbonem seu silignum faciunt, materies leves sunt igni expetite, quæ facilius, quam Picea uruntur, cadi faciles sunt. Sed Sabina hæc multo magis, quam cetera ad tellurines faciendas Turcis expetita, quod in rimas nunquam diffundatur. Hanc autem excavant, totam, ex eodem ligni frusto testudinem perficientes, mediocrem quidem illam, nostris tamen quinternis aliquantò maiorem. Plinius arborescentem soli Orienti, neque Latinis idem celebratam tradit Brutes nomine, Cupressi fusæ similem, albicantibus ramis, odore Cedri, cum accenditur, quam ego Sabina alteram esse interpretor. Eam fortassis, quam Theophrastus Thuiam vocavit, Dioscorides alteram Sabina nominat. Notæ certè omnes, quæ supra dictæ arbori tribuantur Brutes appellata, omnino cum illis conveniunt, quas ego Sabina alteri paulo antè tribuebam. Huius alterius Sabinae arborescentem in Europa atque adeo in Gallia, multis (ut paulò infra scribam) locis visuntur, in Regia potissimum Fontanabla, quam ille, qui Francisco Galliarum regi attulit, vitæ arborescentem cognominavit. Ex hac arborescente, cum adhuc exigua admodum existeret, ramulos vallisimus: quos cum olim Renatus Bellayus Episcopus Cenomanensis, qui unicè rei herbariæ studebat, nostræ operæ accepisset, eorum alterum domi suæ conlevit, alterum verò in hortis divæ Mariæ Lutetiæ, qui usque eò excrevit, seseque à Solo erexit, ut proceritate longè parentem vicerit. Est & arbor alia in eiusdem loci hortis regis enata, quam Pinaster esse assevero, cum tamen prædicto nomine (Arboris vitæ) ab eo, qui Regi donavit, appellata fuerit. Nunc videndum est an notæ huius arboris vitæ, cum eadem, quam iam in Asia, & monte Tauro observaveram, conveniant, quæ multum nostræ operæ Gallia horti virent. Ea rectos promeret ramos: nisi parumper ad foliorum productionem reflecteretur. Ramos mittit geniculo bene robusto artissimè caudicem am-

Cibus Tar-

Filices simi-

Folium ap-

Cedrus

Flores caret.

Lignum.

Locus.

Cortex.

Sabina al-

terius usus.

Brutes.

Thuiam

Theoph.

Sabina al-

tera Diosc.

Locus.

Arbor vitæ.

Pinaster.

Alia de-

scriptio.

*Folia ap-
planata.*

plectentes, in quibus folia Cupresso similia ef-
sent, nisi supra invicem selsilia, & compacti-
nucamento procumbent. Ramis totus cum
foliis applanatus videtur esse, eo, inquam, modo,
tanquam si quis studio eum praelo presserit. Arbor
hæc in tantam altitudinem apud Fontanæbleum
excrevit, ut quamvis nondum nonum excede-
rit annum, brachio tamen elato à quolibet pro-
cero homine vix possit ad eius cacumen pertingi:
Ea nondum semina prompsit. Gustata folia a-
mara sentiuntur & odorata, maxime ad Salviæ
accedentia. De cortice nihil adhuc certi tradi
potest, quoad in ampliorem vastitatē excreverit.
Hæc Bellonius, quæ censuram nostram nullo mo-
do recusant.

Bellon. not.

Arbor itaque vitæ postrema, quam describit
Bellonius, nullas fert baccas, sed veluti parvos
conos, ergo non potest esse eius Sabina altera,
cui baccæ sunt: Quod præterea scribit de sua Sa-
bina altera folio Filicis veluti applanato, ac cæte-
ra omnia de odore, & aliis, exceptis baccis, con-
veniunt cum ea arbore, quæ Parisijs dicitur ar-
bor vitæ: an extet in rerum natura talis arbor ali-
qua odorata, baccifera, iudicent docti, nulla no-
bis visa, nec audita: suspicamur Bellonium igno-
rare quid scribat, & confundere diverſas plantas:
nec existimamus ei vitam arborem vitæ in horto
regio, quæ nullas tulerit baccas. Capite de Ar-
bore vitæ, huius Sabina: secundo fecimus men-
tionem ex Gesnero, qui etiam arborem vitæ vo-
cat, & ex America translata, male addens, bac-
cam ferre, quod ex Bellonio desumptum vide-
tur. Quæ autem Bellonius scripsit de altera Ar-
bore vitæ, quæ Pinaster, & de impostura, nos
posuimus capite de Pino Cembro.

*Cardan.
not.*

Obicere admodum Cardanus Bellonium secu-
tus huius arboris [Sabina: Lutetiana: Bellonij, &
arboris vitæ] meminit, dicens: Est etiam Lutetia:
Sabina: genus (ut etiam Bellon. refert) quam qui-
dam Bruton esse volunt: simillima est Cupresso, ut
vix ab ea distingui queat, sed baccam fert dissimi-
lem, odoratam tamen ac nigriorem, folia Salviæ
olent: unde ferunt, Tartaros spargere pulverem
super cibos. Vocant ob id quidam vitæ arborem
forte quod in contignationibus nullū vitum hoc
lignum sentiat: eaque Turcæ utuntur. Ex hoc aut
Cedri genere ferme est ea planta apud Indos oc-
cidentales Cumana: provincia, cuius tabulis si
naves conficiantur, non sentiunt terebinthem, ma-
lum illi regioni ingens: si atrox, quæ reponuntur,
omnia bene olent: quod verò mirum dictu est,
edulia tantum amaroris contrahunt, ut esu in-
grata reddantur.

Sabina.

Sabina planta est (ait Matth.) in Italia vulgaris
notitia, illa sc. quæ à Dioscoride primo generi affi-
gnatur, foliis Cupresso similis, spinosior. Verum
eius folia non adeo plenè virent, ut Cupressi, &
in cacumine aculeata conspiciuntur. Quod ta-
men sæpè pentis negotium exhibet. Cæterum
non desunt, qui plantam, cuius imaginem dedi-
mus, negent legitimam Sabinam esse, hoc, ni fal-
lor, argumento, quod hæc baccas proferat, qua-
rum in sua Diosc. non meminit. Unde factum est,
ut quidam putaverint, eam maiorem Juniperum
esse, alij verò Thuiam, quam Theophrastus me-
morat: prodidit lib. & cap. 5. de hist. pl. Verum utri-
que meo iudicio in errore versantur. Illi qui-
dem, quod hæc planta nec folio, nec flore, nec
fructu, non materis, non odore, neque sapore,
non cæteris denique notis Juniperum referat.
Hi verò, quod Thuiam, ut est apud Theophra-
stum, nascatur apud Apimonis delubrum, atque

*Contra eos,
qui Sabinam ne-
gant.*

*Juniperus
maior.
Thuia.*

*Thuia ne-
gatur.*

in Cyrenensi agro, formâ Cupresso similis tum
ramis, tum foliis, caudice, fructuque: vel potius,
ceu Cupressus silvestris. Præterea quodd, ut idem
scribit, Thuiæ materies omnino incorrupta per-
duret, nihil eius radice crispius sit, atque si mola-
era ex ea antiqui sculpere sint soliti, quemadmo-
dum ex Cedro, Cupresso, Loto, & Buxo. Hæc au-
tem arbor conos, seu galbulas non fert Cupressi
modo, sed baccas: caudice non attollitur longo,
sed eo brevi contenta est, materie non constat
incorrupta, solidaque, sed caduca & fungosa: non
ut Thuiam peculiaribus locis gaudet, sed ubique fe-
re locorum nascitur, ut hinc maius atque eviden-
tius discrimen in his plantis appareat, quam ut il-
lorum error, qui eas unam faciunt Thuiam, pluri-
bus explodi mereatur.

Sed certe relinquitur, ut miremur eos, qui stir-
pem hanc, quam depictam exhibemus, veram Sa-
binam esse inficiantur, cum nullis careat notis ex
his, quas illi Diosc. reddidit. Ea enim arbor con-
spicitur coactæ brevitatis, quæ in latitudinem
magis effunditur, foliis Cupresso similis, spinosior
tamen: quin & gravior olet, & acris, feruensque
sentitur. Atqui illud nobis obiciunt, quod Diosc.
in describenda Sabina nullam baccarum mentio-
nem fecerit: id mehercule quod legatur non fe-
cit. Sed quid dicent ii, si in quamplurimis plan-
tis ex his etiam, quæ ab omnibus legitimæ habentur,
plures notæ, & ex quidem præcipuæ, non-
nunquam desiderantur: quas nimirum Diosco-
ridem omisisse credendum est, vel quod plantæ
eæ essent alioqui vulgò cognitæ, vel quod oēs
earum partes non satis exploratas haberet, vel
alias ob causas, quas prosequi non est hic locus,
quarum omnium aliqua facile potuit esse: cur
Sabina: baccas non adnotatas reliquerit. Addam
& id, fortasse ex eo evenisse, quod Sabina fre-
quentior sterilis occurrat, quam fructifera. Nam
(ut equidem fateri possum) inter innumeras Sa-
bina: plantas, quas variis in locis mihi videre con-
tigit, tres duntaxat memini me observasse, quæ
baccas ferrent, & eas quidem rubentes, ac Iuni-
perinis maiores. Id quod me quandoque addu-
xit ut putaverim in hoc Sabina: genere marem &
fœminam reperiri: atque alteram raram esse in
Italia quemadmodum eam quoque rarè vidimus,
quam Dioscorides secundo loco representavit,
Tamarici foliis similem, non autem aculeatam.
Ex his igitur, meritò colligendum esse arbitror,
hanc nostram Sabinam esse legitimam, ut quæ
non solum notis Dioscoridis delineationis pul-
chre respondeat, sed etiam facultatibus.

Porro Petrus Bellon. de arboribus coniferis
differens, us ineptè laus, meo quidem iudicio,
Sabinam admiscet, atque in ea describenda, quam
secundo loco ponit Dioscorides, mihi non pa-
rum hallucinatus deprehenditur, quod constan-
ter affirmaverit, se vidisse frequentissimum hoc
Sabina: genus in Amatio & Olympo Phrygiæ
montibus, totâ facie Juniperum maiorem rese-
rens, magnitudine Amygdalæ arboris maioris,
foliis Cupresso per omnia similibus, baccis per
maturitatem in cæruleo nigricantibus, & caudi-
ce resinam ferente. Etenim Dioscor. non tradit,
quæ sit huius plantæ facies, & quæ magnitudo,
sed eam in foliis tantum à priori variare scriptum
reliquit. Quod non alia de causa autorem hunc
fecisse reor, quam quod sciret, nullum utriusque
esse in reliquis notis discrimen. Sed quod hanc
rem turpiter confuderit Bellonius, vel ex eo ma-
nifestum esse puto, quod quam plantam nunc
Dioscoridis alteram Sabinam asserit, eandem pau-
lò post

*Sabinam
vulgarem
esse veram
Sabinam.*

*Bacca rub-
entes lu-
niperinis
maiores.*

*Sabina Ta-
marici fo-
liis non ac-
uleata, &
mara.
Belloni er-
ror.*

Bruta.

*Sabina
mum g
Thuia.*

*Sabina
esera.*

*Matth.
not.*

*Came-
natur.*

C. B.

Synon.

*Gul-
nus
Pan-
fus
Ma.*

Id post arborem illam constituit, quam Plinius Brutam appellat, quasi Plinius non meminerit vtriusque Sabinæ. Quod autem idem Bellonius primum Sabinæ genus, eam arborem suspicetur, quam Theophrastus Thuia nominat, non miror: nam & alij idem sentiunt. Verum hanc opinionem improbavimus. Adhuc bacciferam Sabinam Guilandinus si nunquam vidit, cur Fuchsi-um & Matthæolum reprehendit? Matthæolum scio ego è baccifera ramo suam pinxisse Sabinam, nec vereor quin etiam Fuchsius suam quoque ex viva planta delineari curaverit. Sed huiusce censuram inanem pronunciant Avicenna ac etiam Serapio, qui de Sabinæ baccis apertissime meminere, & in medicum usum vertere.

Matthiolum obscurior in post. com. Ital. positis duabus figuris, dicit duas esse species, vnam sterilem magis vulgarem: alteram fructiferam in Italia raram, odore minus gravi, eiusque duas facit differentias, vni enim baccas rubras, ac Iuniperinis maiores, alteri purpureas [Turchinas.] Nos autem non intelligimus Matthiolum, cum ait baccas Sabinæ rubentes, ac Iuniperinis maiores, tales enim in Sabina non observavimus & illæ quas vidimus, sunt ferè concolores, & eiusdem quasi magnitudinis cum Iuniperinis, unde minores potius dixerimus, quam maiores: ac veremur ne confundat Cedrum quibusdam dictam Lyciā cum Sabina. Sed quod magis miramur in postremis comm. facit manifestè tres species.

Camerarius in Matthioli hist. Germ. duas posuit alias figuras, addens in Liguria, & in finibus Galliæ iuxta Narbonam in monte Cetho inveniri Sabinam baccis rubris, crebris, alibi ex cæruleo nigricantibus. Nos quidem non otiosi fuimus motis Cethi spectatores, sed ibi nobis sola Cedrus retusa Bellonii observata, cui baccæ rubræ.

Qui Matthioli patrocinium suscepit ex Diosc. duplicem facit, alteram vulgatiorem folio Tamarisci, alteram folio Cupressi, quas in eo convenire dicit, quod immortalis comā vireant, & utraque baccas ferat nigras Iuniperinis similes: nullam enim esse quæ sterilis omnino sit, sibi persuadet, quod falsum. Eam quidem, quæ furculis feritur, rariùs fructum proferre scribit. Is Sabinam nostram vulgatiorem folio Myricæ, Sabinam secundam folio Tamarisci vocat: Sabinam Brunfels. Fuchsius, Dodonæus. Sabinam minorem Gesn. hort. Savinam Lonic. Savinam marem, Sabinam minorem Lob. Sabinam Tamarici similem Hist. Lugdunensis. Alteram Sabinam nostram folio Cupressi, nominat Sabinam primam Dioscoridis. Sab. maiorem. Gesn. Sab. alteram Dod. Sab. fructiferam Cast. Genuinam bacciferam atrocæruleam Lob. Sab. folio Cupressi similem Cord. in Dioscor. Cupresso similem Hist. Lugd. bacciferam Camer. seminam maiorem Tabern.

Matthiolum adhuc oppugnat Guilandinus cui Paulus Hestus patrocinatur, ita differens: Nihil mihi attulisse videtur Matthæolus hoc in loco, quod Guilandinus non multò antè in Theone suo circumscripserit, iis verbis: Cæterum Sabinam, quam ego cum Plinio sterilem esse auguror, ipse fructiferam cum Fuchsi pingit: quanquam me non præterit Arabum eam re sententia. Vide quot mysteria Guilandinus arctissimis verbis cluserit. Sabinam fructiferam esse negat, ductus autoritate & experientia, neque tamen interim ignorasse se, aliter sentire Mauritanæ factionis scriptores demonstrat. Matthæolus verò Plinii nomen tempestivè præterit, & sententiam suam Avicennæ & Serapionis auctoritate stabilire co-

Tom. I.

natur, ac si non apertissime Serapio, quem ille errori suo patrocinari putat sterilem esse Sabinam & omni fructu carentem cap. 280. simplicis medicinæ scripserit, Abhel, id est, Sabina, inquit, quæ & Brathys dicitur, non habet fructum. His calculum adiungit quotidiana experientia, & Plinii testimonium, quibus Sabinam semine carere liquiddò comprobatur. Iam verò Sabinam nullum unquam fructum expulisse, norunt omnes, qui veram legitimamque Sabinam terræ hærentem observarunt. Reliquum est, ut quæ ab Avicenna de Sabina dicuntur, pari gravitate expendamus, quem profectò tantum abest, ut fructiferam eam esse asseruisse sentiamus, ut contra etiam affirmare non dubitemus, nusquam id apud illum toto suo volumine legi. Quod autem Matthæolo apud ipsum imposuisse videtur, illud est, quod cum Sabinam à Mauritanis Abhel vocari apud Serapionem legisset, & Avicennam Abhel, fructum Alharar definiuisse observasset, Alharar idem esse, quod Abhel ratus, Sabinam de Avicennæ sententia fructiferam esse voluit. Verum Avicennæ Abhel, inquit, fructus est Alharar, similis Alzarar, hoc est, Abhel fructus est Iuniperi, similis Mespilo. Cum verò paulò post Abhel duo fastigia constituit, non sanè Iuniperum describit, quam alibi sub nomine Harar, in magnam & parvam distinguit, sed utramque Sabinam cum Abhel confundit, haud secus, atque cap. 666. Scheam quoque, hoc est, Abrotanum, vel certè Absinthium aliquod rursus cum duobus Sabinæ generibus gravi & pudendo errore permiscet. In similem huic lapsum Serapionem incidisse palam est, quem Matthæolus quoque in Mespilorum historia adnotavit, quod Sorbi titulo autor ille, omnia referat, quæ de utroque Mespilorum genere scripsit Dioscorides. Præterea si Abhel Sabinæ fructus esset, turpiter admodum semetipsum Avicennæ dedisset, qui idem per idem definire instituisse. Et hæc Paulus Hestus in Apologia pro Guilandino.

Sed & Gesnero teste coll. stirp. Sabina fœmina, rudimenta quædam germinum exiguum, seu flosculos subluteos ostendit, quadripartitos, albicantes.

Sabina tandem vera [ut rectè Cæsalpino videtur] arbuscula est brevis, cacumine & omnibus ramis deorsum inflexis in terram, ut in quodam genere Iuniperi contingit: folia Cupressi videntur, nisi squamulæ auctiores essent, odore acri fructum non vidimus: Dioscorides duas affert, vnam quam modo descripsimus, & alteram Tamarici similem.

Lobel. obseru. & Icon. Plantin. tres Sabinæ figuras habent, quarum vni titulus, Sabina: Alteri, Genuina Sabina baccifera atrocærulea: Tertiæ verò, Sabina baccata altera, grano item atrocæruleo, in montosis Calabria & Apulia.

Monstruosi autem nobis videntur flores à Lobelio appicti: sunt enim à nobis ubique locorum & quocunque tempore, minimilutei, & veluti Iuli in extremitatibus observati.

Ex omnibus autem huc usque allatis colligere licet Sabinæ nomen à variis de variis dici plantis. Et primò de Sabina vulgari sterili, & baccifera. Rursus de Sabina vera & baccifera Bellonii, quam confundit cum arbore vitæ. Sabinam præterea vulgarem, arborem in maritimis nascentem Cæsalpinus dixit. Arbor vitæ etiam à quibusdam Sabina falsò putatur. Testatur Matthiolum, se vidisse, qui herbam inodoram fumerent pro Sabina,

Cedrus
Lycia, sive
retusa Bel-
lonij.
Nomina
linguarū.

Locus &
tempus.

Vires & u-
sus,
ex Diosc.
Vlcera.
Carbunculi

Fœtum pel-
lit.

Tempera-
mentum
ex Galeno.

Gal. taxa-
tur.

Vulnera.

Putredines

Abstergit.
Menses
mouet.

Fœtus.

nos Muscum repentem, inquit, Tragi intelli-
mus. Ad extremum à nonnullis Cedrus Lycia,
sive retusa Bellonij dicitur.

Sabina Latinis dicta à Sabinorum regione, in
qua multum nasceretur, Græcis *Βόδρυς*, Latin. et-
iam Savina, Savinera, & Trago teste, Nerion,
German. *Seuenbaum* / *Seuenpalmen* / Belg.
Seuenboom / Bohem. *Blasterfka Chmogfa*, Angl.
Savin, Gall. *Savinier*, Ital. *Sabina*, Hisp. *yerva*
Sabina. Castil. & Portug. *Savina*. Arab. *Abel*, *Abhel*,
seu *Albarar*. Herbam Sabinam Latini appellant
Βόδρυ Græcis dictam, etiam si herba non sit, nec et-
iam frutex, sed iustæ ferè magnitudinis arbor.

Habemus plantam in horto Illust. Exc. Celsi.
Montbelgardi ex ramis à me collectis ex arbore
mediocris magnitudinis in horto generi mei
Theobaldi Nobil. Pharmacopœi Illust. E. Celsi.
qui fuit aliquando hortus Medici simul ac Phar-
macopœi Montbelg. Florentem sapius vidi, ve-
rùm in ea nullas unquam baccas observavi. Ste-
rilis etiam manet à me variis in locis plantata.
In hortum transtuli Sabinæ ramos ex Brunicoff.
Castello, ubi multis baccis gravidam observavi.
In horto nostro fert etiam baccas. In Burgundia
in Castello Beveuge onustam baccis multis, fo-
liis non spinosis collegi. Habui Basileæ in horto
satis magnam, interdum bacciferam: Tubin-
gæ Sabinam vidi spontaneam cum multis baccis,
foliis partim spinosis, partim non spinosis. Sa-
binas pulcherrimas exhibentes varias animalium
figuras, alias etiam topiarias, præterea eius ar-
bores duas magnas vidi Veronæ, nec alibi pul-
chriores. Apud D. Alexandrum Serratum Me-
dicum insignem, apud quem varia & plurima sce-
leta erant, Ferrariæ in monasterio S. Dominici
à l'Angeli, Patavij, Genevæ, & Lugduni præclaras
Sabinæ plantas intuebar. Gelnero autem Sabinas
baccas profert Septembri.

Ambarum [Sabinarum] autore Dioscor. folia
ulcera pascendo proserpentia sistunt, & inflam-
mationes imposita mitigant. Cum melle verò in-
ducta, nigritias & sordes depurgant, & carbun-
culos circumscribunt. At cum vino pota etiam
sanguinem per urinas ducunt, & fœtus extru-
dunt. Idem faciunt etiam apposita & suffita.
Amittitur etiam calefacientibus unguentis, &
privatim glaucino. Sabina, inquit Gal. ex nume-
ro etiam fortiter exsiccantium, idque secundum
tres qualitates, quas in gustu præ se fert, similiter
Cupresso, nisi quod ea & acrior est, & ut sic di-
xerim, magis aromatica, seu odorator. Nostra
Sabina contra Galenum nobis videtur multò gra-
vioris odoris, quàm Cupressi ac etiam ingrati.)
Igitur huius, quam modò dixi, qualitas est
particeps, nempe acrimoniæ consistentis in tem-
peramento calido, propterea amaritudinis & ad-
strictionis obscurioris, quàm in Cupresso. Quan-
tum enim ipsa Cupressum superat in acrimonia,
tantum ab ipso superatur in adstrictione. Quod
manifestum est, ex eo quod omnino calidior est
Cupresso, unde etiam potentius digerit. Itaque
glutinare nequit vulnera, ob siccitatis & calidita-
tis robur. Nam utriusque illi tantum inest, ut
etiam tendat, & inflammationem afferat. At
putredinibus similiter Cupresso accommodari
potest, maxime ubi rebelliores fuerint & diu-
turniores. Nam hæc citra noxam vim medica-
menti perferunt. Quin & quæ atra sunt reddi-
ta, & admodum sordida, ea cum melle expurgat.
Carbunculos item solvit. Porro essentia tenui-
tate menses quoque provocat, ut si quid aliud, &
sanguinem per urinas movet. Fœtum etiam vi-

ventem interficit, & mortuum eiicit. Est au-
tem hoc medicamen tertij ordinis tum exalefa-
cientium, tum desiccantium, ex numero eorum,
quæ vel maxime tenuium sunt partium. Et hoc
utique nomine unguentis inditur, & maxime
glaucino, & in multas antidotos iniicitur. Qui-
dam verò etiam Cinnamomi vice duplum eius
subiiciunt. Est enim extenuandi & digerendi fa-
cultatis, si epotum fuerit. Hæc Galenus.

Ad Plinium accedamus. Sabina à multis in
suffitus pro thure assumitur. In medicamentis
verò duplicato pondere eosdem affectus habere,
quos Cinnamomum, traditur. Collectiones mi-
nuit, & nomas compescit. Illita ulcera purgat.
& Partus emortuos extrahit suffitu. Illinitur i-
gni sacro & carbunculis. Cum melle & vino po-
ta regio morbo medetur. Gallinæ generis pi-
tuitas fumo eius herbæ sanari tradunt.

Sed hæc de Sabina Tragus. Est & Sabinæ her-
bæ in medicandis iumentis haud contemnendus
usus, eâ enim purgari consueverunt iumenta. Sed
prudenter medicamentis è Sabina petitis uti con-
venit, propter strenuas eius in exsiccando & ca-
lesfaciendo facultates. Folia Sabinæ herbæ in
pulverem redacta, ex melle illita, fluentibus ul-
ceribus medentur, nomas sistunt, & collectiones
mitigant. Cum pinguedine verò lacti superna-
tante (Germani *Milchraum* vocant) tempera-
ta scabiei capitis puerorum vnicè profunt. Sabi-
næ recentia folia tusa, ac phagedenis (Germani
den wurm vocant) imposita, eas enecare dicun-
tur. Aqua è foliis Sabinæ destillata maculas fa-
ciei absterget, & ut quidam asserunt, vertigini
conducit. Montbelgardi utuntur venatores ad
curandam scabiem canum.

SELAGO.

CAP. XXII.

BRATHY Sabinæ, Cupressi folio, similis est
herba Selago appellata (inquit Plin. lib. 24. c.
11.) quæ legitur sine ferro dextra manu per tuni-
cam, quæ (quæ M.) sinistra exiit, velut à fu-
rante, candida veste vestito, puræque (puræque
Dalech.) lotis, nudis pedibus; sacro facto prius,
quàm legatur, pane (ex pane Dal.) vinoque. Fer-
tur in mappa nova. Hanc contra omnem perni-
ciem habendam prodidit Druidæ Gallorum, &
contra omnia oculorum vitia fumum eius pro-
desse. Hucusque Plinius.

Cæterum, Selaginem quidam suspicantur Iu-
niperum minorem Alpinam. Non desunt quo-
que, qui Cedrum minorem, quæ Retusa Bello-
nio dicitur, Selaginem existiment. Interpres
præterea Theophrasti de causis lib. 2. cap. 7. Coro-
nopodem reddidit Selaginem. Selago tandem
existimata videtur Matthiolo Muscus terrestris
repens Tragi.

DE IUNIPERO IN GENERE.

CAP. XXIII.

TECTIS (inquit Theophr.) Materia huius fa-
bricis idonea, tum subdialibus, tum obruen-
dis sub terram. durat enim immunis à putredine.
At Macedoniæ incolæ, ne illam quidem florere
arbitrantur. Nonnulli Duplicem esse dicunt, &
alteram florere quidem, sed fructum non ferre:
ostendunt.

alterum non florere, sed protinus fructum ostendere, ut Ficum grossos. Toto anno fructum habere videtur, quippe cum novus anni exacti fructum occupet, Nascitur hæc quidem sed non procera. Huic porro cortex sponte detrahitur, eique humor etiam in lachrymæ modum gignitur. Cedro Punicea excelsior Juniperus, folium eius quoque mollius nasci videtur, &c.

Hæc paululum immutans Plinius ita tradit: Nec Juniperi florent. Quidam earum duo genera tradunt. Alteram florere, nec fructum ferre. Quæ verò non floreat, ferre protinus, baccis subnatiscentibus, quæ biennio hæreant. Sed id falsum, omnibusque iis dura facies semper. Et lib. 24. c. 8. Juniperus Cedro assimilis, & eius duo genera: altera maior, altera minor. Montes amat, nec folia decidunt Junipero: annifera habetur, novusque fructus in hac cum annotino pendet. Cariam vetustatemque non sentit. Junipero eadem virtus quæ Cedro, vasta hæc in Hispania, maximæque bæccæ eius. Medulla ubique solidior etiam, quam Cedrus. Et hæc passim apud Plinium legimus.

Dioscoridi Juniperus (αἰνιδία) alia parva, alia magna est. Acres autem ambæ, & urinam cientes & calefacientes, suffituque bestias venenatas fugantes. Fructus ipsarum alter Nucis (pro γαρύκων, legendum fortè γάρυκος, id est, Fabæ, ut habet Serapio, Corn.) magnitudine reperitur: alter Nuci ponticæ æqualis, rotundus, odoratus, dulcis dum manducatur & subamarus, qui αἰνιδίος (Juniperi bæcca) appellatur. Sed inter spuria Dioscor. Juniperum parvam alij *Arceuthida* vocant, alij *Mnesitheim*, alij *Acatidem*, Aphri *Zuvinsipet*, Egyptii *Libium*, Romani *Juniperum*, Galli *Iupicellus*. Juniperum magnam, alij *Cupressum* agrestem appellant, alij *Mnesitheim*, alij *Acateram*, Romani *Juniperum*. Est autem hæc plurimis nota, similis Cupresso. Nascitur plerumque in asperis, ac maritimis locis.

Anguillara ostendit, Juniperum Dioscoridis ac nostram, vnam esse ex Cedris Theophrasti, ac in eo errasse Dioscoridem.

Cedrum magnam & Juniperum eandem esse arborem non recentiores solum (inquit Guillad.) sed etiam veteres quidam opinati sunt. Idem præterea Dioscoridem etiam Cedrum magnam cum Junipero confudisse demonstrare conatur. Ad eundem etiam modum, notante Gesnero, Cedrum Galenus Juniperum appellat: Et è contrâ: Vnde mirum videri non debet Gazam Kêd Egypti aquid Arist. & Theophr. Juniperum vertisse.

Paulus Hæssus etiam in defensione Guilandina, Cedros Theophrasti, esse Dioscoridis Juniperos asserit: idque ex Plinij verbis colligi posse scribit.

Apollo sibi persuadet Cedrum Theophrasti esse fructu Juniperino, & ex hac Cedro olim trabes, statuas, ac columnas extructas. Ita ut videatur idem ferè sentire, quod Cordus. An verò tam magnæ Juniperi in Syria reperiantur discutendum relinquo iis, qui in Syria fuere. Clusius quidem observavit in Hispania maximas.

Ad æquivoca quod attinet: Juniperus vulgaris baccis parvis purpureis, Cæsalpino dicitur. *Juniperus montana*, mas & *femina* ab eo etiam reperta fructu flavo. Cedrus phœnicæ Bellonio, quibusdam dicitur *Juniperus maior*, Cæsalpino autem *Juniperus marina* & *Juniperus minor* Dioscoridis. Sabinam vulgarem, arborem in maritimis Dioscorides in codice Hermolai *Juniperum maiorem* vocat, seu *Cupressum silvestrem* Theophrasti, licet ab aliis Ce-

drum vocari testetur. Ac contendit idem c. 58. Plinium per *Oxycedrum* videri intelligere *Juniperum montanam*, id est, vulgarem nostram.

IV NIPERVS VVLGARIS BACCIS PARVIS, PURPUREIS.



PLERVMQVE Descript. denso ramorū stipatu fruticat dūtaxat Juniperus, aliquando in iustæ magnitudinis arborem adolefcit, caudice tamē non multū crasso, cortice scabro & deciduo, rubente, materie firmā, non nihil etiā rubescēte, maximē si siccata fuerit, odore resinoso grato: ramuli in furculos multos dividuntur, minacibus foliis sēper virentibus, aculeatisque armati, rigidis, tūpe in gaudis, infernē virentibus splendidis, rarō viciā longioribus, sæpē brevioribus, valdē angustis (Cæsalp. Piceæ robustioribus & magis pungentibus:) Baccæ per ramos sparsæ numerosæ, rotundæ, umbilico in tres radios, totidem seminum loculos ostendentes, distincto donatæ, duplo maiores granis Piperis, primū virelcentes, per maturitatem atroceruleæ, aut nigræ, in quarum singulis grana tria oblonga, triangula (nonnunquam quatuor Cæsalp.) pulpā nonnihil ruffa, involuta, sapore acri, resinoso, cum quadam dulcedine, tactu quoque ubi inveterarint, glutinoso & oleoso: pro flore tribus foliolis minutissimis, obsepum insidet futuræ bæccæ rudimentum, tam exiguum, ut non nisi à diligenter inspicienti animadvertatur, unde scripsit Cæsalpinus. Quæ fructum fert, non floret.

Per reliqua similis est huic Juniperus, quæ forma dici potest, flores producens plurimos, alias, quæ fors tulit, sparsos per ramulos; alias confertos, conorum exiguorum instar habentes, purpurâ cum croceo mixtâ pictos, ex plurimis corpusculis rotundis, Papaveris semine minoribus, pulvisculo farinaceo factis compactiles, intercedentibus raris quibusdam viridantibus, acuminatis foliolis, squammatim corpuscula dicta obtegentibus: Videas autem cum dehiscunt, effigiem capituli Equiseti florentis, unicuique squamulæ adnatis apicibus ruffis, Cæsalp. vocat flosculos amentaceos, exiles. Cæterum, tantum florum apparatus, quasi ad ostentationem comparatum, nullus fructus sequitur, sed in auras abiens, pulvisculus vanam bæccarum spem eludit.

Vulgarem itaque Juniperum duplicem novimus, vnam quidem bæccas ferentem, alteram flores tantum, quara quis fœminam dixerit, ut ex modò dictis liquidò fit. Miramur autē diligentem alias Botanicum Euricium Cordum hosce flores non observasse: Dicit enim in Diosc. Juniperus minor altera, cuius duplex genus, vñū florens sine fructu, aliud non florens, fructum tamen ferens.

rum videtur montanam nostram sive vulgarem intelligere.

Nomina
linguarum

Juniperus, & *Junepus* Græc. Latin. *Juniperulus*, germ. *Weckholder* / *wacholder* / *weckol-*
derbaum / *wacholderbaum* / *Brametbaum* /
Brametstand. Bacca verò *Junepus* Græc. germ.
Weckholderbeer / *Brametbeer* / *Weckholder-*
beer / Belg. *Geneuer* / *Geneuerboom*. Angl. *Jun-*
niper, vel *Jeniper*, *Junipertree*. Bohem. *Jalo-*
lowac. Hung. *Tevifses fenyó*. Gall. *Genevre*. Cat.
tal. *Ginebre*. Portug. *Zimbro*. Arab. *Arconas*, &
fructus *Abel*. Ital. *Ginepro*. Castil. & Hisp. *Enebro*,
Bacca autem *Neurinas*. Serapioni, *Habbagar* Hebr.
Ro'ham.

Locus.

Elias Propheta cum Isabelis crudelitatem fu-
giens in desertum devenisset, sub Junipero dor-
mivit, ut Sacra refert Scriptura. Ac ex his intel-
ligimus Juniperum vasis desertis, altissimisque
montibus, frigidaque, limosa & lapidosa terrâ,
ut plurimum nasci: nam in eiusmodi locis, apud
nos quoque Germanos frequentissime occurrit,
maximè verò apud Mediomatrices, ut & in VVal-
goia & Creichgoia, in quibus partibus perpetuâ
virens comâ luxuriat.

Tempus.

Maior mense floret: post florem bacca pro-
rumpunt exiguae, virides, quæ altero demum
anno, appetente Autumno, quod illis maturita-
tis tempus est, cæruleo tinguntur. Copiosè
quoque provenit, teste Turnero, in Angliæ Can-
tio, nec non in Episcopatu Duramenli & North-
umbria: In Germania quoque multis locis fre-
quens, nullibi tamen magis, quàm prope Bon-
nam. Sed authore Clusio, Juniperus, cui ipina
pro folio est, vix totâ Lusitaniâ reperitur. In
Castella verò nova, admodum frequens est: sed
ea præsertim, quæ excelsior & arborescens supra
Segobiam, quâ Madritium itur, ut istic trabes &
contignationes ædium sibi incolæ fabricent: ut
non immeritò Plinius dixerit, *vastam hanc in Hi-*
spania nasci. At & in Belgio, & plerisque Germa-
niæ locis, vulgarem Juniperum in iustam ferè ar-
boris magnitudinem ex crescere observabam,
præsertim in hortis & cultioribus locis. Juniperus
baccas fert Octobri, inquit Gesnerus. At Cæsali-
pino fructus maturefcit anno secundo, ut ali-
quando fructus trium annorum contineantur,
cum is, qui maturus est, servatur ad tertij anni
fructum nascentem. Nos verò curavimus co-
piosè plantandam in horto E. Celf. licet abundet
multis in locis Comitatus vicinis urbi, ut in mon-
te *la Chaux*, circa *Vandoncourt* & *Blaumontiam*,
ac alibi magnæ arborescentes proveniant Junipe-
ri, ad altitudinem duorum hominum, ac al-
tiores, crasso caudice Nucis, ut inde cyphi tor-
nentur. Inter Basileam & Borhaus Maij princi-
pio vidi Juniperum florentem, flores instar nu-
camentorum sunt minimi, ut vix appareant.
Lugduni & Genevæ & per Alsatiâ abundat. Pa-
tavij magnam arborem vidi in horto Nobilis
Bembi mense Ianuario.

Vires & u-
sus ex Ge-
neribus.

Stomachus.
Thorax.
Tormina.
Vrina.
Folia.
Foliorum
succus.
Venenum.
Cortex.
Ramenta
lethalia.
Vinum.

Arceuthis moderatè calefacit, & adstringit,
stomachoque commoda est, faciens ad affectio-
nes in thorace, tussis, inflationes, tormina [scilicet
phlegma] & bestias venenatas, si bibatur. Vim etiam
habet ciendi urinam, unde ruptis, convulsis, &
ab utero strangulatis confert. Folia etiam acria
habet, quare & imposita & pota, tum ipsa, tum
succus ipsorum cum vino, ad commorsus à vipe-
ra faciunt. At cortex ustus, & cum aqua illitus,
lepras removet. Ramenta verò ipsius ligni devo-
rata interficiunt, Dioscorides. Ut porrò vinum
Juniperi fieri conveniat è baccis, similiter ut è

Tom. I.

Cedri fructu, dicitur cap. de Cedro antiquorum.

Juniperus, Gal. de simpl. med. facul. lib. 6. teste, *Tempera.*
calida & sicca, utrinque tertij ordinis. At fructus
similiter siccus. Verum in hoc [m. s. t. m.] primi
fuerit ordinis.

Juniperus vel ante cætera omnia [inquit Plin.
variis in locis] excalefacit, extenuat, Cedro assi-
milis. Et eius duo genera, altera maior, altera
minor. Vtraque accensa serpentes fugat. Semen,
stomachi, pectoris, lateris doloribus utile. In-
flationes, algoreque discutit, tussis conco-
quit & duricias, illitum tumores sistit: item al-
vum, baccis ex vino nigro potis: item ventris tu-
more, illitis iisdem. Miscetur & antidotis oxyporis.
Vrinæ ciet. Illinitur & oculis in Epiphoris. Da-
tur convulsis, ruptis, torminibus, vulvis, Ischia-
dicis cum vino albo potum, pilulis quaternis, aut
decoctis viginti in vino. Sunt qui & perungant
corpus è semine eius in serpentium metu.

Vires Juniperi Antiquorum antè sunt posita:
Nunc intelligamus quid de hisce Neoterici sen-
tiant.

Tragus inquit: Juniperi bacca calida sunt in
tertio, & sicca in primo ordine. Nemo verò uti-
litates eius, quibus scatur, satis explicare potest. Bacca
Juniperi maturæ utiles ad multas affectiones pro-
sunt, meoque iudicio Pipere salubriores. Nam
in cibo esitata stomacho frigido utiles sunt, pitui-
tæque, quæ in illo coit, digerunt: contra in-
flammationes [inflationes fortè melius legen-
dum] & tormina faciunt, vitia pectoris purgant,
tussique medentur, utinam efficaciter ducunt,
venenûmque à corde repellunt. Apud Germa-
nos singulari remedio, ad grassantia Pestilentia
contagia depellenda usurpantur. Eadem menses
& coxendicum viscosos humores expellunt. Et
quid multa? ad quamplurima hæ bacca utiles
sunt, quapropter coqui illas ad culinas vocantur,
condientes his cibos. Dioscorides ramenta ligni
devorata interficere scribit, quod equidem mi-
ror. Nam lixivium è vino & cinere Juniperi usti
factum ac potum, urinam potenter trahit, ita
quidem, ut eo remedio, multi Hydropici libera-
ti fuerint. E' baccis Oleum pretiosissimum, & ad
Balsamum ferè accedens elicitur. Præterea & ex
arido ligno oleum odoratissimum ac efficacissi-
mum, adeoque ad multa utilissimum distillatur. Mul-
ti multa de Gummi, quod Vernix dicitur, scri-
bunt, sed oleum Juniperi longo illud post se,
quod ad facultates attinet, intervallo relinquit.
Et ut semel finiamus, *facultates Juniperi nemo faci-*
le explicabit omnes. Vnum est, quod in Junipero
fugiendum, & detestandum fuerit, nimirum um-
bra, quæ noxia est, si Virgilio credimus.

Surgamus, solet esse gravis cantantibus umbra.

Juniperi gravis umbra, nocent & frugibus umbra.

Juniperi fructus (pergit Corn.) Officinis in usu
sunt & rami ac virgulta, & totum aded lignum:
ad ærem. n. emendandum, incensa suffumigantur.
Addit Matthiolus: Oleum, quod ex Juniperi ma-
terie per descensionem, tum pariter vitreis in-
strumentis elicitur, calidum ore contentum den-
tium dolores mirificè mulcet, si tamen frigida
defluxione afficiantur. Fit ex baccis hoc longè
præstantius, odore perquam iucundo. Nolumus
autem nos cum Matthiolo putidum & insigniter
acre oleum Juniperi in ore continere, quale il-
lud, quod è lignis per descensum elicitur. Af-
ferit Clusius Narbonenses Gallos ex Junipe-
ri baccis oleum exprimere, quod ipsi de *Ca-*
de, Hispani verò *Miera* cognominant, capitis
scabiei, ut pecorum etiam scabiei & ul-

Serpentes.

Inflationes.
Alvum si-
st. Venter.
Oculi.
Convulsio.
Ischias.

Vires & u-
sus ex
Neoterici

Tempera.

Ventriculo
Tragile
Aio Jusse-
ta.

Tormina.
Pectoris vi-
tia.
Diureticum.
Pestilentia.

Contra
Diose.

Lixivium.

Hydrops.

Oleum.

Umbra.

Lignum.

Oleum ex
ligno &
baccis.
Dolor den-
tium.

Matth. not.

Oleum de
Cade, sive
Miera.

*Guaiaco
substitu-
tur.
Lues Vene-
rea.
Calculus.*

ceribus, quibus à tonsione interdum infestantur, adprimè utile. Perhibet Cam. ad Hist. Germ. interiora baccarum Iuniperi maioris, cum utilitate Medicos Africanos exhibere loco Guaiaci ad luem veneream. Esse porro eximium ad calculum præsidium, si recipias: Baccar. Iunip. Vnc. sem. Hisce in phiala tantum affundas Spiritus vini, quantum baccas operire valeat: sicque obaturata phiala, quatuor dies stent, subinde agitata. Exactis quatuor diebus excoletur vini spiritus expressis bene baccis: aliisque recentibus baccis affusum, quatrduo rursum exacto, colato: hoc tertio iterandum: spiritus vini reservetur, optimè repositus: & urgente calculo huius cochlearia duo ex vino albo calidè propinentur: moxque in semicupio, cui infusum Maluæ & Chamæmeli decoctum, semihoram sedeat: illinatur subindè facies, manu aqua ros. aut vino Cretico ad arcendam lassitudinem, quoad eiiciatur calculus, quod dubio procul accidit. Cavendum interim, ne statim à cibo, pleno adhuc ventriculo, aut astricta alvo semicupium ingrediatur aeger.

Menses.

Ad menses ciendos: R. Baccarum Iuniperi Manip. iij. contusis affunde album generosumque vinum. Coquantur ad medias. Colato vino adde Croci pulverati Drach. j. hoc uti incipiet, quo tempore expectari debent menses, quotidieque manè, continuatis quibusdam diebus, haustum bonum bibet. Prodest tamen prius, si necesse videbitur, Saphenam utramque aperire. Baccarum Iuniperi decocto ex aceto vini rubri, vtiliter colluuntur dentes dolentes. Ad diuturnarum febrium rigores, R. Bacc. Iunip. Ruta, Salvia an. Manip. j. affunde aq. lib. 4. coq. ad tertias. duabus ante accessionem horis ieiuno ventriculo sumat Theriacis bonæ Drach. ij. ex vino albo calente: post horam in sudatorio exutus penitus, papilionem, vel peripetasma subeat, affusaque dicta decoctione, calculis duobus tribusve candentibus in pelvi, cui superstabit, toto corpore vaporem excipiat, quoad fudet, sudorèque deterfo componat se in lecto calido cooperatus, ita fiet ut indies sensim, rigor minuat, tandemque penitus desinat. Non est autem hoc medicamento prius utendum, quam corpus antè sit ex docti Medici consilio præparatum, purgatumque. Contra podagram, paralyfim & contractiones. R. Iuniperi lignum incisum minutim abrafo cortice: in aqua coque: ac decocto in tina insideto ieiunus, purgato prius corpore. Si contra podagram vteris, præstiterit nondum præsentibus doloribus præcautionis loco uti.

Dentes.

Febres.

Cautio.

*Podagra.
Paralyfis.
Lignum.*

Vim diuretica.

*Vrina red-
ditur odo-
rata.*

Vinum.

*Ex lignis
Iuniperi
Montana
Liquor.
Cautis.*

Vim diureticam in Iuniperi baccis (inquit Iac. Cargill.) earumque oleo in me expertus sum sæpius manifestam, & tum ex illis paucas devoratas, tum panem huius guttula unctum euidenter violarum odore urinas imbueri; non secus ac Terebinthinam vulgarem, eiusque oleum stillatitium: cuius vim talem sæpius pro cathedra referebat, Cl. D. D. Felix Platerus Poliater Basiliensis. Comprobatur hæc eadem baccarum vis Iuniperarum diuretica à Cl. V. D. D. Tobia Piripachio, Professore Viennensi Excellentissimo, si cum generoso vino albo decoquantur, eiusque decocti singulo manè (sumpto etiam cibo aliquo) haustus calculosis propinetur. Ut autem vinum hoc cum palato gratiam ineat, huic saccharum ebibituris admisceri iubet.

Nunc, ut nobis auctor est Casalpinus, ex lignis Iuniperi montanæ igne superposito liquor etiam extrahitur, qui Oleum de Iunipero vocatur apud Mesuem, efficacissimum ad cutis infe-

ctiones & alia multa: Si hoc pro Cedria uteremur, puto non minorem in eo efficaciam futuram, quam si ex magna Cedro haberemus. Ex fructibus quoque oleum extrahitur per sublimationem prius vino madefactis; qua operatione & aqua & Oleum elicitur: Aqua ad calculum renum & vesicæ prodest: urinam & menses elicit, singulis diebus pota à duabus uncis ad tres; extrahit quoque sortum mortuum uncis quatuor bibita: & adversatur venenis: Oleum efficacius ad omnia prædicta: extrinsecus quoque inungitur ad frigidum articulorum dolores, & tetra ulcera. Recipitur in aqua ardente adiectis aliis quibusdam aromatis, & pugnantis adversus putredinem pestilentem, ut ex omni miscella aqua iterum distilletur, præsentaneum remedium in febre pestilenti, exhibita à drachimis duabus, usque ad quatuor cum totidem uncis aquæ Acetosæ paulò antè accessionem: Nam veluti fulgur propellit ab internis, & dissipat malignam putredinem, nunc sudores movendo, nunc urinam copiosam, aut aliam insensibilem excretionem, repetitur aut potio usque ad tres vices. Ex fructibus iisdem, aut Iuniperi marini, cum maturi sunt, vino remollitis exprimitur liquor, qui Saccharo exceptus, utilisimus in tempore pestis: præservat enim, & ex pulmone ac pectore educit purulenta.

Notat tandem Hercules Saxonia, decocto Iuniperi plures uti, tanquam luis alexipharmaco, cum tamen Rondeletius Dioscoridis autoritate motus, radicis usum, tanquam veneficum, improbet, & solos fructus admittat: Scaliger tamen contra Card. exerc. 180. ait Afros Medicos, uti huius radicis decocto ad luem expugnandam feliciter, redditque causam, cur non sit venefica, licet Diosc. illam venenatam protulerit. Ait enim aliam esse corticis radicis facultatem, aliam verò substantiæ medullaris. Corticem verò cuius virtus recipitur in decocto, ait non esse venenatam. Itaque si fortasse distituti fueritis his medicamentis, quæ præstantiora putantur, Iuniperi decoctum non improbabitur, & si radices fuerint suspectæ, sumantur folia & fructus, vel semina, fiatque infusio sic: R. Fol. Iunip. Manip. vj. Sem. Iunip. Manip. iij. infundantur in aq. lib. xii. bulliant ad consumptionem medietatis facta expressione servetur Syrupus, quantitas sit Vnc. 8. cum ea vivendi ratione quæ in ligno.

Accipiendum quoque præcipit Io. de monte Exper. quantitatem Nucis Juglandis cineris ramorum Iuniperi cum baccis, ponendam in linteolum, suspendendamque in vino, ut de ea bibat aeger cum voluerit. Hocque remedio usum esse Martinum Gutherz Colonia, qui diu fuerit hydropicus, & tumidus, ac ei multum profuisse. Oleum baccarum conferre difficulter urinam reddentibus, & calculosis & Cerevisia calidà potissimum in balneo sumptum, Accipiendas porro summitates Iuniperi, & coquendas in aqua, donec ea rubra omnino, reddatur tandem verò balnea in semicupio ad umbilicum usque quotidie, quantam fieri poterit, calidèque horis tribus facienda, ac si hoc ad decem dies fecerit, sanatum iri à calculo.

Succus extractus è baccis Iuniperi, ad duodecim annos servari potest (inquit Evonymi Thefaurus) si ritè sit confectus.

Valet ad calculi præservationem, expertus enim est eius usum in multis, qui antehac graviter laborabant, & multa prophylactica adhibuerant, à nullo tamen tantopere sunt, atque ab hoc adiuti. Calidum quidem medicamentum est, ideoque re-

*Cedria
substitu-
dam censet
Casalp.*

*Oleum ex
fructib.
Aqua ad
calculum.
Vrina. Menses.*

*Arthritis
Vlcera.*

Pestis.

Iunip. marina.

*An Iuniperi
radix
venenata?
Rondelet.
not.*

Lues Venerea.

*Cinis cum
baccis ad
Hydropem.*

*Oleum
baccarum.
Vrina diffi-
cultas.
Balneum
ad calculum.*

*Succus bac-
carum.*

Calculus.

Pituita in
Ventriculo.

Destillatio-
nes.

Vertigo.

Rauco.

Colica.

Menses.

Syncope.

Pessus.

Mania.

Hydrops.

Fætor oris.

Epilepsia.

Tremor.

Apostema.

Vtendi tē-
pus.

Theriaca

Germano-
rum.

Venenum.

Oleum.

Tormina.

Gonorrhæa.

Modus de-
stillandi

Ges.

Per expres-
sionem.

Fistula.

Cancer.

Olei præpa-
randi mo-
dus et lignis.

Oleum è li-
gno rectifi-
catum.

nes fortassis nimium calefacere posset, vt aliquis existimarit, sed propter parandi modum, qui calorem nonnihil frangere existimatur, non nimium poterit. Pituitam in ventriculo, vel concoquit, vel consumit, vel educit, & ventriculum abstergit ac roborat. Vfus eius non tam est ad morbos præcavendos, quam curandos. Omne genus destillationum & Catharorum, vertiginem, lippitudinem, raucedinem, pectoris angustiam, tussim, colicam, matricis suffocationem, menstruorum suppressionem, syncopen, calculum, & pestem curat. Quinetiam ab aliis adnumerantur his morbi, quos hic succus curare dicitur, mania, hydrops, fætor anhelitus, epilepsia, tremor membrorum, apostemata interna. Caput & cor hoc succo mirabiliter recreantur, & sanitatem in multos annos conservat. In præcautione accipitur ieiunio stomacho tribus anni partibus, sine costodia, Autumno nimirum, Hieme, & Vere, Æstate verò propter calorem & siccitatem, necessitati servatur. Quod si tamen cælum humidum fuerit, & calor moderatior, vti etiam in Æstate poteris. In morborum curatione, adhibetur omni tempore & crebrius, sed per certa intervalla, interiectis aliis, eodem spectantibus. Theriacam Germanam nonnulli dixerunt, tum quod efficax sit contra venena, tum quod Germanorum corporibus amicissima & maxime salutaris. Oleum è baccis Iuniperi destillatur eo modo, quo aq. vitæ, affundendo enim aquam citò & facillè stillat. Primò quidem Oleum, deinde verò aqua, quemadmodum quando spica destillatur. Oportet autem prius baccas contundere. Quidam destillant etiam in boccia. Valet ad multa, ad tormina, ad pus virgæ, quod est, quasi Gonorrhæa, ad colli dolores ex catarrho. Agyrtæ mira de eo prædicant, quæ legi apud eos possunt, si quis velit. Modus autem, quo destillari debet, est. Accipio modium baccis Iuniperi plenum, quas contundo minutissimè, iisque affundo aquam puram, eâ quantitate, vt optimè cooperiantur, postea in ahenò cupreo, velut hoc est, in quo aqua vitæ destillatur, vnà cum canali cupreo, per aquam frigidam transeunte, destillo, canali adapto recipiens magnum, quod quatuor mensuras possit capere, & sic destillat oleum cum aqua. Verùm aliud instrumentum capitello adaptatum habeo, aqua frigida plenum ad refrigerandos spiritus ne adurantur. Ex prædicta baccarum quantitate, supra vncias iij. Olei non extraho. Per expressionem quoque hoc modo non malè Oleum extrahimus. R. Baccas Iuniperi contusas, mixtas primùm aqua ardente, deinde etiam oleo Olivarum; bulliant parùm, vel saltem simul maneant, sæpè agitando spatulâ, per dies octo, in cucurbita ad fornacem, tum exprime prælo, & oleum supernatans collige: potes etiam Angelicam, vel aliquid aliud addere contusum. Oleum de Iunipero valet in fistulis, in sectionibus cutis, & malo mortuo: tibiæ serpiginis & cancro, vulneribus & vlceribus malis. Recipe ex lignis Iuniperi quantitatem sufficientem, & incide in frusta, & imple ollam, vel dolium magnum vitreatum, interius cuius orificium sit arctum, & fac foveam in terra, & præpara parietes eius cum terra figuli, deinde pone ollam vitreatam in fundo ex directo foveæ, habentem orificium magnum, & cooperiatur lamina ferrea subtiliter perforata: deinde præpara ista duo vasa cum terra figuli, ne ex vtriusque orificiis respiret, deinde cooperi terra, & adde ignem per tres horas, finaliter resudabit oleum de Iunipero optimum. Oleum è ligno Iuniperi rectificatum, fit primò

destillatione per descensum: deinde totum simul in bocciam infusum destillato sursum, vel in balneo, quod tardiùs fit, sed pulchrius: vel in cinere, arenave, quod fit magis rufum.

Salem è baccis & ligno Iuniperi, sic paravit Gesnerus. Accepi, inquit, virgulta Iuniperi arida, vnà cum suis baccis, in magna quantitate, & in cinerem redege (oportet autem exactissimè comburere, aliqui in magna olla figulina nova, & in qua liquor nullus antè fuerit, comburunt) cum hoc cinere fiat lixivium, cum aqua mediocriter calida: aut potest in vase ligneo cinis cum aqua relinqui, vt subsideat, ac postea aqua seorsim effundi, & cinis cum aqua turbida separari. His alia aqua affundenda, idque aliquoties, quoad nullus sapor lixivij in aquam deponatur, ac postea aqua decoctione consumenda, ad exiccationem materiæ, & eiusdem albedinem: odore autem refert boracem & vrinam, ac acris est, & penetrans.

E Ligno Iuniperi veru factum carnes omnes, quæ in eo torrentur, odore efficit iucundo. Ad tornum denique, ad delicias, ad suffimigia vtile lignum Iuniperi. Observavi etiam in vineis Montbelgardi Palos Iuniperinos multis durare annis, potissimum si vratur pars, quæ in terram defoditur.

CEDRVS PHOENICEA BELLO-

NIO, SIVE OXYCEDRVS, QVIBUSDAM

Iuniperus maior, bacca nigra, rubra.

CAP. XXIV.



IUNIPERO si-
milis Cedro, cu-

iustamè folia duplo sunt longiora, latiora quoque, rigida, infesto mucrone pungentia: baccæ duplo aut triplo Iuniperinis maiores, coloris, non ut illæ cærulei, sed rufi, sapore tamen & odore simili.

Clusius sic habet: Iunipero ferè similis est Oxycedrus: magna ex parte contorto, ut illa, caudice, inter-

dundum etiam in arbusculam excrescens, tenui & rufescente cortice: folia habet Iuniperi vulgaris modo pungentia, aliquantulum tamen longiora & rariora, terna semper circa ramulos simul nascentia, ut in Iunipero: fructum initio viridem, deinde flavescentem, postremò cum maturuit, puniceæ coloris, Iuniperi fructu multò maiorem, ut interdum Avellanam magnitudine æquet, & tuberculis quibusdam, veluti squamarum rudimentis obsitum, nucleos tres aut quatuor inæquales continentem, maiores, quàm in superiore, medulla intus alba. Floret Iuniperi modo, & eodem tempore utriusque fructus maturitatem adipiscitur.

Iudicium fallax, ut ita liceat dicere: Nam fructus,

Indicium fallax, ut ita liceat dicere: Nam fructus,

Indicium fallax, ut ita liceat dicere: Nam fructus,

Indicium fallax, ut ita liceat dicere: Nam fructus,

Indicium fallax, ut ita liceat dicere: Nam fructus,

Indicium fallax, ut ita liceat dicere: Nam fructus,

Indicium fallax, ut ita liceat dicere: Nam fructus,

Indicium fallax, ut ita liceat dicere: Nam fructus,

Indicium fallax, ut ita liceat dicere: Nam fructus,

Indicium fallax, ut ita liceat dicere: Nam fructus,

Indicium fallax, ut ita liceat dicere: Nam fructus,

Indicium fallax, ut ita liceat dicere: Nam fructus,

Indicium fallax, ut ita liceat dicere: Nam fructus,

Indicium fallax, ut ita liceat dicere: Nam fructus,

Indicium fallax, ut ita liceat dicere: Nam fructus,

Indicium fallax, ut ita liceat dicere: Nam fructus,

Indicium fallax, ut ita liceat dicere: Nam fructus,

Indicium fallax, ut ita liceat dicere: Nam fructus,

Indicium fallax, ut ita liceat dicere: Nam fructus,

Indicium fallax, ut ita liceat dicere: Nam fructus,

Indicium fallax, ut ita liceat dicere: Nam fructus,

Indicium fallax, ut ita liceat dicere: Nam fructus,

Cedrus phœnicea.
Bellonij.
Iunip. maior non est.

Cedrus minor.
Cedrus acuta Phœnicea.
Vernix falso.
Cedrelæon.
Error Medicorum.
Venetorum.

Cedrus Lycia non est.
Bellonij sibi contrarius.

Cardan. taxatur.

Deis.
Cedrula.
Theoph. corrig.

Oxycedrus.

Plinij error.
Theoph. emendatur.

Gaza error.

Cedridæ quid.

Gummi.

Vernix.

etus, infit Cordus, cum nuper in Germaniam importarentur, nonnulli etiam doctissimorum Iuniperi maioris baccas crediderunt, non animadvertentes, manifestè Authores Iunipero nigrum, Cedro verò ruffum tribuere fructum. Phœniceæ Cedri (ait Bellon. arb. resinif.) meminit Plinius in Gargano monte Calabriae, cuius baccas sunt qui credant Iuniperi maioris esse, falsâ quadam opinione ducti. Oxycedrus Græcis dicta. Punica Cedrus antiquum retinet nomen in Creta, quam vulgus Cedri nomine appellat. Minorem istam Cedrum Plinius Phœniceâ appellat Iunipero similem: Fructus v. Cedrides, ego Cedrum acutam Phœniceam voco. Oxycedri gummi nostri falsò Sandaracham, alij verò Vernicem nominant. Ex Cedri malis Plinius posse fieri scribit, quod Cedrelæon vocat. Galeno Cedri fructus Cedris dicitur. Et: Cedrides multi Pharmacopolæ & Medici Venetiis eas maioris Iuniperi baccas esse credunt magno errore. Gummi fudat, quod vulgò Vernicem dicunt. Et Obs. Cedri phœniceæ diversæ à Cedro Lyciæ ob folia obtusa. Cedri Lyciæ dicuntur Oxycedri. Sed Bellonium sibi contradicere videbunt, qui verba modò citata diligentius examinabunt. Primum isthic albos carbonem conspexi, ex Oxycedrorum stipitibus conflatos. Qui Sarsanam Genuesi agro pervenerit, & inde ultra Vencam arcem in Marchionatu Marzano transferit; Oxycedrorum silvulam ingreditur, apud Montignosam castrum Lucensium, non procul à mari, quorum fructus Avellanis crassitudine non cedunt. Cardanus considerare debebat Cedrelatem ab Abiete & Cedro denominationem habere (nam hæc parva Cedrus baccas fert, eam ob causam baccifera cognominatur, at altera conifera) ut nomen ipsum testatur: siquidem Elate Abietem significat: itaque Cedretale Gallicè reddi posset *Cedre sapin*. Sed ipsius verba impugnabimus in nostra stirpium historia. *Hæc ubi latuit?*

De præsentia planta tractat & Hist. Lugd. sequentibus verbis: Cedrus Lycia, quam Oxycedrum etiam appellant: Theoph. *κεδρεῖδα*, Gaza, Cedrulam. Quodam tamen loco *κεδρεῖδας* pro *κεδρεῖδα* mendosè legitur, quod Gaza cum non animadverteret, Cedrias convertit, Cedrides verò multitudinis numero sunt Dioscoridi & Galeno, Oxycedri baccæ. Oxycedrus, sive Cedrus Lycia, Cedro Phœnicia minor [sive Libani,] Iunipero maior. Cortice Cupressum æmulatur, ut ait Theophrast. non semine, ut malè Plinius, Iuniperi modo. Locus Theophrasti ex integrioribus libris est emendandus: *ὁ δὲ δένδρον ἔχει πρὸς τὴν ἀκρὴν, καὶ ἐπερὰ μὲν τὸ ἄκρον τὸ ἐξ ὧν, καὶ ἄλλοι δὲ ἢ ἀπὸ τοῦ ἡνέπει μῆτρεν ἢ πύκνυν, id est, nodosam ambo [Iuniperus & Oxycedrus] in alas multas divisam, & distortam habent materiam, maximè verò Iuniperus cordensum. Oxycedri fructus flavus est, Myrti magnitudine, odoratus, esu suavis, non ut Gaza convertit, odoratus, pulcher, gustique suavis.*

Cedridas inquit Gal. 2. alim. nominant Cedri fructum, qui colore & figurâ fructui Iuniperi est similis (subflavus enim est, ac rotundus) dissidet autem ab eo acrimoniâ. Fundit gummi durum, pellucidum, Mastiches tam simile, ut hæc ferè solâ notâ internoscatur, quod Mastiche mansâ in ore coit, ac spissescit: Oxycedri verò gummi in tenuissimum pulverem friatur, nec coigitur.

Id gummi, ut & Iuniperi, vulgus Vernicem appellat. Præterea ex Oxycedri lignis assulatim

concisis, toto Massiliensi agro pastores & rustici picis liquidæ genus, nigrum videlicet ac fœtidum liquorem oleosum eliciunt, quem suâ linguâ corrupto Cedri vocabulo *Huile de Cade* nominant.

Huile de Cade.

Lonicerus Cedri magnæ, parvæque, seu Oxycedri figuras, vires, usumque commiscet ac confundit.

Lonicæ error.

Tenebras effudit Plinius, qui oscitans admodum Cedri differentias ex Theophrasto excerpit. Primum contra Theophrasti sententiam scripsit minoris Cedri genera duo esse, maiorisque totidem, & Phœnicibus Cedrum minorem esse Iunipero similem. Quare Theophrastus nostro quidem iudicio considerandus dum ait, Oxycedri fructum Myrti magnitudine: illud etiam Galeni examinandum, quod dicit Cedri fructum colore & figura fructus Iuniperi.

Plinij error.

Pauci admodum etiam sunt, inquit Matth. qui non putent Oxycedrum esse Iuniperum maiorem, adeò ut plerique vulgare illam ab hac nesciant distinguere: quemadmodum & incolæ Istriæ, Cedrum minorem, sive Oxycedrum nesciunt distinguere à Iunipero.

Oxycedrus Iuniperus maior.

Camerar. adhuc germ. Matthioli posuit novam figuram, sub hoc titulo *Cederbaum*. Cedrus phœnicea addito visco ex Clusij figura. Quam figuram cap. 26. reddidit cum hac inscriptione: *Groß Wechholder / Iuniperus maior*, quam ait in Gallia Provincia vocari *Cade*, & præbere liquorem, *Oleum de Cade* nominatum, Scalligeroque dici maiorem Iuniperum, ab Arabibus *Harar*: cum tamen *Cade* nihil aliud sit, quam Oxycedrus. Existimo igitur Camerarium ponere duas figuras unius plantæ, cur verò id fecerit nescio. Matthiolus nullam posuerat nomine Iuniperi maioris: nec ipse Camerarius discrimen ostendit, inter eam, & Matthioli Cedrum phœniceam.

Viscum.

Cade. Oleum de Cade.

Camerarij not.

Guilandinus testatur Cedrum simpliciter dictam, quam & *ὀξυκέδρον* vocant, Iuniperum, Oxycedrum, & Cedrum quandoque absolutè appellari, eandemque esse cum Cedro magna à permultis existimari.

Oxycedrus.

Nunc, quod Amatus perhibet, ex liquore Cedri arboris oleum paratur, quod Hispanis *Mera* dicitur, & Iuniperi oleum appellant: sed non sine errore, quum arbor, ex qua *Meram* colligunt, Cedrus sit.

Mera Hispanorum.

Erravit Dioscorides, inquit Anguill. vocando Cedros Theophrasti Iuniperos, & idè Iuniperi Dioscoridis sunt Cedri Theophrasti: ac si hodie etiam Cedrus dicitur *Ginepro*. Nicander etiam fructum Cedri Iuniperum vocat.

Dioscor. repreh.

Huius resinam, scribit Gesn. de horto Sandaracham vulgò appellari. Dicitur *Cedrus minor*, *Cedrula*, vel *Oxycedrus*, *Cedrus phœnicea* Bellonio. Sed Iunipero similis (ut vult Dodon.) *Oxycedrus*, quæ & minor Cedrus dicitur. Huius duo genera, Theophrasto & Plinio authoribus, Lycia videlicet & Phœnicea. Phœnicea Cedrus, quæ & Oxycedrus, *ὀξυκέδρος* ac *κέδρος φοινικῆς*. Oxycedrum Theophrasti & Plinij, sive Cedrum phœniceam *Gros Cade* Provin dici tradit.

Cedrus minor.

Cedrus Lycia & Phœnicea.

Lob. & Pena Adv. Oxyarceuthin, sive acutam Iuniperum, Iuniperum maiorem dicitur in galloprovincia *Cade*. Obs. & Ic. Pl. *Iuniperus maior* Monspel. *Cedrus phœnicea* Matth. Ital. *Cedro minore*.

Cade provincia.

Theophr. hunc fruticem (dicit Clus. in Hisp.) *ὀξυκέδρον* appellat, & *κέδρον λυκίας*. Plin. Oxycedrum & Cedrum Lyciam. Hispani à Iunipero non discernunt, sed eodem vocabulo *Enebro* vocant.

Oxyarceuthin, Iuniperus acuta.

Oxycedrus.

cant, Narb. Cade, Oleum eius de Cade, Hispan. Miera.

Iuniperus maritima. Casalpino Iuniperi alterum genus in maritimis, fructu Nucis Avellanæ magnitudine, in maturitate flavo, magna ex parte crassius, quam Iuniperus montana [vulgaris]. Dioscorides Iuniperum minorem vocat, fructu Avellanæ magnitudine.

Iuniperus minor. Goropius Cedros minores Iuniperinis cognatas statuit. Tabernamont. Cedrum Phœniceam Matthioli dicit: Cederbaum auß Phœnicia. Idem rursus Iuniperum maiorem Germanicam, groß Teutsch Wedholder / ex qua in Gallia oleum de Cade, & Gummi Sandarachia, aut vernix. Existimamus Compilatores ponere duas figuras vnius plantæ, ac duas historias: ille etiam non demonstrat ubi viderit, nec diligenter describit aut discrimen tradit.

Compilograph. Lacuna tandem appellatur Cedrus minor, quæ provenit in quibusdam locis Italiæ in montibus similis Iunipero, fructu tamen rubro maiore. Errant, inquit, qui Iuniperum maiorem putant.

Cedrus minor. Provenientem observavit Clusius plerisque Hispaniæ, & Narbonensis Galliæ asperis locis. Nusquam autem maiorem se vidisse meminit, quam supra Segobiam, & Guadaram, itinere Madutiano, ubi in procerâ altitudinem, cum crassitudine corporis humani truncum æquante, excrevit.

Jamp. minor. Ego verò Oxycedri Bellonii baccas accepi à fratre Casparo Bauh. nomine Iuniperi maioris, quas in horto Ill. E. C. Montbelgardi seminavi: Ea mihi primum visa fuerat Montpelij, ubi eo modo abundat, quo Iuniperus vulgaris circa Basileam, & Montbelgardum, quam ibi non vidi. Montpelio verò nobis delata arbor, & plantata Montbelgardi in horto Ill. C. VV. baccis toto anno grandida.

Locus. Ex trunco Iuniperi, annotante Clusio, ædium trabes & contignationes Hispaniæ incolæ faciunt. Addit præterea ex eo fieri oleum, quod Narbonenses Huile de Cade appellant, capitis scabiei, pecorumque scabiei & ulceribus, quibus à tonsura nonnunquam infestantur, adprimè utile. Id Oleum Cedriæ simile est. Casalpino ex fructibus Iuniperi maioris, cum maturi sunt, vino remollitis exprimitur liquor, qui Saccharo exceptus utilissimus: utpote qui ex pulmone & pectore educit purulenta: ac tempore pestis præservatura loco esse potest.

VISCUM OXYCEDRI

Locus. IN Hispania (inquit Clus.) in Oxycedri ramis mense Octobri, observabam plantulam, digitilongitudine, instar visci, ramosam, geniculatam, viridem, interdum flavescentem, ramulis Myricæ, recentem enatis, sive eius plantæ, quam nonnulli Salicorniam, Mompeliani sempervivum maritimum vocant, sed paulò minoribus constantem, quorum extremis interdum veluti fructus inheret, Musci, qui in arboribus, aut saxis nascitur, fructui perlimilis; acido autem & perquam adstringente gustu tota plantula hæc est, Oxycedro, veluti Viscum in aliis arboribus, innascens.

Viscum. Camer. apud Matth. Germ. Visci genus in Cedro phœnicea, cuius meminit Clusius.

VERNIX SIVE SANDARACHA Arabum.

Descript. Vernix in stirias longas densatur in pallido flavescentes, Succini colore & perspicuitate,

fragiles, quæque dentibus friata nequaquam denud coeunt, sapore nullo evidente, odore, ubi adoletur, resinoso.

Cæterum, Arabes Gandaron ac Sandaracham vernicem vocant, & exponunt esse gummi arboris Iuniperi, simile Carabe. Quare diligenter observandum est his, qui illos sequuntur, ne pro salutari medicamento, Sandaracham Græcorum perniciosum pharmacum agnoscant. Deinde ex vernice Iuniperi lachryma etiam factitiam vernicem cum Lini seminis oleo fieri dicunt, & sic Succinum cum Iuniperi lachryma confundunt. Corn. in Diosc. Profert ex se Iuniperus gummi Mastiche simile, quod & Sandaracham & Vernicem appellant. Hoc primum cum metitur, candido splendescit colore, senescens vero in rufum abit. Porro haud ignorandum est, hanc Arabum Sandaracham à Dioscoridis Sandaracha, perquam longè dissidere. Namque Græcis Sandaracha est fossilis. Verùm hæc Sandaracha nomenclatio, in gummi Iuniperi invecita fuit à Medicis, qui Mauritanos secuti, Sandarax Arabicum nomen (sic enim Arabes Iuniperi gummi vocant) in Sandaracham converterunt. Quamobrem illud adnotandum esse videtur, quod ubi Arabes, Sandaracham medicamentis inferendam esse præcipiunt, Gummi Iuniperi immiscendum intelligunt, ubi verò à Græcis de Sandaracha fit mentio, fossilis illa, ruffa & Auripigmento similis, est intelligenda: non desunt tamen, qui velint Mauritanorum Sandaracham, non esse gummi Iuniperi, sed Oxycedri. Quorum equidem iudicio censeat Matthioli subscribendum: etenim pauci admodum sunt, qui non putent Oxycedrum esse Iuniperum maiorem: adeo ut plerique vulgare, illam ab hac nesciant distinguere.

Tradit Plin. lib. 13. cap. 11. plura gummi genera, ubi Gummi Iuniperinum ad nihil utile esse scribit. Cuius tamen frequens usus in medicamentis, contrarium indicat, & quod hoc sincero & oleo ex lini semine presso sit vernix liquidus, cuius est usus ad illustrandas picturas, & ad nitorem ferri conciliandum: utilis etiam ad ambusta, est præcipuus ad dolores, & tumores hamorrhoidum. Græcè dicitur ὀξυκέδριον, Lat. gummi Iuniperi, Mauritanis Sandarax, Italis gomma de Ginepro, Germ. Vernis / Hisp. Verniz, Gall. Vernix.

Ex Cedro phœnicea gummi exsudat durum, perspicuum, ut Mastiche (Nostri, inquit Bellon. de conf. falsè Sandaracham [Græcorum puta] alii vernicem nominant) quibus tanta inter se affinitas est, ut si comixta simul essent, vix discernentur, nisi hæc nota ab eo deprehendas Mastichen, quod Mastiche comanducata ore coit, gummi autem Cedri diffunditur & in partes tenuissimas redigitur, quod in ore amplius non coit. Gummi Mastiche simile, quod eo Iunipero fluit, & Vernix dicitur, aut Sandarax Arabicæ, vocamus, inquit Lacuna, vulgò in Castilia Grassa.

Gummi Oxycedri, ut & Iuniperi, vulgus Vernicem appellat, Hist. Lugd. Iuniperus (ait Casalp.) tenuem lachrymam fundit, resinofam, Vernicem vulgò appellant, fabris & pictoribus utilem ad tinctoria cum oleo. Sed quàm bene hi sentiant, considerandum proponimus. Siquidem opinionem hanc de Vernice pictorum, refutare videtur Cornarius, cuius verba antè posuimus.

Aquam plurimis autem Vernix, siue Sandarax Arabum, & gummi Iuniperi arboris, de una eademque re & habetur & dicitur. Sicut & Succinum Cornario, dum dicit: In Curienfis littoris tractu, maximè tamen in Dantiaca Prussia urbe,

Odor resinosis.

Gandaron. Iuniperinum gummi. Observatio.

Sandaracha, Vernix Arab.

Sandaracha Diosc. alia à Sandaracha Arabum.

Sandarax.

Sandaracha Arab. quibusdam Oxycedri Gummi.

Usus Gummi Iuniperini, quamvis nullum existimet Plin.

Nomina linguarum.

Cedrus Phœnicea.

Sandaracha, Vernix.

Sandaracha Arabum & Mastiches digno.

Grassa Lacuna. Vernix.

Error multorum.

Vires & v.
sus.
Destillatio-
nes.
Mensum
profluvia.
Animalia
Ventrici.
Nervorum
resolutio.
Excretionis
sanguinis.
Hæmorrhoi-
des.
Fissura.
Dentes.

Hæmorrhoi-
gia narium.
Vomitum.

succinum cum Lini semine, videlicet eius oleo, in id, quod Vernicem, sive Verniginem vocant, non pictoribus & multis opificibus familiarem, & quæ Bituminis usum hodie in plarique locis prabet, apparatur. Sandaracha destillationes suspendit (Serapionis est oratio) mensum profluvia sistit, sinus exsiccant immixtus, haustus vero pituitam, quæ ventriculo & intestinis hæserit: tinea & cætera ventris animalia necat: nervorum resolutionibus, quas humores frigidi contraxerint, opitulatur: capitis destillationes suffitu discutit: idem exceptus sanguinis excretionis supprimit, & hæmorrhoidas fluentes illitus: addito tum rosaceo, tum myrtino sedis rimas coëcet. & hiantibus frigore manuum, pedumque fissuris illitu succurrit. In summa calfacit & siccant primo recessu. Sandaracha (pergit Matth.) sicca proprietate quadam facit ad dentium dolorem. Inicitur carbonibus, fumusque per siphunculum excipit dens male affectus. Vel eius decocto calido ex aceto os colluitur. Vel R. Rosæ Chamæm. Origanum. Manip. sem. Vernicis sicce drach. ij. coquantur in mensura vna vini, dimidia acetii, ad tertias, Excolati liquoris cochlear vnum ore contineatur calidum, subinde expuendum, denuoque continuatis vicibus iterandum. Vel Recip. Vinum Malvaticum, quod chalybem candentem restinxerit, huic tantundem affunde spiritus vini, vernicis sicce pulveratæ parum adde. Hæc miscella calida dolentem dentem foveto. Efficacius tamen ad prædicta oleum è gummi stillatitium. Sicca Vernix cum albumine ovi mista, fronti & temporibus inducta, hæmorrhagiam nariam sistit. Cum albo ovi & Thure ventriculo imposita, vomitum compefcit, alvi que profluvium.

IVNIPERVS MAXIMA ILLY- RICA.

CAP. XXV.

Iuniperus
isriensis.

Iunip. Ily-
rica ma-
xima.



Lugd. Iuniperus maior.

CEDRVS LYCIA RETVSA BELLONIO DICTA.

CAP. XXVI.

Descript. CEDRVS Lycia in monte Cethi ipsi obser-
vata, arbor est pumila, tricubitalis, nec, an

IUNIPERIS in-
quiunt Lob. &
Pena Adv. Ex I-
stria quasdam ha-
buimus plantas,
non dispares frõ-
de & figurâ Oxy-
arceuthidi, sive a-
cute Iunipero, sed
fructus erat teres,
oblõgius, medio-
cris Oliva par. Iis-
dem in Obi. & Ic.
Pl. Iuniperus ma-
xima Illyrica, ex-
ruleâ baccâ, vi-
detur Dioscoridis
maior Iuniperus,
aut congener.
Tabern. Iuniperus
maior Illyrica. Hist.



Cupressina: in ramulorum extremitate bacca-
parna etiam conos Cupressinos tuberculis
nonnullis quodammodo æmulantes, odore bac-
carum Iuniperi resinoso, acri cum quadam ama-
ritudine: quæ ubi adoluerunt colore phæniceo
rubent, magnitudine interdum ad Oxycedri bac-
cas accedentes, à quibus sicca vix dignoscantur,
nisi abessent linea triquetra, quæ in Oxycedri-
nis pulchre conspicuntur: nucleos, seu grana tria
continent parva, striata, resinosa, in quibus me-
dulla alba, Oryza quodammodo similis: in Oxy-
cedritis autem terni esse solent nuclei maiores.

Descriptio Clusij videtur nobis digna, quæ hic
ponatur, quæ eiusmodi est: Iuniperus, quam ma-
iorem appello, frutex est humanam altitudinem
raro superans, caudice contorto, non recto, mul-
tis ramis prædito, scabro cortice: folia habet
carnosa, & ex continua quaternorum foliorum
mutu connexorum serie composita, quemad-
modum Cupressus: flores Iunipero vulgari, &
Oxycedro similes, flavos, sed extremis foliis insi-
dentes, ut in Cupressis & Thuia: quibus succedit
fructus baccarum magnitudine Myrti, rotundus,
primùm viridis, deinde ad phæniceum colorem
tendens, qui maturitate non nihil mollescit, sa-
pore & odore Iuniperi baccis simili, qui terni, aut
quaterni, vel etiam plura grana oblonga & stri-
ata habet, medullam albam & resinam olentem
continentia. Vere floret, fructumque diu reti-
net, antequam maturescat, ut Iuniperus. Pri-
mùm semine natus hic frutex, & adhuc tener, fo-
lia habet omninò dissimilia, utpote quæ alterius
Iuniperi folia æmulentur, nisi breviora & paullo
molliora essent: cum verò iam tertium, aut
quartum annum attigit, rotunda & cupressæ fo-
lia efformare incipit, ut interiores rami pungentibus
& acutis foliis, summi verò obtusis & ro-
tundis onusti interdum conspiciantur. Quam
metamorphosin nisi quis diligenter observaue-
rit, facile in errorem induci possit, ut credat
adulescentem à iam adultâ diversam plantam
esse.

Cæterùm, hæc Cedrus interdum spinosa est,
qualem Matthiolus pingit: quandoque non spi-
nosa. Nos ramum habemus unum cum, alterum
verò sine spinis. Scribit Bellon. de conf. Lyciam
Cedrum pleròque eam, quam Theoph. Thuiam
appellat, existimare: se verò Cedrum Lyciam re-
tusam vocare maluisse, propter folia dubio pro-
cul obtusa. Miratus sum, inquit, Pharmacopœo-
rum & Medicorum Epidauri incertiam, qui cum
verè

alibi maior, scit:
Cortice subru-
bro, odore Cu-
pressi, grato: sa-
pore adstringen-
te amarescente
cum acrimonia,
lentis & flexili-
bus ramis. Fo-
lia cupressinis si-
milis, ut nihil si-
milis, vel Sabi-
næ, interdum lon-
giuscula, aculea-
ta, seu Iuniperi
vulgaris: non-
nunquã vtriuf-
que generis, in
eodem ramulo
folia videas: ut
plurimum tamè

Cortex.
Odor.
Sapor.

Rami.
Folia.

Bacca.
Odor.

Nuclei.

Medulla.

Clusij de-
script.
Iuniperus
maior Clu-
sij.

Caudex.
Cortex.
Folia.
Flores.

Fructus.

Sapor &
odor.

Grana.

Medulla.

Tempus.

Folia.

Adulta
planta m-
etamorpho-
sis.

Spinis ve-
ritat.

Cedrus Ly-
cia sive re-
tusæ. Thuiæ
Theoph.

Error mal-
torum.

Sabina fal-
so substi-
tuitur.
verâ Sabinâ careant, in Officinis pro Sabina u-
tuntur, quo errore video magnam Græciæ par-
tem, Illyriæ, Epyri, atque etiam Venetias ipsas
infestari. Circa Massiliam vulgus *Morveine* vo-
cat, Avinionenses *Decade Serbin*, apud Sirpon-
tem verò versus Massiliam, *Cotranum* voce Ara-
bica appellatur. Putaverit fortè Bellon. Cedrum
Lyciam, quam retusam vocat, Plinio *Selaginem*
dictam. At Theophrasti interpres *Selaginem* pro
Coronopode vertit. Cordus aliquando cum
eum comitaretur & Lyciam Cedrum offendis-
sent Thuiam esse coniecit, atque cum amicis ra-
mos impertiretur, Lyciæ offerre asserebat.

Selago Plin-
ius.
Coronopus.
Idem Obs. Cedrum parvam folio retuso nomi-
nat, ac alibi eam tradit nomine Cedrorum par-
varum Lyciarum, folio pungente, quæ Græcis di-
cantur *Oxycedri*, quibus contrariæ sint Cedri
phœniceæ, quæ folia habeant retusa. Sed videant
lectores, quomodo suipius oblitus à contrarie-
tate eximi possit Bellonius.

Cedrus
phœnicea.
Bellon. no-
tatur.
Matth. re-
preh.
Suspicamur quoque Matthiolum non bene
distingxisse Sabinam à Lycia Cedro, sed cum ea
misenisse, dicit enim Lyciam vocatam ab illo, qui
Moraviæ attulit Sabinam. Deinde tribuit uni
Sabinæ, in post. scilicet. com. Ital. baccas rubentes.
Hinc fortè Durantes occasionem sumpsit, quod
eodem verò scilicet Castore Dur. duæ Icones v-
nius plantæ exhibentur, meliorem autem eam
censemus, cui titulus *Sabina fructifera*.

Castoris I-
cones bina.
An Anguill. Sabina secunda in Sclavonia inco-
lis *Smyrichi Gluchi*.

Sabina 2.
Smyrichi
gluchi.
Dodonæo hæc *Oxycedrus Lycia* dicitur. Al-
tera humilis, *Cedrus Lycia* ex retuso folio, *λυκία*
κείδ' εἰς Theoph. Plinio similiter Lycia *Cedrus* di-
citur. Sunt qui & *θύαν*, sive Thyam esse existi-
mant: sed Thya autore Theoph. non modò cau-
dice, foliis & ramis, sed & fructu Cupressi simi-
lis.

Cedrus Ly-
cia.
Thya non
est.
Gesnero de hort. *Cedri species altera, Cedrus Lycia*
Bellonio.

Cedrus
phœ-
nicæ.
Oxycedrus
Sabina
maior.
Cedrus Lycia Adv. iamdiu Lutetiæ vîla in qui-
busdam hortis, folio Iuniperi multò minore, ad
Sabinam accedente, baccâ phœniceæ minore:
videretur Bellonij Sabina altera, nisi Lob. Obs.
pro ea plantam pingeret, quæ non fert baccas,
ac etiam sua non bene scripta fateatur dum ali-
tèr legi vult. Qui fuerit Lutetiæ, rem perpen-
dat.

Sabina
baccata.
Cedrus
phœ-
nicæ.
Oxycedrus
Sabina
maior.
Lob. & Pena Adv. & Icon. Plant. *Sabina bacca-*
ta. Obs. & Ic. Plant. *Cedrus phœnicea altera Plinij*
& Theoph. Oxycedrus folio Cupressi, aut Sabina maior
Monspeliensis. Item Obs. & Icon. Plant. *Cedrus*
phœnicea media, Iuniperus maior, folio Cupressi, inter
notha Dioscoridis Clusio. Hæc superiori planè
similis, sed omnia longè minora. In adversariis
nostris *Sabinam baccatam* dixeramus: melius ta-
men quadrare videtur cum altera Cedro minori
Theoph. Meo tempore Mespeliensibus voca-
batur *Oxycedrus folio Cupressi*. 3. *Cedrus phœnicea*
minor, eodem modo fruticans.

Lobel. in Adv. utrumque genus foliorum pin-
git, quamvis non in omnibus placeat eius figura.
Clusius unicam tradit speciem. Testis est C.
Bauh. Plantinum duas habere figuras unius
plantæ, nempe Sabinæ bacciferæ & Cedri phœ-
niceæ mediæ. Illi verò quam facit Cedrum phœ-
niceam alteram, multò maior est, potissimum
fructu, & longè etiam amœnior, ea quam habeo,
foliis non ut Monspeliensis ex virore luteis, sed
ex virore nigricantibus. Fructus etiam triplo
Monspeliensis maior.

Tom. I.

Iuniperi duo genera veteres constituunt ma-
ius & minus. Dioscor. unius fructum Nucis Iu-
glandis magnitudine interdum augeri: alterius
verò Nucem ponticam æquare ait: cum tamen
reliqui Iunipero fructum non maiorem, quàm
Myrto tribuant: sed nec ipse cap. de Cedro. Con-
venit optimè hic frutex cum Iunipero maiore
Dioscori disinter spuria reiecto & dicto. *Iunipe-*
rus maior aliquibus silvestris Cupressus. Nisi quis for-
tè ad Cedrum minorem alteram, quam Theoph.
& Plinius phœniceam vocari scribunt, referre
malit. Nonnulli ex Neotericis *Sabina baccifera*
nomine appellarunt, cum tamen à Sabina mul-
tùm differat odore & forma. Sunt qui *Oxycedrum*
folio Sabina appellant. Galli Bellonio teste *Ser-*
bin. Quam alii pro Cedro Lycia exhibent, meo
iudicio [Clusij] nihil aliud est, quàm novella Iu-
niperi maioris, sive Cedri minoris phœniceæ
planta, quæ baccas proferre non solet, donec
Tamaricis, sive Cupressi folia contraxerit, licet
non desint, qui quartum Thuiæ genus ex ea fa-
cere non vereantur. Hispani à Iunipero non dis-
cernunt, sed eodem vocabulo *Enebro* vocant.

Camer. ad Hist. Matth. ponit novam figuram,
sub titulo *Cederbaum*. Cedrus Lycia foliis cu-
pressinis non spinosis: Matthioli autem erat cum
omnibus foliis spinosis. Tab. Ic. & Hist. videtur
nobis unius plantæ duas ponere figuras, unam
sub Cedro Phœnicea, & alteram sub Savina fœ-
mina maiore, quamvis descriptio variet.

Frater C. Bauh. mihi Patavio ex horto Muzini-
gi ramum attulit hoc nomine, Sabina baccifera
quibusdam, Cedrus Guilandino: in eodem ra-
mo folia Cupressina retusa, & Iuniperina aculeata.
Monspelij dum essem, imperiti quidam Sabinam
vocabant.

Hist. Lugd. Cedrum tertiam, raram sanè & e-
gregiam plantam, Matthiolo in Moraviæ monti-
bus nascentem, quidam Thuiam Massiliensium
esse putant, negligentius depictam.

Bellonio circa Massiliam affatim provenire di-
citur, quemadmodum & apud Avinionenses a-
pud quos frequentissima est. Clusio autem nasci-
tur in Tyrrheni maritimis, veluti inter Calpen &
Malacam Baticæ oræ maritima, & Galli item Nar-
bonensis. Semina mihi Patavio à fratre C. Bauh.
missa, terræ mandavi in horto Ill. C. V. Virt. Obser-
vavi in Italia Bononiæ baccis gravidam mense A-
prili in horto Nobilis di Gonzadinis, maiorem
Monspeliaca quam Monspelij agens reperi in
monte Cetho; mense Aprili baccis ceti conis o-
nustam.

IUNIPERVS ALPINA.

CAP. XXVII.

EX Delphinatû olim Lugdunum mihi allatus
Est Iuniperi Alpina ramus (quam quidam
Selaginem existimabant) rugoso, nigricantèque,
cortice amictus, multis adnatis furculis fissus,
tamque denso foliorum agmine stipatus, ut vix
ramuli possint conspici. Sunt autem ea bre-
viora, latioraque, quàm in Iunipero vulgari,
suprà viridantia, infrà glauca, baccæ non minùs
numerosæ, quàm in vulgari, eisque pares, per
maturitatem item ex nigro glauca.

Nobis ut videtur eam Clusius in Pannon. &
post. Hist. sequentibus depingit, ac describit: E-
legantem, inquit, Iuniperum pungentibus foliis

Cc



Descriptio
Clusii.

Rami.

Folia.

Color.

Flos.

Fructus.

Locus.

Facultas.



in Austriacarum
Alpium quibus-
dam iugis mihi
primum obser-
vatam hinc ad-
iungam.

Cubitali al-
titudinem ea
non excedit, sed
depressa est, &
quasi humi spar-
gitur, multoque
crassioribus &
brevioribus con-
stat ramis, quam
vulgaris, lentis
etiam, fractisque
contumacibus,
& contortis: ten-
ellos ramos
ambiunt terna fo-

lia, aequaliter sepe nascentia, ut in vulgari, verum
latiora, breviora, crassiora, nec minus, quam illa,
pungentia: colore interius ex caeruleo candican-
te, exterius viridi: florem non conspexi: fru-
ctum autem in ramulis gestat vulgari similem,
paulo tamen (ut mihi quidem videbatur) longio-
rem, ante quam plenam maturitatem consequa-
tur: deinde, ubi maturuit, nigrum, eiusdemque
cum illo saporis. Crescit in scopulis Stirren-
stein & Etscher / quibus duntaxat locis invenie-
bam Augusto mense pauculas stirpes fructu ma-
turo & immaturo onustas. Gustus autem indica-
bat, facultates à vulgari non absimiles possidere.
Haec Clusius.

ETTALCHE.

CAP. XXVIII.

ARBOR est magna, spinosa, foliis Juniperi,
quae gummi simile Mastichi emittit: eo A-
fricani adulterant Mastichen, quia odore & non-
nihil colore Mastichen refert. In Numidia li-
gnum album, in Lybia violaceum & nigerrimum,
in Aethiopia nigerrimum, quod vocant
Itali *Sangu*, ex quibus parant instrumenta musica.
Violaceum lignum est in usu inter Medicos, ad
curandum morbum Neapolitanum, ut refert Leo
Afric. lib. 9.

Sangu.
Lignum
Violaceum.Junip. ma-
ior.Harar.
Ettalch.Guaiaco
succedat.
Scalig. no-
tatur.

Eiusdem meminisse Scalig. videtur exerc. 181.
part. 19. his verbis: Grandiorem Juniperum, quae
Cedrum maxime aemulatur, *Harar* vocant Ara-
bes, Afri nominant *Ettalch*. Eius medulla in Nu-
midia candida, in Aethiopia nigra, in Lybia pur-
purea: qua in scobem comminuta dicuntur Afri
Medici felicissimo successu, vice Guaiaci ad mor-
bum Indicum profligandum uti. Nimium autem
nostro quidam iudicio, obscure loquitur Scali-
ger, non enim constat ex verbis ipsius, quam ar-
borem intelligat, cum eam non describat.

Haec eadem arbor apud Hist. Lugd. ex Scalige-
ro grandior Juniperus dicitur, *Harar* Arabibus,
Aphris *Ettalch*: Ea tamen in descriptione novae
partis Africae *Ettalch* se legisse ait, sibi prorsus
videri esse Oxycedrum: ac meminisse eius The-
vetum sub nomine arboris *Elabehe* quae in insula
Cicone provenit valde spinosa & Junipero simi-
lis.

Non porro inficias ibimus, si nonnulli statue-
re velint, hanc nostram arborem eandem fortassis

esse cum Hermolai in Diosc. lib. 1. cap. 108. *Capida*,
arbore Junipero virtute simili, quam à Catone
ita dictam invenit ad lotium movendum: nec
quid sit dicere coniectura potest.

LIGNVM EXOTICVM ANO-
NYMV.

CAP. XXIX.

ANNO à nato Christo 1601. mittebat ad Clu-
sium, Petrus Garetus Iacobi frater ligni cu-



iustam fragmen-
tum pedalis lon-
gitudinis, crassum
in ambitu uncias
penè tredecim,
cuiusque diame-
ter uncia quatuor
cum semisse: con-
tortum sive tor-
tuosum, satis cras-
so, laevi tamen,
cortice tectum,
sed qui totus resina
cuiusdam sub-
flavi coloris gru-
mis, quasi tessella-
tim dispositis, ef-
set oblitus, quae o-
doris quidem, si i-
gni admoventur,
non iniucundi, &
qui Mastichen re-

doleret, digitis autem non nihil attrita, valde
friabilis esset. Ligni materies gravis, dura, firma,
& candicans.

Ceterum à Cheirurgo, qui fragmentum attu-
lerat, intelligebat, arborem, ex qua resectum
fuerat, non esse proceram, sed ad octo circiter
pedum altitudinem assurgere, lateque sese in
multos ramos spinosos spargere, & folia habere
instar foliorum spinæ appendicis dissecta, magis
tamen virentia, & ad foliorum Rutæ colorem
accedentia. Nullius autem usus apud incolas esse
hanc arborem arbitratur, nisi quod crassiores il-
lius ramos ad quinque pedum longitudinem re-
sectos, viginti, aut plures coniunctim in terram
figebant, deinde eos, subiectis stibilibus incen-
debant ad resinam ignis calore liquecentem &
diffluentem excipiendum, quæ picis vice suas
cymbas illinerent & stiparent.

Crescebat autem ea arbor, referente Cheirur-
go, in ea America parte, quæ *Punta el Rey* nuncu-
patur.

An porro affinis arborei *Ettalch* in Africa na-
scenti, cuius meminit Ioannes Leo lib. 9. Descrip-
tionis Africae? Verum & arboris magnitudo, &
foliorum forma refragari videntur, nisi Cheirur-
gus suæ arboris notas rectè exprimere non qui-
verit.

THVS.

CAP. XXX.

PRÆMISSIS, more nostro, notiori-
bus nobis, Abiete, Piceâ, Taxo, Pino, Lari-
ce, Cedro, Cupresso, Sabinâ, & Junipero, ad
alia transeundum, exotica scilicet, quæ etiam
resin-

Descriptio

Cortex.

Odor.

Materia.

Arboris
script.

Folia.

Vitis.

Resina.

Locus.

An Ettalch.

Lachry.

Collect.

Descriptio



resinā vel gummi in se habent, Thus, Sarcocolam, Myrrham, Staeten, Carpinum, Bdellium, Benioinū. Ambram, Caphuram, Styracem, & alia quādam his inferenda.

Sicca autem, at pinguior tamē est Thuris lachryma, quā Mastiche, statimque in luculentam, pertinacemque flammam exardet, odore multo im-

becilliore, sed ubi per incendium stillat, ut Mastiche: dentibus statim friatur, verū friatura non cogitur denuo, ut Mastiches, neque ut ea liberē volutari potest, cū dentibus, eorumque præsepilis adhærescat. Sapore est amaro & modicē acri, non ingrato tamen, Cæsalpino adstringente, subamaro: colore est ex albo fulvescente, minūque pellucet, quā Mastiche colore candicante, aut subruffo, translucida gutta, aliās singulares, aliās gemellæ testiculos aut mammas prout eæ maiores, minoresve fuerint, imitantur, unde & Mammosi & Masculi Thuris cognomenta: interdum quaternæ, aut quinquæ, magnitudine Ciceris, Avellanæ, & maiores: adherentes nonnunquam suo cortici, unde exsudarunt: friatura verò immundior ex grumorum attritu decussa, Manna Thuris apud Græcos appellatur.

Icon, quæ à nobis exhibetur, ex Theveto desumpta est, folia autem non respondent iis, quæ ab autoribus diversis de hac arbore scribuntur, ut ex sequentibus videre licebit: fidem eius relinquimus eius autoribus: politeri, qui in Arabiam devenient, considerent.

Theophrastus interea scribit. *ἡ λιβανός*, arbor non magna, quinis ferē cubitis attollitur, ramosa: folium autem habet simile Pyro, & colore planē herbaceo, ut Ruta, corticem verò lævem omni ex parte, ut Laurus. Myrrhæ minoris altitudo, sed eam fruticosior est. Alij verò qui se vidisse affirmant, de magnitudine ferē non consentiunt. Neutram earum arborum magnam referunt, minorem verò Myrrhæ, & humiliorem. Folium autem habere Thuris. Sed huius Laurinum & læve folium. Esse autem & radices & ramos incisos, sed alios veluti securi percussos videri, alios tenuiores incisuras habere. Lachrymam verò aliam decidere, aliam arbori inhætere. Alicubi subiectas tegetes [*ἡ δὲ δρύς*] ex Palmis contextas, alicubi solum tantum circumpavimentatum & purum esse: Thus, quod tegete exciperetur, purum esse ac perlucidum: quod terra, minū: quod arboribus inhæreret, ferro deradi, & corticem idē nonnullis adiungi. Montem universum Sabæis divisum. Alij verò quidam aiunt, arborem Thuris similem esse Lentisco, & fructum quoque Lentisci, folium verò subrubrum. Thus recentium arborum candidius esse, minūque odoratum. Veterum magis flavum odoratiūque, Myrrhæ autem similem. Sola hæc arbor omnem penitus cultum naturā aspernatur. Quidam di-

Tom. I.

cunt suavius Thus in Arabia nasci, pulchrius verò in vicinis insulis, in quibus hæc arbores proveniunt. Quoddam adē magna gleba consistit, ut mole sua manum implere, pondere verò plusquam tertiam partem minæ æquare possit. Hæc de Thure Theophrastus, cuius historiam ex Plinio quoque describere, non iniucundum fuerit.

Arboris Thuris quæ sit facies non constat, à nullo enim Latino, quod equidem sciam (inquit Plin.) tradita: Græcorum verò exempla variant: Alij folio Pyri minoreduntaxat, herbidi coloris prodidēre. Alij Lentisco similem subrubilo folio, quidam Terebinthum esse, & hoc visum Antigono Regi, allato frutice. Iuba rex iis voluminibus, quæ scripsit ad Caium Cæsarem, Augusti filium ardentem famā Arabiæ, tradit contorti esse caudicis, ramis Aceris, maximē Pontici: ac succum Amygdalæ modo emittere, talēque in Carmania apparere, & in Ægypto satas studio Ptolemæorum Regnantium. Cortice Lauri esse constat: quidam & folium simile dixere. Talis certē fuit arbor Sardibus. Nam & Asiæ Reges ferendi curam habuere. Qui mea ætate Legati ex Arabia venerunt, omnia incertiora fecerunt, quod iure miremur, virgis etiam Thuris ad nos commeantibus, quibus credi potest, matrem quoque teretem enodi fruticare trunco. Apud nos adulteratur Resinæ candidæ gemmā perquam simili. Probatum candore, amplitudine, fragilitate, carbone, ut statim ardeat: item ne dentem recipiat potius, quā in micis frietur. Primæ vindemiæ Thus, Carpheotum: Secundæ, Dathaitum vocant. Quod ex eo rotunditate guttæ pependit, Masculum vocamus, cū aliās non ferē mas vocetur, ubi non sit sœmina. Masculum alijs putant à spec'e testium dictum, præcipua autem gratia est Mammoso, cū hærente lachrymā priore, confecta alia miscuit se. Græci Stagoniam & Atomum tali modo appellant, minorem autem, Orobiā. Micæ concussu elisas, Mannam vocamus.

Thus, inquit Dioscorides in ea gignitur Arabia, quæ Thurifera cognominatur. Primatum tenet in eo genere masculum, quod stagonias vocatur, naturaliter rotundum. Est autem tale non sectum, album & fractum, intus pingue, & ad suffitum accensum statim ardet. At Indicū suffulvum est, & lividum colore. Fit etiam ex industria rotundum. Secant enim ipsum in quadrangula frusta, & in fistilia coniectum tamdiu volutant, donec rotundam figuram acquirat. Tale verò tempore flavescit, & sectum, aut syagrum appellatur. Secundum locum habet Arabicum, & quod in Smilo nascitur, quod aliqui Copiscum vocant, & minus, ac fulvius existit. Dicitur & quoddam Amomites, alioqui album quidem, sed quod dum molitur, velut Mastiche remittit. Adulteratur omne Thus, fraude tractatam cum Resina Pineæ & gummi. Verū facilis est dignotio. Gummi enim incensum in flammam non exardescit: Resina verò in fumum abit: Thus autem ardet. Sed & odor adulteratum prodit.

Cortex Thuris præstat crassus, pinguis, & odoratus, recens lævis, & non scaber, aut membranis obitus. Adulteratur ammixto cortice strobilino aut Pineo. Sed & horum, index ignis est. Reliqui enim accensi non ardent, sed citra odorem in fumum ascunt. At Thuris cortex ardet, & cū odoris gratia sufficitur. Vritur autem & hic, velut ipsum Thus. Manna Thuris Manna nasci-

Cc 2

In Arabia.

Magna gleba.

Incertum qualis arbor.

Folio Pyri.

Folio Lentisci.

Terebinthi.

Caudice contorto.

Locus.

Ramis Aceris.

Succus.

Cortex & folium Lauri.

Virga.

Adulterium.

Delectus.

Vindemia.

bina.

Carpheotum.

Dathaitum.

Masculum.

Stagonia.

Atomum.

Orobiā.

Manna.

Genera.

Stagonias.

Indicum.

Quomodo per adulterium rotundum fiat.

Syagrum.

Arabicum.

Copiscum.

Amomites.

Adulterium.

Cortex.

Adulterium.

Manna Thuris.

res probatur alba, pura, & granulosa. Quidam adulterantes ipsam commiscunt resinam Pini cribratam, & farinam pollinem: aut etiam Thuris corticem contusum. Sed & hæc igne depræhenduntur. Neque enim æqualiter & pari vigore ardebit, ut æreum vaporem emittat, sed fuliginosum, & non purum: Sed & odoris gratia mixtum quendam odorem naribus offeret.

Delectus Galeno. Galeno etiam Thus optimum, quod masculum dicitur, subruffum, rotundum, & naturaliter leve, fragile, & si pinsatur, in miculas minutas, ut sabulum dissipatur, & quod ad ignem citò accenditur, ac odorem suavem, & copiosum emittit. Adulteratur resina pityina, & gummi & Thure commistis, & fit in speciem sinceri Thuris fortis. Idem & Manna adulterant aliqui, lævigata resina pityina, vel farinâ, & cortice Thuris: & cortice nuclei Pinei. Sed deprehenduntur ita Thus enim quod resinam, vel gummi habet, si masticeatur, fit quasi mastiche, & ad ignem non citò accenditur, nec talem odorem habet. Similiter & Manna, & cortex, si sincera non sint, tardius & fumosiùs incenduntur. Idem quoque libro de Simpl. med. hæc habet. Thus, lachryma est arboris, quæ in Arabia & India nascitur, quæ Græcè λίβανος dicitur: quod ergo de Arabia arbore manat, candidius est: quod de India, subruffum: Verum utrumque Masculum appellatur. Est & tertium minutum valde & ruffum, de quo maximè Manna conficitur.

Olibanum. Hoc aut à verbo Græco ὄλω, sacrifico: aut certe à tusis glebis, (aut, quod non aspernandum à contrito corde, quo offerri soleat) ita ut sine aspiratione Tus Latine scribi debeat, deducitur. Arbor ipsa Libanos & Dendrolibanos: Lachryma verò Libanotos à Galeno dicitur. Euripides contra Libanum pro Lachryma, Libanoton pro arbore Thuris accipit. A iuvene Assyrio, cui nomen esset Libanos, in hunc fruticem converso, dictam Græci fabulantur, quem Deos studiosissimè colentem invidi occiderint, hinc nihil esse Diis Thure gratius. Oriri apud Sabæos Larimum suffitu odoratissimum tradit Strabo: nec tamen quid & quale sit demonstrat.

Manna Thuris. Habetur ergo Manna Thuris & cortex [μάννα & φλοιὸς λίβανου.] Manna Thuris (inquit Hermol. est Hypofisma: quod Plinius micæ concussu elisas interpretatus est, ubi depravata dictione, Mammæ non Manna vulgò legitur. Differt à Thure Manna, quod plus adstringit propter corticis fragmenta, quæ remanent. Nam quod Thuris Chondros à Græcis dicitur: Nos Plautum secuti Thurisgranum interpretamur. Subiungit idem coroll. seq. 87. Fuligo Thuris, Græcè Lygnis, & Æthalon, & Ethal nominata. Ast Manna Libani, dicit Monardus, Dioscoridis, non est nostra recentiorum Manna, ut voluit Petrus Crinitus l. de honesta voluptate.

Cortex Thuris. De Cortice Thuris ita Amatus lib. 1. cap. 75. huic negotio dicato, tradit, dicens: Cortex Thuris, si corticosum Thus, lachryma Thuris crustæ coniuncta dicitur, quæ constringendi ac exsiccandi vires potentiores, quàm Thus habet, unde Marcellum Virgilium in hac re non rectè sensisse dicendum est, quum dicat, quod in cortice Thuris laudatur, Thus est. Idem ita disserit: Manna Thuris Officinarum Olibanum est, non verò Arabum Manna. Quum huic laxandi, atque subducendi alvum vis inhæreat: illi verò adstringendi potiùs: unde Serapio hæc non animadvertens, utramque ineptè admodum confundit. At quum in hac re (ut Amati verbis utar) perplexior sit

Delectus Galeno.

Adulteri.

Locus.

Olibanum.

Manna Thuris.

Mammæ depravatæ apud Plinium.

A Thure.

Manna differt.

Thuris.

Chondros.

Thuris granum.

Æthalon.

Ethal.

Petrus Crinitus redarguitur.

Cortex Thuris.

Marcell. repreh.

Manna differentia.

Serapionis error Amato.

controversia, quàm quæ paucis explicari queat, non absurdum mihi fore videtur, si & Cornarij, & Cæsalpini verba hac de re hic subiecero, ut studio si iuvenes legendo veritatem eliciant.

Vocantur igitur grana & micæ, quæ ex magnis Thuris glebis, unâ cum ipsius Thuris cortice excutuntur: & in hoc ipso Manna præstat Thuri, quæ ex ammixto cortice modicum quiddam adstringentis facultatis est adepta, ut docet Galenus, Item in Gal. lib. 5. de comp. med. sec. loc. cap. 1. Thus ἄτοιμον, non sectum, hoc est, masculum, & natura sua rotundum: quod enim arte fit rotundum, ἑντονον dicitur: appellantur & hæc genera τινιτὸν & ἄτριντον. Item etiam lib. 10. cap. 3. λίβανος ἄτοιμος. Sic enim legendum, non λίβανος ἄτοιμος, velut exemplar habet: posset tamen non minùs rectè Γαλ. ῥεστίλιβανος ἄτοιμος, id est, masculi, legi. Idem enim Thus est, quod & masculum & non sectum appellatur. Hæc Cornarius, sequuntur autem quæ Cæsalpinus memoriæ prodidit. Hodie ad nos, inquit, neque cortex per se advehitur, neque Thuris ramenta, quæ Mannam vocant, se- parata à Thure. Quondam cum arte confingetur rotundum, attritione pulverem fieri oportebat: idcirco separatim vendebant, sed promiscuè nunc cum Thure cortices venduntur & retriamenta: Probatur autem cartilaginosa Manna, id est, consistentia cartilaginea, non pulverulenta, ut Chondri, quam Alicam vocamus. Recentiores nomine Mannæ non Thuris retriamentum intelligunt, sed rorem melleum, quo ad purgationes utuntur.

Garcias de aromat. tradit, Thus Arabibus Libanos vocari, Avicennæ verò Conder, resinam, Serapion. Conder, corrupto vocabulo. A Lusitanis etiam se intellexisse arborem, quæ Thus producit duplicem esse: alteram montanam, alteram in planis nascentem: montanam optimum Thus præferre: in planis verò nigrum & improbum, quo cum aliarum arborum resinis permixto naves picent & oblinant. Atque has arbores illius Provinciæ Regi cedere, nec cuiquam colligere Thus licitum esse, nisi Regis permisso. Confluere verò eò Negotiatores ex Adem, Xael, & aliis Arabiæ locis, & cum Rege de Thuris quantitate, quam avecturi sint, de pretio convenire solere, modò laudatum sit & legitimum, ac quod ipsi masculum vocent, eum Melato appellare. Laudatissimi autem inde etiam delati, vile esse pretium, centenas enim libras duobus duntaxat Lusitanicis aureis emi, improbumque interdum cum optimo misceri, cui nonnunquam & corticum fragmenta inhæreant atque huc deferri, sed vilissimi esse pretij. Thus ideo nullam aliam adulterationem novisse. Nam quis quæso, inquit, id adulterare vellet, cum tam vili exatur? Ac Thuris tandem arborem humilem esse & folia habere Lentisco similia. Sed hoc ultimum dictum infirmat Theophrasti autoritas, qui Thuris arborem folio Pyri, ut etiam Lauri, esse dixit.

Quis nunc cum Guilandino statuerit Abietes in Arabia Thure manare? Theoph. sanè Diosc. & Plinius, cum Neotericis peritioribus arborem sui generis verius pronuntiant.

Pertinaciter nimium, nostro equidem iudicio, asserit Cæsalpinus, arborem Thuris, quàm Barbari Olibanum appellant ex nostris neminem vidisse, apudque Antiquos solum Theoph. descripsisse.

Thevetus à Garcia dissidens, scribit arborem Thuriferam Pinus resiniferas referre, & succum fundere, qui tempore durefcit, & Thus vocatur cum

Manna Thuris.

Atomum.

Entomum.

Tmetum.

Atmetum.

Gal. res.

Cortex.

Manna Thuris.

Delectum.

Libanos.

Serap.

Conder.

Ronder.

Arbor duplex.

Locus.

tempu.

Masculum.

Melato.

Pretium.

Non adulteratur.

Folius Len-

tisco est.

Garcias.

not.

Guiland.

taxatur.

Cæsalpini.

Pino simili.

Theveti.

cum quo granula reperiantur arenæ aut sabulo similia, quæ Mannam *Thuris* vocent. Multas autem insulas & regiones huius esse feraces, non solum Arabiam: & quibusdam in locis tam vulgarem esse, quam Aurantiæ Malum in Galliæ Provinciâ: Thus tamen quod in Arabia crescat, & à *Pecher* & *Fartach* regni Aden oppidis, deferatur, ut olim, ita etiam hodie, præstantissimum haberi, quod à priscis magna cum superstitione colligebatur. Id verò duplex esse: Vnum, quod Æstate, & quamdiu Sol sub cane est, colligitur, candicans, purum, nitidum, pellucidum: alterum, quod Vere, rubescens, pondere, pretio, bonitate, & viribus superiore multò inferiùs, quia illud maturius, & à Sole sub cortice suæ arboris magis excoctum esse videatur. Ac Arabes cultis arbores vulnerare, ut copiosior liquor effluat, quem *Alboucor* vocant. Nec non etiam ex iis arboribus quasdam sexaginta *Thuris* libras, & eo plus emittere. Ex his a, quæ Thevetus scribit, nihil minùs convenit, quam quod ipsemet tradit arborem *Thuriferam* Pinus resiniferas referre: Iconi enim nostræ quæ ex eo desumpta est, cum Pinis nulla est similitudo.

Nomina. Thus ab Avicenna *Olibanum*, à Rhase verò Thus dictum. *Nicai* & *Liçavortis* Græcis dicitur, Lat. Thus, quod & arborem significat, & lachrymam, quam particulatim Germ. *Weyrauch*, Belg. *Weyroech*, Gall. *Encens*, Ital. *Incenso*, Hisp. *Encienso*, Boh. *Badiolo* nominant.

Epitheta. Quia porro lachryma hæc in divinis quoque sacrificiis & templorum suffimentis adhibetur, ided variis eam Poëtæ Epithetis adornarunt, qualia sunt, Thus pium, votivum, sacrum, vaporosum, odorum, redolens, fragrans, odoratum, fumans. A loco quoque Panchaium, Sabæum, Eoum, Niliacum, Narbatheum, Panichæum &c. vocant: Sabell.

Sacrificis Nabathea foci dant Thura ministri:
Ovid. Metam.

Templa tibi statuam: solvam tibi Thuris honores,

Locus & tempus. Gignitur etiam Thus (Theoph. sermo est) in regione Arabum media (Theod. legit *uēon*, alij *uēon*.) Nascuntur *Thuris* & *Myrrha* arbores, aliæ super montem, aliæ in radice montis, locis in eam rem excultis. Quamobrem aliæ coluntur, aliæ non. Montem autem aiunt præaltum esse & arboribus densum & nive tegi solitum. Amnes quoque de eo in plana fluere. Thus autem sub cane ferventissimis diebus incidi referunt. Quod & ex Plinio constat dicente. Meti semel anno solebat, minore occasione vendendi: iam quæstus alteram vindemiam affert, prior atque naturalis vindemia canis circa ortum flagrantissimo æstu, incidentibus, quæ maximè videatur esse prægnans, tenuissimisque tendi cortex, Autumno legitur in æstivo partu. Secunda vindemia est Vere, ad eam Hyeme corticibus incisus. Quidam & in insulis melius putant gigni. Iuba in insulis negat nasci Thura præter Arabiam, nullis, ac ne Arabiæ quidem universæ. *Thuris* arborem ab omnibus Arabibus non videri scribit idem Plinius: ac M. M. M. [Amatus legit C. C. C.] non amplius esse familiarum quæ ius per successiones id sibi vendicent: quæ etiam ob id Sacra vocentur: nullo præterea scæminarum, funerumve congressu pollui cum incidant eas arbores aut metant: ac ita religione merces augeri. Essetque tandem qui promiscuum iis populis ius in sylvis esse existiment: alios verò qui per vices annorum dividi.

Tradidit Dioscorides (testis est Matth.) præter

Arabicum inveniri & *Indicum*, id tamen flavescere, quod indicat Thus & in aliis regionibus nasci præter illud, quod ex Arabia devehitur. Quod cum Theoph. & Plinius satis compertum haberent, quamvis priùs scripissent, Thus præter Arabiam nullis gigni: dixere tamen postea, quod ex relatu acceperant, id etiam nasci in quibusdam insulis: quod etiam benè annotat Hermolaus concludi posse ex Ovidio in Fastis dicente:

Thura nec Euphrates, nec miserat India Costum.

Ex Garcia quoque per univèrsam Indiam Thus non nasci certissimum est: cum quicquid *Thuris* hic consumitur, & hinc in Lusitaniam invehitur, ex Arabia deferatur. Non possum ergo non mirari, inquit ipse, à quo Dioscorides (quem tamen & Avicenna sequutus est) Thus in India nasci acceperit. De Arabibus minùs mirum, qui nigricantem colorem, quo Thus *Indicum* præditum esse vult Dioscorides, indum plarumque vocant, ut ex Myrobalano nigro, quem Indum appellant, patet. Thus solum provenit apud Arabes: Scribunt tamen Hispani in novo Orbe etiam Thus inveniri, sed penès eos sit fides, ego certò de eo nihil pronunciare possum. Nunc Thus, vel Amati auctoritate, ex regione Syr apud Indos cognominata ad nos portatur.

Sed relictis disceptationibus, ad vires nos accingamus. Potest itaque, prout Diosc. in præsentilo loco testatur, calefacere, adstringere, ea quæ pupillis tenebras obducunt depurgare: cava vlcera replere, & ad cicatricem perducere, vulnera cruenta glutinare: omnem sanguinis eruptionem, & eam, quæ ex Cerebri membranis contingit, cohibere. Mitigat etiam vlcera maligna circa sedem, & reliquas partes, tritum cum lacte & lineamento exceptum: Verrucas formicarias & impetigines in principio tollit, cum aceto & pice illitum. Ambusta item & pernioles sanat, cum adipe porcino, aut anserino. Vlceras capitis manantia cum nitro affricum sanat: Et vnguium reducias cum melle: & aures contusas cum pice. Verum ad reliquos aurium dolores, cum vino dulci infunditur. Prodest etiam mammis à partu inflammatis, cum Cimolia & Rosaceo illitum. Vtiliter itidem ammiscetur medicamentis, quæ ad arteriam & viscera præparantur. Et sanguinem spucentibus potum prodest. At si à sanis bibatur, insaniam inducit: Copiosius autem cum vino positum, etiam occidit. Vritur Thus in fictili puro positum, & succensum à gramo de lucerna accenso, donec exuratur. Oportet autem post perfectam vstionem operculo integere, donec fuerit extinctum. Sic enim in cinerem non redigitur. Quidam æneum vas cavum in medio perforatum ollæ superponunt, ad fuliginem excipiendam. Alij in ollam crudam immisum, luto oblita ollâ, in fornace vrunt. Torretur etiam in fictili novo carbonibus ignitis, donec non amplius bullas edit, neque pinguedinem aut vaporem emittit. Facile autem frangitur, quod combustum non est.

Porro autem Cortex *Thuris* vim habet eandem, quam Thus, efficacior tamen est, & magis adstringit. Quare potius magis commodat sanguinem spucentibus, & fluidis affectionibus appositus. Facit etiam ad oculorum cicatrices, cavitatesque ac sordes. Torrefactus autem etiam ad scabras lippitudines facit. Manna tandem vim eandem habet, quam Thus, sed magis remissè; Fuligo autem mitigandi inflammationes oculorum, sistendi fluxiones, repurgandi vlceras, & explendi cava, cõpescendiq; carcinomata. Fuliginem porro

Thus non provenit in India auctore Garcia.

Thus cur Indicum dictum? An in novo Orbe proveniat.

Vires & usus.

Vlceras.

Cerebri membrana.

Sedis vlceras.

Verrucas.

Ambusta.

Pernioles.

Vlceras capitis.

Vngues.

Aures.

Mamma.

Viscera.

Potum insaniam facit.

Lethale.

Thus vrendi modus.

Cortex

Thuris.

Oculi.

Manna.

Fuligo.

Fuliginis præparatio.

110.

ita facito. Grumum Thuris singulatim forcipe comprehensum & de lucerna accēsum, in novam fictilem cavam ollam imposito. Deinde aneum vas concavum in medio perforatum & probè exterius superposito, & juxta alteram ipsius partem, aut utraque, lapillos quatuor digitorum altitudinis subicito, ut an vratur appareat, & ut locus sit semper alios grumos supponendi, prius quam prior penitus extingatur. Et hoc facito, donec satis multam fuliginem te collegisse putaveris. Assidue tamen spongia ex frigida aqua externas aenei vasis partes detergeto. Ita enim omnis fuligo inhærebit, si non nimio feruore vas ipsum incalēscat: alioqui ob levitatem dilabens fuligo, Thuris cineri ammiscetur. Derasā itaque priore fuligine, idem quousque collibuerit facito. Sed & vti Thuris cinerem seorsum colligito. Eodem modo paratur etiam fuligo ex Myrrha, & Resina, ac Stryace. Et ad eadem commodā sunt. Sed & ex reliquis lachrymis fuliginem similiter colligito.

Thuris cinis.

Temperamentum Galeni. Cortex.

Vsus internus.

Fuligo.

Oculorum Ulcera.

Manna. Thus.

In quibus producat carnem, vel pus.

Manna.

Galenus per totam eius doctrinam, tanquam constringente medicamento in omnibus suis adstrictoriis medicamentis & compositionibus vitur, velut apparebit ex mox adducendis eius aliquot locis. De simpligitur lib. 7. sicut & lib. de oculis part. 5. cap. 5. dicit: Thus excalfacit ordine secundo, desiccatur primo, habet quoque adstringens pusillum, sed minimum manifesta est adstrictio: Cortex eius evidenter adstringit: proinde sanè strenuè quoque desiccatur, aded, ut ex secundo sit ordine completo desiccantium. Est autem crassiorum partium, quam ipsum Thus, & minimè particeps acrimoniæ. Ob has ergo tum facultates, tum qualitates multus est eius vsus apud Medicos in hæmoptoicis, stomachicis, celiacis, ac dysentericis, non tantum iis, quæ extrinsecus applicantur, ipsum admiscentes, sed & iis, quæ intro in corpus sumuntur. Fuligo eius tum sicioris, tum calidioris est facultatis, quam ipsum Thus, aded ut ad tertium vsque excessum perveniat. Habet verò etiam absterforium quiddam. Itaque & eo nomine expurgare, & implere, quæ in oculis consistunt, ulcera videtur, velut & quæ ex Myrrha, & quæ è Stryace. Lib. autem 5. M. cap. 4. Est Manna medicamentum quod magis, quam Thus adstringat. Thus verò, quam Manna, magis emplasticum. Itaque magis tenax, ac (ut sic dicam) resinosis deligas Thus, oportet, cum magis emplasticum esse medicamentum studebis: id sanè tum mollius est, tum albidius, tum quod mansum ritu Aloës & Mannæ non comminuitur, sed partes suas sibi cohærentes defendit, veluti Chia Mastiche. Idem lib. 3. M. cap. 3. Thus igitur ut ad humani corporis naturam, eiusmodi obtinet temperamentum, quod cum temperatis & mediis naturis consentit, humidiores autem paulò liberalius siccatur, sicuti rursum iis, quæ ad summum sunt sicca, paulò est humidius. Merito itaque Thus in quibusdam tum vlcibus, tum naturis, pus quidem movet, carnem non producit: in quibusdam etiam carnem producit. Itaque si observaveris, rationi respondere eventa deprehendes. In humidiores namque natura carnem producere potest, in sicciore non potest. Præterea in modicè humidis vlcibus, carnem efficere potest: in iis, quæ præhumida sunt, non potest. Lib. quoque 13. M. cap. 5. Post excisam cutim, medicamento, quod Græci Mannam vocant, affectam partem implebimus. Est autem ea purgamentum Thuris, levi adstrictione prædita, atque hoc nomine etiam Thure ipso ad nonnulla

utilior. Thus enim puris tantum movendi facilitatem obtinet, utpote nullam adstringendi vim habens. Magisque id facit, quod pinguius ex eo est, & magis albicans: sicut etiam, quod flavum ex eo magis est, validius siccatur. Mannæ verò etiam corticis Thuris paululum est admixtum: unde scilicet, adstringendi vim habet. Ipse verò cortex Thuris, tum adstringit, tum siccatur insigniter. Itaque etiam ad moderatiores sanguinis perfusiones eo vitur solo, sicuti etiam ad valentiores solo vito, sed tunc & cribrato, & in molliissimum pulverem redacto. Lib. 5. de comp. med. sec. loc. cap. 1. Thus concoquit & pus movet, si tanquam ad probè temperatam naturam respicimus, &c. Ipsi autem Galeno author fuit, magnus ille & admirandus Hipp. lib. 2. de fract. qui vtebatur Manna Thuris ad fracturam & contusionem narium, quæ de re hæc Galenus. Adde quòd inde etiam tenax esse hoc subactum farinæ velle Hippocratem, manifestum est: quod si huiusmodi non sit, Mannam ipsi, aut gummi misceri iubet. Manna autem Thuris succensio ac pollen nuncupatur, quæ si non affuerit, Thus ipsum, quod pinguius sit sumptum terere ad hunc usum poteris. Ego porò cum neque Thus, neque Gummi suppeteret, liquidam resinam, quæ fortè aderat, adhibui. Sed si hæc quoque desit, melle utendum est. Satius tamen est, si Mannam, aut Gummi imponamus: quippe cum mel, & resina quodammodo calefaciant, id quod inter initia inutile est.

Cæterum quod Diosc. dicit, facile frangi Thus, quod combustum non est, de eo dictum accipit Corn. quod & vri & torreret dixit Dioscorides. Torrefactum itaque Thus, quod combustum non est, facile frangitur. Est enim inter boni Thuris notas, ut fragile sit, & non velut Mastiche remittat, dum molliatur: aut ut Plin. ait, ne dentem recipiat potius, quam in micæ frangatur. Porò quod Diosc. dicit, non accipiendum est seminarum fluxionibus solum, subditum sive appositum commodare, sed omnibus etiam fluidis affectionibus: quum Galenus etiam de celiacis & dysentericis id testetur. Intelligenda autem est vox *παλαιοι* in voce *ποικίλως*. Mannæ etiam non remissiore, quam ipsimet Thuri esse vim dicit Gal. contra Diosc. Meth. lib. 13. sed aliquantò intentam magis, maxime in adstringendo, ob corticis Thuris ammixtionem. Et hoc ipsum idem Galen. 5. Meth. apertius declarat, ubi Mannam aliquando pro Thure se accepisse ait. Et mannæ magis adstringens medicamentum testatur: Thus autem maiorem meatus obducendi vim habere, quam Mannam.

Matthiolus qui & ipse ex professo de plantis scripsit, thure, cui admixtum sit acetum & Oleum Olivarum, cutem malam, scabiosam & leprosam, si à balneo inungatur, puram & politam reddit. Cum vino dulci & calido in aures ulcerosis infuso, dolores tollit. Contra vomitiones verò recipit Thus, Mastichen & Aloën, singulorum partes æquales, conterit in pulverem, hocque albo ovi & rosarum aquæ mixtum, stomacho imponit. Thus cum lacte non sine utilitate, faciei à Sole combustæ inungit. Ad tenebras Thus solum, vel adhibita pice nigra in ignitos carbonēs iniicit, & fuliginem per posteriora ascendere finit. Contra lippitudinem certissimum experimentum, recipit Thus album, huiusque particulam cuspidi cultri imponit, & ad candelam incendit: incensum aqua Rosacea duo-

Adice notata

Confil

Practura & contusio narium.

Galeni Pauli depra Fuligo

Lacis in resina

Diosc. illud stratur.

Ad ratione da

Thure grum

Scabies leprosa.

Aures Scierosa Vomitiones.

Combustio faciei à Sole.

Tenebræ Lippitudo.

duorum cochlearium extinguit, extinguitum iterum incendit, ac aqua Rosarum vicissim mergit, idque trigies iterat. Tum demum mixtum aquæ Rosacæ & lactis mulieris unius cochlearis, oculis instillat: lenit non solum dolores: verum etiam fluxum & rubedinem tollit. Sæpius probatum est, inquit. Verum si necessitas exigat, prius venam tundit, & corpus purgat. Et quoniam Dioscorides dixerit, Thus in secunda valetudine haustum, insaniam facere, & largius cum vino sumptum interficere, hinc Avicennam errasse credit, qui & depravatis sensibus, & abolitæ memoriæ Thus opem ferre tradiderit.

Nos consulimus, ut nulli affectui interno præscribatur: nec etiam in suffumigiis, si vera scripsit Diosc. de eius naturâ, quicquid dicat inferius Apollo. Sunt nobis alia tutiora medicamenta, pro roborandâ memoriâ, & adversus alios pravorum affectus internos.

Pergit Matth. In Galeni loco citato non solum Gerardi Gaudani versio reprehendenda (quod tamen Interpreti vitio minimè dandum est) sed etiam in Græcis tum ipsius Galeni, tum Pauli codicibus communis lectio depravata videtur, quippe ubi in Thuris capite legitur apud Galenum, ὁ δὲ θαλλὸς αὐτοῦ ὑπερτερὸς ἐστὶ, καὶ θερμότερος ἢ καὶ αὐτὸν τὸν λιβαίνοντος δυνάμειος, hoc est, ut vertit Gerardus, Ramus eius tum ficioris, tum calidioris est facultatis, quam ipsum Thus, rectius legendum putaverim: ὁ δὲ αὐτὸς αὐτοῦ, hoc est, Fuligo eius. Quæ quidem lectio, primo Dioscoridis testimonio comprobatur: qui præterquam quod ramorum non meminit, ipsi Thuris fuligini, non ramis, tum expurgandi, tum implendi, quæ in oculis consistunt ulcera, facultatem inesse testatur. Deinde Galeni ipsius lib. 7. de fulig. scribentis, Tharis fuligine utuntur, in ocularias medicinas mistâ. Ac etiam Serapionis: qui cum hunc Galeni locum suo tempore legitimum, & incorruptum haberet, quæ hoc Galeni loco nostra ætate de Thuris ramo leguntur, ea ipse Galeno accepta referens, de Thuris fumo seu fuligine legit. Nec non ipsius Etij tametsi Paulus, vel suâ vel Librariorum culpâ hic mendâ non vacet.

De hoc verò & Amatus vir non mediocriter doctus, inter recentiores connumerandus, ita loquitur: Thuris maximus est usus in lustrandis mortuorum cadaveribus, & mirum dictu, ut hic mos per omnes ætates inter omnes ferè gentes & religiones inoleverit.

Vnde sic Stat. i. Theb.

Coniugis ara tua cumulo cur Thuris Eoi
Lata calet.

Et Ovid.

Aspicit ara preces, votivæque Thura piorum.

Non deest, inquit Apollo, nigrum Thus omnium ignavissimum, quo tamen in ceratis, aliisque extra admovendis, ne dicam uti, sed abuti consuevere, ac si topica humanæ vitæ emolumento futura negentur, quum tamen ex deteriori hoc compositis, vulnera non coalescant, non cicatricem ducant, & putredini obnoxia reddantur. Quidam etiam rubrum Thus, in India gigni memoriæ prodidère. Caterum in Latino volumine Matthiolus, Avicennam errasse sibi persuasit; quod depravatis sensibus, & abolitæ memoriæ Thus opem præstare tradidit, quum ex Dioscoride in secunda valetudine haustum, insaniam faciat, & largius cum vino sumptum interficiat.

Garcias autem de Thuris usu hæc scribit. Multus est Thuris usus apud Medicos Indicos in un-

guentis & suffimentis. Nonnunquam & in corpus assumitur ad varios capitis affectus, & alvi profluvia. Sed maxima Thuris pars hinc in Olibarum regionem exportatur (quoniam isthic plurimum eo utuntur) & in regiones Malacæ vicinas.

Porro ad memoriæ hinc revocandum est, quod præter Dioscoridem, Thus in secunda valetudine haustum insaniam movere, nullus alius Græcorum scriptorum, quod Hist. Lugd. sciat, prodiderit. Contra verò Avicenna notat, Thus conferre rationi, ipsamque corroborare, & esse quosdam, quibus præcipitur, ut eius infusum bibere assuescant ieiuni, sed eius usum plurimum dolorem capitis excitare. Nec Dioscoridi omni ex parte contrarius Avicennas: Si enim ille dixit, Thus largius cum vino potum, interficere. Avicenna etiam usum eius plurimum cum vino interficere pronuntiavit ac similiter cum aceto. Vnde etiam Serapio locum Dioscoridis sic convertit: Et quando bibunt de eo sani, parum meliorat eos, sed si nimis cum vino bibent, inducit maniam, & amplius cum vino occidit.

Pulvis ex Thure carnem gignit (inquit Clem. Clementin. lib. 1. de Med. mat. virt. & compos. cap. 7.) & cooperit ossa denudata, post digestionem & abstersionem saniei, & maxime valet in fractura cranij. & Thuris, Sarcocollæ, Ireos, sanguinis Draconis, Myrrhæ, Aristolochiæ longæ ana drach. sem. fiat pulvis. Electuarium verò (teste eodem cap. 5.) Thurinum constringit vomitum & fluxum, calefacit & confortat omnia membra, & virtutes naturales, reducit gustum, & resolvit ventositatem. & Granor. Myrti unc. ii. Fl. Roris. marin. drach. ij. Myrobal. Indor. Embl. Bellyric. adustor. ana. drach. j. & sem. Thuris, Rosar. Costi, Spicæ, Nucis Mosch. Calam. arom. Garyophyll. Macis, Cardamom. Nasturtij, Balauft. Cort. Citri, Fol. ramarisc. ana. drach. j. Zingib. drach. sem. Bull. parum in optim. vino, & exsiccentur & postea bulliant cum succo Citoniorum in olla vitreata & exsiccentur & subtilissimè terantur & conficiantur cum miva Citoniorum, vel Sapa, & dentur drach. ii. cum aq. chalybeata.

THURIS LIMPIDI FOLIUM.



Arum est folium, & quod spectatorem in sui admirationem rapiat, è Floridâ sine nomine delatû, glabrû, pediculo fibroso, & fungoso, & quâ parte à matre avulsus fuit, canulato, quatuor ferè unciarum, à quo ad extremum porrigitur dodrantale folium, latitudinis circiter vncialis, venulis rectis striatum, ex fusco rubescens nonnihil, ex geminis commissum membratis

continuis, infundibulum (cuius apex ad pediculum) faciens, atque ita gemina illa tunica à cucullato vertice tantam efficiunt cavitatem, quantam ipsarum est latitudo: paulatim verò descendendo minorem relinquunt, sic ut pediculus versus cavitatis ultra medium non protendatur, coeuntibus in reliquo medio tunicis. Pars folij suprema in latere scissa, ritum histrionis deformem ostentat, supra quem quod superest folij cucullum imitatur. Interior infundibuli facies ruffa est, & hirsuta.

Descript. Convenit autem hoc folium, cum eo, quod Lobel. & Penain Adv. pingunt & describunt in huncmodum. Thuris limpidi, pellucidi & resinae Cedriae amuli, nitorem puritatemque Succini assecuti, nobis & visendi & habendi fuit copia multis in locis, quod non perperam Dioscoridis notis quadrat, si notas, usumque perpendas: nam & dum adoletur suavissimum habet odorem, & vulneribus, tumoribusque, discutiendi vi, nonnulla relicta adstrictione, ad robur partis, opem certam fert. Rupellae occidui maris quadriennium ferme est, cum doctus Medicus Launatus nos gummi istius glebis, arboris fructu & folio donavit: assererat nihil tamen, sed sibi relatum à nautis utrumque, trunci Pino similis sobolem esse: at folium, quia valdequam rarum, neque dum ab ullo depictum, hic dedimus, magis scissitaturi, sitne resinifera plantae, quam assertori. Est namque, quod raro contingit aliis, ab imo pediculo ad summum usque cuculli verticem duplicatum, quasi ex glumis conflatum tenuibus tunicis, vagina sesqui palmum longa, instar infundibuli, hiantis histrionis speciem praeseferentis, supernè v. galeata videtur, quod de floribus Napelli & Lonchitide, non de foliis vllis, memorant auctores. Hæc Adversaria, ex quibus petitam figuram, cum nostra coniunctam, damus.

Vis.

Descript.
folij.

Icon.

SARCOCOLLA OFFICINARVM.

C A P. XXXI.

Descript. **S**arcocollæ grumi, albicantes, aut ex albo ruffi sunt, spongiosi, micis lucentibus subinde mistis: globosarum lachrymarum fragmina Pisi, aut parvæ Auellanae magnitudine, tanta est enim fragilitas, ut in pulverem crassiusculum, vel concussu levi frietur. Saporis amari cum quadam ingrata dulcedine obscuræ: Sub dente lentescit, & candelæ admota primùm bullat, postmodum in claram flammam exardet: admista reperiuntur aliquando folia ex candido flavescentia, Tithymali Mirfinitis folia sicca egregiè referentia.

Descript.
Casalp.

Hanc Casalp. sic describit: Sarcocolla inter lachrymas affertur minutissimis guttis constans, veluti sudore concreto, friabilis, subcandida, aut subruffa: sapore subamaro ac medicamentoso; in igne difficile ardet: attollitur in spumam, odore ingrato: de ea Diosc. Plin. & Mesf.

Thuri simili
lis Diosc.
Vires.
Adulterium.
Delectus.
Plinio.

Vires.

Dioscoridi lachryma est arboris in Perside nascentis, similis Thuri tenui, subfulva [ad ruborem inclinans] in gustu amara. Vim habet glutinandi vulnera, & cohibendi fluxiones. Miscetur & Emplastris: adulteratur gummi ammixto. Verùm Plinio ea potius alba laudatur. Scribit enim esse qui & Sarcocollam spinæ lachrymam putent, polini Thuris similem, cum quadam acrimonia dulcem [in hoc à Dioscoridis & Galeni placitis maxime abscedit Plinius.] Cum vino tusam sistere

fluxiones; illini infantibus: vetustate & hanc maxime nigrescere: meliorem verò quod candidorem. Lachrymam hanc, inquit Matthiæus, Sarcocollam dixere Græci: quoniam sicuti glutinum lignum, ita hæc sauciatam exulteratamve corporis carnem agglutinet. Quæ autem ad nos aduehitur, non omnis legitima est: quippe quoddam plerumque (ut de aliis quoque pluribus Lachrymis, resinis, & liquoribus fieri superius diximus) gummi, & alterius generis lachrymis adulterata deferatur, & talis in officinis inueniatur. Verùm fraus gustu facillè deprehenditur: quandoquidem, quæ amara non est adulterium sensit.

Plinio ad stipulari videtur Mesue dicens: Sarcocolla, est arboris frutescens, spinosa, ramis nodosis arbori impressis, gummi album, Thuris modo, vel pallidum, idque amarius, & ob id valentius. Calfacit ordine secundo, siccatur minùs, coquit, terget, aperit, digerit, vulnera etiam vetera, putrida terget, carne implet, glutinat [unde illi nomen.] Purgat pituitam crudam, & humores alios crassos, præcipuè à cerebro nervis, iuncturis, ut ischio, & pulmonibus. Ob id senibus, pituitosis, asthmaticis, tussientibus prodest, sed calvitium accersit, corpus impinguat, & sperma auget. Diosc. Ophthalmiam & lippitudinem, & alios oculorum morbos, mirè iuvat nutrita in vase vitreo dies quinque in lacte asinae, novo quotidie affuso. Aurium ulceri putrido, & sanioso utiliter imponitur, linamentum mulla mersum, & pulvere huius inspersum, Datur cum Zingibere & Cardamomo, ut citius & valentius agat, vel his Catapotis Haly lenis. Sarcocollæ ʒij. Turbith. ʒiij. Medullæ Colocyntidis Zingiberis an. drach. j. ʒ. Salis gemmæ drach. j. Sarcocollæ in aqua Rosarum solutâ, fiant pilulæ in dicta opera efficacissimæ. Ventriculo calido & bilioso est nocentissima Sarcocolla: ob id vitanda picrocholis est: aliis datur à drach. j. ad ij.

Sed notas has habet in hunc textum Sylvius. Quod carnem glutinet Græcis dicta, tanquam sit carnis colla, nam vulnera glutinat, & sine morfu siccatur Gal. Albam ruffam præfert Plin. & annis nigrescere scribit. Aliis primo aut circiter calida videtur, nam Dioscoridi subamara, Plinio cum quadam acrimonia dulcis, Galeno emplastica, & parum amara dicitur, siccans sine morfu. Sperma verò augere, non legit in Diosc. Ophthalmias discutere expertus est Manardus, ubi hæc constituerint: initio enim cum vino fluxiones oculorum sistit Dioscoridi & Plinio. Inquit præterea; Sarcocollæ veteres tantum vti sunt foris, purgatricem autem vim non dederunt, quæ etiam hodie parum est cognita. Si purgat, & ventriculo calido est noxia, impinguare videtur tantum per accidens: vacuatis scil. excrementis, probam nutritionem impediens, id quod aliis purgantibus est commune: sed dum correctæ est lacte asinino, calida humida evadit, ac ob id semen augere & promovere potest. Hanc dies quinque asinino lacte, in dies mutando, macerant: post aqua Rosarum dissolvunt, ut castigent. Huc usque Sylvius.

MYRRHA IN GENERE.

C A P. XXXII.

TRIA aut saltem vno plura Myrrhæ genera etiam Veteribus fuisse cognita, Hippocratem de superfætatione & natura muliebri satis continuis

Sarcocolla
que opti-
ma?
Mesue.

Tempera-
mentum.
Vulnera.
Humores
crassi.
Asthma.
Sperma.
Oculorum
morbis.

Aurium ul-
cera.

Pilula de
Sarcocolla.

Noxa.

Græcis Syn-
de dicatur.
Amosa ni-
gra.

Emplastica.
Ophthalmia.

Purgandi
vis Veteri-
bus inco-
gnita.

Corrigendi.

Genera.

demonstrare ducimus, dicentem: *Σμύρνα πρώτη*, aut Myrrham Caloniam suffire convenire rosaceo affuso ad vteri procidentiam.

Ceterum, ut quæ, & quot sint Myrrhæ genera clariùs fiat, in genere nonnulla de his præmittere conveniet, initium petituris à Dioscoride. Estigitur huic Myrrha lachryma arboris, nascentis in Arabia, similis Spinæ Ægyptiacæ. Quæ ubi inciditur, defluit lachryma in substratas tegetes, partim etiam circum truncum concrevit. Et

quædam ex ipsa Pediasimos appellatur, pinguis, quæ dum exprimitur, stacte excipitur: quædam

Gabyrea pinguis, in fœcundis ac pinguibus locis nascens, quæ etiam multam stactem remittit. Primas obtinet Troglodytica, à regione ipsam producente appellata, quæ subviridis

[*χλωρόχρομη*], melius ut puto vertendum subalbida Cæsp. pellucida & mordax est. Colligitur etiam quædam alba, quæ post Troglodyticam

numeratur, mollis ut Bdellium, gravi aliquantulum odore, in apricis locis proveniens. Quædam

Caucalis vocatur, exoleta [*ὑπερώρη*] nigra, tosta [*χρότος*]. Pessima verò inter omnes Ergasima

appellatur, friabilis, non pinguis, acris, & aspectu, & viribus gummi referens. Sed Amminea

[*ἀμμινέα*] vocata reprobatur. Sed & expressiones ex ipsis fiunt, à pinguibus odorata & pingues: à fœcis, neque pingues, neque odorata, sed inefficaces, eò quod oleum assumpserunt in

efformando. Adulteratur gummi macerato in Myrrhæ cremore. Elige recentem, friabilem,

levem, unde quaque concolorem, & quæ infrangendo, albas, ad unguum speciem, læves strias intus habeat, & quæ in parvam glebam coacta

est, amaram, odoratam, acrem. Quæ verò gravis est, & colore Piceæ [vide sub proprio titulo] inutilis est. Hæc Diosc. qui Smyrni fœmen

dicere esse sapore Myrrhæ. Et: inveniri styracis lachrymam gummi similem, pellucidam, Myrrham odore referentem.

Cornarius in notis in Diosc. asserit falsò legi *ἀμμινέα* pro *μινναία*, non solùm hîc, sed etiam multis in locis, apud alios Græcos Medicos. V

pote Galeno, Actio, Paulo atque aliis. *μινναία* autem à loco, ubi nascitur, appellata est Myrrha, velut Gal. lib. I. de antidotis testatur, eandem as-

serens esse Troglodyticam ac Minnæam. Vnde magis mirum est, inquit, Dioscoridem tradere Troglodyticam Myrrham primas tenere, Min-

næam, Ammineam illi dictam, verò reprobam esse: Cùm etiam Plinius lib. 12. cap. 16. Troglodyticam

primam faciat, inter Myrrhæ genera, Erythream verò & Minnæam secundam, quibus generibus adhuc alia quatuor deinceps annumerat.

Idem certè Plinius [addit] Thus Minnæum, à Minnæorum pago dictum tradit, eiusdem lib. cap. 14. ut certum sit Minnæam, & non Amineam Myrrham appellari, quum in iisdem proveniant locis, Thus & Myrrha, eodem teste. Sed nobis mirum sanè videtur, quomodo fieri potuerit, ut tot locis mendum sit.

Theophrastus Myrrham sub cane, ferventissimis diebus incidi refert. Locum autem ubi gignatur Myrrha esse regionem Arabum mediam [*νῆσος*] circa Sabe & Adramyta, & Citibæna, & Mamati. Nasci quidem Myrrhæ arbores quoque alias super montem, alias in radice montis, locis in eam rem excultis. Quamobrem alias coli, alias non. Montem autem præaltum esse & arboribus densum [*δασύς*] & nive tegi solitum. Amnes quoque de eo in plana fluere. Myrrham minorem altitudine [Thuris scilicet] fruticosio-

remque: caudice duro, contortoque iuxta terram, crassiorémque surâ hominis. Corticem verò habere lævem, similem τῇ ἀνδρὸς ὄρχη. Alios verò qui se vidisse affirmant, de magnitudine, ferè non consentire, neutram earum arborum magnam referre, minorem verò Myrrham, & humiliorem. Folium habere thuris. Sed huius Laurinum & læve [*λειόφυλλον*] Myrrhæ autem aculeatum & non læve: Folium etiam simile habere Vlmò [*τῇ πελέα*], Hermolaus & Ruellius suspicantur cum Plinio legendum τῇ ἰλέα πλὺν ἔλα, ἔξ ἁκροῦ spinis horridum, ut Ilicis *αἰεύου*. Esse autem & caudices & ramos incisos, sed alios veluti securi percussos videri: alios tenuiores incisuras habere. Lachrymâ verò aliâ decidere, aliam arbori in hære: Alicubi subiectas tegetes ex palmis contextas: alibi solum circum pavum purum esse.

Tradit præterea idem theophrastus montem universum Sabæis divisum. Hosque illic loci Dominos esse, iustitiæque mutuâ degerere, quamobrem nullum suas arbores custodire. Vnde & thus & Myrrham sese largè ad naves, cùm solitudo [*ἐρημία*] foret, deportasse. Eisdem quoque audivisse, Myrrham, thusque collectum, undique ad Solis delubrum convehere, quod Sabæorum sit sanctissimum inter omnia

regionis illius, ac custodes Arabes armatos habere, singulosque suum thus acervatum, & Myrrham eodem modo relinquere, postâ super acervum tabulâ, scriptam habente multitudinem mensurarum & pretij, quod pro singulis mensuris ponendum sit. Mercatores verò venientes illuc, tabellas advertere, eiusque quod placuerit, ubi mensi fuerint, pretium in eodem

ponere loco, unde merces acceperint: sacerdotem deinde venire, partemque tertia pretij Deo accepta, reliquum ibidem relinquere: idque servari tutissimè Dominis, donec acceptum venerint. Item hanc arborem similem esse terebintho, alios etiam quosdam dicere: Alios verò omninò esse terebinthum. Dicere eos, qui ab Arabibus thus advexerint, attulisse se ligna huius arboris Antigono, quæ nihil differant à terebintho, sed hos quidem alterâ ignorantia quoque longè quidem maiore laborare; qui thus & Myrrham ex eadem arbore nasci putant.

Myrrham adhuc aliam quandam stillatitiam, aliam fictitiam, probarique meliorem gustu, & postea concolorem accipi. De thure & Myrrha hæc ferè se accepisse. Ac tandem testatur ex Hippocelino nasci lachrymam similem Myrrhæ, quam quidam omninò Myrrham dicant.

Galeno (lib. de simpl. med. facult.) Myrrha lachryma est arboris eiusdem nominis, quæ maxime in Arabia invenitur, quæque aliquo loco incisa, hanc ipsam lachrymam emittit. Est ei optima Myrrha, quæ mundissima & tacta quidem aspera, & arida, & fragilis, & levis, & globulis pusillis, extrinsecus uno colore, intrinsecus deinde subruffa, & veluti venulas habens albicantes, odore suavi, gustu amara & exalefaciens. Hanc in montibus inventi scribit. Colligi alteram autem Myrrham in planis, quæ & ipsa sit melior & pinguior, quàmque exprimere in liquorem soleant. Quod illius quasi liquidissimum est, in vascula reponi, & Græcis Myrrham appellari. Verum, omnem esse stypticam, & acrem, & exalefactoriam. Huius itaque effectus vehementer commovere posse. Hanc nequaquam cognitu difficilem hisce, qui priùs viderint. Novisse tamen opus esse, Myrrham, quam vulgò Troglodyticam appellant, antidotis ido-

Caudex.
Cortex.

Folium
Thuris.

Locus:
Maxima
fidelitatem
exemplar.

Sabæi.

Arbor si-
milis Tere-
bintho.
Terebin-
thus.
Ligna.

Stacte.

Myrrha
Galeni.

Delectus.

Myrrha al-
tera.

Myrrha
stacte.

Myrrha
Troglodyti-
ca.

Smyrna
prima.
Myrrha
Calonia.

Arbor A-
rabia.

Pediasimos.
Stacte.

Gabyrea.

Troglodyti-
ca.

Alba, mollis

Caucalis.

Ergasima

pessima.

Amminea.

reprobatur.

Exprimitur

ad oleum.

Adulterium.

Delectus.

Amaræ.

Smyrniacum.

Styracis o-
dore Myr-
rha.

Diosc. tex-
tus falsò le-
git ἀμμινέα
pro μινναία

Tempus in-
cisionis.

Locus.

Culta.

Descriptio

Myrrha

arboris.

Minna. mena esse. Hanc quidem *myrrā* vocant, à loco, in quo optima nasci feratur. Maximè verò hanc bene olere, nec *Opocalpasi* quicquam admistum habere.

Opocalpasum. Nos de hoc Opocalpaso plura postea ex Galeno, & aliis, ut & de eius veneno, ubi ostendemus oportuisse Galenum, alioqui Asiaticum, descripsisse & demonstrasse differentiam inter Myrrham & Opocalpasum.

Myrrha, Plinio. Nunc historiam arboris Myrrham ferentis quam hætenus recitati diminutam dereliquerunt, Plin. cap. 15. lib. 12. complet, dicens: Myrrham in iisdem silvis [cum thure] permixta arbore nasci tradidit aliqui, plures separatim.

Locus. Quippe multis in locis Arabia gignitur, ut apparebit in generibus. Convehitur & ex insulis laudata, petuntque eam etiam ad Troglodytas Sabæi transitu maris. Sativa quoque provenit, multum sylvestri prælata. Gaudet rastris atque ablaqueationibus, melior radice refrigerata. Arbori altitudo ad quinque cubita, nec sine spina, caudice duro & intorto, crassiore, quam thuris, & ab radice etiam, quam reliqua sui parte. Corticem lavem, similemque unedoni: [theoph. Adrachne] scabrum alij, spinosumque dixerunt. Foliis Olivæ, verum crispioribus & aculeatis. Iuba Olusatri. Aliqui similem Junipero, scabriorem tantum, spinisque horridam, folio rotundioribus, sed sapore Juniperi. Nec non fuere, qui è thuris arbore, utrumque nasci mentirentur. Inciduntur bis & ipsæ, iisdemque temporibus, sed à radice usque ad ramos, qui valent. Sudat autem sponte proutquam incidatur, Stacte dicta, cui nulla præfertur. Ab hac sativa, & in sylvestri quoque melior æstiva. Non dant ex Myrrha portiones Deo, quoniam & apud illos nascitur. Regi tamen Gebanitarum quartas partes eius pendunt. Caterò passim à vulgo cœmptam, in folles conficiunt, ipsique Vnguentarij digerunt, haud difficulter odoris atque pinguedinis argumentis.

Sativa. *Arboris descript.*

Folio Olea aculeato. *Olusatri.* *Juniperi.*

Mendacium quorundam. *Incisio.*

Stacte sudat sponte.

Genera. Genera verò complura Myrrhæ. Troglodytica sylvestrium prima: sequens Minea, in qua & Atramitica est & Anfaritis Gebanitarum regno. Tertia Dianthis. Quarta Collatitia. Quinta Sembracena, à civitate regni Sabæorum mari proxima. Sexta, quam Dufartim [Dufyritin CH.] vocant. Est & candida uno tantum loco, quæ in Messalum Oppidum confertur. Probatur troglodytica pinguedine, & quòd aspectu aridior est, sordidaque ac barbara, sed acrior cæteris. Sembracena prædictis caret vitiis, ante alias hilaris, sed viribus tenuis. In plenum autem probatio est minutis glebis, nec rotundis, in concretu albicantis succi, & tabescentis: utque fracta candidos ungues habeat, gustu leviter amara. Secunda bonitas intus variæ. Pessima intus nigra: peior si etiam foris. Pretia ex occasione ementium varia. Adulteratur Lentisci glebis, & gummi. Item Cucumeris succo amaritudinis causa, sicut ponderis, spuma argenti. Reliqua vitia deprehenduntur sapore gummi dente lentescantis. Fallacissimè autem adulteratur Indica Myrrha, quæ ibi de quadam spina colligitur. Hoc solum peius India affert facili distinctione. Requiescit hisce Plin.

Genera. *Troglodytica.* *Minea.* *Dianthis.* *Collatitia.* *Sembracena.* *Dufartitis.* *Candida.* *Troglodytica.* *Sembracena.* *Delectus.* *Vngues albi.* *Leviter amara.* *Pretium.* *Adulterium.* *Detegendi adulterij modus.* *Indica.*

Myrrha sativa. *Myrrha sylvestris.*

Myrrha sativa. *Myrrha sylvestris.*

Myrrha sativa. *Myrrha sylvestris.*

Myrrha sativa. *Myrrha sylvestris.*

Myrrha sativa. *Myrrha sylvestris.*

Myrrha sativa. *Myrrha sylvestris.*

Myrrha sativa. *Myrrha sylvestris.*

Myrrha sativa. *Myrrha sylvestris.*

Myrrha sativa. *Myrrha sylvestris.*

aromatum præstantissimum, myrrhæ ingenue Sielos sacros quingentos & Cinamomi odorati dimidium eius, id est, ducentos & quinquaginta: & calami odorati ducentos & quinquaginta, & Cassiæ quingentos, prout est pondus sacrum: Et olei Olivæ Hinem. Et parabis ex illo Oleum vñctionis sacre, vnguentum vnguentariæ opere vnguentarij: Oleum vñctionis sacre esto: Eoque vnguentorium conventus, & aream testimonij. Et paulò post. Edixit Iehova Moysi: Accipe tibi aromata Stactem & Onychem & Galbanum, Nardi folia cum Spicis, & Thus purum: vnumquodque solum cum altero solo esto: Et parabis ex eo suffitum, &c. Res sancta & sanctarum esto vobis. Et Evangelij secundum Iohannem cap. 19. Venit autem Nicodemus, (is qui venerat ad Iesum nocte primùm) ferens misturam Myrrhæ & aloës libras quasi centum. Meminit huius ad extremum D. Hieron ad principium expl. Ps. 44. Myrrha & gutta, & cassia à vestimentis tuis. Quotidie Christo offers Myrrham, Christi bonus odor es & propterea Stactem, id est, Stellam, vel Guttam exhibes Domino. Narrant & ij, qui aromatum novè virtutes, Stactem florem esse Myrrhæ. At ubi in nostris Codicibus Scriptum est Gutta vel Stacte, in Hebraico Ahaloth legitur.

Sed tempestivum, ut æquivocationes, adulteria & substituta adumbremus. Voluntitaque intelligi & Myrrham Stactem, & Succum, vel liquorem Myrrhæ, de quo mox: Alij verò Myrrham Bæoticam. Bdellium quidam Myrrhæ genus censent, ut suo capite paulò post demonstrabitur. Sub suo titulo quoque de Myrrha venenata (Opocalpasum Galeno dicta, & quæ cum Myrrha reperitur) tractabitur, quæ & ipsa nonnunquam pro legitima Myrrha habetur. Præterea Belzuinum quidam Myrrhæ Troglodyticam existimant, quæ opinio displicet. Anime insuper Indicum, quidam Myrrham Mineam, sive Ammineam putant, ut Amatus, quibus non assentimur. Nunc & Myrrhæ Stactæ sæx, inquit Syl. Styra rubra dicitur Arabum familia. Adhæc dicit: Myrrha Stacte multò rarior ipsa Myrrhæ est, nam quæ Styra liquida vulgò dicitur, si vera esset, Myrrha fuerit Stacte: sed cum odore sit teterrimo, à Myrrha alienissima res est. Hæc insuper (teste Diosc. & Plin.) adulteratur Gummi, ut antè demonstratum, quod nos sæpius observavimus, ac vidimus ignaros pharmacopœos, eligentes pro maiori Myrrha: verum id faciliè distingui potest: gustatum siquidem amarum non est, vel parum vltum crepitat, nec liquefcit, lucidius quoque quam Myrrha, quòd aqua liquefcit, ac viscidum redditur. Sed & antè ex Plinio ostendimus, adulterari Lentisci glebis, Cucumeris succo, & spuma argenti, ubi etiam traditur, quomodo adulterium deprehendi queat. Scribit & Theophrastus ex Hippofelino nasci lachrymam similem Myrrhæ, quam alij omnino dicant Myrrham. Plura qui volet hæc de re legat librum vmbelliferarum capite de Hippofelino.

Stacte flos Myrrhæ.

Styrax rubra.

Styrax liquida.

Adulteratur Gummi.

Lentisci glebis.

Cucumeris succo.

Spuma argenti.

Substituitur calamus odoratus.

Amygdala amara.

Piper nigrum.

Myrrha.

Myrrha.

Nomina ling. Myrrha, græcis *μύρρα*, Arab. *Ler*, *Mur*, seu *Mor*, *Mirrha* Italica, *Myrrhen* Germanis, & *Myrrhe* gallica, Indis *Bola*. *Mira* Hispanis.

Epitheta. A Poëta cognominatur *Arabs*, *Achaia*, *Assyria*, & regione: *Orontea* & *Orontis* ab *Oronte*, *Cynareia* & *Cynareis* à patre cui concubuit, ac idem etiam *libidinosus*, *incestus*, *sceleratus*, *levis*, *maculosus*, & *lachrymata*: adhæc *pinguis*, *fulva*, *olens*, *stillata*, *stillans* & *decora*. Fabulantur autem Poëta fuisse Myrrham *Cynaræ* Cypriorum regis filiam, quæ patri suo concubuerit: ex eoque coitu suscepit *Adonidem*, quæ postea cum pœnitens factum defleret, in plantam sui nominis *Deorum* commiseratione commutata sit. De hoc incestu *Ovid. lib. 1.*

*Accipit obsceno genitor sua viscera lecto,
Virgineosque metus levat, hortaturque timentem.
Plena patris thalamis, excedit, & impia diro
Semina fert utero, conceptaque crimina portat.*

De eadem *Prop. lib. 3.*

*Crimen & illa fuit patri succensa senectâ,
Arboris in frondes condita Myrrha novæ.*

Vires & v. sus. Myrrhæ vires refert *Dioscorides* his verbis: Vim habet calefaciendi, soporem inducendi, glutinandi, siccandi, adstringendi, mollit etiam uterum conclusum & aperit. Ducit item menses & foetus celeriter cum *Abfynthio*, aut *Lupinorum* cremore, aut *Rutæ* succo apposita. Sumitur etiam & pro catapotio magnitudine Fabæ, ad

Vterus. tussim veterem, & erectâ cervicis spirationem, & lateris ac thoracis dolorem, alvique solutionem, & dysenterias. Solvit quoque rigores, duabus horis ante accessionem cum *Pipere* & aqua magnitudine Fabæ pota. Arteriæ etiam asperitatem, & vocis raucitatem corrigit, linguæ supposita, & succo inde deglutito. Necat & lumbricos, & ad oris graveolentiam manducatur. Ad alarum dolores [*πρόσως*] illinitur cum alumine liquido. Si verò cum vino & oleo colluatur, dentes & gingivas corroborat. Insuper quoque, vulnera in capite glutinat. Et contusas aures, & denudata ossa, cum cochleæ carne imposita sanat. Et puke fluentes ac inflammatas aures, cum *Papaveris* succo, *Castorio* ac *Glaucio* illita. Ad varos autem cum *Cassia* & melle illinitur, & impetigines deterit cum aceto. Desfluos item capillos cum *Ladano* & vino, & *Myrteo* oleo illita corroborat. Mitigat quoque diuturnas destillationes, naribus cum penna illitis. Replet ulcera in oculis, & albugines, ac ea, quæ pupillis tenebras offundunt, & asperitates deterit. Fit & fuligo è Myrrha similiter, ut ex *Thure*, velut mox ostendemus, ad eadem quoque commodans. At verò *Bœotica* Myrrha, &c. vide postea.

Thorax. **Intestina.** **Febres.** **Arteria.** **Lumbrici.**

Dentes. **Vulnera.** **Aures.**

Vari. **Impetigines.** **Capilli.** **Nares.** **Oculi.** **Fuligo.** **Myrrha.**

Temperamentum. **Galeno.** **Vulnera.**

Lumbrici.

Tussis. **Asthma.**

Noxæ.

enim cum *Galeno* Myrrhæ odorem plurimis etiam sanis dolorem capitis inducere, quare sanè eos ipsos, qui iam caput dolent, non parum offendet. Pustulas oculorum mundificat, ut idem *Galenus* testatur, qui te iubet ad podagram accipere Myrrham *Mur* vocatam, herbamque *Policatem*, aut pyzurcatum mystri mensura ex aceto, & pedes illinire. Dat præterea consilium, ut ad temporum ac totius capitis dolorem citra manifestas causas obortum, Myrrham vino quàm optimo tritam, & ad succi pituæ crassitudinem redactam illinas. Myrrham ungento pretiosissimo tritam similiter adhibeas. In pueris autem, sinciput dolentibus, Myrrha cum oleo trita utaris. Admonet tandem operæ precium esse, scire, in quantum facultas ipsius sit concoctoria humorum præter naturam, & vitiosorum, in tantum etiam convenienter, ammisceri. In quantum autem medicamentoria sit, non convenienter. Verùm paucitatem eius ad concoctionem quippiam conferre, qualitatis autem peregrinitatem non apparere, utpote victam ab odoratis.

Se itaque hoc pharmacum etiam sine Myrrha præparare consuevisse, ad securitatem perducere semper tentantem ulum omnium pharmacorum, præsertim ubi in acuta febrile quid exhiberetur. Laudatissima, *Plinio* teste, apud priscos vina erant Myrrhæ odore condita, ut apparet in *Plauti* fabula, quæ *Perla* inscribitur. Meminit quoque *Sabæos*, cibos *Thuris* ligno coxisse, alios Myrrhæ. Myrrha citra adstrictionem (ait *Actuar.*) non instrenuè discutit ac humiditates consumit.

MYRRHA.

LEBÆ Myrrhæ, aliæ pugillares ferè, aliæ *Avellanæ* magnitudine & minores, colore fulvo, ruffo, aut ferrugineo, aliæ pellucidæ, aliæ minüs, subinde etiam unguibus eximius albis præditæ: sapore amaro, subacri: odore nares ferit acriter, ubi adoletur: Nam flammam concipit, dentibus attrita friabilius apparent, quàm quod pro *Bdellio* exhibent, nec aquæ immerse dissolvuntur, ut gummi, sed diutius in ea relictæ, limi instar diffluunt & flavescunt. Digitis etiam facilius confringuntur, terunturque.

Quibus notis faciliè distingues ab admixto adulterato gummi, & supposititiis glebis: quamvis autem Myrrha rarior sit pura, talem tamen habemus, qualem descripsimus, ac sæpè cum adulterata reperitur, quæ minüs amara, quàm sincera, ac minüs odorata: puræ odor iucundior, si trita calefiat, ut liquidè apparuit nobis, cum ad expressionem præpararetur, ut fieret *Stacte*: Hac Myrrha utebatur insignis ac peritissimus pharmacopæus *Valerandus Dourez*, cum me protectore præpararet *Lugduni* & *Genevæ* celebrem *Theriacam*, quam *Excellentissimorum* earum urbium *Medicorum* collegia approbarunt.

Nobis videtur contra sententiam *Cordi*, Myrrham puram esse resinam, & non liquorem, qui dissolvatur in aqua, quod contra naturam resinarum. Sed hanc nostram opinionem stabilimus c. de Myrrha *Bœotica*.

Optima quidem & vera Myrrha, vel *Fuchio* attestante, inventu rara est: ut hoc nomine metuendum sit, *Officinarum* Myrrham non esse legitimam, Suspicionem hanc auget, quod notæ, quæ sunt apud *Dioscorid.* illi non conveniant. Quin ipsi *Bdellij* indicia magis respondere vi-

Caput offendet.

Podagra.

Consilium.

Vinum myrrhatum

Descriptio Color.

Sapor. Odor.

Fraus detegitur in adulterio commissa.

Cordus notatur.

Bdellium.

dentur, quàm Myrrha, ut ea de causa Bdellij potius, quàm Myrrha species quibusdam esse putetur. Quicquid autem sit, constat non esse optimam, nec inter Myrrhas deterriam. Apparet autem, eam esse Myrrhae speciem, quæ *Caucalis* Dioscoridi nominatur. Quippe hæc *καυκάλισ*, hoc est, ultra tempestivatem suam producta, bonitatem suam amisit & exoletorum more arefcit, nigraque ac torrida existit.

Fuchfio assentitur Cronemburg, supra antidotum Hæmaggam, dicens: Eligenda Myrrha non usualis nostra, quam esse suspicor Dioscoridis *Caucalis* & *Ergasine* cognominatam, genuina enim caremus. Galenus omnibus [Myrrhis] prætulit Minæam, Diosc. Amineam damnavit, de diverso scilicet Myrrhae genere loquentes, ut ego arbitror. Audio nunc legitimam Myrrham ad nos advehi, sed tam paucam, ut hæc nus non viderim.

Cronemburgio subscribit Ioan. Agric. ita scribens: Myrrha, quam nos habemus, ea est, quæ secundo loco à Diosc. scribitur & *Caucalis* vocatur. Ipsi verò ad stipulatur Iodoc. V Villich in sua Dialectica, & Brunfels in suo libello de conf. Med. in cognosc. simpl. dum inquit: Myrrha vera non habetur, nisi fortè nostra communis sit, quæ à Dioscoride dicitur *Caucalis* sive *Ergasine*.

Myrrharubra Actuario (inquit Sylv.) *καυκάλισ* dicitur, Myrrha verax eidem. Improbatur *αμινεία* nomine Dioscoridi: Galeno autem eligitur Troglodytis, quæ & Minæa dicitur à regione ubi præstantissimam gigni affirmant. Eagra issimi est odoris, & nullo vitata liquore. Myrrha igitur Officinarum omnino adulterata parum tutus est usus in sumendis.

Hic dicit Corn. ex hæcenus dictis Myrrham vulgò esse notam, sed generatim Dioscoride præscripta manere ignota. Ast iam lectis neglectis intelligat Matthiolum, cui Myrrha, quæ ex Alexandria Egypti hac ætate ad nos affertur, admodum sanè ab ea differt, quam inter præstantissimas Myrrhae species recensuit Diosc. Quippe universa ferè Myrrha, quæ in Officinarum usu habetur, iis omnibus qualitibus, ac notis destituitur, quibus optima commendatur. Verùm si cuipiam fortasse videretur & hæc inter Myrrhae species esse recipienda (quod tamen non satis compertum habeo) aut *Caucalis*, aut *Ergasine*, esse crediderim, aut potius, quam Plinius ex India deferri ait, cum hæc cæteris deteriores habeantur, certòque sciamus ex India in Alexandriam Myrrham importari. Nam ea, quæ plurima ad nos affertur, non modò sicca, nigraque est, sed etiam retorrida, macilenta, & cavo quodam situ obducta: & quamquam inter huiusmodi globulos aliquod quandoque reperitur fragmentum, quod & clarum sit, & pellucens, contractum, tamen diversicolor apparet. Ecquid magis? nec gustui insigniter amarum, nec Myrrhae odore præditum sentitur. Quo fit, ut credere liceat, eiusmodi Myrrham, aut è deterioribus esse, aut gummi alicuius, aliorumque mistorum adulterio minime vacare. Cæterum electam Myrrham iam ad nos advehi scimus, quæ & legitima, & probatissima esse censetur. Verùm ea hæcenus tam rara est, ut non nisi ad ostentationem asservetur, & ad aliarum dignoscendarum regulam. Adhuc Brassavolo Ferrariensi animus inclinare videtur, ut existimet Myrrham, Officinis vulgarem Bdellium esse. Cui haudquaquam assentiendum putaverim: siquidem Myrrha hæc

pellucens aded non est, nec Taurino glutino similis, ut Bdellium esse tradit Dioscorides. Et licet quædam nostratis Myrrhae frusta quandoque translucida reperiantur, sunt tamen potius hæc (ut dictum est) gummi adulteria, quàm Myrrha, vel Bdellium: nempe gustu maleficium detegitur. Præterea Bdellium incensum, Dioscoridis testimonio, odorem unguibus odoratis similem spirat, quod in nostrate Myrrha nunquam, facto periculo, sum consecutus. Huic etiam alia accedit ratio, quæ magis ac magis Brassavoli animum inquietare poterit: quod scilicet Bdellium diu digitis ductum, tractumque facillè lentescat, & contractum pingue spectetur. Myrrha verò, quæ Officinis venditur, digitorum attritu conteritur, & si frangatur, perquam arida sese offert. Cæterum improbavit Dioscorides, omniumque Myrrhae specierum deterriam iudicavit, quæ aliquibus Minæa, aliis Amineæ vocatur, quam cum Galenus probaverit lib. 1. de Antid. omnibusque Troglodytim prætulit, factum est, ut existimarent quidam, in hoc loco Dioscoridis codici mendum subesse. Sed cum in Dioscoride Græco legatur Amineæ, & in Galeno Minæa, ego potius crediderim, eos non idem Myrrhae genus intellexisse. Quò fit, ut facillè crediderim nostri uis Myrrham, Indicam esse: namque per mare rubrum, & inde per Carovanas (ut dicunt) Alexandriam importatur. Postremò illud etiam notandum est, quod (ut Galenus inquit) Myrrha semper medicamenti est commiscenda, cum ab igne tolluntur: quippe, quæ coqui minime patiatur, veluti etiam Thus & Aloë.

Sed quid Val. Cord. sentiat, audiamus. Iam dudum, inquit, de Myrrha incidit controversia negantibus etiam doctissimis viris nos veram Myrrham habere. Qui verò res ipsas diligenter inquisiverit, non poterit non videre, quod non tantum mediocri, verum etiam optima Myrrha afferatur, quamvis hoc fiat rarior. Quod autem non frequentius contingat, sola in causa est Aromatopolarum, quos hodie Materialistas vocant, ignavia & inscitia. Hi enim cum partim etiam in Alexandriam navigent, facillè possent optima quæque eligere & adportare.

Sed quid sit illud Officinarum Belzoin, ab aliis Ben Iudaum dictum scire haud dubiè malles (inquit Lang.) Troglodytide præstantiorem Myrrham electam arbitror, quæ item ex arboris in Arabia, Egypti spinæ similitudine nascentis, lachryma, cuius cortice inciso, in substratas palmeas tegetes, liquor eius defluit, aut in trunco arboris aded tenaciter concrefcit, ut unà cum cortice avellatur, quem in Benzoi crebrò quoque conspiciamus. Habet sanè omnes Myrrhae electæ proprietates, est namque friabile: & fractum, in eo candida humanis unguibus similes, macula effulgent, ac (ut Ecclesiastes ait) fragrantissimum Deorum in templis suffumigium, Egypti ex tali Myrrha & Bdellio, humani unguis colorem referente componebant: quod Damocrates τοῦ κόπρι appellat. At nostra vulgaris Myrrha incensa, planè viroso odore foetet: quam aded ab optima Myrrha degerem, à Diosc. Ergasine dici arbitror. Sed etiam haud ignorò, te amaritudinem Myrrhae in Benzoi requirete, quod commasticatum plèis dulcescit, quàm amarefcit. Verùm scias, amaritudinem illam non omnibus Myrrhae speciebus inesse. Nam Troglodytica leniter in ore lentescit, & (ut Diosc. ait) erosione quadam linguam pungit. Nec ob id quod amaritudinis expers sit, inferre poteris, Belzoin

Caucalis
Diosc.

Ergasine

Caucalis

Ergasine

Myrrha
Gerax
Actuario

Taxatur
Cornar.

Myrrha
delata
ex
Alexand.

Caucalis
Ergasine

Indica

Myrrha
electa
ad
nos
advehi-
tur.

Bdellium
Brassavolo
Brassavolo
lappus.

Discrimen
Bdellij
&
Myrrha.

Aminea
&
Aminea.

Diosc. locum
suspexit.

Myrrha
Gulgaris
Indica.

Myrrha
ni
est. o. q. a. d. a.

Myrrha
Gerax
ad-
feritur.

Belzoin
Ben Iudaum.

Contr-
gium,
matur-
Mon-

Ergasine

Belzoin esse *Assam dulcem*: quum hæc apud Scrapionem & Avicennam à Græcorum *Laserpitio* nihil differat: quod non ampliùs extare, satis, superque probavimus. Quod si *Officinarum Belzoin Myrrham* dulcem appellare voles, nil moror: solet enim natura sæpè in rebus eiusdem speciei ad voluptatem, contrariis saporum qualitatibus ludere. Nam si *Poma & Mala Punica*, atque *Arantia*, tam dulcia, quàm acetosa, *Amygdalas* item tam dulces, quàm amaras, procreat: quid obsecro ob stare poterit, quin etiam *Myrrham* tam dulcem, quàm amaram procreat? Nihil certè: proinde obsecro, ut meam de *Silphio*, *Assa dulci*, & *Myrrha* & *Belzoin* censuram, ad commilitones tuos referas: illorumque iudicium quamprimum ad nos rescribas. Hæc *Langius*.

Monachi verò, tenentes aliam opinionem, inquirunt. Veram *Myrrham* nunquam volumus videre: Nam illud, quo communiter pro *Myrrha* vtuntur aromararij, non esse *Myrrham*, nec *Myrrhæ* speciem facillimè ab inquirentibus deprehenditur. Nam ubi amaritudo insupportabilis? ubi odor suavissimus? Et quod *Myrrha* amara, inmodò amarissima sit, non solum per *Dioscoridem*, & alios rei medicæ authores, verum etiam & per sacrum *Euangelij Marci* textum probatur, cum legitur, quod *Servatori nostro*, *Christo*, dederunt *myrrhatum vinum*, quod cum gustasset, propter amaritudinem insupportabilem (ut nonnulli sancti viri contemplantur) non accepit. Et quod *Myrrha* sit odoratissima, bonum videlicet odorem spirans, & per eosdem authores, & per *Sacros codices* passim probari potest. Hæc autem falsò vocata *Myrrha* malè olet, & amaritudo eius est valdè debilis. Aliquorum iudicium non est spernendum, qui dicunt istam *Officinarum Myrrham*, esse *Bdellij* speciem. Et licet *Myrrhæ* (ut testantur omnes fide digni authores) sint plura genera & species, hæc tamen, quam falsò diximus vocari *Myrrham* (siquidem *Myrrha* est) ea certè est, quæ à *Dioscoride* *Ergasima* cognominatur, quæ omnium est deterrima: vel ea ab eodem authore damnata *Aminnea* dicta: quoniam aliarum specierum esse posse nobis non videtur. Stacte igitur, loco *Myrrhæ*, admittenda est. Hæc *Monachi*, qui plura tradunt in *Hist. nostra* generali cap. de *Styrace*, quæ videre ibidem poteris.

Nos verò de *Belzuino* postea agemus, quod quicquid dicat *Amato* nullo modo *Myrrham* existimamus, cum *Monachis* & *Langio*: nec *Stacte* ex eo fieri potest, quæ respondeat *Stacte* veræ. Dum *Langius* (ut postea dicitur) vult *Benzoinum* esse *Myrrham*, reicit *Myrrham* vulgarem, quam virosam odorem dicit habere, & non suavissimum. Verum vulgarem *Myrrham* propter odorem graviorem & non omnibus gratum, non censemus reiiciendam: in legitima siquidem *Myrrha* non requiritur ita suavis, qualis *Benzoini*, cum dicat *Diosc.* tantum, esse *Βόδιν*: quod idem de *Onyche* sive vngue, ut etiam de radice *Asclepiadis*, & de foliis *Aristolochiæ* rotundæ. Quod ad locum *Ecclesiastici*, quem citant tum *Langius*, tum *Monachi*, non videtur facere ad approbandum *Belzuinū*, vel ad reiiciendam *Myrrham* vulgarem, ut utrique volunt, ex eo enim, & altero, qui est in *Exodo*, argumentum desumimus, quo ostendimus nostram *Myrrham* ob odorem non usque adeò suavem nostris naribus, non esse reiiciendam. Si inter aromata pretiosa ad vnguentum tam pretiosum & ad odores sumebantur *Galbanum* & *Onyx* (quæ quidem odorata sunt, sed nobis non suavia, & quibus fortè nunc nollemus

Tom. I.

uti, etiam *Thure* nollent uti deliciores: verisimilius eos assumpsisse *Myrrham*, potissimum qualem descripsimus, quæ nostro seculo rarior: quæ sanè non iniucundi odoris nobis videtur collata ad prædicta, licet aliquid gravitatis habeat, quæ quibusdam non est odiosa, ut antiquis non fuit, quamvis fortè delicatulis minùs grata, quales fuerunt *Monachi*, qui dixerunt malè olere. Itaque nullo modo sumendum *Benzoinum*, maxime cum nullam amaritudinem habeat, ipso etiam *Langio* teste, quod vnum ex signis bonitatis est *Dioscoridi*. Quod ad argumentum *Monachorum* de amaritudine, ob quam respuant *Myrrham* vulgarem, dicentes esse valdè debilem, ac debere esse amaritudinis insupportabilis, ut dicunt fuisse vinum, quod oblatum fuerit *Christo*, *Salvatori nostro*, ac propterea non bibisse. Nul lum video, qui dixerit *Myrrhæ* insupportabilem amaritudinem, nec etiam apud *D. Marcum* dicitur enim ait: Καὶ ἐδίδου αὐτῷ πέν ἑσπερισοῦδον ὄνον ὃ δὲ οὐκ ἔλαλε. Hic non dicitur cur *Salvator noster* *Iesus Christus* non biberit: quamquam verisimile sit, quandoquidem apud *Matth.* scriptum. Dederunt ei acetum cum felle mistum, & quum gustasset, noluit bibere.

Plurima (scribit *Garc. arom.*) adfertur etiam ex *Arabia* ad nos *Myrrha*, quæ *Indis* *Bala* dicitur: tum etiam ex regione *Abessin*, quæ *Æthiopia* est. Qualis verò sit arbor, quæ eam profert, aut quæ ratione resina eliciatur, nunquam scire potui. Intellexi duntaxat à quodam mercatore, qui in *Melinde*, & *Mosambique* negotiabatur, tum à quodam *Sacrifico* *Æthiopiæ*, *Episcopò*que *Armenio*, genus esse quoddam hominum montanum & sylvestre, quos *Bodoins* vocant, linguæque pura *Arabica*, quæ nonnihil ad *Chaldaicam*, aut *Syriacam* antiquam accedat, uti perhibent. Id inquam hominum genus *Myrrham* in *Brava* & *Magadaxo* terrestri itinere adfert, & è *Chaldæa* regione sic illis vocata se adferre asserit.

Notat *Hist. Lugd.* *Plinium*, dicitque eum magnam *Myrrhæ* *Historiæ* partem ex *Theophrasto* mutuatum esse. Ac negare plerisque *Myrrham* genuinam ad nos adferri.

Perhibent *Lobel.* & *Pena* *Myrrham*, quasi suaviter & odore fluentis, vnguentariæ dictæ, nomen indicare lachrymæ: multam esse huic affinitatem cum *Bdellio*. *Myrrhâ* item nos non carere certum esse, & hanc ab illo non tam specie, quàm accidentibus distare. Vtrum autem *Bdellium* præferendum sit, ambigunt. Frustra verò [addunt] velitari scriptores istos, & de colore refragari *Herbario Senensi*. Nam se vidisse in *Officina* *Guilielmi Driesch* periti *Pharmacopœi Antuerpiensis*.

Credit *Casalpinus*, quod *Indica Myrrha* [*Plinio*] è *Spina* quadam ibidem colligatur, tantò deterior, ut facilis sit distinctio: quod hoc nomine vendatur hodie lachryma, non in pastillos coacta, sed dissoluta in parva fragmenta, colore ruffo, aut livido, nigroque, gustu amara, odore parvo, non iucundo, idèd solis Medicis in vlu: non Vnguentariis: Et quæ vili pretio vendatur. Putat *Indicam Myrrham* esse à *Plinio* vocatam, sed facili distinctione, ac huiusmodi etiam apud *Dioscoridem* esse genera improbata. At *Myrrham*, unde exprimitur *Stacte*, rem odoratam esse, hodièque *Belzoi* vocari. Nos verò diximus antè *Myrrham* veram adferri, sed sæpiùs adulteratam cum *Gummi*, quæ minùs amara, quicquid dicat *Casalpinus* ex *Plinio*, meliorem verò esse gustu leviter amarâ: *Dioscorides* enim dixit simpliciter

Dd

Benzoinum non sumendum.

Ex Arabia.

Bala Indis. Ex Æthiopia.

Locus.

Notatur Plin.

Myrrha unde dicta Labelio.

Myrrha cum Bdellio magna affinitas.

Vulgaris Myrrha est Indica Plinio.

Casalpinus notatur.

Veram myrrham suapte natura amaram apparet ex ipso met Plinio, dicente: adulterari gummi & Cucumeris succo, amaritudinis causâ: Fortè Plinius dixit meliorem leviter amaram, respectu adulteratâ cum Succo Cucumeris silv. Amara est certè vera myrrha, & non sine amaritudine, vt Benzoi, quod Myrrham vult Casalp. Myrrham verò amaram esse, videtur etiam id demonstrare, quòd adversus lumbricos præscribat Dioscorides. Quinimò Mōnachi volunt veram Myrrham esse insupportabilis, vt aiunt, amaritudinis, allegantes Salvatorem nostrum propterea non voluisse bibere vinum *ἐσσυμένους*: non tamen, vt antè dixi, concedo requiri tantam amaritudinem in Myrrha. Nomina recitavimus, dum Myrrhæ Historiam in genere prosequeremur.

Nomina.

Vires & usus.

Myrrhæ quoque vires ex veteribus, iam antè posuimus, quare superest, vt, quæ recentiores de his scriptis mandarunt, annotemus.

Hydrops. Quartana.

Conducit igitur hæc [vt author est Matth.] hydropicis, cum Agrimonia pota. Iubet præterea quartanarios sumere drach. j. Myrrhæ, cum Piperis tantundem, & bibere cum vino Malvatico calido horâ vnâ ante febris paroxysmum, quo epoto se contineant in lecto ad sudandum, id ter si faciant, febrem mitiorem evadere, vel tolli. Myrrhæ vsus est in medicamentis repugnantibus venenis, ac pesti: arcet enim putredinem. Si mulier rugas arcere voluerit à facie: accipiat laminâ ferri novam aut patellam, quam ignitam reddat, deinde os vino repleat, ac subito ignito ferro aspergat, caput cooperiat panno, ac vaporem in faciem recipiat. Postea iterum accendatur ferrum & superiniiciatur frustulum bonæ Myrrhæ, ac recipiat in faciem vaporem sub panno, quem deinde toti faciei superliget, ac superdormiat, si hoc bis in mense egerit, non est quod vereatur rugas. Myrrha lachryma arboris in Arabia nascentis, adversus alarum sudores, & tædia cum liquido alumine à Porta illinitur: diurnas destillationes lenit, & oculorum vlcera complet: nudatque ossibus medetur. A Font. de morb. inter. purificato vlcere vesicæ dissolvitur trochisc. Gordonii in lacte ouillo, & per catheterem in vesicam iniicitur. Nos contra non possumus probare iniectionem hanc Fontani, propter pulverem Spodii, Myrrhæ & aliorum, quæ trochisci illi recipiunt.

Alarum sudores. Tædia.

Vlcus Vesicæ.

Fontanus not.

Oleum. Chiragra. Cicatrices. Ruga.

Modus faciendi oleum.

Myrrhinum oleum priuatim ab aliquibus paratur, contra Chiragram, & Podagram. Cicatrices insuper delet. A rugis quoque faciem frequens eius illinimentum præservat. Conficiens id autem hoc modo: Coquito ovum donec coctione durum fiat, partitor secundum longitudinem, in duas partes æquales, vitellum eximito, ac Myrrham eius loco pulverisatam imposito, ac in cellam vinariam, aut alium locum humidum, dum Myrrham diffuat, ac oleum fiat, reponito.

Electuarium.

Morbi stomachi.

Oppilationes.

Ventositates.

Putredo.

Dolores intestinorum.

Trochisci.

Electuarium ex Myrrha (inquit Clem. Clementinus) sanat veteres morbos stomachi, hepatis, & splenis, removet oppilationes, resolvit ventositates, & humores aquosos: prohibet putredinem, digerit crassos humores, & sedat dolores intestinorum. R. Myrrh. drach. iij. Croci, Acori, Bacc. Lauri, an. drach. ij. Sem. Dauci, Apii, Ameos, Fœnic. Siler. mont. Carphals. Trium Piper. Cinam. Cassia, Squinanth. Costi, Spica, Mentha, marrub. an. drach. j. Confice cum melle spumato, & da drach. ij. cum vino calido. Trochisci ex Myrrha provocant menstrua, & sedant

passiones, quæ ex retentione menstruorum proveniunt. R. Myrrh. drach. iij. Farinæ Lupinor. drach. v. Fol. Rutæ, Menthast. Puleg. Cym. Rub. tinct. Assæ fœtid. Serapini, Opopanac. an. drach. ij. Fac Trochisc. cum succo Ciclam. i. e. Panis porc. & da drach. ij. cum coctione seminis Juniperi. Vnguentum ex Myrrha prohibet faniem & putredinem, generat carnem, & citò consolidat plagas. R. Myrrh. Aloës, Thuris, Sarcocoll. an. unc. sem. mellis spumati vnc. iij. vini alb. boni vnc. ij. Coq. cum facilitate vsque ad spissitudinem: sed si velles consumere carnem superflua eminentem, vel mortuam, adde Vitrioli drach. ij. Constat (inquit Ruell.) è Myrrha vnguentum regibus Persicis dictum, quod illi capite, ceu diadematis vice gestabant, sed addebatur Myrrha Labizos appellata, quàm multò pretiosior Myrrhâ Dinon scribit.

Vnguentum.

Sarcocoll. Ph. tredo.

Vnguentum Regi Persarum.

Myrrha Labizos.

MYRRHA BOEOTICA.

Arboris cuiusdam in Bœotia nascentis [vt nobis author est Dioscor.] concisa radix est. Eligit autem eam, quæ odoris gratiâ similis est Myrrhæ. Vim habet calefaciendi, molliendi, diffundendi: Vtiliter etiam in suffitus miscetur.

Radix. Dioscoridi.

Vis.

Bœoticam Myrrham necesse est, ait Cordus similiter lachrymam esse. Quemadmodum enim propriè vocata Myrrha arboris sui nominis lachryma est, quæ in aqua dissolvitur: [hoc addo vt à resinosi lachrymis, quæ in aqua minimè resolvuntur, distingui possit:] sic etiam par est Bœoticam Myrrham, ex alicuius arboris parte aliqua manare: non enim frustra, sed ob similitudinem substantiæ, & qualitatis, quas cum Myrrha paulò minùs, quàm easdem habet, Myrrhæ vocabulo appellata fuit. In hoc verò Dioscor. exemplari, quod Marcellus Virgilius interpretatus est, clare legitur, Bœoticam Myrrham nascentis cuiusdam in Bœotia arboris radicem esse, sed malè quantam mihi videtur: neque hoc interpretis culpa, verum exemplaris Græci vitio factum est, in quo sic scriptum reperitur: *ἡ δὲ βοιωτικὴ ἀμύρρα οὐκ ἐν δένδρῳ τὴν ἐν βοιωτίᾳ γινώσκουσι δὲ τετρακύντην*. h. e. Bœotica verò Myrrha est arboris cuiusdam in Bœotia nascentis radix incisa. Fuisse autem alium verborum ordinem & sensum in hoc capite Serapio indicat, cum in Myrrhæ capite sic ait. Sed Myrrha, quæ est ex terra, quæ dicitur Laptotoeno [Bœotia] absconditur ex radice arboris, quæ est in terris illis. Sic ille hoc Dioscor. caput reddidit, nec dicit Bœoticam Myrrham incisam esse radicem, sed ex radice exscindi, quemadmodum solent incisione elici reliqui liquores. Idem nobiscum sentit suis commentariis Marcell. Virg. interpret. Myrrha autem hæc hodie omninò non cognoscitur. Sed hic author Cordus est admodum dilutæ fidei, & parum probatæ, idèd considerandum proponimus an veram scribat Myrrham lachrymam quæ in aqua dissolvatur, & non resinam: Nos sanè contrarium sentimus.

Lachryma Cordo.

Dioscor. exemplar. corruptum.

Alia. Serapionis oris.

Sensu ex Serapione declaratur.

Cord. notat.

De Bœotica Myrrha, quod dicat Matthioli, non habet, quòd ætate sua (ut arbitratur) omnibus incognita.

MYRRHÆ ARBOR BELLONIO.

IN Palæstina Rama frutex spinosus provenit, quem existimamus ab antiquis non descriptum

Arboris
Myrrha
Descript.

ptum : suspicati sumus, esse arborem Myrrhæ: contorto est caudice, denso, horrentibusque spinis obfuso, folia habens Acaciæ similia, sed paulò maiora. Bellonius Observat. lib. 2. cap. 80.

DE STACTE IN GENERE.

Stacte un-
guentum.
Delectum.

STACTE, ut apud Diosc. videre est, appellatur recentis Myrrhæ, cum modica aqua confusæ, & per organum expressæ, pinguitudo, [τὸ λιπαρόν] Odorata est valdè, & pretiosa, & per seipsam est unguentum, quod Stacte appellatur. Probatum quæ oleum ammixtum non habet, & quæ in minima portione plurimam vim possidet, atque hanc calefactoriam, ad Myrrhæ & unguentorum calefacientium proportionem.

Plin. le-
tio corrigi-
tur.

Quæ Plinius de Stacte prodidit, eadem leguntur apud Corn. qui ita scribit : Quandoquidem Stacte ipsa per seipsam unguentum est, & Myrrha (ut Plinius ait) per se unguentum facit, sine oleo, Stacte (ita enim legendum est, & non Stactea) duntaxat, alioqui nimiam amaritudinem affert : inde adeò inter unguenta Diosc. de ea tractat. Et de arboribus Myrrhæ idem Plinius : Sudant, inquit, spontè prius quàm incidantur, Stacten dictam, cui nulla præfertur. At contra hoc Diosc. non eam Stacten appellari dicit, quam sudant arbores, sed pinguitudinem recentis Myrrhæ cum modica aqua confusæ, & per organum expressæ, ut ita videatur Diosc. Plinij Stacten ignorasse. Plinius autem Dioscoridis Stacten improbasse, ut quæ cum Stacte non sit, sed expressa, nimiam amaritudinem afferat. Theoph. lib. 9. duas Myrrhæ species facit, alteram Stacten, alteram Placten. Hanc equidem ut arbitror, quòd in grumum ac glebam efformaretur, velut idem de Thure dixit, ut manum mole sua impleret, & pondere tertiam minæ partem excederet. Vnde etiam Diosc. in Narcissino, & Irino, Myrrhæ grumum adiciere iussit. Hodie porro Stacten Officinæ, & barbari Medici Styrcem liquidum vocant, quum Græci unum saltem Styrcem agnoscant : Stacten autem pro Balsamiliquore in artibus admodum assument.

Theoph. duas
Myrrhæ.

Styrax li-
quidus.

Sed unde quælo colligit Corn. nimiam amaritudinem Stacte expressæ, nihil tale invenimus apud Plinium. Parum attentè quoque Plinius existimavit Stacten sudare ex arbore Myrrhæ, ait (citante Dalech.) Brodæus lib. 5. cap. 7. Non autem ex ipsa Myrrha. Quod Basilus in Pl. 4. confirmat, qui Stacten Myrrhæ tenuissimæ genus esse scribit : Quod enim primò effluit, in Stacten seponitur, quod crassum restat, Myrrha vocatur.

Corn. notat.
Plin. re-
preh.

Stacte un-
de.

Stacte autem ex Ruellio dicitur, quoniam è stillatitia duntaxat fiat. Hodie Stacten Officinæ & Medicorum vulgus Styrcem liquidum appellant, cum sit tusa Myrrhæ recentis pinguis flos. Factionis Mauritanicæ aut Arabicæ familiæ authores citant Dioscoridis testimonium in Styrcæ liquido. Styrcem pro Stacte usurparunt, vel nominis vicinitate falli, vel quòd duo Storacis (sic loquuntur) statuunt genera, liquidi & sicci, qui recentioribus Calamita dicitur, cum Græci quicumque de Styrcæ quicquam prodiderint, unius duntaxat meminerint.

Error
Maurita-
norum.

Storax li-
quida.

Stacte (Amatus enim quoque audiendus) pinguedo recentis Myrrhæ est, quæ hodie omnium votis Serapionem imitantium, Storax liquida est, qua odoratissima pretiosissimaque ad paranda poma odorifera, & suffitus, Vnguentarij passim

Tom. I.

utuntur : apud verò Psalmistam, ut multi putant, Gutta, sive lachryma nominatur, quum legitur : Propterea unxit te DEVS, DEVS tuus, oleo lætitiæ, præ confortibus tuis : Myrrhâ, & Guttâ, & Cassiâ. At reverâ textus Davidicus non ita habet, ut Hebraica veritas indicat; quem ita ad verbum Munsterus vertit : Dilexisti iustitiam, & odisti impietatem : propterea unxit te DEVS, DEVS tuus, oleo lætitiæ præ confortibus tuis, Myrrham, Aloën, & Kezam (redolent) omnia vestimenta tua. Hactenus Munsteri interpretatio, in qua, meâ quidem sententiâ, optimè verbum (redolent) supplet, & ex ea satis constat, Hieronymum, non bene Guttam pro Ahalod interpretatum, quum vox ipsa clamat Agallochum Græcorum esse, Romanorum verò lignum Aloës. Vnde Munsterus emendandus à me quoque venit, quum verbum Ahalod, Aloën verterit, cum reverâ lignum Aloës, & non Aloën dicere debuisset : nam Aloë succus herbæ est quem Hebræi suâ voce Aloë appellant, Ahalod verò lignum Aloës est, quamobrem Munsterus rectius sic interpretaretur, dicendo, Myrrham, lignum Aloës & Kezam (redolent) omnia vestimenta tua : sed quid per Kezam intelligere debeamus, quia Munsterus vocem istam, inconvertibilem relinquit, dicamus, quòd multi Rabinorum, locum istum enarrantium, per Keizod, sive Keizam Costum intelligunt, sed reverâ non sine ingenti, ne dicam pudendo errore, quum Costus apud Hebræos Kerah dicatur. Est igitur Queizod, Cassia, quæ à Cinnamomo, ut diximus differt, in quam sententiâ, vox ipsa Hebraica legentem trahit, quum Cassia à Caziad derivata fuit, adeò ut loco Keizam, Cassiam interpretari liceat.

Et quamvis iam multa satis de Stacte hîc adscripta sint, non veremur tamen plura notatu digna hîc subnecere. Monachis itaque verba faciendi locum offerimus. Stacte autem, ut probari potest per Serapionem & alios plures, illa est, quæ ab ipso Serapione, Styrax, sive mavis Storax liquida appellatur. Nam ipse Serapio cap. de Storace, quod incipit Miha (Storax) primùm loquitur auctoritate Isaac eben Amram, de pluribus speciebus Storacis. Hinc cum loquitur de liquida, auctoritate Dioscoridis : capitulum ipsius Dioscoridis de Stacte ad literam ponit. Vnde quod Græci Stacten, Arabes Storacem liquidam vocant. Item ipse Serapio cap. de Myrrha, cuius principium est Ler, ait : Et est de ipsa res, quæ dicitur Bathnâsas, & est grossa, à qua egreditur Miha, id est, Storax liquida, quoniam exprimitur, & dicitur Mirnastacten. Mirnastacten dixit, quasi diceret Myrrhæ, sive Myrrhæam Stacten. Ex quibus patet Græcorum Stacten, Storacem liquidam Arabum esse. Etenim Storax apud Arabes est species Myrrhæ liquidæ, quam Miham vocant. Vnde Haliabbas etiam in 2. præf. cap. 41. ait, Storaca, & est species Miha. Quamobrem nihil dubites apponere pro Myrrha, optimam (si habes) Styrcem liquidam, id est, Stacten Myrrhæ, vel Storacem liquidam veram, ab optima Storace expressam. Vel si non habes liquidam veram, præsentem apponito, & erit melius, quàm hoc, quod pro Myrrha venditur, quòdque ignoramus quid sit.

Ita porro Aloisius Mundella, ne eius desideres verba, inquit : Si verâ & pinguis Myrrhâ, ex qua Stacten fieri certum est, caremus, rationi consentaneum est, Stacte etiam verâ nos carere : fieri enim hanc ex Pediasmo, & Gabyrea, quæ

Ed x

Styrax li- sunt Myrrhae species, Diosc. tradit. Styrax au-
quidus, tem hic noster liquidus, Staete esse non potest,
 cum nullam gustui amaritudinem adferat, quem-
 admodum ipse [Brassavole] infra etiam annota-
 sti: neque ita ut Staete vehementer odorifer sit.
 Congruum enim videtur, cum Staete pinguitu-
 do Myrrha sit, Myrrhaque amaritudinem præ-
 ferat, & odorem vehementem: Staeten quoque
 ambas illas qualitates penitus, vel certe multum
 earum representare. Adde etiam, quod Styrax
 liquidus subviridis non est, quo colore prima om-
 nium Troglodytica Myrrha à Diosc. describitur,
 cuius coloris quoque Staeten esse debere existi-
 mamus. Ruellius præterea Styracem liquidum
 non esse Staeten, ut Medicorum vulgus opina-
 tur, ostendit: verum infirmioribus quidem ratio-
 nibus: non enim id, quod assumpsit, confirmat,
 & contrarium destruit: sed tantum causam erro-
 ris Arabum, vicinitatem nominis fuisse dicit, vel
 quia duo Storacis [sic enim loquuntur illi] gene-
 ra, liquidi & sicci statuerunt, qui recentioribus
 Calamita dicitur, cum antiqui de imo tantum
 genere agant. Quare Ruellius si rectè dispicio,
 quod refellendum suscepit, his non confutat
 rationibus, Styracem scilicet liquidum non esse
 Staeten. Quocirca opinio illa, cui favere vidè-
 ris, quod Styrax hic noster liquidus vulgaris,
 Staete sit, non valdè nobis probatur, nisi & Sta-
 etes verè saporem, odorem, & colorem [ut scri-
 psi] manifestè reddiderit.

Styrax li- Nec aspernandus Cordus, qui à dextris Aloisij
quidam non stat, dicens: Antonius Musa, Styracem liquidam,
est Staete, Staeten esse constanter affirmat, sed malè meo
ut Sult quidem iudicio. Sunt enim naturè penitus di-
Brassavol. versæ Styracis & Myrrhae arbores: & huius la-
 chryma in aqua resolvitur, illius verò in oleo,
 vel oleo simili humore tantum. Myrrha præterea
 optima ex aqua fit. Staete per se magno emitur.
 Styrax verò liquida admodum parvo. Quare cum
 ex plurima Myrrha, quantum vis bona, minimum
 exprimitur Staetes, & Storax liquida longè mi-
 noris [quamquam Myrrha etiam longè vilissimo]
 veneat, nemo temerè affirmabit, eam Staeten ef-
 se. Quod si non satis efficax hoc argumentum
 contradicentibus videbitur, electa Myrrha Sta-
 eten expressimus: qua vix aliqua reperiatur,
 quæ diutius & latius oleat, odore aromatum
 modo iucundo. Sed propter gravitatem ali-
 quam sensoris irrepentem, facile somnum con-
 ciliat. Possunt nostro exemplo volentes, si ve-
 ram Myrrham, eamque optimam eligant, non
 magno labore eam exprimere. Nam vulgò ho-
 die apud nos non exprimitur, ob recentis Myr-
 rhæ inopiam, sed in Arabia Mecha copiosè adhuc
 confici negotiatores referunt.

Staeten Tandem his ita dictis, proxima sunt illa, quæ
expressit. Matthiolus refert, dicens: Staete Serapioni quem-
 admodum & reliquis Mauritanis, pariterque Of-
 ficinis Styrax liquidus appellatur, cuius copia
 non solum Venetiis ubique venalis habetur, sed
 & in omnibus ferè Officinis reperitur, quæ medi-
 camentorum componendorum artem exercent.
 Quod autem Staete Myrrha sit liquidus vocatus
 Styrax, facile probat Serapio: quippe qui capite
 de Styrace Calamita, liquidum Styracem ex Myr-
 rha, primum aqua conspersa, ac deinde expressa,
 fieri tradidit: qua in re Dioscoridem ad unguem
 imitatur. Cui quidem sententiæ, illud ad stipula-
 tur, quod liquidus Styrax (de legitimo sanè lo-
 quor) sit perquam odoratus, & gustui non ob-
 scurè amarus. Porro animadvertendum est, quod
 hoc ævo sincerum haud facile invenias, ut ferè

Styrax li- eventum cum cæteris medicamentis, quæ ex Ale-
quidus. xandria Egypti, vel Syria ad nos convchuntur.
 Siquidem cum omnia hæc per Mauritanorum,
 Turcarum, Iudæorumque manus transeant, qui
 nobis Christicolis semper dolos, fraudesque mo-
 liuntur, acceptum Diis sacrificium facere sibi per-
 suadent, cum nos aliqua in re fallere possunt.
 Cæterum, mea quidem fert opinio, si sinceram
 Staeten pasci possemus, non alienum fore,
 ipsam in Myrrha locum substituere. Sed certè
 perquam difficile erit legitimam inveniri: nisi
 fortè verè Staete sit liquor ille, de quo superius
 in Balsami commentatione diximus. Huc usque
 Matth.
 Staeten demum præparabat pro Theriaca Va-
 lerandus Dourez ex Myrrha à nobis descripta eo
 modo, quo præscribit Diosc. quam tritam calefa-
 ciebat ad expressionem, quæ sanè satis iucundi o-
 doris, & amaram experiebatur. Vnde non immeri-
 to, quondam Lucretius,
 Aut Amaracini blandum, Staeteque liquorem.
 Columella.
 Et melior Staete ponatur Achaia Myrrha.
 Finem facit Fuch. de compos. med. lib. i. Myr-
 rha Staete, i. e. stillatitia, non est nisi expressa re-
 centis Myrrha pinguitudo. Siquidem ex Myrrha
 recente pingui & solo latiore nata, largior exu-
 dat, ac extillat: dein cum aqua pauca tunditur, ac
 tandem exprimitur, amaritudine præcipua, odo-
 ratissima, pretiosissima, minima proportionem effi-
 caciissima: Arabibus & recentioribus Styrax, vel
 ut ipsi loquuntur Storax liquidus appellatur, id
 quod ex historia utrorumque authorum tum
 Græcorum, tum Arabum facile patet.
 Staete igitur, ut ex hæcenus dictis colligere
 est propriè & communissimè dicitur de liquore
 Myrrha, de quo dictum. Quare frustra se tor-
 quet Matth. dubitans an Balsamum sit Staete. An-
 tonius verò Musa Styracem liquidam Staeten esse
 constanter affirmat: sed malè vel Cordi iudicio.
 Ruellio etiam teste, Staeten Officinæ & Medico-
 rum vulgus Styracem liquidam quoque appel-
 lant, de qua postea. Amatus insuper malè sta-
 tuit belzuinum esse Myrrham.
 Nec Ruellium præterit Græcos etiam inter-
 dum Staeten pro lixivio, quod cineris elotio
 est, usurpasse, sed vel addere, vel subaudire
 Staete, Gutta, & pinguis flos Myrrhae La-
 tinis: Græcis *στυρα*: Hisp. *Storaque liquida*: Ital.
Storace liquida: Germ. *Storax*.

CARPASVS ET OPOCAR-

PASVM.

CAP. XXXIII.

QVAM QVAM minùs constet quid Carpasus
 & Opocarpasum veteribus sit, non tamen
 præteribimus, quin annotemus id, quod Diosc.
 Gal. Aëtius, Aëgineta, Plin. Hermol. Rob. Const.
 Gorrh. Matth. Corn. & Amatus de his posteritati
 transmiserunt.

Infit Diosc. in Alexipharm. cap. 13. Epotus quo-
 que Carpasi succus [ὁ τῆς καρπασίας] soporem
 inducit, ac repentina strangulationem infert. r. a.
 Adjuvantur itidem, qui hunc hauserunt epotæ ci-
 cutæ remediis. Sed ut Galen. lib. 1. de antid. cap.
 12. perhibet: In optima Myrrha [ἡ πικρὰ] Opoca-
 pasum reperitur, quod tamen à Myrrha differt.
 At Opocalpasum exitiale est, multosque nos for-
 te quadam vidimus, nostræ in ætatis decursu mo-
 ri, quod

Opocarpasum

Oculis

Exit

Capit

Notu

Remed

Carp

Remed

Lacti

Lac

Carp

Carp

Carp

Carp

Carp

Opocalpa-
sum exiri-
ale Myr-
rha admi-
stum.

Oculis.

Exiriale.

Capilli.

Nocumen-
ta.Remedi-
um.

Carpesia.

Reme-
dium.Iestiones
diversa a-
pud Plin.Lac.
Carpasia.
Carpesia.Carpesia
male apud
Paulum.Carpesium
non est.

Carpesia.

Carpesia
falso.

ri, quodd Myrrham, cui Opocalpasum admistum esse nesciebant, assumpsissent. De industria namque qui Antidotos conficiunt, tanquam optimam talem Myrrham imponebant, eod, quodd viderant ipsam in collyriis optimam fuisse medicinam. Nempe saniem absque mordicatione extenuat, & interdum incipientes oculorum suffusiones, & adhuc tenues aufert. Atque sive in Emplastrum, sive in Ceratum, sive in extenuans aliquod medicamentum foris imponendum, talem Myrrham coniicies, remedij vim augebis. At intra corpus assumpta exitium affert. Succo huius illine [Capillos] & manebunt crispi ac nigri.

Nunc quid Aëtius apportet, percipiamus: Carpasi succus potatus soporem graviores inducit, & sensus hebetat absque dolore, exudationem etiam facit & repentinam suffocationem cum exitiosa saniei reiectione. Opem verò sentiunt ex his, quibus curantur, qui Cicutam hauserunt & toxicum, atque item Ephemerum.

Nec recedit ab his Paulus Aegineta, dicens: Et [ὁ πῖς καρπασίας ὀπός.] Carpesia liquor potus, soporem & strangulatum præcipitem inducit. Eodem remedio, quo & Cicutæ, auxiliamur.

Sed Plin. Asinino lacte pote venena restinguit, peculiariter, si Opocarpasum [Dalech. Opocarpasum, Diosc. Aët. Aegin.] potum sit. Qui & contra Dorycnium echini maximè prodesse scribit, & iis qui [Dalech. Carpasi ex Gal. & Diosc.] biberint, præcipuè eius iure sumpto [præcipuè iure sumpti Dal.] Hermol. quoque apud Plinium (& iis, qui succum Carpathi biberint) legit succum Carpathi, non Carpathi: quem Diosc. & ceteri Opocarpasum & Opocarpasum appellant inter venena. Adstruit præterea, quodd cinis crematorum muricum potus contra Opocarpasum [Dalech. Opocarpasum alij] antidoti vicem obtineat. Legit idem contra Dorycnium aut Opocarpasum & non Dorycnium aut Opocarpasum. Esse autem Opocarpasum id, quod Plinius aliquando succum vocavit Carpathi. Apud Diosc. verò ait, Opocarpasum, h. e. lac è Carpatho, sive Carpatho, ut Diosc. appellet, sive Carpathia, & Carpesia, ut Paulus, ex eodemne sint genere, an diverso non constare. Illud certum esse inter deleteria venena ponere succum. Notat Rob. Const. apud Plinium succum Carpathi, pro Carpasi: & Opocarpasum, pro Opocarpasum legi. Apud Paulum verò pro καρπασίας, corruptè scriptum esse καρπασίας: passim quoque apud Galenum depravatè legi ὀποκάρπασον. Sed ὀποκάρπασον & Gorrh. legit, definiens succum esse quandam venenatum & frigidum. Quid autem sit Carpasum non constare: Hoc vnum certum esse, non esse, quod dicitur, Carpesium, sed maximè diversum.

Quodnam hodie plantæ genus nobis Carpasum dici possit, fateor [inquit Matth.] me ignorare. Paulus Carpesiam vocat. Si quis asseret Opocalpasum, de quo scripsit Gal. lib. 1. de antid. & Opocarpasum à Dioscor. descriptum, vnum & idem esse medicamentum, is, meo iudicio, rem, ut aiunt, acu tetigisset. Licet idem Galenus non Opocalpasi, sed ἀπὸ καρπασίας mentionem faciat, tum lib. 1. comp. med. loc. tum lib. 5.

Hanc Matthioli sententiam recipit Cornarius, cuius etiam testimonio, falsò καρπασίας legitur apud Paulum. Quamvis in Galeni exemplis vulgaris ὀποκάρπασον legatur: tamen non dubium est, ipsum de eodem Carpasi succo loqui, de quo Paulus, Aët. & Plin. Sed quæ de Calpaso mens Amati sit tandem percipe. Galeni tempore Myrrha adulterabatur succo arboris Calpasi dictæ, v-

de succus iste Opocalpasus dicitur, omnino venenosus, & vitæ humanæ adversarius: quæ verò arbor sit Calpasus dicta, aut eius succus, non opus est scire, cum humano generi inimica. Ecquid? divinaturne vel somniat Amatus, ne dicam insanit? Galenus non declarat, an succus sit arboris, vel herbæ. Opus mehercle scire foret, quale sit Opocalpasum, quo adulteratur Myrrha evitandi periculi causâ, idè decebat Galenum ostendere, discrimen inter Myrrham & Opocalpasum, ut posteri ab ea cavere possent: quinimò utile fuisset indicasse symptomata, quæ assumpto Opocalpaso subsecuta essent.

Meminerimus autem ex iam dictis, quodd Carpasi succus, ab Opocarpaso, aut Opocalpaso, non aliter quàm nominum duntaxat varietate differat. Ast vana prorsus est illorum opinio, qui credidere [inquit Matth.] Carpasum, Carpesiam, & Carpesium vnam & eandem esse plantam. Nos de Carpesia Hist. nost. gener. lib. 27. iuxta Valerianas. Quæ tandem planta sit Carpasum, nondum apud Græcos invenit Corn. reperit tamen ex Barbaris, qui Carpasiam, sive Carpasum arborem esse dicant, quæ item Oxyacantha vocetur. Sed incerta res est: nec satis tutum Barbaris de Græca voce pronuntiantibus fidem habere.

BDELLIVM.

CAP. XXXIV.



BDELLIVM veri Descript. nomine magnas habeo glebas, Taurino glutini, ut habet Dioscor. aliquatenus similes, colore, inquam, ex fusco nonnihil rufescente, concretioneq; quâquam hac molli & tenaci, ad gummi magis accedente: sapore sub amaro est, multum tamen à Myrrha relinquitur. Odorem non insuavem spirat, flammamq; concipit, & quidem

pertinacem, licet cum crepitu. In superficie granula exsudentis glebæ hinc inde apparent. In glebarum medio subinde digitalis crassitudinis bacilli reperiuntur, spinosi. Exterior facies glebarum aliquando Myrrham vulgarem refert, coloris ferruginei, sed non tam intensi amaroris. Aliæ glebæ pro Bdellio adulterino exhibitæ, nigricantes, micis [si scindantur] pellucetibus, alioqui visus aciem nequaquam admittentes, consistentiæ & sapore gummi, cuius modo tenaciter dentibus hærent: concipiunt tamen flammam, relicto interim crassamento copioso.

Bdellium, Βδέλλιον, quod alij μάδελιον, alij βολλιον nominant, lachryma est Officinarum trivialis, Saracenica [αράβικου] potiùs, ut habent Plin. Galen. Oribas. Matth. arboris, quæ tamen rarè bona, & singera, qualis à Diosc. describitur, habetur.

Gummi delectum. gummi scilicet gustu amarum, translucentum, Taurini glutinis in morem, intus pingue, liquefcens facile (Græcus codex *δυσλκων* addit, id est, quod facile mollescit,) ligni ac fordis experts, suffitu odoratum, ungui simile. Est etiamnum Bdellij genus, sordidum, nigrum, uberius glebulis in offas conuolutum, Aspalathi odore in Basil. cod. *αδωδης*: quidam *ασπαλαδωδης*, vel potius *ασπαλδωδης*. Cæsalp. ait Serapio non *ασπαλδωδης* legit, id est, coactum in massam, sed *ασπαλαδωδης*; id est, odore Aspalathi. Hoc Galenus Scoticum vocari tradit ex India aduectum. Desertur etiam à Petra oppido siccum, resinolum, sublividum, sed facultate secundum. Adulteratur gummi, sed ita adulteratum, non perinde gustui amaritudinem repræsentat, nec usque adeo suffitionibus odoratum.

Adulteriū. Diminutam & hîc dereliquerunt historiam Diosc. & Galen. arboris ferentis Bdelium, quam Plin. lib. 12. cap. 9. complevit, dicens: Vicina est Bactriana, in qua Bdelium nominatissimum. Arbor nigra est, magnitudine Oleæ, folio Roboris, fructu Caprifici naturæque. Gummi alij Brochon appellant, alij Malachram, alij Maldacon. Nigrum verò & in offas conuolutum Hadrobolon. Esse autem debet translucentum simile ceræ, odoratum, & cum fricatur pingue, gustu amarum citra acorem. In sacris vino perfusum odoratius.

Brochon. Malachra. Hadrobola. Nascitur & in Arabia, Indiæque, & Media ac Babylone. Aliqui Peraticum vocant ex Media aduectum. Facilius hoc & crustosius, amariùsque. At Indicum humidius, ac gummosum. Adulteratur Amygdalæ nuce. Cætera eius genera cortice Scordasti. Ita vocatur arbor æmula gummi. Sed deprehenduntur odore, colore, pondere, gustu, igne. Bactriano nidor siccus, multique candidi ungues. Præterea suum pondus, quod gravius esse, aut levius non debeat. Pretium sincero in libras x. terni. Gentes supradictas Persis attingit, rubro mari (quod ibi Persicum vocavimus) longè in terra æstus agente, mirâ arborum naturâ. Numerosa sale, investis derelictisque similes, sicco littore radicibus nudis polyporum modo amplexæ steriles harenas spectantur. Eadem mari adveniente fluctibus pulsata, resistunt immobiles. Quin & pleno æstu operiuntur totæ, apparetque argumentis rerum asperitate aquarum illas ali. Magnitudo miranda est, species similis unedonis, pomum Amygdalis extrâ, intus contortis nucleis:

Indicum adulteriū. Scordasti arbor. Bactrianū Candidi ungues. Pretium.

Mira arborum natura. longè in terra æstus agente, mirâ arborum naturâ. Numerosa sale, investis derelictisque similes, sicco littore radicibus nudis polyporum modo amplexæ steriles harenas spectantur. Eadem mari adveniente fluctibus pulsata, resistunt immobiles. Quin & pleno æstu operiuntur totæ, apparetque argumentis rerum asperitate aquarum illas ali. Magnitudo miranda est, species similis unedonis, pomum Amygdalis extrâ, intus contortis nucleis:

Bdelium Saracenicum. Bactrianū. Arabicum. Scythicum. Diosc. lectio ambigua. Cæterò, Bdelium (inquit Corn.) & re, & nomine, retinent Officinæ. Sed appellationes Saracenici, si tamen hæc rectè in Diosc. legitur: & Bactriani apud Plinium, & Arabici & Scythici apud Galenum & Medicos Græcos exoleverunt. Quod verò nigrum, crassarum glebarum esse Diosc. dicit, & Aspalathi odore, hoc est, *αδωδης*, ambiguum est, an *ασπαλαδωδης* legendum sit, aut *ασπαλδωδης*, id est, in massam coactum, ut sit, quod Plin. dixit, Nigrum & in offas conuolutum hadrobolon, atque sic altera vox alteram exponat: aut si potius hoc accipiendum, ut ipse *αδωδης* vocem, in offas conuolutum exponat. De odore certè Aspalathi non adiecit. Et hoc tamen Aspalathi odorem habere potuit, sicut id, de quo prius dixit, Onychis. Sed & hîc ambiguum est quod Diosc. dixit, *δωδης* *εν τῷ θυμῷ αὐτοῦ*, eum *δωδης* quum Plinius dicat, Bactriano nidor siccus, multique candidi ungues. Quod Diosc. dixit, in suffitu odoratum est, Onychi simile, de nulla alia similitudine accipio, quàm ea, quæ odoris est in suffitu Bdellij, ad eum odorem, qui ex Onychis

De odore Onychis intelligendū. Indici conchilij testæ suffitu emergit. Et hinc addè Bdelium Onyx appellatur variis in locis apud Gal. Posset autem huius odoris experimentum facile sumi, si verum Onychem haberemus. Quo modo verò multi illi candidi ungues in Plinio intelligi ac excusari possint, ex commentariis nostris cognosci potest, Nam ad ungues humanos nequaquam referendos illos esse, quod à multis factum est, docuimus, quum nulla penitus unguum similitudo Bdellio conspiciatur. Pro Bdellio etiam *δωδης* fœmineo genere habetur apud eundem Galenum.

Quod Diosc. ungui simile dixit (inquit Cæsalp.) de colore intelligit Plinius, non de odore, ut multi vertunt. Arabes autem Bdelium duplex tradunt, appellantes unum Bdelium de Meccha, arboris fructum, ut tradit Avic. Alterum Bdelium Iudaicum, lachrymam ipsam, fortè quia in suffumigiis usurparetur à Iudæis, scribiturque à Moysè in Paradiso voluptatis oriri. Serapio duplici mentione de Bdelio agit, unâ inter Palmas: de qua nos tractamus, sub titulo: Palma minor luncifolia. Alterâ verò mentione Bdelium Iudaicum appellans, gummi esse tradit, tantum scribens, quæ apud Dioscoridem & Galenum de Bdelio scribuntur.

Notandum venit, Bdelium hodie non Scythicum, aut Arabicum Myropolas appellare, sed Iudaicum potius, sub cuius nomine Olivus de eo quoque mentionem facit, qui dicit: Bdelium Iudaicum, lucidum & fulgore coruscans, nusquam videram præclaris illis notis insigni, nisi in Apollineo sacratio Calceolarij. Lachrymam arboris Saracenica: verè appellaveris. Non desunt, qui non admittant Moysi sententiam asserentis, aurum quidem purum nasci in Phisonde fluvio, Græci vocant Getram & cum eo gigni Bdelium, pro quo alij intelligunt Carbunculos, & alij Crystallum, nescientes Iudaicam esse plantam, quæ & fructum, & gummi proferat. Vox Hebraica sonat Bdelion: placet itaque antiqua lectio. Eius fructus haud ita pridem ex Iudæa cœpit ad nos devehî: quem Antonius Cortusius Dodonæo miserat. De Bdelio Plinium consulto. Arabes plurimum de eo ineptire videntur. Sed fructus eius magnitudine Nucis Juglandis est, odoratus, at putamine durissimo.

Sed suam nobis Matthiolus de Bdelio mentem his recludit verbis. Bdelium. Mauritanis *Molochil, Molochal, Mochel*, aut *Mochel*. Si nostro tempore in Italiam importatur, addè rarum est, ut ad ostentationem tantum asservetur, vel ad adulterini & reprobati normam. Credidè quidam, hoc vulgare Bdelium, cuius passim in Officinis est usus, constare partim ex nigro, quod India mittit, partim verò ex eo Arabici genere, quod siccum & resinolum, livensque ex Petra desertur, cum tamen parum, vel nihil amaroris sentiat, est potius opinandum adulterinum esse. Huius, quo passim utimur, plura quidem habentur genera, vidi nigrum, resinolum, odore fœtidum, Læferi quadantenus simile: aliud translucentum, utpote taurinum glutinum, amaroris experts: quoddam addè vulgari Myrrhæ perfimile, ut ab ea vix dignosci possit. Quæ omnia genera, tametsi illegitima censeantur, Officinis tamen, tanquam legitima passim usurpantur. Serapio Diosc. Bdelium appellavit Iudaicum, licet Saracenica arboris lectio admitti possit, quod Saraca urbs sit in Arabia: Non tamen improbanda videtur lectio Arabica arboris. Plinius, Galenus & Orbas. meminunt Bdelij Arabici. Per *δωδης*, non facile

De colore Onychis intelligendū. Bdelium duplex. Bdelium de Meccha. Bdel. Iudaicum. Serapio de Bdelio. Palma.

Bdelium Iudaicum Offic.

Arboris Saracenica lachryma. Moysi de Bdelio. Bdelij diversæ exp. sitio.

Bdelij fructum.

Nomina Mauritanica.

Error quorundam.

Bdelij generis plura genera. Bdelium nigrum. 1. Translucidum. 2. Myrrhæ simile. 3.

Diosc. illustratur.

cilè colligi potest, quid intelligat Diosc. Eò tamen inclinatur animus, ut putem humanum unguem intelligi, quòd Plinius de Bdellio differens Baetiano unguem reddat candidos. Id quod videtur etiam Bdellio assignasse Damocrates in suis carminibus, quibus cypheos compositionem cecinit, & quæ à Galeno referuntur. Bdellium tuum Qualcebone, cum nigro sit colore, nec ulla in parte pellucidum, nec suffitu odoratum, sed virus potius redolens, cur id legitimum dicam non habeo. Quandoquidem sola amaritudo, quæ illi inest, ut cæteris ferè lachrymis, ac resinis, non sufficit, aliis non adstipulantibus notis, ut adulterinum hoc Bdellium, legitimum faciamus. Hætenus Matth. apud quem C. Bauh. has sex differentias habet: 1. Maioribus glebis rufum, & cum frangitur in plurimos grumulos dissiliens, mediocriter splendens: 2. Minoribus glebis subfulcum, intus rufum, cum frangitur in duas partes quasi dissectum se dividens, translucens, densum, lentum, glutinosum, pingue & lachrymas albas calido in loco emittens: 3. Nigrum, intus nigro rufum, glutinosum, mediam inter Thus & gummi Ceraforum qualitatem resipiens: 4. Nigrum quoque, sed intus fulvum, purpureo colore, maximè translucens, molle, glutinosum, Cerafi gummi simile, eiusdemque saporis: 5. Colore & sapore priori simile, sed intus pallidis, aut candicantibus maculis distinguitur: 6. Pallidum, aut candidum, gramis oblongis, mediocribus, multis longis, guttis densatis concretum, amarum, ingratum, omnibus speciebus accerrimum. Eligendum porrò scribit in quovis genere, aspectu cum frangitur, nitidum, cornu, aut taurino glutini simile, magis translucens, pinguius & mollius, cum hoc recentis indicium sit.

Myrrhæ vtrum Bdellium præferendum sit, merito ambigunt Lob. & Pena. Etenim quod Bdellium putatur, quia certò sciunt, & à Rondeletio experimentis persuasi sunt, optimè viribus Myrrhæ respondere, putant illud Myrrhæ speciem esse, nec vulgare rationis momentum istud. I. ordinum superiore anno allata multæ peregrinæ merces fuere, inter quas quamplurimos huiusce ligni furculos expiscati sunt, solidâ substantiâ, cortice duro, nigricante, spinis multis & rigidis, crassiusculis, horrentes, quibus multa copia Bdellij erat aggesta, intus, forisquæ valdequàm amari: cætera descriptioni Dioscoridis perquam similia. Iidem aiunt alibi Bdellium, quasi olidum putridumve dictum. Qui de odore eius velitantur, sciunt accipiendum Bdellium suffitu *Lades*, sive odoratum, dici à Diosc. quemadmodum vnguis odoratus, Castoreum, Muscus, Styrax liquida, Caphura, aliæque multa, quæ vehementer ferent, aut ingrata sunt. Cum Myrrhæ & Bdellium proximè alteram spinosa arbor describatur, & gummi aded simile effigie fundat, voluerunt quidam, non nisi tanquam sylvestrem à Sativa Myrrhæ distare Bdellium. Porro Myrrhæ descriptio, quam dant, non est ita diversa ab ea, quam Plinius Bdellij scripto reliquit, Bdellium notissimam arborem, nigram, magnitudine Oleæ, folio Roboris, fructu Caprifici, naturæque. Quem Caprifici quadantenus effigie fructum, industria peritissimi exoticarum plantarum Clusij in versionibus è Garcia habemus. Obs. autem Bdellium & Bdellij fructum nuncupant. Hist. insuper Belg. Fructus, quem Clusius Bdellium suspicatur, quemadmodum ipse nuper monuit, videtur Cucio-phori esse, quem ad librum de arom. in hunc de-

scribit modum: In glandis Nucis magnitudine, aut etiam amplior, triangulari ferè formâ, oblongiore tamen, & ad Ficum quodammodo accedente, odoratus, colore subcinericeo, durissimo putamine, quod prægnans esse, & nucleum continere videtur.

Figura nostra, quam proponimus, est ex Lobe-
lio. Nos simile sanè lignum spinosum, cum Bdellio à nobis descripto, observavimus. De fructu pro Bdellio exhibito, sub Cucio-phoro tradetur. In Iconibus Plantin. figura Ligni & spinæ Bdellij, malè posita est sub titulo Lacæ. Exhibet iconem Hist. Lugd. sub hac inscriptione, Myrrha aut Bdellij suo furculo spinoso hærens. Pena. Herb. ant. Io. Cubæ tradit Bdellium Serapioni Arab. vocari *Melyalyend*, & provenire in Hispania. Ex hac arbore provenire gummi dictum de Meka: de Bdellio proveniente in Meka, scriptum esse Genes. 2. In Paradyso arbor cuius fructus est sat s dulcis: Esse etiam Bdellium Indicum, ac adulterari gummi Ceraforum aut Pyrorum. Herb. Cu- bæ pro Bdellij iconem habet monstruosum figmentum. Neque in Pyris nos observavimus Gummi. Bdellium porrò in Hispania provenire Ezech. Ro- els. quoque scribit, & Hispanicum melius fugi- dum esse, Indicum verò calidum. Sed hi, quem hac de re allegent, non habent. Quò genus Bdellium exulatum volunt?

Bdellium quidem ab aliquibus (teste Plinio) creditur Scordastus arbor, æmulagummi Bdellij, cuius cortice idem adulteratur. Dicitur Arabibus Bdellium de Meccha arboris fructus Avicennæ. Serapioni autem de Meccha arbore Iunci folio. Audit Cæsalp. in Sicilia ex Palmis iis (quas Cæsalp. nes vulgò dicunt) effluere gummi odoratum, quod genus Bdellij fuerit apud Arabes. Habetur tan- dem Bdellium Cucio-phoros.

Quidam somniaverunt communem Myrrham legitimum esse Bdellium, teste Matthiolo. Sunt qui Anime verum Bdellium esse putant, inquit Clusius, ob multas, quas habet cum Bdellij historia notas communes, de quibus suo loco dicimus. Olivo teste pro Bdellio alij intelligunt Carbunculos, & alij Cristallum. Matth. pro Bdellio in comp. Cypheos Damocratis Belzuinum supponendum censet: Nec abs re factum ipsi videbitur si Bdellij loco selectissimus addatur Sty- rax. Quidam docti Medici Galliz, inter quos à Clusio Rondeletius censetur, existimant posse Bdellio substitui Propolin. Si quis præterea bono caruerit Bdellio, Galeni consilio in suis succedaneis (Amato eum allegante, eius loco arborum muscho vtatur. Codex Galeni scriptus de sup- pos. med. in Bdellij penuria Sphagnum supponit, sed cum nulla sit Sphagani [Musci arboris] cum Bdellio communis facultas, id sanè cum Mat- thi. probare non possum. Cornarius in compos. Cypheos, vbi vnguium Bdellij meminit Diosco- rides, loco vnguium Bdellij apud Actium Vn- guem odoratum immiscet.

Bdellium, vt nobis author est Dioscorides, ca-
lescit, & emollit duritias, turgentia guttura, hu- midasque hernias [*βρογχίτις & οὐροίτις*] discu- tit, cum ieiuna saliva dilutum [*εὐδελ*] impositum. Vulvæ spiracula laxat appositum & suffitu, & par- tus, humiditatesque omnes extrahit, calculos po- tu comminuit, urinam movet, tussientibus & à serpente percussis vtilissimè [*ἀσπιδίον*, vtiliter] da- tur. Valet ad rupta, vulla, laterum dolores, & dis- cursantes spiritus. Malagmatis inseritur, quæ con- tra duritias, & nervorum nodos profant: contu- sum verò resolvitur affuso vino, aut aqua calida.

Bdellium Scythicum.
Arabicum.
Bronchocele.
Tumores.

Galenus verò bdellij facultates describens, ita inquit: bdellium, quod Scythicum nominant, quod sanè & atrius est, & resinofum magis, emollientis admodum est, & efficacis virtutis: at alterum, nempe Arabicum, quod dilucidius est, magis desiccatur, quàm emollientia. Igitur quod recens & humidum est, & contusum facile mollescit, & ad omnia, ad quæ Scythicum idoneum est: at quod antiquius est, & admodum gustu amarum & acre, & ficcum, ab eorum, quæ indurata emolliunt, mediocritate recedit. Utuntur autem quidam illis, & potissimum Arabico, & ad bronchoceleas & hydroceleas, saliva matutinâ, ieiunâque, subigentes vt emplastri consistentiam accipiat. Porro Arabicum & calculos renum in potu sumptum frangere apparet, tum vrinas ciere, & crudorum flatuum discursus, præterea laterum dolores & rupturas perfanare. Bdellio etiâ maximè pro laxandis atque emolliendis tumorib. vtuntur.

BELENIZAN AVT BELENZAN
 AVERRHOIS.

CAP. XXXV.

Nominum saltem, si res non alia, confinitas effecit, vt quidam, auctore Garcia, *Belenizan* existiment esse *Benivinum*, quæ quidem opinio ei non placet, vt mox apparebit ex eo capite, de Benivino.

Temperamentum.
Vires & vltus.

Cæterum *Belenizan* [vt tradit Averrh.] aut *Belenzan*, sive *Petrozan*, exsiccantem & calefacientem in secundo excessu habet facultatem, stomachum humidum & languescentem exsiccatur & roborat, oris odorem commendat, partes corporis confirmat, & venerem excitat.

Sed ex hac aded succincta & brevi historia persuadere sibi non potest Garcias, esse Benivi quod sequenti capite describitur, quod si quis tamen contra sentiat, per ipsum licet.

BENIOINVM, CUIVS ARBOR
 FOLIO CITRI.

CAP. XXXVI.

Benzoini resina.
Color.
Vngues.
Substantia.
Odor.
Cortex.

RESINA nomine Benioini Officinis cognita, magis constat glebis inæqualibus, puris, nec vlla ferè sorde vt plurimum infectis: colore sunt massæ aliàs rutilante, aliàs magis ad albedinem vergente, & creberrimis ceu vnguibus, aut Amygdalarum friatura remistæ: verum in rutilis illis massis obscurius lucent vngues, in aliis candidi admodum, sed non ita pellucidi: substantia omnibus satis compacta, sed vel attritu digitorum in pulverem friari potis, nec quæ sub dentibus lentescat, saporis ferè expers, verum odor suavissimus qui accenso vegetior. Eidem interdum adhærescens invenitur cortex, qui magnæ satis arboris suspicionem iniicit, foris rugosus, ad cineracum inclinans, substantiâ compactâ, colore intrinsecus ruffo ceu Canellæ, qui gustanti nihil præter siccitatem quandam offerre videtur. Hæc nobis de Resina ista nobilissima comperta.

Arbor ex Garcia.
Caudex.
Folia Citri.

Arboris faciem tradit Garcias: Arbor, inquit, Benivifera procera est, vasta, pulchra, magnam spargens umbram, ob ramorum frequentia, quos pulcherrimo ordine digestos, & in ærem elatos habet. Caudice est crasso, materie prædura & firma. Eius folia partim aceto condita, partim

adhuc adhærentia accepi: minora sunt ea aliquantum Citri, sive Limonii foliis, non tamen aded virentia, sed parte adversâ candicantia, quæ verò in ipsis maioribus ramis nascuntur, ad Salicis folia magis accedere videntur, latiora tamen sunt, sed minus longa. Vulnerantur arbores, vt gummi, quod est Benivi de *Boninas*, emittant, quod est ex provincia Bayrros, idque præstantius est eo, quod in Sian nascitur: natum verò in Sian reliquis generibus præstantius est.

Benivi plura sunt genera. Id autem maximè mercatoribus expetitur, quod Amygdaloides vocant, quodque vngues, seu maculas candidas admixtas habet, Amygdalarum instar: quod enim pluribus huiusmodi maculis abundat, tantò præstantius habetur. Maximè id provenit in Sian, & eius contermina Mirtaban. Erant illæ provincie supra regnum Malacam ad fluminem Aræ & Menan in Oceanum Indicum influxum supra Gangeticum sinum. Eius meminisse puto Antonium Musam, idque permixta eius radicum scobe adferri asserere: sed falsò, quandoquidem vnum idemque est gummi, aliud videlicet crassiori consistentiâ, aliud liquidiori, & aliud non plenè durâ, quæ deinde à Sole exusta magis albet. Id Benivi sic exsiccatum nonnunquam in farinam resolvitur, quam Musa radicum scobem esse putavit.

Aliud genus nigrius invenitur in Iaoa & Samatra, quod vilioris est pretii. Est & genus nigrum in Samatra novellis arboribus profluens, quod ab odore grato *Benivi de Boninas* vocant: id superiore decuplo carius est: quod sæpius existimavi nihil aliud esse, quàm Benivi cum cum Styrace liquida, quam Chineses *Rocamalha* vocant, permixtum, quod volui semel experiri, mixto Benivi cum Styrace liquida. Sed licet Benivi sic permixtum vulgari odoratus esset, odoris tamen fragrantia & suavitate à Benivi de *Boninas* superabatur.

Cæterum benivi è novellis plantis profluens Amygdaloide odoratus esse, causam esse puto, quod gummi multum nativæ suæ fragrantia vetustate amittat, ut ferè reliqua huiusmodi. Sed quia candidum elegatius est, nigrum verò & novellum odoratus, utrumque permiscere solent, ut odoris fragrantia etiam elegantiam concilient.

Asa quoque odorata non est benivinum, tametsi nonnulli docti viri in ea fuerint sententia. Nunc illud restat, vt nostram sententiam firmis argumentis comprobemus.

Neminem benivi vnquam in condimenta recepisse certum est: Asa verò foetide frequens est vltus condiendis cibis apud Indos. Adhæc maxima pars Lasere (Asa foetida) ex India ultra Gangem advehitur: benivi verò, quod in Indiam adfertur, quodque Amygdaloides vocant, nascitur in Samatra & Sian [non in Armenia, aut Syria, Africæ, aut Cyrene] cuiusque maxima pars huc convehitur: deinde in Arabiam, Persiam, & Asiam minorem defertur, atque etiam [vt ex viro- rum fide dignorum relato intellexi] in Palæstinam, Syriam, Armeniam & Africam. Anton. Musæ imposuerunt igitur ij Lusitani, qui incolæ, aptud quos nascitur benivi, id gummi etiamnum Laserpitium vocare significarunt: quandoquidè ab indigenis *Cominham* appellatur. Ad Ruellii autem obiectionem, quem capite de Lasere, *Imperatoriam*, *Lasere gallicum*, atque *Officinarium Benivinum* esse, contendere scripsi, sic respondeo. Cum is inter reliquas Imperatoriae facultates hanc illi tribuat, vt libidines extinguat: in Lasere verò demonstratum sit eo vti ad venerem excitandam

Arboris scarificatio Locus.

Benivi genera. Amygdaloides. Delectum.

Musa lapsus.

Nigrius. Nigrum.

Rocamalha. Chinesis.

Benivi de Boninas cum noſſello permiscetur.

Asa non est.

Benivinum in condimenta non recipitur.

Lasere ex India. Benivi Samatra.

Laserpitium. Cominham.

Imperatoria. Lasere gallicum. Ruellii res.

Imperatoria Laferis genus esse non potest.

Veteribus
ignotum

Nosrum Benivi veteribus ignotum fuisse omnino puto: siquidem nec Græcorum quempiam, neque quempiam Arabum hoc describere memini. Veteribus etiam Iudæis ignotum fuisse, ex eo conicere licet, quod neque David, neque Salomon eius meminerunt, tametsi odores & suffimenta summo opere commendarent.

Ruell. la-
psus.
Ben. in-
daum.

Fieri autem potest ut Ruellius [in eo, quod Benivi, Ben Iudæum vocat] lapsus fuerit nomen affinitate, debueritque potius nuncupare *Beniaoy*, id est, filium de Iaaa, ubi plurimum nascitur.

Locus.

Scribit Mediolanensis quidam nasci Benivi in monte Paropanisso, & præter Macedones quosdam, qui in Monte Caucaſo, odoratissimum, nostrumque multo præstantius se vidisse asseriebant, Ludovicum etiam Romanum citat.

Lud. Rom.
not.

Ego verò neque huic Mediolanensi, neque illis Macedonibus facile crediderim, quandoquidem videre licet huc commeantes tot Thraces (quos illi *Rumes* vocant) & tot Turcos, qui Benivi mercium gratia hinc transuehant: quos, si apud eos, Benivi nasceretur, alias potius merces, quæ maioris essent emolumenti & quaestus, transportaturos credibile est. Fieri autem potest, ut illi Macedones Styracem pro Benivi intellexerint: sed tamen nullibi Styracem nasci scimus, præterquam in Æthiopia, ubi etiam Myrrhæ reperitur.

Cominham
Lovanianoy.

Benivi genera vocantur à Chinesibus *Cominham*, ab Arabibus *Lovanianoy*, quasi dicas Thus de Iacon, quod hæc regio primum Arabibus innotuerit, Arabes enim Thus *Lovan* dicunt, Guzarate & Decan incolæ, *Vdo*.

Scalig. de-
scriptio.

Scaligeri descriptio, quæ est exercit. 174. non parum variat, eam autem integram hic subiicimus: Est mihi, inquit, arboris ipsius surculus, in meis Mularum thesauris, etiamnum aliquid è Beniovin retinens ac spirans. Quin compressus non nihil lenti succi, qualis est Beniovin, remittit. Quem à Ioa. Valada ex India delatum dono accepi. Is, ait, arborem esse, Amygdalifacie, folio longiore: nullum ferre fructum, præter oblongas siliquas, compressas, oleo plenas, non semine: quo ex oleo ipsato conficiunt Beniovin. Surculi constitutio mollis, lenta, striata, qualis foliis Caricis, aut Palmæ arefactis.

1

Benivyn & in Iava habetur (Linschot. testimonio) sed copiosissime in Baros & Speriamen, quæ duo sunt loca insulæ Sumatræ Indiæ Orientalis. Appellatur ab incolis *Mignan* vel *Comignan*.

Mignan.
Comignan.

Benivyn album æquè carè vendunt, ac ipsum etiam Caxas in Iava. Pari enim pondere vendunt,

2

nec dispari pretio. Nigrum verò triplo carius dividitur quàm Caxas. Est & genus quoddam ibi

Caxas.

quod Benivyn vocant *Amendado*, fragile, atque friabile, quales ferè sunt Amygdalæ contusæ, quod cæteris bonitate præstat. Omnium vilissimum crescit in *Palimban*, & Sumatra.

3

Meminit etiam huius Alois. Mund. in exam. ad Brass. Quàm rectè agant, inquiens, hi (è quorum numero est etiam Hieron. Eugub.) qui eo, quod belzuinum vocant, Myrrhæ loco utuntur, viderint ipsi: certum enim est (ut alia omitam) omnis illud amaritudinis expertus esse.

Substitutum
Myrrhæ.

Officina hodie duos habent succos spissos quos aliqui gummi esse putant: alterum vocant Asam dulcem, alterum Asam fœtidam. Hos ego inquit Corn. esse credo Silphij succos, sed unde allatos, non satis constat. Cyrenaicum sua ætate interiisse scribit Plinius, nisi fortassis postea re-

Asa dulcis
silphij suc-
cus.

natum fuerit. Inde certè dulcem Asam esse verisimile esset, sicut ex Medico & Syriaco fœtidam. Nam Medicum & Syriacum Sylphij succum Dioscor. virosi & graveolentis odoris esse testatur, sicut Cyrenaicum lenis & grati. Ex Indicis navigationibus hodie utrumque ad nos afferri satis notum est. Nam illorum lingua belzoi nominari, quod Latinis sit Lafer, ipsi nautæ testantur. Et Asa vocem ex Lasere esse corruptam minime dubium est. Fœtidam propter graveolentiam, nostri vulgò *Merdam Diaboli* appellant.

Belzoi.

Merdam
Diaboli.
Ben Iudæum.

Ruell. benivinum Officinis, sive *Ben Iudæum*, quod Iudæa parens huius, mittat ad nos prolem suam. Andern. libello de peste vocat simpliciter *Been* & *Ben Iudæum*, ac ibidè etiam per Asam dulcem, sive Laserpitium intelligit benivinum: in catal. verò Franc. belzoinum & benzoinum.

Been.

Cord. in Diosc. erroris eos accusat, qui Asam dulcem, sive benzoi, verum Laserpitium esse putant, in quorum numero est Ruellius, qui benivinum pro benzuinum scripsit & interpretatus est prolem Iudææ parentis, cum tamen ex India adferretur. Idem in hist. benzoinum, sive benzoi, quod etiam Asa dulcis appellatur. Langij verò de benioino sententiam vide antè capite de Myrrhæ.

Asa.

Ruellij er-
ror.

Cæterò, beniovin (pergit Scalig. in Card. exerc. 142.) quod vos Itali *Belzoi* dicitis, falsò putant esse *Lafer ab India*: nec verum est, quod aiunt: à Vartomano scriptum in suis Navigationibus è Lasere fieri benioin ac qui Latine fecit, incitiam addit audaciæ manifestam.

Lafer non
est.

Error quo-
rundam.

Costa Ital. eadem ferè tradit de *Bengivo* (ita enim cum Garcia vocat) quæ Garcias, reprehendens Ruellium, Musam, & Mediolanensem, negansque esse Asam, vel Laserpitium, ac addens Matthiolum dicere, se veritate victum, coactum mutare sententiam: ut & Monachos in Mesuem dicere Cancamum non cognitum, quamvis aliqui belgionium existiment. Cancamum adhuc non esse belgion, ut bene annotavit Amatus. Atque etiam apud Valleriolam Laserpitii Indici Lachrymam, vulgò benioin vocari.

Bengivo.

Cancamum
non est.
Laserpitium.

Lob. & Pena Adv. benzoin recentiorum non est succus Cyrenaicus, sed inventum recentioribus, & à Cancamo differt. Et alibi benzoin non est Cancamum Diosc. Licet censeat Anguillara, à Montano persuasus benzoin esse Cancamum. Si quidem is dicat epist. 1. Cancamum pronuntio cum Montano nihil aliud esse, quàm belzoinum, & corruptum textum ubi dicitur sapore iucundo, quod demonstrari potest ex Paulo, & Serapione, ut etiam ostendit Matthiolum. Sed animus inclinat Agricola Laserpitium lachrymam illam esse, à se belzuinum vocatam.

Anguill.
not. quæ
Cancamum cum
Montano
Benzoin
esse dicit.

Agricolæ partes susceperat Matth. quas postea infirmat. Credidimus iam dudum Laserpitij lachrymam nihil aliud esse, quàm illud iucundi ac suavis odoris gummi, quod Pharmacopœis atque Vnguentariis belzoinum nominatur. Verum cum postea cœpisssem Laserpitij ac Laferis historiam diligentius examinare, facile in aliam deductus sum opinionem. Id gummi, quod Seplassiæ belzoinum dicunt, meo quidem iudicio, verum Silphij liquorem mentietur potius, quàm sit. Validi cortices, qui plerumque belzoino implicati reperiuntur, arguunt id arboris magnæ potius, quàm ferulaceæ plantæ lachrymam esse: quod etiam nuper retulit mihi quidam Medicus Cypricus, qui belzoinum nostrum in Cypro ex arbore satis procera manare affirmavit. Quid autem veteribus fuerit gummi illud elegantissi-

Laserpitium.

Belzoinum
non est fe-
rulaceæ
planta.

Ex arbore
procera.

Myrrha non est. mum, quod belzoinum appellant, mihi haecenus incompertum est. Non enim est, ut quidam volunt, probatissima Myrrha. Idem hist. Germ. benioinum pretiosum est gummi & odorum ex India, alio nomine Asa dulcis dictum ad differentiam Asae foetidae. Sunt enim, qui hoc gummi, Laserpitij esse putent, sed falsò.

Laserpitium falsò. Camer. ad Matth. Arbor, quae benioinum fert, magna & procera est: folia minora, quam Limonium, altera parte incana: locum autem, ubi provenit, non facile est adire, quam magno agmine armatorum propter Tigrides.

Matth. reprob. Non Laser. Ex Theoph. & Diosc. didicit Turnerus, Matthiolus, & quicumque benioinum putant esse Laser dulces Cyrenaicum, graviter errare. Theophrasto enim & Dioscoridi Laserpitium herba est, quotannis interiens, saltem quoad caulem, & summitates, cuius succus exsiccatum sit Laser. Scimus autem ex fragmentis ramulorum ligneorum admistis, tum experientia Ludovici Romani (quem citat etiam Matthiolus, aliis scilicet contra scriptum arma subministrans) benioinum, sive belzoinum, resinam esse arboris cuiusdam, non autem herbae lachrymam. Quod autem ad Asam foetidam, non negaverim esse Laser Medicum aut Syriacum, ut Matthiolus & alij docuerunt.

Amato praeterea benioinum non est Cancamum, sed Arabum Asa odorifera, quam ipse Silphium, sive Laserpitium odoratum vocat, precipue subnigrum, quod Lusitani à Boninas appellant.

Diffluit praeterea lachryma ex arbore incisa, quae Myrrha dicitur. Aliquando tamen in truncò ipsius arboris, lachryma ipsa concrevit. Quae omnibus praestantior est Troglodytica, hodie apud Lusitanos, simul & reliquos Hispanos in Officinis, sub nomine belzui Amygdalini, repta, levis, subnigra, undique sibi concolor, fragilis, quae confracta, album quid, unguis humanos, vel Amygdalas dealbatas referens ostendit: unde Lusitani qui ex India eam adferunt, belzoinum Amygdalinum vocant, ut inter eam & alteram nigram, propriè belzoinum bonum, sive ut illi dicunt, à boninas differentiam ponant, de quo cap. de Laserpitio sermo agitur. Verum inest huic, de qua agimus lachryma, Myrrha Troglodytica, quam Hispani belzoinum Amygdalinum [ut dixi] vocant, sapor amarus, odor verò bonus, sed ita acer & vehemens, ac intensus, ut omnes assistentes, quum ex ea suffusionem fiunt, in sternutamenta prorumpant, quae de causa indies ab Hispanis magis despiciuntur, delicatioribus odoramentis abundantibus. Hunc odorem considerans Diosc. gravem odorem Myrrham habere dixit. Gal. verò lib. 1. de Antid. eam gratissimi odoris esse tradit, quem ita esse deprehendimus, intensiorem tamen: sed animadvertendum, quod Gal. ibidem à Diosc. discrepat, quia Myrrham Mineam à regione, in qua nascitur, sic dictam, praestantissimam facit, quam tamen Diosc. ut improbam, & ceteris Myrrhae speciebus peiorem, derelinquit. Hanc verò lachrymam belzoinum Amygdalinum dictum, raro aut nunquam Italia vidit, quae de causa non mirum est, si Marinardus vir diligentissimus lib. 6. suar. epist. dixerit, non solum optimam, sed etiam bonam Myrrham caremus: ex hac verò Myrrhae specie Stacte precipue conficitur, ac destillatur cum colore, tum odore & sapore illi maximè conveniens. Ceterum vulgata & communis Myrrha, Diosc. Caulalis est, arida, colore nigro, & velut ab igne torrida, quae ex

Belzoinum Amygdalinum. unde Lusitani qui ex India eam adferunt, belzoinum Amygdalinum vocant, ut inter eam & alteram nigram, propriè belzoinum bonum, sive ut illi dicunt, à boninas differentiam ponant, de quo cap. de Laserpitio sermo agitur. Verum inest huic, de qua agimus lachryma, Myrrha Troglodytica, quam Hispani belzoinum Amygdalinum [ut dixi] vocant, sapor amarus, odor verò bonus, sed ita acer & vehemens, ac intensus, ut omnes assistentes, quum ex ea suffusionem fiunt, in sternutamenta prorumpant, quae de causa indies ab Hispanis magis despiciuntur, delicatioribus odoramentis abundantibus. Hunc odorem considerans Diosc. gravem odorem Myrrham habere dixit. Gal. verò lib. 1. de Antid. eam gratissimi odoris esse tradit, quem ita esse deprehendimus, intensiorem tamen: sed animadvertendum, quod Gal. ibidem à Diosc. discrepat, quia Myrrham Mineam à regione, in qua nascitur, sic dictam, praestantissimam facit, quam tamen Diosc. ut improbam, & ceteris Myrrhae speciebus peiorem, derelinquit. Hanc verò lachrymam belzoinum Amygdalinum dictum, raro aut nunquam Italia vidit, quae de causa non mirum est, si Marinardus vir diligentissimus lib. 6. suar. epist. dixerit, non solum optimam, sed etiam bonam Myrrham caremus: ex hac verò Myrrhae specie Stacte precipue conficitur, ac destillatur cum colore, tum odore & sapore illi maximè conveniens. Ceterum vulgata & communis Myrrha, Diosc. Caulalis est, arida, colore nigro, & velut ab igne torrida, quae ex

Gal. discrepat à Dioscoride. Hunc odorem considerans Diosc. gravem odorem Myrrham habere dixit. Gal. verò lib. 1. de Antid. eam gratissimi odoris esse tradit, quem ita esse deprehendimus, intensiorem tamen: sed animadvertendum, quod Gal. ibidem à Diosc. discrepat, quia Myrrham Mineam à regione, in qua nascitur, sic dictam, praestantissimam facit, quam tamen Diosc. ut improbam, & ceteris Myrrhae speciebus peiorem, derelinquit. Hanc verò lachrymam belzoinum Amygdalinum dictum, raro aut nunquam Italia vidit, quae de causa non mirum est, si Marinardus vir diligentissimus lib. 6. suar. epist. dixerit, non solum optimam, sed etiam bonam Myrrham caremus: ex hac verò Myrrhae specie Stacte precipue conficitur, ac destillatur cum colore, tum odore & sapore illi maximè conveniens. Ceterum vulgata & communis Myrrha, Diosc. Caulalis est, arida, colore nigro, & velut ab igne torrida, quae ex

Minea. intensiorem tamen: sed animadvertendum, quod Gal. ibidem à Diosc. discrepat, quia Myrrham Mineam à regione, in qua nascitur, sic dictam, praestantissimam facit, quam tamen Diosc. ut improbam, & ceteris Myrrhae speciebus peiorem, derelinquit. Hanc verò lachrymam belzoinum Amygdalinum dictum, raro aut nunquam Italia vidit, quae de causa non mirum est, si Marinardus vir diligentissimus lib. 6. suar. epist. dixerit, non solum optimam, sed etiam bonam Myrrham caremus: ex hac verò Myrrhae specie Stacte precipue conficitur, ac destillatur cum colore, tum odore & sapore illi maximè conveniens. Ceterum vulgata & communis Myrrha, Diosc. Caulalis est, arida, colore nigro, & velut ab igne torrida, quae ex

Adversus Manard. intensiorem tamen: sed animadvertendum, quod Gal. ibidem à Diosc. discrepat, quia Myrrham Mineam à regione, in qua nascitur, sic dictam, praestantissimam facit, quam tamen Diosc. ut improbam, & ceteris Myrrhae speciebus peiorem, derelinquit. Hanc verò lachrymam belzoinum Amygdalinum dictum, raro aut nunquam Italia vidit, quae de causa non mirum est, si Marinardus vir diligentissimus lib. 6. suar. epist. dixerit, non solum optimam, sed etiam bonam Myrrham caremus: ex hac verò Myrrhae specie Stacte precipue conficitur, ac destillatur cum colore, tum odore & sapore illi maximè conveniens. Ceterum vulgata & communis Myrrha, Diosc. Caulalis est, arida, colore nigro, & velut ab igne torrida, quae ex

Stacte. intensiorem tamen: sed animadvertendum, quod Gal. ibidem à Diosc. discrepat, quia Myrrham Mineam à regione, in qua nascitur, sic dictam, praestantissimam facit, quam tamen Diosc. ut improbam, & ceteris Myrrhae speciebus peiorem, derelinquit. Hanc verò lachrymam belzoinum Amygdalinum dictum, raro aut nunquam Italia vidit, quae de causa non mirum est, si Marinardus vir diligentissimus lib. 6. suar. epist. dixerit, non solum optimam, sed etiam bonam Myrrham caremus: ex hac verò Myrrhae specie Stacte precipue conficitur, ac destillatur cum colore, tum odore & sapore illi maximè conveniens. Ceterum vulgata & communis Myrrha, Diosc. Caulalis est, arida, colore nigro, & velut ab igne torrida, quae ex

Vulgata. intensiorem tamen: sed animadvertendum, quod Gal. ibidem à Diosc. discrepat, quia Myrrham Mineam à regione, in qua nascitur, sic dictam, praestantissimam facit, quam tamen Diosc. ut improbam, & ceteris Myrrhae speciebus peiorem, derelinquit. Hanc verò lachrymam belzoinum Amygdalinum dictum, raro aut nunquam Italia vidit, quae de causa non mirum est, si Marinardus vir diligentissimus lib. 6. suar. epist. dixerit, non solum optimam, sed etiam bonam Myrrham caremus: ex hac verò Myrrhae specie Stacte precipue conficitur, ac destillatur cum colore, tum odore & sapore illi maximè conveniens. Ceterum vulgata & communis Myrrha, Diosc. Caulalis est, arida, colore nigro, & velut ab igne torrida, quae ex

Caulalis. Locus. intensiorem tamen: sed animadvertendum, quod Gal. ibidem à Diosc. discrepat, quia Myrrham Mineam à regione, in qua nascitur, sic dictam, praestantissimam facit, quam tamen Diosc. ut improbam, & ceteris Myrrhae speciebus peiorem, derelinquit. Hanc verò lachrymam belzoinum Amygdalinum dictum, raro aut nunquam Italia vidit, quae de causa non mirum est, si Marinardus vir diligentissimus lib. 6. suar. epist. dixerit, non solum optimam, sed etiam bonam Myrrham caremus: ex hac verò Myrrhae specie Stacte precipue conficitur, ac destillatur cum colore, tum odore & sapore illi maximè conveniens. Ceterum vulgata & communis Myrrha, Diosc. Caulalis est, arida, colore nigro, & velut ab igne torrida, quae ex

India quoque, precipue insula Farico dicta ad nos adfertur. Hanc verò falsò nonnulli bdellium a-
Bdellium falso.

Quid Amatus intelligat difficile est scire: dubitamus enim, an eam intelligat, quam nos exhibemus pro Myrrha Troglodytica, quia dicit vocari belzoinum Amygdalinum, quamquam capite de Laserpitio aliud habeat, quod dicit vocari belzoinum boninas, quod quidem dulce est, ac à

Langio existimatum Myrrha, cui opinioni se opposuit Aloisius Mundella. Notae tamen, quas tribuit Amatus suo belzoino Amygdalino, verae Myrrhae conveniunt, quam exhibemus. Monachi in Mesuem dicunt, se nunquam vidisse Myrrham, & eam, quae utantur aromatarij, non esse

speciem Myrrhae: quod si sit, esse Ergasinae: aut praeterea non spernendum iudicium eorum, qui dicunt vulgarem Myrrham esse bdellij speciem. Bacchanellus dicit nos veram Myrrham non habere, nisi fortè nostra, Caulalis sit, vel Ergasinae Diosc.

Quicquid porro dicat Amatus, non existimo, in belzoino Amygdalino, vulgò vocato, reperiri ullam amaritudinem, quod & alij testantur, nec ullum belzoinum amarum novi: quae occasio, ut nullo modo Myrrham censeam; nec etiam verisimile est, Laserpitium, sive Silphium esse, cum herba fuerit. Bdelli autem arbori, inepte etiam germanicū nomen Maisterwurz additum. Langio etiam & Monachis non assentior, ut antè indicatum, belzoinum esse Myrrham. Odoratum Asa genus, inquit Apollo, à paucis annis illustres medicae materiae indagatores, id quod Laser Cyrenaicum, vulgò belzoinum, multò ante Cardanum & illustrarunt, & approbarunt. Matthiolus tamen prioris suae opinioni contrarius, belzoinum haud esse Lasserem odoratum primum ex Sirabone defendit. Vbi verò Lasser, vel Asa, sive succus Cyrenaicus simpliciter scribitur, belzoinum accipiendum. Montuo Asa odorata, & Benivini dicitur: Cardano & Gualtero Asa dulcis, Belzoi, Benzoi.

Toxites in Onom. philos. Benquin / Wolries chender Laser / Wilder Granarbaum / Arb. tremula, arbor Granati sylvestris, Aspalathus, arbor Crispinus, Azatarach, Asa dulcis, Asa odorata, Azarach, Darisibam Arab. Pharmacopœum Toxitem dixeris compositionem cuiusdam medicamenti miram instituentem, qui tot plantas hic miscet.

An Saracen. de peste Lasser Indicum seu liquor Cyrenaicus Arabum interpretibus Asa dicitur?

Asam dulcem à foetida distinguit Avicennas: Vtriusque autem vicem supplere potest belzoinum nostrum: nec est Lasser ipsum, ut plerique falsò arbitrantur.

Varignana in Secretis de Asa aliquid. Verum ego existimo Varignanam nescivisse quid esset Asa.

Disp. Colonien. Asa dulcis, Benzoi ex Taprobana insula hodiè. Idem. Asa corruptè denominata à Lasere videtur: est autem duplex, videlicet aromatica & odorata Asa, & foetida. Asa aromatica seu odorata est Lasere seu Silphij opus, sive liquor Cyrenaicus, seu potius Indicus hoc tempore. Etenim Indicus etiam Mesue laudatur. Nam ex Taprobana insula in mari Indico maxima hodiè à Lusitanis convehitur teste Lud. Romano belzoi indigenis dictus. Hæc ex Sylvio. Sed fatius est fateri Laserem, seu Laserpitium, seu Silphium non extare amplius, quod praegnantibus rationibus Io. Lang. docet in epist. med. Asa itaque dul-

India quoque, precipue insula Farico dicta ad nos adfertur. Hanc verò falsò nonnulli bdellium a-
Bdellium falso.

Quid Amatus intelligat difficile est scire: dubitamus enim, an eam intelligat, quam nos exhibemus pro Myrrha Troglodytica, quia dicit vocari belzoinum Amygdalinum, quamquam capite de Laserpitio aliud habeat, quod dicit vocari belzoinum boninas, quod quidem dulce est, ac à

Langio existimatum Myrrha, cui opinioni se opposuit Aloisius Mundella. Notae tamen, quas tribuit Amatus suo belzoino Amygdalino, verae Myrrhae conveniunt, quam exhibemus. Monachi in Mesuem dicunt, se nunquam vidisse Myrrham, & eam, quae utantur aromatarij, non esse

speciem Myrrhae: quod si sit, esse Ergasinae: aut praeterea non spernendum iudicium eorum, qui dicunt vulgarem Myrrham esse bdellij speciem. Bacchanellus dicit nos veram Myrrham non habere, nisi fortè nostra, Caulalis sit, vel Ergasinae Diosc.

Quicquid porro dicat Amatus, non existimo, in belzoino Amygdalino, vulgò vocato, reperiri ullam amaritudinem, quod & alij testantur, nec ullum belzoinum amarum novi: quae occasio, ut nullo modo Myrrham censeam; nec etiam verisimile est, Laserpitium, sive Silphium esse, cum herba fuerit. Bdelli autem arbori, inepte etiam germanicū nomen Maisterwurz additum. Langio etiam & Monachis non assentior, ut antè indicatum, belzoinum esse Myrrham. Odoratum Asa genus, inquit Apollo, à paucis annis illustres medicae materiae indagatores, id quod Laser Cyrenaicum, vulgò belzoinum, multò ante Cardanum & illustrarunt, & approbarunt. Matthiolus tamen prioris suae opinioni contrarius, belzoinum haud esse Lasserem odoratum primum ex Sirabone defendit. Vbi verò Lasser, vel Asa, sive succus Cyrenaicus simpliciter scribitur, belzoinum accipiendum. Montuo Asa odorata, & Benivini dicitur: Cardano & Gualtero Asa dulcis, Belzoi, Benzoi.

Toxites in Onom. philos. Benquin / Wolries chender Laser / Wilder Granarbaum / Arb. tremula, arbor Granati sylvestris, Aspalathus, arbor Crispinus, Azatarach, Asa dulcis, Asa odorata, Azarach, Darisibam Arab. Pharmacopœum Toxitem dixeris compositionem cuiusdam medicamenti miram instituentem, qui tot plantas hic miscet.

An Saracen. de peste Lasser Indicum seu liquor Cyrenaicus Arabum interpretibus Asa dicitur?

Asam dulcem à foetida distinguit Avicennas: Vtriusque autem vicem supplere potest belzoinum nostrum: nec est Lasser ipsum, ut plerique falsò arbitrantur.

Varignana in Secretis de Asa aliquid. Verum ego existimo Varignanam nescivisse quid esset Asa.

Disp. Colonien. Asa dulcis, Benzoi ex Taprobana insula hodiè. Idem. Asa corruptè denominata à Lasere videtur: est autem duplex, videlicet aromatica & odorata Asa, & foetida. Asa aromatica seu odorata est Lasere seu Silphij opus, sive liquor Cyrenaicus, seu potius Indicus hoc tempore. Etenim Indicus etiam Mesue laudatur. Nam ex Taprobana insula in mari Indico maxima hodiè à Lusitanis convehitur teste Lud. Romano belzoi indigenis dictus. Hæc ex Sylvio. Sed fatius est fateri Laserem, seu Laserpitium, seu Silphium non extare amplius, quod praegnantibus rationibus Io. Lang. docet in epist. med. Asa itaque dul-

India quoque, precipue insula Farico dicta ad nos adfertur. Hanc verò falsò nonnulli bdellium a-
Bdellium falso.

Quid Amatus intelligat difficile est scire: dubitamus enim, an eam intelligat, quam nos exhibemus pro Myrrha Troglodytica, quia dicit vocari belzoinum Amygdalinum, quamquam capite de Laserpitio aliud habeat, quod dicit vocari belzoinum boninas, quod quidem dulce est, ac à

Langio existimatum Myrrha, cui opinioni se opposuit Aloisius Mundella. Notae tamen, quas tribuit Amatus suo belzoino Amygdalino, verae Myrrhae conveniunt, quam exhibemus. Monachi in Mesuem dicunt, se nunquam vidisse Myrrham, & eam, quae utantur aromatarij, non esse

speciem Myrrhae: quod si sit, esse Ergasinae: aut praeterea non spernendum iudicium eorum, qui dicunt vulgarem Myrrham esse bdellij speciem. Bacchanellus dicit nos veram Myrrham non habere, nisi fortè nostra, Caulalis sit, vel Ergasinae Diosc.

Quicquid porro dicat Amatus, non existimo, in belzoino Amygdalino, vulgò vocato, reperiri ullam amaritudinem, quod & alij testantur, nec ullum belzoinum amarum novi: quae occasio, ut nullo modo Myrrham censeam; nec etiam verisimile est, Laserpitium, sive Silphium esse, cum herba fuerit. Bdelli autem arbori, inepte etiam germanicū nomen Maisterwurz additum. Langio etiam & Monachis non assentior, ut antè indicatum, belzoinum esse Myrrham. Odoratum Asa genus, inquit Apollo, à paucis annis illustres medicae materiae indagatores, id quod Laser Cyrenaicum, vulgò belzoinum, multò ante Cardanum & illustrarunt, & approbarunt. Matthiolus tamen prioris suae opinioni contrarius, belzoinum haud esse Lasserem odoratum primum ex Sirabone defendit. Vbi verò Lasser, vel Asa, sive succus Cyrenaicus simpliciter scribitur, belzoinum accipiendum. Montuo Asa odorata, & Benivini dicitur: Cardano & Gualtero Asa dulcis, Belzoi, Benzoi.

Toxites in Onom. philos. Benquin / Wolries chender Laser / Wilder Granarbaum / Arb. tremula, arbor Granati sylvestris, Aspalathus, arbor Crispinus, Azatarach, Asa dulcis, Asa odorata, Azarach, Darisibam Arab. Pharmacopœum Toxitem dixeris compositionem cuiusdam medicamenti miram instituentem, qui tot plantas hic miscet.

An Saracen. de peste Lasser Indicum seu liquor Cyrenaicus Arabum interpretibus Asa dicitur?

Asam dulcem à foetida distinguit Avicennas: Vtriusque autem vicem supplere potest belzoinum nostrum: nec est Lasser ipsum, ut plerique falsò arbitrantur.

Varignana in Secretis de Asa aliquid. Verum ego existimo Varignanam nescivisse quid esset Asa.

Disp. Colonien. Asa dulcis, Benzoi ex Taprobana insula hodiè. Idem. Asa corruptè denominata à Lasere videtur: est autem duplex, videlicet aromatica & odorata Asa, & foetida. Asa aromatica seu odorata est Lasere seu Silphij opus, sive liquor Cyrenaicus, seu potius Indicus hoc tempore. Etenim Indicus etiam Mesue laudatur. Nam ex Taprobana insula in mari Indico maxima hodiè à Lusitanis convehitur teste Lud. Romano belzoi indigenis dictus. Hæc ex Sylvio. Sed fatius est fateri Laserem, seu Laserpitium, seu Silphium non extare amplius, quod praegnantibus rationibus Io. Lang. docet in epist. med. Asa itaque dul-

cis seu benzoin, quodd apud Serap. & Avic. à Græcorum Laserpitio nihil differat, Laseris succus esse non potest. Secundò Lud. Rom. refert belzoin esse gummi arboris, atque Laser non arbor, sed *βοτάνη ἡ λάζων* veteribus est. Quid vero Officinarum Benzoin sive *Assa dulcis* sit, indicabitur paulò post.

Harch. in Ench. Liqueur Cyrenaicus aut Indicus non extat in Officinis: Nam is, quem illæ ostentant pro Indico & Cyrenaico liquore, quem gummi benzui vocant, potius est selectissima Myrrha. Quanquam non desint, qui hunc liquorem, quem Officinæ peculiari nomine Assam odoratam vocant, legitimum esse negent, quodd Assa odorata apud Indos in vñs condiendorum ciborum veniat, benzui minimè.

Fuchfio de comp. med. Cyrenaicus liquor, Officinis Medicorum Asa dulcis & belzoe, vel belzoin, & belzuinum nominatur. Sed qui sub hoc nomine in Officinis prostat, non legitimus, aut saltem quarundam rerum accessione depravatus, quodd nec acer, neque mordax sit. Præstaret itaque, inquit, succo Laserpitii, Germanici, quodd *Magistrantiam* nominant nostri, ad compositionem medicamentorum vti. Ego quidem contra Fuchf. belzoe non putarim depravatum: sed quia non est opos Laserpitij: ideo etiam non habet signa.

Camerario apud Matth. Germ. Benzoi vocatur Asa dulcis, de quo legi possit Garcias.

Adolpho Occoni in pharm. Asa dulcis, *ὀπός, λάζων*, Benzoi & Benioi, Laser.

Acosta Ital. refutat eorum opinionem, qui volunt Assam odoratam esse Benginum atque inter illos Antonium Musam.

Tabern. apud V Virung. *Aza dulcis*, *Beniovinum*, *Assa dulcis* Officinarum, *Asant Benzue* vel *Asa dulcis*.

Hadriano in Nom. *Laser Cyrenaicum* *ὀπός κυνηναϊνός*, vulgò *Assa dulcis*, odorata & gummi Benzoinum, Belg. *Bentzuyn*.

Rhegino in exercit. *Asa odorata*, pro liquore Syrenaico Galeno vsurpatur: Myropola, inquit ille, Benzoin appellant: Laser, aut Laserpitium non est. Idem: Laseris liquor duplex: prior quidem Assa odorata, Galeno liquor Cyrenaicus dictus, & Benzuinum vulgarib. Medicis. Ex arbore, aut ferulaceo frutice non ex herba erumpit utraque Lachryma, sive liquor, cum plerumque cortex adhærens visatur: quodd nusquam apprehenditur in herbarum succis, nisi adulteratis. Sed quàm bene sibi constet Rheginus apparet ex iam annotatis & magis apparebit in Lasere.

Lacunæ *ὀπός*, *Laser*, Arab. *Altish* & *Assa* Castill. *Benioy* & *Ben Iudica*. Liqueur Cyrenaicus *Benioy* existimatur.

Monachi huc usque non viderunt propriam & veram odoriferam Assam. Et quamvis aliqui, vt Manardus & Brassavolus, velint Benzuin vulgò vocatum esse Assam odoriferam, tamen hoc illis non clarè constat.

Bacchanel. in conf. Assa odorata, Laser odoratus vulgò dicitur *Belzoino*. Notat verò non haberi Assam dulcem, & se eius loco succum Glyzyrrhizæ ponere, seu potius Belzoino.

Belzoi vulgò appellari Lachrymam ex Oriente advectam: Colligi ex arbore in India vt vult Lud. Rom. aut Laserpitium esse apud Antiquos credere non possum, ait Cæspelinus: Hæc præterea addēs Lachrymam odoratiorem appellant Belgioinum de Boninas: suspicor Myrrham esse. De Myrrha Theophrast. Dioscor. similiter tradit Lachrymam Arabicæ arboris, Myrrha, vnde exprimitur Sta-

cte, res odorata est, quam Vnguentarii in folles confarciunt, digeruntque odoris ac pinguedinis argumentis, vt inquit Plinius. Hæc hodie *Belzoi* vocatur, aliis *Bengioinum*: deest quidem amaritudo, gustu enim suavis potius est, quodd cum his, quæ à Theophrast. traduntur, convenit. Nos verò Myrrham amaram esse demonstravimus capite de Myrrha, & ideo non potest esse belzoinum, vt vult Cæsalp. & alii: Gesnero in catal. pl. *Laser*: *Laserpitium*: cuius altera species odorata *Assa dulcis* dicitur, sive *Beniovinum*, quasi *Ben Iudæum* ex sententia Ruellii. At mihi sanè veriùs arboris Lachryma videtur.

RESINA AMERICANA SIVE CARTHAGINENSIS [NOVI ORBIS.

C A P. XXXVII.

LACHRYMÆ Americana nomine Resina, à D. Paludano communicata Ill. E. C. à qua nos habuimus, flammescit, odore ferè Picis, sapore subacri. Huic fortè eadem, eodem nomine, ab eodem D. Paludano data, consistentia, odore & sapore haud ita absimili, colore rutilo, perspicua, cum prior visus aciem non transmittat.

Meminit Monard. Resinæ Carthaginensis, quæ an eadem sit, cum iam dicta, asserere non audemus, de ea hæc tradit. Nunc etiam nobis mittit Carthago, novi Orbis provincia, resinam quandam purissimam, & odoratissimam, Abiegnâ aut Terebinthinâ Venetâ multò præstantiorem, iisdem facultatib. seu maioribus præditam, quàm sit selectissima Terebinthina. Experientia docuit, utiliter iniici nervorum, articulorum, pedumque vulneribus, & antiquis vlcibus: magno etiam commodo, eâ clotâ & præparatâ matronæ sibi faciem oblinunt.

LIQVIDAMBAR RESINA ARBORIS OCOSOL DICTÆ, FOLIIS HEDERÆ, odore Styracis liquidæ.

C A P. XXXVIII.

LIQVIDÆ Ambra nomine data à D. Paludano Resina, missa Ill. C. V. Virt. à qua habui, ceram mollitie imitatur, coloris ferè melini, non nihil obscuri, odore Styracis liquidi remissiore, tum accensa, tum non accensa, sapore quoque non absimili. De hac autem resina ac eius arbore hæc tradit Monard.

Resina, quam Liquidambar, & oleosum quiddam, quodd oleum de Liquidambar vocamus, ad nos ex Hispania nova adferuntur, utrumque odoratissimum, præsertim oleum, quodd delicatioris & suavioris odoris est. Est verò Liquidambar resina effluens incisis arboribus, vastæ magnitudinis, pulchris & ramosis, quarum folia Hederaceis similia sunt, *Ococol* Indi vocant, cortice crasso, cinereo, qui incisus aut vulneratus crassum Liquidambar eiulatur, cui cortex comminutus, odoris causa admiscetur, vt scilicet suaviùs & diutius spiret in suffutibus. Vbi nascuntur eiusmodi arbores, fragrantissimus est aeris odor, adeò vt Hispani primùm eò appellentes, istic aromata nasci, atque adeò eas aromatiferas esse arbores existimarent. Tanta quantitate in Hispaniam infertur Liquidambar, vt mercium vicem suppleat, vtribus & doliis eo impletis: eo etenim hic vtuntur, in

Myrrha.

Belzuini substitutus Fuchfio.

Fuchf. notatur.

Benginum.

Laser. Opus Cyrenaicum. Assa dulcis.

Rhegin. sibi non constat.

Benioini substitutus.

Laserpitium.

Myrrha.

Cæsalp. not.

Descript.

Descript.

Resina Liquidambar. Locus.

Arbor. Hederacea. folia. Ococol.

Odor.

Quantitas.

Styracis li-
quida sub-
stitutum. suffutibus, odoramentis, pastillis, Styracis liquida loco, cuius odor proximè ad hunc accedit: aded autem validus est, ut celari, etiam suffutibus non additum, non possit, & totas ades, si eius sit copia, atque aded plateas suo odore repleat.

Vfus. Plurimus in Medicina illius usus, nam calefacit, roborat, resolvit, & anodinum est. Cerebrum, per se illitum, aut aliis aromatibus mixtum, roborat, & doloribus liberat, omnigenosque dolores à causa frigida, emplastri modo impositum, mitigat. Ventriculo adprimè utile, stomachici instar adhibitum: etenim ipsum roborat, concoctionem iuvat, digerit, concoquit, & appetentiam excitat. Cum Styracis, Ambari, & Moschi momento mixtum Emplastri consistentia, & scuti forma super alutam extensum, omnibus prædictis morbis maximè prodest. Calidum in fine secundi gradus, humidum in primo. Ex eo recens collecto, & istic reposito, ubi per se tenuior eius substantia stillare possit, oleum quod de Liquidambar nuncupant, elicitur, multò perfectissimum, illòque longè suavius. Sunt qui expressione etiam eliciant, ut maiorem quantitatem colligant. Nam chirothecis imbuendis plurimum absuntur. Utile est medicamentum ad plerosque morbos frigidos, nam calefacit, resolvit & omnem tumorem emollit: itaque uteri tumoribus & obstructionibus prodest, mensèsque provocat: calidum ferè tertio gradu. Sciendum tamen est, plerosque liquidam istam Styracem ex India inferre, non proinde bonam, quoniam è ramis eius arboris comminutis & coctis pinguedinem innatantem colligunt venduntque pro legitimo. Eius arboris pampini & summitates in fasciculos collecti, vestibus & stragulis ab Indis inferuntur, odoris gratia, in eumque usum Hispanis etiam vendunt.

Liquidambar.

Oleum.

Expressio ad Chirothecas.

Vires.

Temperat.

Adulterii.

Vfus sum-
mitatum
arboris.

Locus.

Vterus.

Hedera foliis.

Vfus.

Styracis
genus.
Liquidambarum.

Arbor foliis
Hedera.
Oleum spò-
te stillans.

Ococol ar-
bor.

feris (quæ neque Pinus, neque Cupressi dici possunt) Pino altioribus & Cupressi modo rebus. In harum arborum cacamine vesiculæ quædam enascuntur magnæ & parvæ, quibus confractis guttatim stillat liquor admirandus, quem Indi diligenter conchis excipiunt, sed tanto labore & molestiâ, ut multi viri exiguam admodum quantitatem possint cogere.

Hanc Monardes author descriptionis ex versione Clusij Resinam abiegnam inscribit, & ex eo Hist. Lugd. quæ Indicæ nomen adiunxit.

Eius usus est in omnibus ad quæ Balsamum convenit, siquidem vulnera optimè curat; dolores ex materia frigida & flatulenta progenitos mitigat. Utile est etiam stomachi vitiis ab humore frigido, aut flatibus, sumpta ex modico vino albo.

Resina abiegnam.

Vires.
Vulnera.

Stomachus.

CANCAMVM.

CAP. XL.

DE Cancamo [inquit Cornar.] Paulus inter simplicia idem, quod Diosc. tradit. Sed pro voce *Cegmades*, quæ gravem ac virosam odorem significat, habet *Lades*, quæ odoratum ac gratum odorem indicat. Serapio cum Arabum gente Medica, *Laccam* appellat, & Dioscoridis & Pauli verba citat. Citat etiam Galeni de Laccæ verba, quæ ego neque in Græco exemplari reperio, neque in Latina nostrâ, magna ex parte, translationis editione habentur. Recipitur autem in multas Arabum compositiones, & eam, quæ *Dialacca* appellatur, de se cognominat. Et Officinis quoque hodie satis hæc nota est. Galenus *καρχαίος* quidem radicem habet, rem à Cancamo diversissimam. Sed non Cancani, sed Cacani legendum esse, ex Paulo constat, qui eadem de ipso lib. 7. inter simplicia tradit, quæ Galenus habet. Quid verò sit Cancanum, & an idem sit, quod Bacanum, utrumque enim reperitur lib. 3. Dolabellarum cap. 46. considerandum proponimus in Paulum Aeginetam.

Laccæ.

Cacani.

Bacanum.

Cancamum hucusque, Laccam quidam esse putarunt. Horum mirus error deprehenditur, quum Cancamum gummi odoriferum sit, Laccæ autem non gummi arboris, aut plantæ alicuius: sed potius formicarum alatarum sterces (ut Amatus quoque attestatur) favagove, velut cera apum. Sed hæc de Laccæ hoc loco sufficiant, & ad institutum nostrum, hoc est, an Cancamum sit benzoinum (quod voluerunt aliqui, inter quos est Anguillara, & olim Amatus,) revertamur. Cancamum igitur belzuinum non est, ut receptui canam, inquit Amatus. benzoinum siquidem Silphium, sive Lasepitium odoratum nostrum est, præcipuè subnigrum, cum quodam rubore. Vult tandem Amatus Cancamum esse gummi quoddam, quod Animum vocetur. Sed quâ fretus autoritate hoc asserat, fatemur nos latere. Nos de *Anime* cap. sequenti.

Aequivocatio.

Benzoinum.

Amat. notatur.

Gesnerus hoc in loco non probat eos, qui Cancamum apud Dioscor. per c. aspiratum scribunt: Mirum autem, inquit, nullam huius lachrymæ mentionem à Galeno fieri. Ex confinio Casia Cinnamique & Cancamum & Turum in vehi novit Plinius, nec alibi plura. Serapio & alij Arabes sic appellant: Laccam vertunt interpretes. Sed quæ hodie in Officinis Laccæ vocatur, nec odorata est, nec similes habere vires videtur. Ego Cancami, sive Laccæ [ut vertunt Arabes] loco, medica-

Error quædam.

Laccæ.

ABIEGNA RESINA INDICA LIQUIDA.

CAP. XXXIX.

Locus. IN novi orbis continente colligitur liquor sive resina, quam Abiegnam vocant, ex arboribus

Cancami (abstinentum. Monachi repreh.) medicamentis, Myrrham potius iniecerim. Monachi autem [teste Amato] qui nuper Antidotarium exposuerunt, altâ mente cæcutiunt, delirantve, quum in compositione Dialacæ, dicant: Si defecerit Cancamum sive Lacca, eius loco iniiciatur lachryma sanguinis Draconis. Quanto verò errore, omnes norunt, quum Lacca aperitiva sit, & menses provocet: sanguis verò Draconis tantum abest, ut aperiat, ut potius miro modo constingat.

Nomina *linguar.* Cancamum Græcè *κάνκανον*, Hisp. & Lusit. *Anime blanco*, Arab. *Sac*, *Lach*, Officinis *Lacca*.

Locus. Loci & virium meminit etiam Paulus lib. 7. suæ Medicinæ, dicens: Cancamum Lachryma est arboris in Arabia Myrrhæ similis, odore grato, quâ etiam ad suffitum utuntur.

Vis. Viscius est obesos extenuare, abstergere & aperire obstructa. Cancamum, inquit Dioscorides, Arabici ligni lachryma est, Myrrhæ quodammodo similis, virosi gustus, quam ad suffimenta usurpant. Vestes eo additis Syrace & myrrhâ suffiuntur, datur lienosis, comitialibus & suspiriosis: menses cum aqua mulla pellit, oculorum cicatrices confestim emendat: ac vino madefactum, eorum medetur hebetudinibus, adversus gingivas humore prægnantes non aliâ efficacius, ut & ad dolores dentium ac per pluculos dies ternum obolorum pondere: ex aqua aut aceto mulso bibitum obesos extenuat.

ANIME ET COPAL.

CAP. XLI.

Folia Myrri. *Animum album.* *Animum subnigrum.* *Myrrha.* *Cancamum.* *Myrrha Minea vel Aminea.* *Animum gummi.* *Album Cancamum.* *Nigrum.* *Myrrha.* *Amat. not.* ANIME mentionem fecit Amat. Lusit. lib. r. enar. 23. in Dioscoridis verbis: Cancamum Dioscoridis est gummi quoddam, quod ex Guinea Mina, Africæ, & insulis illi circumiacentibus Lusitani nostri advehunt, *Animum* appellantes, quod testantur decidere ex proceris arboribus quibus folia Myrti, unum album, alterum subnigrum, Myrrhæ quodammodo simile, odoratum, quod Dioscorides inter Myrrhæ species, tanquam improbam commemorat, & Mineam, à terra unde præcipue nascitur, eam appellat: quanquam Serapio Amineam nominet, unde Lusitani voce corruptâ, pro Minea, vel Aminea, *Animum* vocant. Hanc verò assertionem primò adstruxit brisotus Gallus, & Cancamum esse dixit.

Sed ad memoriam hic revocandum est, quòd non solum Galeno in antidotis Myrrha Minea, vel Aminea dicta cognita fuerit, sed hodie quoque in Lusitania & universa Hispania paucis immutatis literis habeatur, *Gummi Animum* appellantis, cuius duo genera, album, & nigrum. Nam album Cancamum esse ex brisoto didicimus: nigrum verò Minea Myrrha Dioscoridis est. An verò Minea hæc regio, Mina hodie dicta, Regi Lusitaniæ parens sit, Cosmographis inquirendum relinquo. Scio enim in hac regione, Animum optimum quoque reperiri, à qua quotannis Lusitani nostri in Portugalliam adferunt. Galenus verò Mineam Myrrham inter cæteras species præcipuam collocavit, quâ de causâ in illo textu libri de Antidotis, aut in Dioscoridis, mendum esse suspicor, quum Dioscorides ex diametro contradicat.

Amatus ergo, [non aspernandus aliâ botanicus] Anime plantam Cancamum esse scriptum reliquit, sed, [quod citra ullum animi pathema dixerim,] non sine menda, quum in Anime Tom. I.

Cancami notas non comperiamus, ut ex Dioscoridis verbis percipitur, quæ ita habent: *ἀνίμω, οὐκ ἔστιν ἀνιστόντος ὁμοιωμένης τῇ γύμνῳ.* Sed Anime proprie Resinam potius aliquis appellaverit, quàm Gummi.

Erit Græcorum Cancamum meâ (inquit Garcias) sententiâ, id quod nos *Anime* vocamus, quod in Lusitaniâ ex Æthiopia, Arabiæ finitima, advehitur. Hallucinantur, qui Anime in Brasiliana regione inveniri contendunt, & genus illud picis, sive bituminis, resinæve, in *Siriani*, ut aiunt, non procul à Maluccis repertum, Anime esse credunt. Nam eius picis multa copia huc ex Samatra, aliisque regionibus advehitur, qua picandis navibus utuntur. Sed nec odore præditum est Cancamo simili, & duntaxat resinam, aut quodvis vulgare gummi olet.

Confirmat Clusius apud Garciam Amari duo *Anime*, ac insuper tertium addit, quod pallidum est & resinaceum, retorridumque. Omnia verò, ait, iucundum in suffumigiis spirant odorem, idemque videntur temperamentum sortita. Posteriora duo degustata magis siccare & amarescere deprehenduntur. *Anime* cur *Animum* Amatus vocet, nescio. Dioscorides habet Amineam. Non desunt, qui Anime legitimum Bdellum esse putant, ob multas, quas habet, notas, cum Bdellij historia communes. Vnum tamen præterire non est, quòd, ut Cæsalpinus inquit, Staete quondam cum oleo Syracino ex Alexandria adferebatur sub nomine Balsami: sed postea desit, cum ex India Occidentali novum genus Balsami afferri cepit. Sola autem expressa Myrrhâ affertur glebis magnis coacta. Ex hoc genere videtur esse, quod vulgò *anime* vocatur à nostris quasi Amineâ Myrrhâ: Ex Oriente affertur duorum generum, odoris suavis, quibus Unguentarij utuntur. Vnum candidum: alterum flavum: album autem præstantius. Referunt Hispani in India Occidentali, in suffimentis odoratis loco Thuris sacerdotes uti quadam candida resina, quam *Copal* vocant, translucida magnis glebis. Orii & Anime flavius, in granulis Thuri simile: valde autem odoratum est & suave. Dioscorides autem inter reprobata Myrrhas, Amineam vocat: sed Galenus Mineam, ut Plinius appellat, quam & cæteris præfert, quia ei non admittum est Opocalpasum, quod est genus veneni.

Duo, ait Monardus, resinarum genera multè n similia ex Hispania nova adferuntur, quorum unum *Copal* vocatur, alterum *Anime*. *Copal* resina est admodum candida & transparentis, magnis fragmentis Diacitri valde transparentis haud dissimilibus: satis odorata, sed non perinde ut *Anime*. *Anime* arboris est lachryma, seu resina alba, ad Thuris colorem nonnihil vergens, verum Copali magis oleaginosa. Desertur granis Thuris, sed crassioribus, quæ confecta luteum colorem ostendunt instar resinæ: gratissimi & suavissimi odoris est, & prunis imposita facillè consumitur. Dfert ab Anime Orientali, quòd neque tam candidum: neque tam lucidum sit. Orientale item magnis fragmentis adfertur transparentibus, ita ut nonnulli Carabe, seu Succini speciem esse suspicati sint, cum nihil sit minus.

Hermolaus ait Anime colligi vicinis locis pago, in quo Thus nascitur, & ab illius pagi nomine Anime dici.

Novæ Hispaniæ Animæ colligitur ex arboribus mediocris magnitudinis, vulneraus, non aliter, quàm Thus, aut Mastiche.

Scribit Clusius se nobilioris illius Orientalis

E c

*Cancamum.**Pix sive bitumen, resinæve ex Siriani.**Temperamentum Bdellum.**Staete.**Balsamum Myrrhæ.**Anime.**Copal.**Opocalpasum.**Copal.**Anime.**Anime Orientale.**Carabe seu Succinum.*

Copal. Anime fragmento, quod aliquot uncias pendebat donatum esse ab Hugone Morgano Pharmacopola Londinensi. Gomara porro in Mexicana historia, duo *Copalis* genera facit, alterum rugosum, quod *C. lochiopalli* vocari dicit, molle, Thuri simile: alterum multò præstantius, *Copalcahulti*, quod plerique Myrrham existimarunt: liquor scilicet albus qui vulneratâ arbore guttatim stillat ac statim concrevit.

Synonyma Hist. Lugd. p. 1791. nomina hæc habet: *Copals Anime: Anime Occidentale: Amineam Myrrham* esse putat Hermol.

Vires. Lusitanorum mulieres *Animo* maximè pro suffumigiis, & Medici contra dolores à frigiditate ortos præcipuè utuntur, maximè capitis, ut Amatum adnotasse legimus. Confirmatur hoc idem testimonio Manardis, dicentis: Huius usus est in plerisque, sed capitis præsertim morbis, à frigiditate provenientibus, & de fluxionibus purgationes subsequenibus, cubiculis per Hyemem (etenim aërem purgat) & capitis operimentis, dormire sub noctem volentibus, suffitis: quin etiam ipso capite, si qui Cephalæa & Hemisrania laborant: nam caput roborat. Miscetur emplastris & cerotis: ubi roborare, & frigidos humores, statimque resolvere opus est. Thuris vicem supplet, cum in suffitibus, tum in iam dictis. Cerebrum roborat emplastri modo adhibitum, atque etiam ipsum ventriculum reliquasque partes nervosas, cerati modo, tertia parte ceræ admista: atque sic gestatum diutius, & subinde renovatum, frigiditatem è quacunque corporis parte elicit. Calidum est secundo gradu, humidum primo.

Thuris vicem supplet

Temperamentum.

ANIMES SPECIES AD SVCCINVM LVTEVM ACCEDENS.

CAP. XLII.

Descriptio **I**NTER *Animen* Paludani & *Copal* medio se habet modo ad vulgare succinum proximè accedens, à quo tamen duritie parum vincitur, croceo hiliore colore tineta, & *Animes Paludani* modo pellucida: sub dente in grumos minutissimos dissilit, & candela ardenti admota non ita promptè liquefit, ut *Copal*: quo tamen flammam & luculentiorē & pertinaciorē fovet, minutissimas bullas eructans, odore non multum differens, quo & ardendi modo magis refert *Animen* à Paludano missam. Hanc misit Antuerpia Coldenbergius.

Color.

ANIME SIMILIS RESINA EX ALBO FLAVESCENS.

CAP. XLIII.

Descriptio **P**ETRVS Gareus dedit, Clusio scribente Exoticorum lib. 4. cap. 8. resinam delatam ex longinqua navigatione anno 1600. quæ Succino non absimilis erat, transparens & lucida, penè instar Anime Americanorum, cuius fortasse genus: color ex albo flavescens, odor non iniucundus, sapor amariusculus, deinde acriusculus: in micis potius dissiliebat, quàm ut dentibus cederet, aut ore retenta, mollesceret: igni tamen admota, liquebat, flammamque concipiebat & ardebat.

ANIME ALBA PERLUCIDA.

CAP. XLIV.

ANIMES albæ nomine peregrinam quandam resinam Ill. C. VVirt. misit D. Paludanus, unde & specimen asservo. Succini nostratis consistentia paullo fragilior, Vernicis solida, seu Sandarachæ arborum modo, nonnihil albicans, & pellucens, vitri modo, sapore Vernici non absimili odore, cum adoletur, Mastiches: nec penitus vivo carboni imposita, flammam concipit, liquefit & evanescit, crassamentum quoddam resinarum more relinquit, sub dentibus dissilit, nec facile coit, eâ ratione, quâ Sandarachæ. Anno 1605. ex Anglia rediens Gener Cherlerus attulit magnum fragmentum cum inscriptione *Anime*.

Descriptio

Sapor.
Odor.

ANIME COLORE COLOPHONIAE.

CAP. XLV.

IMPVRIOR hæc *Anime*, cæteris speciebus, Colophoniam aut Taurocollæ colore, obscura quàmque acies oculi nequaquam penetraverit: vnguibus quibusdam ferè nigricantibus resperfa, Colophoniam concretione, flammam & promptam & pertinacem concipit, reliquarumque more ardendo bullit, bullis tamen maioribus: gustanti saporem quendam austerum imprimit: odor acutior paullo videtur & ingrator, quàm reliquarum specierum. Hanc habui Antuerpiâ à Coldenbergio.

Descriptio

Vngui.

Sapor.

ANIMES SPECIES ALBA COPAL INDIS.

CAP. XLVI.

COPAL Americanorum & Animes quartæ nomine missa Antuerpiâ à Coldenbergio resina, fusa videtur: ita cylindri sulphurei fusilis portionem refert semicircularem: externâ parte gibbâ, coloris albi: internâ, flavi: concretione densa, Animes à D. Paludano missæ, sed non vitilla, visus aciem transmittens: etsi interim diffractæ micæ pellucidæ sint: flammam promptè concipit, nisi hanc præriperet liquatio: odore iucundior, quàm resina Istrobylina, sed ad Animes Paludani gratiam non accedente, nescio quid tamen Styrcem redolente: sub dente lentescit Mastiches modo, nec adhærescit, & albescit, sapore grato. Gener Chorlerus ex Anglia redux attulit similem resinam, anno 1605. cum hac inscriptione: Animes albæ à D. Gareto fragmentum satis magnum semicirculare.

Descriptio

Odor.

AMBARVM.

CAP. XLVII.

NON defunt Monardi, qui Ambar ex fructu quodam ad maris littus nascente fieri dicunt, qui mensibus Aprili & Maio maturefcit, & odoratus fit, quem decidentem vorant Balenæ: quasi fructus in alimentum cedens, aliud quàm sanguinem & carnem generare possit. Hæc Monardes, qui nobis præbet occasionem scribendi de Ambaro

Ambaro, & tradenda eius historia, in hoc Botanico nostro opere.

Ambari ergo [quantum quidem colligere licet] Simeon Sethi, Aëtius, Avicennas, & Serapio cum Averrhoë ex veteribus meminerunt. Ex Neotericis autem Ferdinandus Lopez, Iulius Cæsar Scaliger, Garcias, Monardes & Clusius. Quorum quidem circa huius generationem discrepans est opinio. Alij siquidem sperma Balenę esse asserunt: alij belluę cuiusdam marinę excrementum, aut maris spumam, [quę sanè opiniones ratione carent, quòd nullum Ambarum inveniat, ubi frequentissime sunt Balenę, & ubi fluctuum reciprocatioe spuma plurima excitatur,] alij bituminis modo ex maris alveo emanare: quę opinio melior, & veritati magis consona plerisque visa est.

Inter Græcos autem solus Simeon Sethi & Aëtius huius recordati sunt, è quibus prior, Bituminis modo è fontibus suis manare asserit, pessimumque id esse, quod à piscibus devoretur. Inde convellitur, inquit Monardes, eorum opinio, qui Balenarum sperma esse asserunt, ex eo decepti, quòd interdum in Balenarum ventriculis invenitur, quę illud aquis innatans nonnunquam devorant, alimentum esse existimantes. Verum est, meo tempore Balenam circa Canarias, quas Fortunatas Insulas putant, captam, in qua inventę sunt plus quàm quatuor Ambari arvi, [ponderis apud Hispanos genus, quod viginti quinque libras pendet,] sive centenę librę: postea tamen infinitas Balenas, cum suis catulis interfecerunt, sed nihil Ambari in eis inventum est. Sed & qui ex Florida adveniunt, referunt Balenas in illo mari versari: quas tametsi cum suis catulis necarint, in neutris Ambram reperisse. Illos catulos porro Americani summa dexteritate in hunc modum capere solent. Sumpto longo & forti fime, cui innexus sit laqueus, cymbam ingreditur Americanus, & Balenę cum suis catulis adveniēti obviam progreditur: uni ex catulis vicinior factus insilit, & laqueo rostrum induit. Illic id sentiens catulus in altum se mergit una cum Americano ipsum amplexante [summi etenim natatores sunt Americani, diuque in aqua persistere queunt:] Balenę autem catulo respirare volenti, summi aquor repetere necesse est: interea Americanus per eius nares, sive meatus illos, quibus respirat, cuneum vel paxillum acuminatam pugno adigit, ut minimè excuti possit: deinde laxato fune suam cymbam conscendens illum subsequitur, donec obstructis meatibus respirare nequens, suffocetur, & in terram eiiciatur. Iucunda sanè at non minùs periculosa est ista venatio: sed aded industrij & agiles sunt isti Americani, ut etiam Caymanem [Lacerti, sive Crocodili genus est, binos & triginta pedes longum, ferocissimum omnium quę in mari versantur, belluarum] unus Americanus occidere queat.

Ex Arabibus verò Avicenna lib. xii. cap. 67. & Serapio lib. simpl. cap. 196. scriptum reliquerunt, fungorum in rupibus & arboribus more Ambarum in mari generari, & tempestatibus unà cum faxis interdum in littus eiici: quę sententia verisimilior est reliquis ab Avicenna productis. Nam multum flantibus Euris, magna eius copia Sosalam, & in insulas Comaro, Demgoxa, Mosambicam, totumque eum tractum eiicitur è Maldivis insulis quę ad Orientem spectant. Flantibus verò Favoniis, copiose invenitur in insulis, quę vulgò de Maldiva nuncupantur corrupto vocabulo, Tom, I.

cum de Nalediva dicendum sit: etenim nale lingua Malabrica significat quatuor, & Diva insulam: Nalediva igitur pronunciandum erat: quasi dicas, Quatuor insulas, simili planè ratione, quę Angediva vocamus eas insulas, quę à Goa, Orientalis Indię emporio, duodecim leucis distant, quòd quinque sint numero conterminę, Ange enim eorum linguā quinque est. Sed hæc præter institutum: non potui tamen horum non meminisse, cum in Maldiva mentionem incidissem.

Scribunt iisdem locis suprā citatis, Ambarum devorari à pisce quodam Azel nuncupato, sed qui eo devorato statim extinguitur. Hunc deinde undis fluctuantem regionis illius incolę uncis in siccum trahunt, eoque exenterato Ambarum colligunt: verū n omne improbari, præter id, quod spinę adhærescit, id enim pro temporis diuturnitate purum & legitimum esse. Sed hæc eorum opinio erronea mihi videtur. Nam veluti certum est animalia quærere alimentum naturę suę conveniens, & minimè noxium [nisi fortè cibus innoxius admulto decipiantur, quemadmodum mures fallere solemus] sic etiam haudquam verisimile videtur, hunc piscem Ambarum venari, si eo devorato sit periturus. Imò cum Ambarum sit ex eorum numero, quę maximè cordis vires reficiunt, dixerim hunc piscem præsentaneum esse venenum, quandoquidem tam eximio medicamento devorato perit.

Scribit Averrhoës 5. coll. cap. 56. Caphurę genus inveniri natum in maris alveo, quod deinde aquis supernatet: laudatissimum verò id censeri, quod Arabibus Ascap dicitur. Quam verò eius opinio à veritate sit aliena, & tanto viro, insignique Philosopho indigna, clarius est, quàm ut multis demonstrari debeat: primum quòd Caphuram in mari nasci dicat, deinde, quòd eandem, quę frigida est & sicca tertio gradu, Ambari genus faciat, quod calidum & siccum constituit secundo ordine.

Cæterum ex Neotericis Ferdinandus Lopez de Castagneda, qui rerum à Lusitanis in India Orientali gestarum historiam scripsit, lib. 4. cap. 35. dicit, selectissimam Ambram in insula Maldiva inveniri, cuius generationem cum fieri tradat diversam, ab ea, quàm ceteri scribunt, non abs refuturum existimavi, si, quę de generatione Ambrę tradit ex Italico sermone à Clusio conversa, hic subiicerem.

Maiores insulę de Maldiva, Archipelagi illius interioris, multas odoriferas herbas producunt, quas depastum veniunt magnę quędam aves ab incolis Anacangrispasqui nuncupatę. Istę aves in rupibus & scopulis earum insularum secundum maris littus sitis versantes & aggregatę, sterces egerunt, quod Ambra est, cuius tria genera faciunt: unum album, ipsis scopulis, uti egestum est, inhærens, quod probatissimè censent, & Panahambar, h. e. auream Ambram appellant, maioris quàm reliqua, pretii, quòd paucę quantitatē & maiore difficultate repētiatur, quàm alia duo genera, quę cineracei & nigri sunt coloris, ac ex albo originem trahunt. Ex istis quos dixi scopulis, tempestatum vehementiā temporis successu, magnis fragmentis in mare cadit hæc Ambra, & in littus eiicitur: id Coambar dicitur, id est, aquę Ambra, quoniam aquarum fluctibus valde eluta, magnam suę probitatis partem perdidit. Tertium, quod nigrum, Maniambur vocant, quod significat piscis Ambram: nigredinem enim contraxisse existimant, quòd à Balenis, aut alijs pi-

Averrh. repreh.

Aves magna.

Stercus avis.

Coambar.

Maniambur.

scibus inter istas insulas versantibus devoratum fuerit, qui illud concoquere non valentes, rursus evomuerunt: id autem est omnium vilissimum, quia penè totam facultatem amisit. Hæc Castagneda.

Alit opinio Garciae de Ambaro hæc est. Veluti pro regionum naturâ terra interdum rubra est, ut Bolu, armenus, interdum candida, ut Creta, nonnunquam nigricans: sic verisimile est, aut insulas, aut terras similis cum Ambaro formæ inveniri, quod terra sit aut fungosa, aut alterius generis. Quod verum esse testatur, magna eius, quæ reperitur, quantitas. Siquidem interdum inventa sunt fragmenta humanæ magnitudinis, interdum nonaginta palmorum longitudinis, duo de viginti latitudinis. Affirmarunt nonnulli se Insulam ex puro Ambaro vidisse, eamque cum postea requirerent, nusquam comparuisse. Refertur verò est plerunque avium rostris, quas in eo nidulari credibile est: ac interdum conchyliis, testisque ostreorum permixtum invenitur, quæ contactu Ambaro adherent.

Insulae
Ambaro.

Ambar bi-
tumen est.

Ambarum
legitimum.

Recremen-
tum Balæ-
næ verè.

Varia est, pergit *Manardes*, circa Ambari originem opinio: sed verissimum est, Bituminis genus esse, ex fontibus in alto mari manans, quod aëri expositum, illicò densatur, ut solent pleraque, quæ sub marinis aquis tenella & mollia sunt, at aquâ exemptâ, durantur, ut Corallium, Succinum.

Quid porro sit legitimum Ambarum, atque quo modo nascatur, dicam, ait *Clusius*, quod Francoforti ad Mœnum anno 1593. paulò antè meum ex ea urbe abitum, mihi referebat vir probata fidei, mihiq; amicus D. Servatius Marel, Burgundus, qui multas regiones peragraverat, Ambarique, Moschi, Gemmarum & similibus rerum mercaturam exercuerat. Quum enim de Ambaro inter nos sermo incidisset, ille ad me, Exploraturne habes quidpiam de Ambaro? Non inquam, præterea, quæ ex Garciae Aromatum historia, & libello Nicolai Monardis de simpl. med. è novo Orbe delatis didici. Legi, inquit, utrumque illum quidem à te Latinum factum, hunc verò Hispanico sermone evulgatum. Sed quid aliud adferunt, quàm authorum dubia testimonia, qui cæcipientes, tanquam in tenebris versantur? Mihi autem crede, Ambarum nihil aliud esse, quàm recrementa quædam in ventriculo Balænæ verè multo tempore collecta, verè inquam, quia plerique Cetaceos alios pisces, ut Orcadem, Phylæterem & similes magnis dentibus præditos Balænæ appellatione donant. Balæna autem legitima, nullos dentes habet, sed integros pisces vorat, & mollibus inprimis delectatur, ut Polypis, Sapiis & similibus, quibus in ventriculo non bene confectis, necesse est, multam viscidam materiam in eo generari, quam postea simul congestam, & ventriculum nō is gravantem, vel singulis annis, vel breviori temporis spatio reiicit. Ista materia tandiu in ventriculo adservata, dein reiecta, & mari innazans, Ambarum est, in quo interdum Polyporum devoratorum rostellæ deprehenduntur. Si Balænæ, liberato iam recens ab illa materia ventriculo, capiantur, nullum Ambarum habere reperientur, si aliquantò post reiectam materiam, aliquid quidem habebunt, sed deterius, nec probè excocti, atque ita paulatim crescens illa materia congesta, probitatem vetustate acquirit, ut si, antè quàm ventriculus illâ materiâ liberatus sit, Balæna capiatur, plurimum & optimum reperietur. In aliorum verò Cetaceorum, quos antè retuli, ventriculo, frustra

requiras: itaque nihil mirum, si qui captos eos secuerunt, Balænas esse existimantes, nihil Ambari in illorum ventriculo repererunt. Probari autem asseribat Ambarum cineraceo quodammodo colore præditum, illud verò optimæ esse notæ indicium, si eius fragmentum candenti ferro, laminæve ferreæ bene calefactæ, aut cultello applicatum, veluti in oleum resolvatur, quod naribus admotum suavem odorem spiret. *Monardes* etiam optimi delectus esse tradit, quod ad rubedinem nonnihil tendit, albumque non æquè bonum asserit, nigrum verò deterrimum facit.

Delectus.

Eius autem pretium, ut nobis author est *Garcias*, intenditur pro fragmentorum magnitudine: quantò enim maius est fragmentum, tantò eius intensius est pretium, non secus atque in gemmis. Sed nusquam pluri venditur, quàm in Sinarum regione. Cum enim à nostris Lusitanis eius exigua copia è delata esset, pretium fuit mille quingenti aurei in singula Cate, quod apud eos ponderis genus est, pendens viginti uncias. Huius lucri cupiditate deinde alij mercatores allekti, tantam Ambari è detulerunt copiam, ut nunc multò vilioris aestimetur.

Pretium.

Subiciamus modò nonnulla vocabula, quæ apud Serapionem & Avicennam occurrunt. Magnam eius copiam ex regione *Zing* Serap. libr. simpl. cap. 196. adferri allerit. Hæc est *Sofala*. Nam *Zingue* aut *Zangue* Persis aut Arabibus idem significat, quod niger Latinis: & quoniam totus ille maritimus Æthiopie tractus à Nigris incolitur, Serapio eam *Zingue* vocat. Sic Avicenna lib. 2. cap. 63. epitheton illi addit *Almendeli*, quasi de Melinda: item *Selachiticum* [posteriora exemplaria habent *Aseleheti*,] à *Zeilan* fortè laudatissima totius Orientis insula, quam falsò urbem esse *Lacuna* comm. in *Dioscorid.* existimavit, cum sit insula multis urbibus exulta.

Ambarum Latinis, *Ambar* Arabibus dicitur, quo nomine omnibus quas sciam [Garcias] nationibus notum est, aut immutato duntaxat paululum vocabulo. Sed quid ad hæc *Hadrian.* Iun. percipe quælo *Garcia*. Maris flos, inquit, vocatur, *αἶμας αἰθρῆς*, sperma Ceti, vel Balænarum Officinis & Ambar subalbidum, Germ. *Waldrath* / *Baldrath* / quasi præsentaneam opem adferens, Belg. *Walshet* / quod sonat Balænarum eiectionum genitale, sive semen.

Nomina.

Locus assignatur varius. Anno 1555. circa promontorium *Comorim*, quod è regione insularum de *Maldiva* est, fragmentum trium ferè millium pondo repertum est: sed cum is, qui invenerat, picem, aut bituminis genus esse existimaret, vili admodum vendidit. Maximum verò quod unquam viderim (inquit *Garcias*) fragmentum, quindecim libras pendebat. Sed qui in Æthiopiam commercii causa navigant, multò maiora fragmenta se vidisse affirmant: totus enim ille Æthiopie tractus, à *Sofala* ad *Brava* usque, Ambaro abundat. Nunc mittit *Florida* novi oris provincia Ambar, quod vocant *Grisium*, idque in littus eiectionum invenitur à *Canaveral* ad promontorium usque *D. Helena*.

Vires perstringit, *Garcias* dicens: Nota est *Manardis* contradictio, qui in *Electario* de Gemmis dist. 1. in compos. Med. Ambarum rem novam esse affirmat, eamque non magno aestimat, sed paulò post in *Electario* *Diambra* ibidem, quasi sui oblitus, hanc compositionem ob Ambarum multis

Vires & v. sus.

multis laudibus effert, eoque se in mulierum & senum morbis saepenumero uti asserit. Ac magna in aestimatione esse apud opulentiores Indos asserit, ut pote quo cibis permixto frequenter vtuntur medicamento loco. Excalefacit, resoluit, roborat, quocunque tandem modo applicetur: nam calidi est temperamenti & sicci, cum pinguedine quadam, quâ emolliendi facultate præditum est. Variæ sunt Ambari facultates: nam cum oleo florum Mali Arantii, sive Assyrii in calente mortario permixtum, & vnguenti modo capiti illitum, illius dolorem levat, cerebrum corroborat & nervos, & frigidos, qui infarcti sunt, humores resolvit: ad eadem efficax, emplastri modo cum Alypta muscata assidue gestatum. Eius solius, aut cum Moscho & ligno Aloës permixti, olfactu cerebrum roboratur, memoria augetur, spiritus vigor & cordis vires reficiuntur: ideoque in pestis contagiis illius odor adprimè utilis est: nec minùs his, qui frigidis defluxionibus vexantur, convenit, si capitis tegmina, atque etiam cubiculum, ubi dormiunt, per Hiemem eo suffiantur: Maxime prodest senibus, quod illorum spiritus vegetet, cor & cerebrum roborat, & crassos, lentosque humores, quibus plurimum abundant, extenuet, sive cibis indatur, sive vestes suffiantur, sive cerebro, cordisque regioni applicetur, sive vino, quo sibi faciem & manus abluunt, permisceatur. Scobi Magnetis, Galbanique miscetur, & emplastri modo mulierum umbilico impositum, vterum suo loco retinet, & reliquos eius morbos profligat, eius autem assiduus odoratus prodest vteri procidentiae: suffocationibus verò, in Liquidambar dissolutum, ex xylo exceptum, vterique ori impositum. Sterilitatis à frigidis humoribus ortæ, hac compositione mederi soleo, quæ recipit Ambari partes duas, rasuræ Eboris tenuissimè trita vnam, pulveris ligni Aloës partem dimidiam, cum Algaliæ momento: fiunt catapotia, quorum tria pendentia 3j. singulis triduis dabuntur, & emplastrum umbilico, pessum vteri colo imponetur, purgatis tamen prius uti decet. Ex eo, alypta moschata, & styrace fit emplastrum scuti formæ, quod stomacho adpositum, ipsum doloribus liberat & excalefacit. Ex eadem massa factæ pilulæ, & manè sumptæ, flatu discutiant, concoctionem iuvant, & appetentiam excitant: idem præstat ex vino odorifero manè sumpta hæc massa. Tritum Ambar, & cerâ flavâ exceptum, cordis regioni utilissimè imponitur, ad sedandos dolores è flatibus, aut alia quavis causa (modò calida non sit) provenientes. Eadem ratione, quâ sensibus, melancholiâ laborantibus etiam convenit, & paralyticis, si eo aut eius mixtura suffiantur, aut cerebrum totaque spina eo inungantur: etenim Ambar præ cæteris medicamentis nervos & cerebrum roborat. Quinetiam epilepticis fumus illius, naribus exceptus, convenit, siquidem illos excitat, & si assidue id odorantur, non tam faciliè, neque tam vehementer eo morbo corripiuntur. Illud admiratione dignum, quod Simeon Sethi scribit: Si quis Ambar odoratur antequam vinum bibat, eum veluti ebrium fieri: si verò iniiciatur vino maxime inebriare.

POPULO SIMILIS TOCOTGEBIT, CVI
RESINA THYRIS CANDIDIOR.

CAP. XLVIII.

REFERT Fragosus in India Occidentali arborem inveniri Tocot-guebit, i. e. lignum
Tom. I.

desiderii, seu exoptatum dictam, Populo similem, summi candoris, cuius materies ob candorem, lavorem & splendorem, summè expetebatur ad idola fabricanda. Sub eius cortice nascitur gummi, seu Resina Thuri nostro similis, sed candidior, & minoribus fragmentis, quo isthuc vtuntur, ut nos Thure. Clus. apud Monardem post Copal & Anime ponit hanc arborem, non tamen eandem facit cum Copal. Observandum autem Tacamahacam dici similem Populo. Est & apud Lobel. Populus novi orbis, de qua nos histor. nostr. lib. præced. 8. cap, Consideretur sequens Resina.

CARANNÆ GARCIAE NOMINE
DATA RESINA.

CAP. XLIX.

DOMINVS Volmarius Pharmacopœus Eslingensis insignis, dedit anno 1581. Carannæ Garciae nomine, Resinam Galbanei coloris duriusculam, quæ etsi friata pulverem remitteret luteum, lentescerebat tamen: resinæ Strobilinae odore: nidorem, cum flammis adoleatur, reddens ferè Animes.

De hac Monard, Caragna Indis dicta & Hispanis, resina, colore Tacamahacæ, paulò limpidior, odore simili, sed graviore. Alibi in vers. Clus. Caranna medicamentum novum est, quod decem annis elapsis primum allatum est, & oleaginosa, ideoque tenax sine multa adglutinatione & colliquatione. Colligitur vulneratis arboribus. Est & alia quædam prior, & Crystalli modo limpida, multò præstantior, vtilior & odoratior.

Hist. Lugd. Caragna etiam dicitur.

Ex Continentis parte interiore per Cartageniâ & Nomen DEI deferri scripsit Monard.

Ea vtuntur Indi in tumoribus & omnis generis doloribus. Ad eosdem morbos laudatur, quos Tacamahaca curare solet, & minore temporis spatio vires suas exerit: sic vt quos Tacamahaca non curarit, Caranna sanet. Exemplum vidimus in eo, qui ob humeri cruciatus iam multo tempore brachium movere non poterat, tamen Tacamahaca usus esset: sed postquam Caranna uti cepit, tri-duo sanitati restitutus est. Mira est eius vis in iuncturarum doloribus: nam imposita, faciliè illos curat, modò nulla sit calidiorum humorum influxio. Tumores inveteratos dissolvit, defluxiones humorum frigidorum, aut mixtorum sistit: ad quosvis nervorum & cerebri dolores valde utilis, vulneraque recentia, nervorum præsertim & iuncturarum nullo alio admixto medicamento sanat. Defluxiones in oculos, & alias partes reprimat, pone aures, ac temporibus imposita. Excedit secundum caloris gradum.

SANDARACHÆ SIVE VERNICI
QUIBUSDAM DICTO, AC MATICHE accedens Resina.

CAP. L.

EST nobis resina delata anno 1605. ex Angliæ per generum Cherlerum cum hac inscriptione: *Lachryma suaviter spirans: Anime speciem* Cl. D. D. David Selinus Medicus Londinensis existimabat: mihi sanè odor istius resinæ gratus videtur vt ligni, quod Thuri vocant, minùs tamen placet: igne accenso, faciliè liquefcit & con-

Ee 3

Lignu de-
siderij.
Populo si-
milis.

Thuri si-
milis.

Caranna
resina.
Descript.

Caragna.

Locus.

Vires.
Tumores.

Dolor iun-
cturarum.

Vulnera.

Defluxio-
Tempera-
mentum.

Sterilitas.

Melancholia.
Paralysis.

Nervi Cerebrum.

Ebrietatem
accelerat.

sumitur: cortex cui adhæret, non crassus, sapore percipitur non nihil saluginoso, resina parvi grumi valdè friabiles, qui dentibus facillè atteruntur, ferè similes Mastiche, minùs tamen albi, sed flavi, lucidi; ad Sandaracham accedentes.

Tecotgebit. Perpendenda resina arboris Tecotgebit, de qua antè. A nostra resina non videtur multum differre, si non eadem, ac sequens etiam ex Clusio Mastichina resina non valdè ab similibus succis.

MASTICHINÆ RESINAE NON VALDE ABSIMILIS SVCCVS.

CAP. LI.

Descriptio **T**RADITVR à Clus. Exot. lib. 4. cap. 8. resina ei data, per Petrum Garetum ex longinqua navigatione anni 1600. Mastichina autem resina, inquit, non valdè ab similibus erat sextus hic succus, minùs tamen albus, friabilis, ut resina, manibus tamen emollitus, aut ore retentus aliquantisper, lentescibat, nec ingrati odoris deprehendebatur, ut neque etiam saporis, aliquantulum tamen acris, igni admotus, flammam etiam concipiebat, quæ statim exstingueretur, atque instar ceræ liquecebat. Erat etiam hic succus, siue veriùs resina, foliis quibusdam involuta; quibus recenter fluentem exceptam fuisse verisimile est.

AMBRÆ FACIE RESINA

CAP. LII.

Descriptio *Color.* **Q**VI ex India anno 1601. redibant Batavi nau-
ta, autore Clusio. Exot. lib. 4. cap. 6. Magnum resinæ cuiusdam fragmentum afferebant, quod libram & sex uncias pendebat, coloris ex fusco cineracei, & plarisque partibus Ambræ odorata colorem referentis, sic ut qui ab arbore detraxissent, legitimam Ambram esse sibi persuaderent: resinaceus tamen odor, licet non ingratus, ab ea opinione illos dimovere debuerat.

In quem autem usum adhiberent, ignorabat honestissimus vir Franciscus Peninus, civis Amstelredamensis, qui ab illis redemerat, & permittebat ut describere possem.

ELECTRVM SIVE SVCCINVM IN GENERE.

CAP. LIII.

Electrum *Succinum.* *Carabe. A.* *lambrium.* **M**VLT I [infit Amat.] verbis Dioscoridis innixi crediderunt Electrum, siue Succinum, quod Carabe Arabes appellant, & vulgus Alambrium, Populi gummi esse, non animadvertentes, Dioscoridem aliorum opinione verba illa retulisse, & ut falsa reliquisset, minimèque approbasse.

Mendacia de Succino. Vt autem planius noscatur, ait Plinius, quàm mentiti sint authores de Succino, verba eorum hic subiiciam. Proximum igitur locum in deliciis fœminarum tamen adhuc tantum, eandemque omnia hæc, quàm gemmæ, auctoritatem, sanè maiorem aliquibus de causis crystallina & murrhina, rigidi [frigidi vet.] potus utraque. In Succinis causam ne delicia quidem adhuc excogitaverunt. Occasio est vanitas Græcorum diligen-

tia. Legentes modò equè perpetuantur me de ortu eorum dicere, cum hoc quoque intersit vitæ, scire posteros, quicquid illi prodidèrunt mirandum. Phaëthontis fulmine icti, sorores luctu mutatas in arbores Populos, lachrymis Electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem, quem Padum vocamus: & Electrum appellatum, quoniam Sol vocitatus sit Elector, plurimi Poëtæ dixere, primique, ut, arbitror Aeschylus, Philoxenus, Nicander, Euripides, Satyrus. Quod esse falsum, Italia testimonio patet. Diligentiores eorum, Electridas insulas in mari Adriatico esse dixerunt, ad quas dilaberetur Padus. Quà appellatione nullas unquam ibi fuisse, certum est: nec verò ullas ibi appositas esse, in quas quicquam cursu Padi devehì possit. Nam quod Aeschylus in Iberia, hoc est, in Hispania Eridanum esse dixit, eundemque appellari Rhodanum, Euripides rursus & Apollonius, in Adriatico littore confluere Rhodanum & Padum, feliciorum veniam facit ignorati Succini in tanta Orbis ignorantia. Modestiores, sed æquè falsum, prodidèrunt in extremis Adriatici sinûs rupibus in viis arbores stare, quæ Canis ortu hoc effunderent gummi. Theophrastus in Liguria effodi dixit. Phaëthontem in Aethiopia Hammonis obiisse: ob id delubrum ibi esse atque oraculum, electrumque gigni. Philemon fossile esse, & in Scythia erui duobus locis: candidum atque cerei coloris, quod vocaretur Electrum: in alio loco fulvum, quod appellaretur Sualternicum. Demonstratus Lyncurion id vocat, & fieri ex urina Lyncumbestiarum, & maribus fulvum & igneum, & fœminis languidius atque candidum. Alij dixere Langurium, & esse in Italia bestias Langurias: Zenothemis Langas vocat easdem, & circa Padum iis vitam affirmat. Sudines arborem, quæ gignat in Liguria. In eadem sententia & Metrodorus fuit. Sotacus credidit in Britannia arboribus effluere, quas Electridas vocavit. Pytheas Guttonibus Germaniæ genti accoli æstuarium Oceani Mentonomon nomine, spatio stadiorum sex millium: ab hoc diei navigatione insulam abesse Abalum: illò vere fluctibus advehi, & esse concreti maris purgamentum: incolas pro ligno ad ignem uti eo, proximòsque Teutonibus vendere. Huic & Timæus credidit, sed insulam Baltiam vocavit. Philemon negavit flammam ab Electro reddi. Niceas radiorum Solis succum intelligi voluit. Hos circa occasum credit vehementiores in terram actos, pinguem sudorem in ea parte Oceani relinquere, deinde æstibus in Germanorum littora eiici. Et in Ægypto nasci simili modo; & vocari Sacal: item in India, gratiusque Thure esse Indis. In Syria quoque fœminas verticillos inde facere, & vocare harpaga; quia folia & paleas, vestiumque fimbrias rapiat. Theophrastus Oceano id exæstuantem ad Pyrenæi promontorium eiici: quod & Xenocrates credidit, qui de iis nuperrimè scripsit. Vivit adhuc Asarubas, qui tradidit iuxta Atlanticum mare esse lacum Cephisida, quem Mauri vocant Electrum. Hunc Sole excalescentem è limo dare Electrum fluitans. Mæstias Africa locum Sicyonem appellatum, Crathin amnem in Oceanum effluentem è lacu, in quo aves, quas Meleagridas & Penelopas vocat, vivere. Ibi nasci ratione eadem, quàm suprà dictum est, de Electride lacu. Theomenes dicit, iuxta Syrtim magnam hortum Hesperidum esse, ex quo in Stagnum cadat, colligi verò à virginibus Hesperidum. Ctesias Indis flumen esse Hypobarum, quo vocabulo significetur omnia vasa ferre bona: fluere

Poëtarum fabula.

Fossile in Scythia. Candidum Electrum. Fulvum Sualternicum. Lyncurion.

Fluit ex arboribus.

Concretis maris purgamentum

Sacal de Ægypti.

Harpaga fœminarum Syria.

è limo maris.

Ex arboribus. fluere à Septentrione in exortivum Oceanum iuxta montem silvestrem arboribus Electrum ferentibus. Arbores eas aphytaoras vocari, quæ appellatione significetur prædulcis suavis. Mithridates in Germania littoribus esse insulam, vocarique eam Oserictam: Cedri genere silvofam: inde defluere in petras. Xenocrates non Succinum tantum in Italia, verum etiam Thieum vocari, à Scythiis verò Sacrium, quoniam & ibi nascatur. Alios putare in Numidia gigni. Super omnes est Sophocles Tragicus Poëta, quod equidem miror tanta gravitate cothurni, & præterea vitæ famâ, aliâs principe loco genitus Athenis, rebus gestis, exercitu ducto. Hic ultra Indiam fieri dixit è lachrymis Meleagrium avium Meleagrum defluentium. Quod & credidisse eum, vel sperasse aliis persuaderi posse, quis non miretur, quamve pueritiam tam imperitam posse reperiri, quæ avium ploratus annuos credat, lachrymasve tam grandes, avésque è Græcia, ubi Meleager perit, ploratum ille in Indos? Quid ergo? non multa & quæ fabulosa produnt Poëtæ? Sed hoc ea in re, quæ quotidie invehatur atque abundet, & hoc mendacium coarguat, ferò quemquam dixisse, summa hominum contemptio est, & intoleranda mendaciorum impunitas. Idem rursus eodem libro 37. cap. seq. 3. de ortu & medicinis, & generibus & luxuria succinorum, inquit: Certum est gigni in Insulis Septentrionalis Oceani, & à Germanis appellari Glessum: itaque & à nostris vnam insularum ob id Glessariam appellatam, Germanico Casare ibi clausibus rem gerente, Austraviam à Barbaris dictam. Nascitur autem defluente medulla pinei generis arboribus, ut gummi in Cerasis, resina pineis. Erumpit humoris abundantia: densatur rigore, vel tepore autumnali. Cum intumescens æstus rapit ex insulis, certè in litora expellitur, ita volubile, ut pendere videatur, atque consilere in vado: quod arboris succum esse præsci nostri credidere, ob id succinum appellant. Pineæ autem arboris esse indicio est pineus in attritu odor, & quod accersum tedæ modo ac nidore flagret. Affertur à Germanis in Pannoniam maximè Provinciam. Inde Veneti primum, quos Græci Henetos vocant rei famam fecere, proximi Panonia, id accipientes circa mare Adriaticum. Pado verò, annexa fabule videtur causa, hodièque transpadanarum agrestibus fœminis, monilium vice succina gestantibus, maximè decoris gratia, sed & Medicinæ: quando tonsillis creditur resistere, & faucium vitiis, vario genere aquarum iuxta illos infestante guttura ac vicinas carnes. D. C. ferè M. pass. à Carnuto Pannoniæ abest litus id Germaniæ, ex quo invehitur, per cognitum nuper. Vidit enim eques Romanus missus ad id comparandum à Iuliano curante gladiatorum munus Neronis principis, qui hæc commercia & litora peragravit, tanta copia inventa, ut retia arcendis feris podium protegentia Succinis notarentur, arma verò & libitina, totiusque vnius diei apparatus esset è Succino. Maximum pondus is glebæ attulit 13. librarum. Nasci & in India certum est. Archelaus, qui regnavit in Cappadocia, illinc cortice inhaerente tradit advehi rude, polirique adipe suis lactentis incoctum. Liquidum primò destillare, argumentum sunt quædam, intus translucentia, ut formicæ: aut culices, lacertæque, quas adhæsisse musteo non est dubium, & inclusas indurescenti. Genera eius plura. Candida odoris præstantissimi. Sed ne his, nec cereis pretium, Fulvius ma-

ior autoritas. Ex iis etiamnum amplior translucentibus, præterquam si nimio ardore flagrent, imaginemque igneam inesse, non ignem, placet. Summa laus Falernis à vini colore dictis, molli fulgore perspicuis. Sunt & in quibus decocti mellis lenitas placeat. Verum in hoc quoque notum fieri oportet, quocunque libeat, tingi hædorum sevo & Anchusæ radice: quippe etiam conchylio inficiuntur. Cæterum attritu digitorum accepta caloris anima trahunt in se paleas ac folia arida ac phyliras, ut magnes lapis ferrum Ramēta quoque eius in oleo addita flagrant dilucidius, diutiusque, quam linei medulla. Taxatio in delictis tanta, ut hominis quamvis parva effigies, vivorum hominum vigintiūque pretium superet, prorsus ut castigatio una non sit satis. In Corinthiis æs placet, auro, argentoque misto, in cælatis ars & ingenia. Murrinorum & Crystallinorum diximus gratiam: uniones, quod capite circumferuntur, gemmæ digitis: in omnibus denique aliis vitiis ostentatio, aut usus placet: in Succinis deliciarum tantum conscientia. Domitius Nero in cæteris vitæ suæ portensis, capillos quoque conjugis suæ Poppeæ in hoc nomen adoptaverat, quodam etiam carmine Succina appellando. Et quoniam nullis vitiis defunt pretiosa nomina, ex eo tertius quidam hic colos cepit expeti à matronis. Vitis tamen Succinorum invenitur aliquis in medecina: sed non ob hoc fœminis placent. Infantibus adalligari amuleti ratione prodest. Callistratus & cuicunque ætati contra lymphationes prodesse tradit, & urinæ difficultatibus potum, adalligatumque. Hic & differentiam novam attulit appellando Chryseletrum, quasi coloris aurei, & matutino gratissimo aspectu, rapacissimum ignium, & si iuxta fuerint, celerrimè ardescens. Hoc collo adalligatum, moderi febribus & morbis: tritum cum melle ac rosaceo aurium vitiis: & si cum melle Attico conteratur, oculorum quoque obscuritatibus. Stomachi etiam vitiis vel per se farina eius sumpta, vel cum Mastiche ex aqua pota. Succina etiam gemmis, quæ sunt translucentia, adulterandis magnum habent locum, maximè Amethystis, cum omni, ut diximus, colore tingantur. Hactenus Plinius.

Huius verba (pergit Amat.) vera esse hodie cognoscimus, quum in mari Germanico, Baltheo dicto, Electrum sive Succinum, ex quo precule sive coronæ fiunt, colligatur, & nusquam alibi: quod verò gummi arboris pineæ simile sit, ipsius in attritu pineus odor attestatur, imò qui apud Germanos in urbe libera Danisco, nobiscum versati sunt, tanquam de re conspecta iudicium suum ferebant, nec in re aliqua à Plinio dissidebant. Nascitur enim Electrum, liquidum tanquam Pini resina, quod quum musteum fluit, formicas, muscas, paleas, & alia rapit, quæ omnia postea in eo densato, videntur, ut Martialis hoc disticho complexus est:

Quum Phaethontæa formica vagatur in umbra

Implicuit tenuem succina gutta feram.

Vario porro colore Electrum reperitur, quod ad se festucas & paleas trahit, velut magnes ferrum.

Hallucinatur Manardus Ferrariensis, & alij quibus facillè Tragus subscripserit, qui sine auctoritate & ratione contendunt, Succinum longè aliam rem esse videri, quam quæ ex arboribus exudare, destillare, durari ac coire in Electrum soleat, quin potius in mari nasci existimari possit.

Plinio Cædidum.
Cereis.
Fulvium.
Translucentes

Falernum.

Attrahunt paleas.

Pretium.

Amuleti.

Lymphatio.
Urina.

Chrysele-
trum Cal-
listrati.

Febres.
Aures.
Oculi.
Stomachus

Impostura

Omni colo-
re tingun-
tur.

Plinio de
materia
Succini
subscribit
Amatius.

Coronæ
precaria.

Manardus
& Tragus
repreh.

Sed de re sibi ignota, non est quod multa verba faciant.

*Arxv' eiov
fabulosum.
Nomina
quedam.
Gentar Su-
danorum.*

*Glessum
Germ.*

*Gagates la-
pis.*

*Lapis ar-
dens.
Cereum &
pellucidum.
Falernum
Candidum.
Plin. nota-
tur.*

*Gracis non
habenda fi-
des.*

Vlus.

Cordum audiamus, multis hac de re differen-tem. Succinum, quod Græci ἰσχυρεόν, & fabuloso nomine ἀγκύρεον, Arabes Karabe, & Kakabre, Galli Ambram, seu Ambram Citrinam, Germani veteres Glessum, recentiores Agstein & Bernstein, Sudani Gentar appellant: inter præcipua numeratur, quæ Deus ad hominum usum condidit, Medicinæ pariter & luxui, multisque aliis usibus materiam præbens: quamvis nostra ætate magis tuendæ sanitati, quàm luxuriæ inserviat. Nostri Succino, à proprietatibus, quas habet, nomina indidère. Siquidem veteres Germani Glessum/id appellant, quod si interpreteris, vitreum sonat: quoniam vitri instar lucem transmittat. Vitrum enim Glas, & vitreum Glesen dicimus. Agstein autem, id est, Gagatem lapidem id vocamus: quoniam à Gagate nigro, materia, viribus, & aliis proprietatibus nihil differat. Bernstein verò, hoc est, ardens lapis nominatur, quoniam accensum ardeat. Est autem res omnibus agnita, & paratu facilis, præsertim cereum & pellucidum, quod Romani à vini colore, Falernum cognominant. Candidum verò, cui olim nulla fuit auctoritas, quoniam parcius gignitur, nunc auri pretium æquat. Vera sunt quæ Plinius iam antè prodidit, excepto eo, quod Pinci generis arborum resinam esse credat, ut paulò post ostendemus. Nam quod ad originem [materiam & generationem] eius attinet, nullus unquam authorum vera tradidit. Idèd rem iucundam maximèque necessariam, & cognitu dignissimam prodituros nos arbitramur, si de natalibus, causis & origine eius, nostram quoque sententiam protulerimus: de qua cum multis doctis, præsertim Georgio Agricola Medico, naturalium rerum omnium sagacissimo & prudentissimo indagatore, multos iam annos contulimus, eamque longa deliberatione utrinque ita perperdimus, ne quidquam de origine eius temerè pronunciaremus. Editurus est propediem Georgius Agricola, inter alia, quæ de ortu & materia fossilium rerum conscripfit, etiam suum de Succino iudicium, cui nos hoc commentario subscribimus: existimamus autem nobis hominibus Germanis, Succinum in nostro Orbe genitum quotidie attrectantibus, eiusque naturam quotidiano usu & experientia cognoscentibus, potiùs alias gentes fidem habituras, quàm Græcis, qui relicta Philosophia in consideratione, ad figmenta absurdissima, & aniles, & plusquam pueriles fabulas sunt conversi: rem longè pulcherrimam, cuius cognitionem ingenio allequi desperabant, ludibriis & levibus figmentis conspurcantes. Qua quidem in re non tam hominibus imposuerunt, quàm suam in confingendis nugis levitatem, & Electri ignorantiam prodiderunt: quamvis Græcis ingenium, quàmvis Græcis ore rotundo Musa loqui dederit. Et si autem palam sit, ubi reperjatur Succinum, tamen quia & loca, & natales perspecta habere ad rei cognitionem non parum faciat, decrevimus hoc de Electro commentario, primùm indicare ubi legatur, & ad quæ littora plurimum, & quomodo feratur: deinde ostendemus non esse succum, neque Gummi, neque resinam, quomodocunque eas appellent, arborum: postremò materiam eius, & quid sit, explicabimus. Et hæc quidem ea qua licebit brevitate, ne si longiùs de eo disseruerimus, commentarius hic finem suum modumque excedat.

Codanus sinus appellatur Plinio immanissi-

mus, à sævo immenso monte, nec Riphæis iugis minore, qui ad Cimbrorum usque promontorium excurrent, refertus est insulis, quarum clarissima sit Scandinavia, incognita olim magnitudinis, nunc verò classibus nostris negotiatoribus & militibus cognita & perlustrata tota: qui non insulam, sed peninsulam pluribus Isthmis coherentem affirmant. In eo sinu inter Cimbricam Chersonesum, & Scandinaviam sparsæ sunt insulæ: Burchana, Austravia, Actavia, olim vocatæ: ad quas fluctibus pelli Electrum Romanæ olim classes deprehenderunt. Ideoque eam, quam Germani Austraviam vocabant, Romani Glessariam, hoc est, Electridem dixerunt. Quinetiam præter hanc plures aliæ Glessariæ nominatæ sunt. Universum autem mare, quod Codanus sinus amplectitur, Succinum habet, quod fluctibus nunc retrò ad Scandinaviæ, Norvegiæ, Sueciæ & Gothiæ littora agit: nunc ad insulas, ut ipsi etiam deprehendimus: nam & nos quoque illud in Burchana, Austravia, & Scandinaviæ littoribus invenimus. Nunc ad nostra littora, videlicet Cimbricæ Chersonesi, ducatus Melchelburgiaci, Pomeraniæ, Prussię, Samelandiæ & Livoniæ. Sed quamvis toto hoc nostro maritimo tractu non rarè legatur Succinum, exiguum tamen id est, in parvas micas concretum. Plurimum verò, & maximis glebis constans ad Samelandiam expellitur, quæ Prussię vicina est regio, & Prussię Duci paret: ad eam tanta copia tempestatibus fertur, ut toti terrarum Orbi satisfacere possit, quantumvis multis visibus expetitur. Atqui non ad totum Samelandiæ littus tanta vis Electri expellitur, sed ad eum tractum tantum, quem Germani daß Granawische vocant, non longè à pago Sudavis & Samelindis Kraxtepelles dicto, quod retinctum significat. Nudi enim homines retia venienti Succino prætendentes, sæpiùs fluctibus retincti obruantur, unde pago nomen patriæ linguæ fecerunt. Locus autem quo tanta eius copia colligitur, patet tantum decem millia passuum, h. e. duo Germanica miliaria. Habent eius piscationis gnari sua signa & indicia, quibus venturi Electri copiam æstimant. Sunt aliæ quædam diversi generis, sed maximè quædam cordis exigui imaginem referentes, & vesicarum modo inflatæ: quæ si copiosæ ad littus ferantur, plurimum Succini adventare certum, his enim involutum tanquam retibus capitur. Cum verò parcius hæc algæ littus appulerint, minùs succini insequitur. Fluctibus deinde ereptum, Dantiscum vehitur: quæ vrbs præterquam quod totius Prussię caput sit, etiam celeberrimum est emporium. Vbi primùm certis venditur negotiatoribus, ex pacto pretium pro certâ mensura, secundum glebarum magnitudinem, Principi numerantibus. Rude adhuc ut colligitur, asperum, scabrumque est tota superficie, nec quidquam attrahit, quantumvis calefiat: levigatum verò & politum, primùm raperi incipit, qui ex attritu calefacto admoventur furculos. Nam alia quacunque ratione præter confricationem incalescens, perinde ut rude, raperi nequit, quas proprietates neminem antea prodidisse scimus. Nos autem id idèd affirmamus, quoniam sæpius eius rei periculum fecimus. Porro longum foret, omnia statuta legesque Succini gratia latas enumerare, quia alij ex nostris hæc attigerunt. Nos autem quæ antea tradita sunt relinquentes, quod illi præteriverunt, indicabimus. Nam neque hoc referre necessarium existimamus, quot habeat Succinum colore differentias, & quantam utilitatem hominibus adfe-

*Maxima
copia.*

*Succinum
rude.*

rat

rat, non in Medicina tantum, in qua magnum vsum habet: verum etiam in mechanicis artibus, in quibus multo maiorem. Nunc autem antequam quid sit explicemus, quid non sit, ostendendum duximus: aliis succum, aliis gummi, aliis resina, aliis terram, aliis lapidem esse contendentibus. Nam hæc opiniones multa iam secula hominum mentes detinent. Sed lecturos istarum opinionum confutationem prius novisse oportet, succi, gummi, resina, terra, & lapidum, differentiam, materiam, qualitatem, & alias, quas habent, proprietates: ita facilius dicta intelligent & diiudicabunt. Succum autem cuiuscunque arboris, aut plantæ non esse *Succinum*; sed neque urinam alicuius animalis, succi & urinæ substantia & qualitates ostendunt. Constat enim utrumque aqueo humore: qui etsi Solis, aut ignis calore densetur, aquæ tamen qualicunque infusus diluitur, ideoque in mare delapsa, quamprimum dissolverentur. *Succino* vero contraria est natura, nam liquidum in mare primum influit, mox densatur. At hic locum non habet, quod dicitur, salem adstringere & densare succos, quod nemo concedet, cui salis natura perspecta est. Sali enim arido densandi facultas, sed non tanta ut liquidum succum denset: atque ea densandi vis nequaquam est propter imbibendi aqueum, vel similem humorem, potentiam. Salis enim propriissima natura est, facillime aquam, vinum, vel tale quidpiam imbibere, & in tali quopiam humore dissolvi. Quapropter, quod conspersis carnes & caseos densat, & solidiores reddit, per accidens fit, non propria, aut distringendi facultate, sed quia carnes, & casei recentes, aquoso succo turgentes, succum suum sali combibendum dimittunt, quo fit ut hæc deinde, sicca, duraque & ideo densiora evadant. Succi vero aliqui cum nihil habeant terræ consistentiæ, qualem carnes & casei, sed totiaque humore constant, sale humorem, quæ appetit imbibente, minime densatur, sed sui similes permanent, si serena sit, nec calida aeris constitutio: si vero turbida, aut humida, etiâ liquidiores evadunt, sale humidum aerem imbibente, & succo, cui mixtus est, communicante: quod manifestè omnes, etiam densati coctura, aut sole, ostendunt succi, si sal admisceatur. Continuo enim humescunt & diffiunt, maxime humidâ & frigida aeris constitutione. Ergo si aridus sal succos etiam spissos liquidiores reddit, quanto magis liquidus sal, ceu mare est, liquidos succos dissolvit & penitus dissipat. Si etiam densatus succus esset *Succinum*, aquæ incoctum dissolveretur, ceu Aloë vulgaris, Hypocistis & eiusmodi: sed etiam si quis, integro avo in aqua, aut vino decoquat, nihil penitus tamen eliquari potest. Adipi verò, aut oleo incoctum dissolvitur, quod alienissimum est à succis, qui aquei sunt. Est itaque *Succino* pinguis substantia, & à succis diversissima. Quod autem etiam gummi non sit, ostendunt argumenta, quæ iam de succis attulimus. Nam hæc quoque, cuiuscunque sint generis, in quo vis aquoso humore dissolvuntur, in oleo verò minime: eadem, perinde ut densati succi, turbida & humida aeris temperie humescunt & diffiunt, nec sine ratione, cum viscosi & concreti calore succi existant. Quidquid enim siccitate densatur, humido resolvi potest. Qui verò resina contendunt, propius ad materiam similitudinem & naturam eius accedunt. Qemadmodum enim resina pingues sunt, & accensæ flagrant, oleoque incoctæ dissolvuntur omnes, ita etiam *Succinum* flammâ accensum ar-

det, & in oleo, si coquatur, resolvitur, & accensum flagrat. Resinam tamen non esse, statim formæ glebarum ostendit. Resina enim partim paulatim distillant, & in parvas micæ, guttasque concresecunt, ut Lentisci, Juniperi proceræ, quam Sandiracam Arabes vocant: Thui masculum, & quod Orabias, ab Erui figura & magnitudine, vocatur. Partim ex pluribus guttis, longo temporis intervallo collectis, in massas scabras, porosas, & cavernosas concresecunt, ut Pini, Abietis, Piceæ, Piceastris, & eiusmodi arborum: quamvis & hæc frequenter in parvas micæ densentur. *Succino* genuino diversus est à resina habitus: neque enim in guttas oblongas densatur, quæ ex arbore se pendisse indicarent, neque in scabra, cavernosaque, & guttis compacta fragmenta coalescit, sed solidas glebas. Glebarum etiam magnitudo resina esse negat: siquidem Plinius Romanam allatam esse scribit tredecimlibrarum pondere, per libram duodecim uncias intelligens. Nos verò scimus multo maiores interdum inveniri: & nonnunquam etiam in continente ultra viginti millia passuum à littore aratris excitari: & in fundamentis ædificiorum effodi, quidam undecim, & tredecim est unciarum pondus. Itaque maximum glebæ pondus nostra memoria inventæ, librarum fuit septendecim & unciarum quatuordecim. Hæc autem grandes glebe poculis splendidioribus à magnatibus apud nos expetuntur, quæ eademmodum olim apud Romanos ex Oriente Murthinum: quod & ipsum sine dubio ad Succinæ refert debet, ut Georg. Agricola in suis libris de rebus metallicis indicabit. Puerile autem est credere, in tanta glebas concresecere resina aliquam: ac multo puerilius, credere, tantum ex arboribus defluere posse resina, ut maria, & littora & terram in Continente impleat. Reclamat etiam experientia, nulla enim prorsus in nostro littore sunt Pini generis, aut resiniferæ arbores, à Cimbrorum extremo promontorio usque ad Scandinaviæ Isthmum, quo Asia maiori cohæret, h. e. toto illo immensi sinu Codano, nulla enim temere in littore arbores, præter Alnos, & Corylos, videntur. Oderunt etiam natura resiniferæ omnes salum, aut mari irriguum, solum. Simili modo neque in Norvegiæ, neque Scandinaviæ minoris, neque Succinæ littoribus, ullo, visitur resinifera, aut Pini generis arbor, quatenus nos eam oram lustravimus, & quatenus militibus, & negotiatoribus nostris cognita est, qui quotidie legunt Scandinaviæ littora. In montibus verò præcul à mari magnæ sunt Tadarum, Abietum, & Piceastrorum silvæ. Sed ex his impossibile est ad mare delabi resina. Præterea si in inviis cauitibus starent hæc arbores, ut aliqui veterum prodidit, in terram & rupes delaberetur resina. Et si maxime ex rupibus aestu reperetur, ut Plinius credidit, sordidum totum esset, calculis, arenis, foliis & aliis rebus mixtum, sed rarissime reperitur, quod tale quippiam complectatur. At neque hoc rationi consentaneum est, ex arboribus è præcipitiis in mare procumbentibus destillare: tum enim paulatim & guttarim destillaret, & in parvas tantum guttas densaretur: sed impossibile est, tot in præcipitiis stare arbores, ut tantum resina fundant. Adde si hoc modo distillaret, neque ranas, neque lacertas, neque formicas, muscas, culices, aut quidquam tale complecteretur. Mirum etiam esset, si resina sit, non inveniri in eo Pini generis folia, cum in aliis resinis sua folia frequenter deprehendantur. Esset etiam præter naturam, eo loco resina in tantam soliditatem densari,

Maxima
Succini
gleba Cor.
de.

Succinum
non est suc-
cus, non
urina.

Liquidum
in mare in-
fluit.
Sal non co-
densat.

Gummi non
est.

Resina non
est.

*Differentia
Resinarum
& Succini.*

*Gagates
nigrum est
Succinum.*

*Græci re-
preh.*

*Lapis non
est.*

*Non est ter-
ra.*

*Dunckeri
error.*

cum quævis alia resina, sive frigida, sive calida aqua densata, maxime salsa, arida, friabilisque evadant, ac sponte dissiliant. Quod si olfactum consulas, exactæ nullum resinæ odorem percipies, sed medium quendam inter Bitumen & Ambram, quæ res in terra gignuntur. Quod autem paleas, & alia similia attrahit, magnum est argumentum, multum id à resina differre. Nulla enim id præstat resina. Differunt etiam viribus Resine, & Succinum. Nam hoc præter alia, quibus ab illis discrepat, etiam comitiales suffitu deprehendit, & eos collapsos excitat, quod in ulla unquam deprehensum est resina. Facit etiam ad nostrum argumentum coloris diversitas: nam si certæ alicuius arboris resina esset, eundem semper colorem haberet, ut Terebinthi, Laricis, Lentisci, Abietis, Pini, & aliarum resinarum, quæ semper suis sunt similes, *Succino* verò nunc sero similis, nunc cereus, nunc fulvus, nunc turbidus, nunc omnino pellucidus, nunc niveus, nunc ex quibusdam eorum, aut simul omnibus mixtus, & ceu convolutus, nunc omnino niger est color. Nam gagates ille lapis paleas attrahens nihil est aliud, quàm nigrum Succinum: quare eodem eum Germani vocabulo, quo aliud *Succinum*, appellant, adiecto coloris discrimine. Necesse igitur est, rem diversissimam à resina esse. Quapropter non possum non Græcorum vanum commentum carpere, qui etiam certa nomina arboribus, *Succinum* ferentibus, indidère, eas alias Electrides, alias Aphitacoras, nominantium, quo vocabulo Indis prædulcis suavitas significetur. Omitto reliquas fabulas, quibus ipsi suam vanitatem, & inconstantiam palam fecerint. Qui autem resinam non esse contendunt, lapidem esse contendunt: quoniam vulgò Germanis, lapidis nomine veneat: sed nihil in eo est, quod cum lapide comune habeat: lapides enim omnes terreni sunt, nec quicquam in igne omittunt, nisi alterius cuiusdam rei participes sunt, neque accenduntur, neque in pinguedine aliqua dissolvuntur, aut igne in sublime feruntur, neque leves sunt, ut aqua innatent: quæ omnia succino sunt propria: quod usque ad eam tenuitatem à terrena lapidum materia distat, ut certa ratione totum in vaporè & liquidissimum oleum dissolvi queat, quod nemo ante nos invenit, aut tentavit: variis enim ingressis viis sumus, ut naturam, originem, & materiam eius investigaremus. Præter eos, qui lapidem esse credunt, sunt & qui terram esse dicant: quod ne per somnium quidem alicui in mentem potuisse venire sperassemus. Quoniam verò hæc opinio his annis à multis est accepta, iisdem esse confutanda argumentis, quibus lapidem non esse probavimus, quamvis id paucis verbis egerimus cum non existimemus, sanæ mentis, & iudicii homines, eò erroris delabi posse, ut lapidem esse credant. Decessit hoc anno, cum hæc conderemus, admodum confectus ætate Gregorius Dunckerus, vir haud vulgari experientia præditus: qui multa etiam in *Succino* observavit, quæ nostrum de eo iudicium confirmant: tamè in eum errorem incidit, ut crederet, *Succinum* veteribus Samiam terram fuisse dictum, regionum nominibus deceptus: nam hæc Germaniæ ora, quam Effluvi habitant, hodie Sameland nostris, h. e. Samia regio vocatur, perinde ut Samus insula, in Ægei mari sita. Nihil enim commune Succinum cum figulina creta habet, qualis est Samia terra, ex qua facta olla, igne in lapidis duritiem coquitur, nullà sui amissâ parte, ut alia quævis figulina terra. *Succinum* verò ignis impatientissimum

existit: flamma enim accensum eò usque flagrat, donec totum in fuliginem abeat: prunis autem impositum æquè ut flamma accensum consumitur, siquidem totum in vaporem resolvitur.

Porro hæcenus eorum confutavimus opiniones, qui *Succinum*, aut succum, aut gummi, aut resinam, aut terram, aut lapidem esse tradiderunt: quamvis plurima, quæ ad rem facerent, reliquerimus: maxime quod ad diluendam Scriptorum auctoritatem pertinet. Nos verò minime nuda auctoritate, sed rationibus & argumentis rem tractandam esse censemus. Nam quod Solinus scribit, Germanico Cæsare omnes Germaniæ oras scrutante, compertam esse arborem Pinci generis, cuius medulla Autumni tempore *Succino* lachrymet, falsum penitus est, ut ea, quæ antea diximus, testantur: quemadmodum & hoc, quod tradit: Germanicum Cæsarem omnes Germaniæ oras scrutatum esse. Quæ autem Solinus de *Succino* scripsit, è Plinio excerptis, quibus suum addit commentum.

Restat igitur nunc, ut nostram de materia, & origine eius, sententiam, rerum naturæ studiosis communicemus, qui semper credidimus, *Succinum* liquorem esse è terra in mare fluentem, arcanas ac nondum compertas ob causas paulatim in eam, quam præ se fert, soliditatem durescentem, quod Georgius Agricola etiam sentit, & Gregorius Dunckerus, cuius modò mentionem fecimus, omnino affirmat, natione Samelandus, qui in eo littore, ad quod maxime expellitur, ultra quinquaginta tres annos vixit, maximæque curâ totâ vitâ suâ eò incubuit, ut originem & materiam eius perdisceret. Nam hie eos quoque reprehendit, qui arborum lachrymam esse prodiderunt, clarisque verbis dicit, liquidum primò esse liquorem è terra in mare fluentem. Quod, tanquam certissimum, omnibus est amplectendum. Adstipulantur nostræ sententiæ etiam Veterum nonnulli, ceu Nicias, Philemon, Asarubas, & Mnesias, quos Plinius citat. Nicias enim Solis radorum succum esse *succinum* tradidit, quos circa Occasum vehementiores in terram actos credidit pinguem sudorem in ea parte Oceani relinquere: qui deinde in Germanorum littora eieceretur, haud absurdâ opinione. Non quod hic succus ipsis Solaribus radiis, nihil præter qualitatem existentibus, insit: sed quod radorum fervore, pinguis ille terræ sudor foras eliceretur: quod plerisque in locis apud nos Æstatis calore, & Veris, Autumni que tempore in liquido Bitumine deprehendimus: cuius speciem *Succinum* quoque esse diximus. Bitumen enim hoc in terræ poris latitans, paulatim foras Sole terram calefaciente, & pinguedinem eius eliquate in lacus, puteos, rivulosve emanat: Hyeme verò præclusis terræ meatibus, & densata pinguedine nihil profus manat. Philemon fossile esse & in Scythia erui prodidit, candidi, cerei, & fulvi coloris: procul dubio comperta scribens. Nam in Parthia quoque & Germania Murrhina, quæ absque dubio *Succini* genus sunt, è terra effodiuntur, quæ nullus unquam resinam credidit. Quare cum fossile sit *Succinum*, quæ est amentia resinam id esse contendere, cum apud nos quoque sapissime grandes glebæ inter atandum excitentur, & è puteorum, & ædificiorum fundamentis eruantur, multis à littore passuum millibus? Nos tamen eas ibi minime natas, sed in terra, mari, ut plerisque in locis contigit, longius à Continente recedente, relictas iudicamus, quamvis plerique ibi genitas credant, in quorum numero etiam fuit, Gregorius Dunckerus

Solinus falsus.

Liquor est è terra in mare fluens.

Arborum lachryma non est.

Solis radorum succus.

Nicias ille lustrator.

Fossile in Scythia.

Amentia quorundam.

kerus. Assarubas, qui Plinio scribente adhuc vixit, apertius rem prodidit, tradens: iuxta Atlanticum mare esse lacum Cephisida, quem Mauri *Electrum* vocent, huncq; Sole excalesfactum è limo dare *Electrum* fluitans. Assarubæ subscribit Mnesias, locum quendam Aphricæ Sicyonem vocans, & Cratim amnem in Oceanum affluentem è lacu, ibi eadem ratione nasci, quâ in Cephiside lacu Assarubas tradidit. Nos utrumque verissima scripsisse credimus, non vanis argumentis inducti: primum quidem, quoniam apud nos eodem modo Sole excalesfactæ Lacina & Putei, è limo emittunt Bitumen aquæ innatans. Deinde quoniam certò comperimus etiam in Aphricâ reperriri *Succinum*: idque ea parte, quâ Canarias spectat insulas. Nam eam Aphricæ oram Atlanticum mare alluit: Misit ad nos ex Antuerpia Aphricani *Succini* unam atque alteram glebam Gruningus natione Frisius (qui ea loca lustravit, & ipse id in ripa fluminis cuiusdam ibidem legit) nostrati aded similem, ut dignosci nequeat, quas inter cætera, quæ chara nobis sunt, ed libentius reposuimus, quoniam & Mnesia & Assarubæ fidem & auctoritatem firmam nobis faciunt. Quare immeritò Plinius eorum tradita, aliorum Græcorum commentis adnumerasse videtur. Gigni autem in terra Aphricanum *Succinum* quoque, nec esse arborum resinam, vel inde perspicuum est, quoniam nostrati simillimum colore, substantia, & qualitatibus cum sit, eandem quoque originis causam habere necesse est. Si igitur Picei, aut Pinei generis arborum resina esset, quales arbores in Septentrione visuntur, necesse esset etiam in ea Aphricæ ora easdem nasci arbores, quæ similem & eiusdem speciei resinam lachrymarentur. Cum verò experientiâ constet, nullas ibi resiniferis similes provenire arbores, non malè ratiocinamur, id resinam minimè esse. Quæ enim ibi proveniunt arbores, nostratibus dissimillime sunt, ut referunt, qui ea loca inspexerunt. Præcipuè autem abundant Sandali, Brasilij, Guaiaci, & ex, quæ sanguinem Draconis dictam lachrymam fundunt: multa quæ alia nostris, quia nondum vñs alicuius gratiæ expetuntur, incognita. Esti autem Gregorius Dunckerus quoque deprehenderit, è terra fluentem liquorem esse, non tamen explicat, cuius generis, cuiusve substantiæ, aut naturæ sit hic liquor, quod nobis est nunc dicendum.

Liquores omnes, seu fontes, qui è terra, ac montibus fluunt, ad duo præcipuè referuntur genera, aut enim aquei sunt, aut olei modo pingues. Aquei autem multum differunt secundum terrarum, per quas fluunt, diversas qualitates, hinc alibi dulces, alibi nitrosi, alibi salii, alibi Chalcantho infecti sentiuntur: ad nullum autem horum referri potest *Succinum*: quare necesse est ad alterum liquoris genus id pertinere, quod pingue existit, & Olei æmulum. Liquor autem hic pinguis, suum apud autores nomen habet, nempe Bituminis, cuius species solidum, & liquidum, quæ & ipsæ in plures differentias dividuntur. Esse autem Bituminis genus *Succinum*, eius materia, colores, odor, medica vis, & ignis rapacitas, manifestè convincunt. Substantiam enim si consideres, deprehendes pinguem, flammam facile concipientem, æquè ut Bitumen. Atqui antea à nobis dictum est, pinguem terræ liquorem Bitumen esse, talem autem consistentiam *Succinum* habet. Quamvis præter Bitumen etiam aliud quidpiam in terra genitum pingue sit, videlicet Sulphur. Sed ad hoc referri non debet, quoniam metallicum est medicamentum, pluribus à *Succino*

no differens. Colores etiam *Succino* totidem, quot *Color*. Bitumini: est enim nigrum quoddam, Gagates & Thracius lapis dictum, ut vulgare Bitumen: est fuscum in purpura, ut Iudaicum Bitumen. Et candidum quoddam, ut candida Naphtha. Est fulvum & perspicuum quoddam, ut Naphtha fulva, quæ liquidissimum est Bitumen. Si autem olfactum consulas, manifestè Bituminis qualitatem odore percipies. Quòd verò suavius oleat alio Bitumine, puritati substantiæ referendum est, quâ tantum à vulgari differt. Vires etiam originem, & materiam eius produnt, de quibus paulò post, ut etiam de quotidiano eius in re domestica, & mechanicis artibus usu, qui & ipse Bituminis genus esse testatur. Et certè eius genus, ut Callistratus Plinio citante prodidit, Chryseletrum vocatum, quòd sit rapacissimum ignium, & si iuxta fuerit, celerrimè exardescens. Quòd de nulla unquam alia re autores tradiderunt, quàm Naphtha, quæ Bitumen est liquidissimum: in hunc enim modum de Naphtha Dioscorides quoque scriptum reliquit: vim habet rapacem ignis: aded etiam, ut ex intervallo rapiat illum: idcirco cum Callistratus id *Succino* tribuat, quod Naphtha sit proprium, quis alteri, quàm Bituminis generi adscribat? Accedit postremo natalium vicinitas, ubicunque enim *Succinum*, ibidem etiam Bitumen gignitur, ut in Perside, Parthia, Carmania, Aegypto, Mauritania, & nostro Septentrione. Omnium autem argumentorum, quæ iam adduximus, summissimum est, quod interdum molle adhuc & flexile inveniatur: interdum omninò liquidum, in superficie solum tenui crusta vestitum. Inventa est ante paucos annos in Prussie littore oblonga gleba furcæ figura, cuius alterum cornu mollis ceræ instar flexile fuit. Quin & ipsi Lypsiæ apud avunculum nostrum Ioannem Rallam Pharmacopolam, in *Succino* è Prussia recenter allato, septimo hinc anno, invenimus glebam, in qua conclusa, ut in ovo veterascenti, humidus adhuc fluctuabat liquor. Ducti itaque rei antea non compertâ novitate glebam confregimus, tenui crusta lepidissimum, & prorsus liquidum humorem continentem: deprehendimus autem crustam *Succino* vulgari similem, liquorem verò Naphthæ fulvæ, id est, Petroleo similem, paulò tamen crassiorem, odorem succinum prunis impositum omninò referentem, & nihil minus, quàm resinæ alicuius habitum præferentem. Cogitantibus igitur nobis per quam resolutionem partes, quibus constat *Succinum*, ab invicem discretæ palam fieri possent: tandem hoc anno artem invenimus, quâ id fieri posset: deprehendimus igitur in hac arte, in partes, & elementa sua resolutum magna ex parte in Bitumen transire, vero Iudaico Bitumini aded simile, ut neque colore, neque pondere, neque substantia, neque odore, nec quacunque alia notâ ab eo distingui possit. Quin & ipsi nos ista [id] dignoscere haud possemus, nisi [si] Iudaici Alphati glebulis misceretur: ut autem alia omittamus, etiam confectum, ceu alarum & pennarum fibras Iudaici modo ostendit. Quapropter cum substantiæ similitudo, colores, odoris qualitas, virium proportio, ignis rapacitas, natalium vicinitas, quotidianus vsus, & manibus nostris atrectata, sensibusque diiudicata materia, & singulari arte deprehensum in eo Bitumen, *Succinum* Bitumini cognatum esse testentur, nec ulla sit nota, quæ repugnet: clarum tandem & perspicuum est, neque resinam, neque gummi, neque arborum succum, neque urinam, neque lapidem, ne-

è limo lacus Cephisida.

Locus.

plinio taxat.

Liquor duplex.

Aqueus.

Oleum. Bitumen. Bituminis genus.

Consistentia.

Odor.

Vires.

Vs.

Chryseletrum vocatum, quòd sit rapacissimum ignium, & si iuxta fuerit, celerrimè exardescens. Quòd de nulla unquam alia re autores tradiderunt, quàm Naphtha, quæ Bitumen est liquidissimum: in hunc enim modum de Naphtha Dioscorides quoque scriptum reliquit: vim habet rapacem ignis: aded etiam, ut ex intervallo rapiat illum: idcirco cum Callistratus id *Succino* tribuat, quod Naphtha sit proprium, quis alteri, quàm Bituminis generi adscribat? Accedit postremo natalium vicinitas, ubicunque enim *Succinum*, ibidem etiam Bitumen gignitur, ut in Perside, Parthia, Carmania, Aegypto, Mauritania, & nostro Septentrione. Omnium autem argumentorum, quæ iam adduximus, summissimum est, quod interdum molle adhuc & flexile inveniatur: interdum omninò liquidum, in superficie solum tenui crusta vestitum. Inventa est ante paucos annos in Prussie littore oblonga gleba furcæ figura, cuius alterum cornu mollis ceræ instar flexile fuit. Quin & ipsi Lypsiæ apud avunculum nostrum Ioannem Rallam Pharmacopolam, in *Succino* è Prussia recenter allato, septimo hinc anno, invenimus glebam, in qua conclusa, ut in ovo veterascenti, humidus adhuc fluctuabat liquor. Ducti itaque rei antea non compertâ novitate glebam confregimus, tenui crusta lepidissimum, & prorsus liquidum humorem continentem: deprehendimus autem crustam *Succino* vulgari similem, liquorem verò Naphthæ fulvæ, id est, Petroleo similem, paulò tamen crassiorem, odorem succinum prunis impositum omninò referentem, & nihil minus, quàm resinæ alicuius habitum præferentem. Cogitantibus igitur nobis per quam resolutionem partes, quibus constat *Succinum*, ab invicem discretæ palam fieri possent: tandem hoc anno artem invenimus, quâ id fieri posset: deprehendimus igitur in hac arte, in partes, & elementa sua resolutum magna ex parte in Bitumen transire, vero Iudaico Bitumini aded simile, ut neque colore, neque pondere, neque substantia, neque odore, nec quacunque alia notâ ab eo distingui possit. Quin & ipsi nos ista [id] dignoscere haud possemus, nisi [si] Iudaici Alphati glebulis misceretur: ut autem alia omittamus, etiam confectum, ceu alarum & pennarum fibras Iudaici modo ostendit. Quapropter cum substantiæ similitudo, colores, odoris qualitas, virium proportio, ignis rapacitas, natalium vicinitas, quotidianus vsus, & manibus nostris atrectata, sensibusque diiudicata materia, & singulari arte deprehensum in eo Bitumen, *Succinum* Bitumini cognatum esse testentur, nec ulla sit nota, quæ repugnet: clarum tandem & perspicuum est, neque resinam, neque gummi, neque arborum succum, neque urinam, neque lapidem, ne-

Natalium.

Molle interdum.

Liquidum quandoque.

Ipsa *Succini* resolutione.